

Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

«Жастар» ғылыми зерттеу-орталығы

**«Мемлекеттік жастар саясатының
жай-күйі: қажеттіліктер мен
әлеуметтік тәжірибелер»**

**Әлеуметтік зерттеулер нәтижелері
бойынша талдамалық есеп**

Астана, 2017

Мемлекеттік жастар саясатының жай-күйі: қажеттіліктер мен әлеуметтік тәжірибелер/ О.В.Калдыбаева, А.С.Кайдарова, Р.Р.Аюпова, Г.М.Султабаева, З.Т.Алинова – Астана: «Жастар» ҒЗО, 2017. – 106 б.

Баяндама Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігінің тапсырысымен жүргізілген «Мемлекеттік жастар саясатының жай-күйі: қажеттіліктер мен әлеуметтік тәжірибелер» әлеуметтік зерттеу нәтижелеріне негізделген. Мемлекеттік жастар саясатының даму үрдістерін, Қазақстан жастарының оны қабылдауын, жас қазақстандықтардың өзін-өзі ұйымдастыруға, өзін-өзі басқаруға және елдің қоғамдық-саяси өміріне белсенді қатысуға дайындығын зерттеу нәтижелері болып табылады.

© «Жастар» ғылыми-зерттеу орталығы, 2017

МАЗМҰНЫ

I тарау. Әлеуметтік зерттеу бағдарламасы.....	5
1.1 Жағдайдың түсініктемесі	5
1.2 Зерттеудің мақсаттары мен міндеттері.....	6
1.3 Зерттеу объектісі мен мәнісі.....	7
1.4 Негізгі ұғымдар түсіндірмесі.....	7
1.5 Зерттеу гипотезалары.....	8
1.6 Зерттеудің әдістемелік бөлігі.....	9
II тарау. Заманауи қазақстандық жастардың әлеуметтік көңіл-күйі..	12
2.1 Жастардың құндылыққа қатысты көзқарастары.....	12
2.2 Елдегі заманауи жастардың өмірге қанағаттануы және көңіл-күйілері	15
2.3 Жастардың елдегі өзгерістерді қабылдауы.....	21
2.4 Жастардың өз өміріндегі өзгерістерге қатысты ұстанымдары.....	23
<i>Тарау бойынша қорытындылар, болжамдар мен ұсыныстар.....</i>	<i>30</i>
III тарау. Қазақстан жастарының өзекті мәселелері.....	32
3.1 Заманауи Қазақстан жастарының негізгі мәселелері (жастардың пікірлері бойынша).....	32
3.2 Жастардың жұмысқа орналасу саласындағы негізгі қиыншылықтары және жастардың аталған мәселені шешуде мемлекеттен күтетін жәрдемі	33
3.3 Жастардың Қазақстандағы жастар саясатының басым бағыттары туралы пікірлері.....	36
<i>Тарау бойынша қорытындылар, болжамдар мен ұсыныстар</i>	<i>39</i>
IV тарау. Жастардың мемлекеттік жастар саясаты жөнінде ақпараттандырылғандығы.....	41
4.1 Қазақстан жастарының мемлекеттік жастар саясатының маңыздылығы туралы пікірлері.....	41
4.2 Жастардың Қазақстан Республикасы Президентінің Бағдарламалық мақаласы мен Жолдауын білуі.....	43
4.3 Жастардың елдегі жастар ұйымдары туралы білуі.....	46
4.4 Жастардың жастар саясаты саласындағы мемлекеттік бағдарламалардың жүзеге асырылуы туралы білуі және оларға қатысу белсенділігі.....	48
<i>Тарау бойынша қорытындылар, болжамдар мен ұсыныстар</i>	<i>52</i>
V тарау. Жастардың елде жүргізіліп жатқан жастар саясатының тиімділігін бағалауы	54
5.1 Жастардың жастар саясатының тиімділік деңгейі туралы пікірлері.....	54
5.2 Мемлекеттік саясат төңірегіндегі жекелеген шаралардың тиімсіздігінің негізгі себептері (жастардың пікірлері бойынша).....	59

5.3 Жастардың елде жүргізіліп жатқан жастар саясатына қанағаттану деңгейі	61
<i>Тарау бойынша қорытындылар, болжамдар мен ұсыныстар</i>	<i>64</i>
VI тарау. Заманауи қазақстандық жастардың әлеуметтік белсенділігі..	66
6.1 Заманауи қазақстандық жастардың санасындағы әлеуметтік белсенділік ұстанымдары.....	66
6.2 Жастарды жастар ұйымына мүше болуға ынталандыру	69
6.3 Жастардың еріктілікке қатысты көзқарастары және оған қатысуға ынталандыру.....	72
6.4 Жастардың сайлауға қатысуы.....	74
6.5 Заманауи қазақстандық жастардың патриотизм ұғымын түсінуі.....	75
6.6 Жастардың өз елі үшін нақты әрекеттерге дайындығы.....	77
<i>Тарау бойынша қорытындылар, болжамдар мен ұсыныстар</i>	<i>79</i>
ҚОРЫТЫНДЫ.....	81
ҚОСЫМША.....	83

I ТАРАУ. ӘЛЕУМЕТТІК ЗЕРТТЕУ БАҒДАРЛАМАСЫ

1.1 Жағдайдың түсініктемесі

Қазақстан Республикасының Ұлттық экономика министрлігінің Статистика жөніндегі комитетінің мәліметтері бойынша 2016 жылдың басында, елдегі халық санындағы қазақстандық жастар құрамы 23,8% және олар маңызды стратегиялық, әрі кадрлық ресурс болып табылады. Жастар әлеуметтік қарым-қатынаста, материалдық және рухани игілік қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Тәжірибе көрсетіп отырғандай, жастардың қоғамдағы ахуалы мен олардың әлеуметтік ортаны дамытуға қатысуы мемлекетке де, жастардың әлеуметтік-саяси белсенділігіне де тәуелді.

Қазақстан Республикасындағы жастар мен мемлекеттің қарым-қатынасын реттейтін негізгі нормативтік-құқықтық құжат 2015 жылдың «9» ақпанында қабылданған «Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік жастар саясаты туралы» Заң болып табылады, аталмыш құжатта жастар саясатын жүргізу мақсаттары, міндеттері мен бағыттары, сонымен қатар жастарды мемлекеттік қолдау механизмдері қарастырылып, жастардың әлеуметтік және саяси құқықтары бекітілген. Жыл сайын елімізде жастар конгрестері мен форумдары ұйымдастырылып, өткізіліп отырады, оларға алыс және жақын шетелдердің сарапшылары да қатысады, заманауи жастардың өзекті мәселелері талқыланып, жастар саясаты саласының сарапшы мамандарының қатысуымен дөңгелек үстелдер барысында аталған мәселелерді шешу жолдары қарастырылады.

Елімізде жастар саясаты саласында бірқатар нәтижелі бағдарламалар жүзеге асырылды. Олардың ішінде: Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2001 жылдың «17» ақпанында бекіткен «Қазақстан жастары» бағдарламасы, 2003 жылдың «13» ақпанындағы «Жастар саясатының 2003-2004 жылдарға арналған бағдарламасы туралы» баяндамасы, 2005 жылдың «18» шілдесіндегі «Жастар саясатының 2005-2007 жылдарға арналған бағдарламасы туралы» баяндамасы бар. Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығымен бекітілген «Қазақстан Республикасының азаматтарын патриоттық тәрбиелеу жөніндегі 2006-2008 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарлама» жүзеге асырылды.

Президент Н.Ә. Назарбаев аса маңызды стратегиялық құжаттар бойынша сөз сөйлей отырып, үнемі ел жастарының ерекше рөлге ие екендігін атап айтады, Қазақстан болашағының жастардың қолында екендігін және қазақстандық жастарды жауапкершілігі зор және белсенді азаматтық ұстанымы бар тұлға етіп тәрбиелеудің қажет екендігіне басты назар аударады. Мемлекет жастардың шығармашылық және кәсіби тұрғыдан даму мүмкіндіктерін арттыруға, жастардың әлеуметтік хал-ахуалын жақсартуға барынша күш салып отыр.

Жастардың әлеуметтік-экономикалық процесстерге араласуының тиімділігін қамтамасыз ету үшін жастар ортасының мәселелерін зерттеп, жастармен жұмыс жасайтын мамандардың біліктіліктерін арттыру қажет.

Осы зерттеудің өзектілігі мемлекеттік жастар саясатының жүзеге асырылуының тиімділігінің көптеген жағдайда жастардың мемлекеттік жастар саясатына қатысты негізгі тенденцияларын анықтауында екендігінде. Қазақстандық жастардың МЖС реттеуге және дамытуға бағытталған әлеуметтік институттар, ұйымдар мен мемлекеттік бағдарламалар туралы пікірлері мен бағаларына жасалған талдау жастар саясаты, жастар саясатынан жастардың күтетін үміттері мен оған деген қажеттіліктері бойынша қалыптасқан жағдай туралы нақты ақпарат беріп отыр. Оған сүйенетін болсақ, қазіргі уақыттағы мемлекеттік жастар саясатының жағдайына диагностика жасау және мониторинг жүргізу мақсатында жүйелі түрде талдамалық зерттеулер жүргізіп отыру қажет.

1.2 Зерттеудің мақсаттары мен міндеттері

Осы зерттеудің мақсаты мемлекеттік жастар саясатының ахуалын барлау, оның даму мүмкіндіктерін анықтау, сонымен қатар оның тиімділігінің жастар тарапынан бағалануы болып табылады.

Аталған мақсаттарға қол жеткізу үшін төмендегі негізгі зерттеу міндеттерін орындау қажет:

- 1) жастардың негізгі құндылық ұстанымдарын анықтау;
- 2) елдің заманауи жастарының өмірге қанағаттану деңгейі мен көңіл-күйлерінің басым түрін бағалау;
- 3) жастардың елде болып жатқан өзгерістерді қабылдау ерекшеліктерін анықтау;
- 4) жастардың өз өмірін өзгертудегі бағыт-бағдарларымен танысу;
- 5) заманауи қазақстандық жастардың негізгі мәселелерін анықтау (жастардың өздерінің пікірлері бойынша);
- 6) жастардың жұмысқа орналасу саласындағы негізгі қиыншылықтары және жастардың аталған мәселені шешуде мемлекеттен күтетін жәрдемін талдау;
- 7) жастардың Қазақстандағы жастар саясатының басым бағыттары туралы пікірлерімен танысу;
- 8) Қазақстан жастарының мемлекеттік жастар саясатының маңыздылығы туралы пікірлерін зерттеу;
- 9) Жастардың Қазақстан Республикасы Президентінің Бағдарламалық мақаласы мен Жолдауын білу деңгейін анықтау;
- 10) Жастардың елдегі жастар ұйымдары туралы білуін анықтау;
- 11) жастардың жастар саясаты саласындағы мемлекеттік жобалардың жүзеге асырылуымен қаншалықты таныс екендігін анықтау;
- 12) жастардың жастар саясатының тиімділік деңгейі туралы пікірлерін талдау;

- 13) мемлекеттік саясат төңірегіндегі жекелеген шаралардың тиімсіздігінің негізгі себептерін белгілеу (жастардың пікірлері бойынша);
- 14) жастардың елде жүргізіліп жатқан жастар саясатына қанағаттану деңгейін бағалау;
- 15) заманауи Қазақстан жастарының санасындағы әлеуметтік белсенділік ұстанымдарды анықтау;
- 16) жастарды жастар ұйымына мүше болуға ынталандыру амалдарын белгілеу;
- 17) жастардың еріктілікке және оған ат салысуға қатысты көзқарастарын анықтау;
- 18) жастардың сайлауға қатысу деңгейін анықтау;
- 19) заманауи Қазақстан жастарының патриотизм ұғымын түсіну ерекшеліктерін анықтау;
- 20) жастардың өз елі үшін нақты әрекеттерге дайындығын талдау.

1.3 Зерттеу объектісі мен мәнісі

Зерттеу объектісі: жастардың мемлекеттік жастар саясатының жүзеге асырылу барысы мен оны дамыту мүмкіндіктері туралы пікірлері. Жастар – Қазақстан республикасының жасы 14-29 аралығындағы, олардың әлеуметтік-демографиялық және территориялық сипаттамаларын репрезенттеуші параметрлер бойынша іріктелген тұлғалар.

Зерттеу мәнісі – Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік жастар саясатының жүзеге асырылуының тиімділігі және оның қазақстандық жастардың дамуына ықпалы.

1.4 Негізгі ұғымдар интерпретациясы

Жастар – он төрт жасқа толған және жиырма тоғыз жасқа толмаған Қазақстан Республикасының жас азаматтары. Жастар – бұл әлеуметтік-жас шамасына қарай іріктелген, қоғамда өзінің жас шамасымен және мәртебесімен ерекшеленетін топ: балалық шақ пен жастық шақтың әлеуметтік жауапкершілікке ауысу кезеңі. Кейбір ғалымдар жастарды қоғам белгілі жеңілдік бере отырып әлеуметтік қалыптасуларына мүмкіндік беретін, бірақ әлеуметтік салаларға белсене ат салысу мүмкіндігін шектейтін жас тұлғалар топтамасы деп түсіндіреді.

Мемлекеттік жастар саясаты – мемлекет жүзеге асыратын және жастарды қолдауға бағытталған әлеуметтік-экономикалық, саяси, ұйымдастырушылық және құқықтық шаралар жүйесі. Мемлекеттік жастар саясаты көптеген елдер үшін жалпы саясаттың басым бағытының бірі болып саналады. Қазақстан Республикасындағы мемлекет пен жастар арасындағы қарым-қатынас саласын реттейтін негізгі нормативтік-құқықтық құжат Қазақстан Республикасының 2015 жылдың «9» ақпанындағы №285-V «Мемлекеттік жастар саясаты туралы» Заңы болып табылады, онда жастар саясатын жүргізу мақсаттары, міндеттері мен бағыттары, сонымен қатар

жастарды мемлекеттік қолдау механизмдері қарастырылып, жастардың әлеуметтік және саяси құқықтары бекітілген.

Әлеуметтік қажеттілік – әлеуметтік субъектінің өмір сүруі үшін қандай да бір жағдайлардың жеткіліксіздігі барысындағы бастапқы қозғаушы күш, оның қажеттілігін білдірудің үлгісі. Тек қана саналы түрдегі қажеттілік адамдардың мақсаттарының, ниеттерінің, мүдделерінің айқындалуы салдарынан әрекет етуге бастайтын күш бастамашы күш бола алады.

Әлеуметтік көңіл-күй – бұл белгілі әлеуметтік топтаманың өзінің қоғамдағы ахуалына, әлеуметтік-экономикалық және рухани қажеттіліктерінің қанағаттандырылу деңгейіне, мүдделерінің орындалуына беретін бағасының эмоционалдық аспектісі. Әлеуметтік көңіл-күй арқылы топтың қоғамда болуы арқылы қалыптасатын жағдайының жалпы сипаты (экономикалық, саяси, идеологиялық, ұлттық және т.б.) көрсетіледі. Әлеуметтік көңіл-күй әлеуметтік марапатты, өз қажеттіліктерін қанағаттандыру мүмкіндіктерін, мүдделерінің жүзеге асырылуын басқа адамдардың осындай мүмкіндіктерімен (шарттарымен) салыстыру барысында қалыптасады.

Жастардың әлеуметтік тәжірибелері – жастардың күнделікті өмірде қабылданатын қоғамдық маңызы бар шешімдерге, қабылданған шешімдердің нәтижелері үшін жауапты болуға қатысу мүдделері мен құқықтарын, сонымен қатар демократиялық әдіспен әлеуметтік ортаға ықпал ету құқығын жүзеге асыруға бағытталған әрекеттері мен өзін-өзі ұстаудың дағдылы амалдарының жиынтығы.

Құндылық ұстынамдары – адам санасындағы ол өмірдегі стратегиялық маңызды мақсат және жалпы дүниетанымдық қағидат деп танитын құндылықтар сипаты.

Жастардың миграцияға бейімделуі - халықтың көші-қон феномені жан-жақты және күрделі болып табылады. «Көші-қон» ұғымын интерпретациялау барысында ең алдымен оның теориялық және тәжірибелік алғышарттары мен олардың әлеуметтік, саяси, экономикалық процесстерге әсері және қоғам өміріндегі құбылыстарға ықпалы түсіндіріледі. Ғылыми әдебиеттерде «көші-қон» дегеніміз халықтың әлеуметтік және еңбектік мобильділігінің артуына байланысты экономикалық құрылым мен өндірістік күштердің орналастырылуы салдарынан тұрғындардың тұрғылықты жерін (елді мекенін) ауыстыруына тығыз байланысты аса күрделі әлеуметтік-демографиялық үрдіс. Жастардың қоныс аударуы мақсатты аудандарда еңбекке неғұрлым қабілетті топтар арасындағы жұмыс күші санының төмендеуіне соқтырады, соның ішінде біліктілікке немесе мамандыққа жаңа ғана қол жеткізген жастар да бар.

1.5 Зерттеу гипотезалары

Мемлекеттік жастар саясатының іске асырылуы жаңа деңгейге көтеріліп келеді. Жастар арасында мемлекеттік жастар саясатын жүзеге асыру

төңірегінде атқарылып жатқан шаралар туралы хабардар тұлғалар саны артуда және аталған саясаттың тиімділігіне берілетін баға да көтеріліп келеді.

Қазақстандық жастар өздерінің өмірлік ұстанымдарының белсенділігін көрсетіп, оптимизмді арттырып отыр, тек жастардың белсенділігін үйлестіріп, қажетті салаға бағыттау керек.

Мемлекеттік жастар саясаты аясында атқарылатын жұмыстарға сапалы ақпараттық қолдау қажет, себебі, жастар түрлі бағдарламалар мен жобаларға қатысуға дайын, бірақ көптеген жағдайда олардың бар екендігін білмейді және кімге, қайда жүгіну керектігінен хабардар емес.

1.6 Зерттеудің әдістемелік бөлігі

Іріктеу көлемін анықтау

Бұл зерттеуде респонденттерді іріктеу үшін біріншіден, іріктеудің ықтималдық дизайны пайдаланылды, ол кез-келген тұлға (14-29 жас аралығындағы) сабақтастық ауқымында талдау үшін тең мүмкіндікке ие болатындай қалыптастырылды. Екіншіден, страталанған көп сатылы іріктеу қолданылды, онда негізгі страталар ретінде төменде көрсетілген сатылар алынды.

1-саты. Облыстар және республикалық маңызы бар қалалар бойынша іріктеу – жасы 14-29 аралығындағы халық санына сүйене отырып іріктеу көлемі елдің 16 өңірі бойынша анықталды: Астана және Алматы қалалары, 14 облыстық орталық.

2-саты. Қала-ауыл қағидаты бойынша іріктеу – әр облыс бойынша қалалық және ауылдық іріктеу көлемі анықталды.

3-саты. Бастапқы нүктені іріктеу – әр елді мекен бойынша кездейсоқ амалмен сапар бағытының бастапқы нүктесі мен респонденттер саны анықталды.

4-саты. Үй шаруашылығын іріктеу – бастапқы нүктеден басталатын сапар бағыты бойынша «сол қанат» ережесіне сай үй шаруашылықтары іріктелді.

5-саты. Респонденттерді квота бойынша іріктеу – әрбір жеке үй шаруашылықтары бойынша респонденттер екі белгі бойынша іріктелді: жынысы мен жасы (жыныстық-жастық квота бойынша). Респондент жасының 14 төмен, 29 жоғары болмауы керек, жынысы бойынша репрезентативтік өкілдік талабы сақталды (сауалнама жүргізілген ерлер мен әйелдер саны әр облыс, қала және ауыл бойынша статистика жөніндегі Комитет деректеріне сай есептелді).

Жоба бойынша іріктелген жиынтық, адам

	Барлық тұрғын			Қалалық тұрғындар			Ауылдық тұрғындар		
	Екі жыныс	Ерлер	Әйелдер	Екі жыныс	Ерлер	Әйелдер	Екі жыныс	Ерлер	Әйелдер
Қазақстан Республикасы	2000	1006	994	1145	560	585	854	446	408
Ақмола облысы	79	41	38	36	18	18	43	23	20
Ақтөбе облысы	101	50	51	63	31	32	38	20	18
Алматы облысы	211	108	103	49	25	24	162	84	78
Атырау облысы	68	35	33	31	15	16	37	19	18
Батыс Қазақстан облысы	71	36	35	35	17	18	36	19	17
Жамбыл облысы	122	62	60	48	24	24	74	38	36
Қарағанды облысы	149	75	74	117	58	59	32	17	15
Қостанай облысы	96	49	47	51	25	26	45	23	22
Қызылорда облысы	89	46	43	37	19	18	52	27	25
Маңғыстау облысы	73	37	36	32	17	15	40	20	20
Оңтүстік Қазақстан облысы	340	173	167	150	75	75	190	99	91
Павлодар облысы	78	39	39	55	27	28	23	12	11
Солтүстік Қазақстан облысы	55	29	26	26	13	13	29	16	13
Шығыс Қазақстан облысы	144	73	71	91	45	46	53	29	24
Астана қаласы	101	48	53	101	48	53	-	-	-
Алматы қаласы	223	103	120	223	103	120	-	-	-

* ҚР ұлттық экономика Министрлігінің статистика жөніндегі Комитетінің 2016 жылғы мәліметтері бойынша.

Қолданылған іріктеу репрезентативті болып табылады, демек, белгіленген параметрлер бойынша респонденттер құрамы негізгі сабақтастықтағы сәйкес пропорцияларға жуық (статистика жөніндегі Комитеттің 2016 жылғы мәліметтері бойынша). Іріктеу сабақтастығының орташа сипаттаманың негізгі сабақтастық сипаттамаларынан ауытқуы $\pm 3,5\%$ артық емес.

Бастапқы әлеуметтік ақпараттарды жинауда пайдаланылған әдістің сипаттамасы

Бастапқы әлеуметтік ақпараттарды жинауда жасы 14-29 аралығындағы жастарға «face-to-face» әдісімен жүргізілген жалпылай сауалнама амалы пайдаланылды. Бұл әдіс Қазақстан жастары ортасында қалыптасқан жағдай бойынша неғұрлым объективті ақпарат алуға, сонымен қатар жас қазақстандықтардың негізгі қажеттіліктері мен әлеуметтік тәжірибелері туралы мәлімет алуға мүмкіндік берді.

Жалпылама сауалнама жүргізу төңірегінде ақпарат жинау көбіне респонденттердің тұрғылықты жерлері (пәтерлік сауалнама), оқу/жұмыс

орны/жұмыспен қамту орталығы (қажетті топты неғұрлым жылдам табу және және сауалнамаға қатыстыру мақсатында) бойынша жүргізілді.

Құралдар жиынтығы

Деректерді жинауда қолданылатын құрал-логикалық тұрғыда әзірленген сауалнама парағы, бұл–*әлеуметтік зерттеу сұрақнамасы*, бастапқы ақпарат жинауға арналған құрал, тираждалған құжат, онда белгілі ережелер бойынша құрастырылған және өзара байланысты сұрақтар бар. Әлеуметтік анкета сипаты мен белгілері, оның көлемі мен құрылысы, сұрақтардың бір-бірімен сабақтастыру айшықтамасы бір-біріне тығыз байланысты, сонымен қатар зерттеу объектісінің ерекшеліктеріне сай (жалпылай сауалнама) осы құралдың пайдаланылуы орынды.

Әлеуметтік сауалнама екі тілде дайындалды: мемлекеттік және орыс тілдерінде, респонденттер таңдаулары бойынша толтырды.

Зерттеудің ашық алаңда жүргізілген кезеңі бойынша ақпарат жинауды арнайы дайындалған, әлеуметтік-демографиялық параметрлер бойынша іріктелген интервьюерлер жүргізді.

Интервьюерлер әр респондентпен сауалнама барысында сауалнамалардың толтырылуын қамтамасыз етті. Жалпылай сауалнаманы барлығы 90 интервьюер 16 аймақтық супервайзердің басшылығымен жүзеге асырды.

Ақпаратты өңдеу әдістемесі

Бастапқы деректерді енгізу, өңдеу, сондай-ақ бір және екі өлшемдік кестелер, корреляциялық талдаулар лицензияланған компьютерлік SPSS 21 бағдарламасының көмегімен дайындалды.

Ақпаратты талдау әдістемесі

Бастапқы әлеуметтік ақпаратты талдаудың негізгі әдістемесі:

- 1) деректердің бір өлшемдік талдауы;
- 2) деректердің екі өлшемдік талдауы;
- 3) корреляциялық талдау болды.

Зерттеудің жүргізілу кезеңі: 2017 жылдың сәуір-маусым айлары аралығы.

II ТАРАУ. ЗАМАНАУИ ҚАЗАҚСТАН ЖАСТАРЫНЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК ЖАҒДАЙЫ

Мәселе.

Әлеуметтік жағдайдың феномені қоғамда да, халықтың түрлі әлеуметтік топтамаларында да қоғамдық ахуал мен пікірдің негізгі тенденцияларын білдіреді. Әр түрлі әлеуметтік топтардың әлеуметтік ахуалын зерттеу әлеуметтік деңгейдегі өзгерістерді де, демек, қоғам санасындағы өзгерістерді, психологиялық өзгерістерді де, демек, дербес-тұлғалық өзгерістерді, бағалауға мүмкіндік береді.

Қазіргі заман жастарының әлеуметтік ахуалын зерттей келе осы зерттеу барысында бастапқы төрт мәселенің шешіміне назар аударылды:

- жастар санасындағы басым құндылықтарды анықтау;
- ел жастарының өз өміріне қанағаттану деңгейін және жастар ортасындағы басым ахуал сипатын анықтау;
- жастардың соңғы уақытта елімізде орын алған өзгерістерді қабылдау ерекшеліктерін талдау;
- қанағаттанбайтын жағдайда жастардың өз өмірін өзгертуге қатысты ұстынамдарын анықтау.

2.1 Жастардың құндылыққа қатысты көзқарастары

Құндылықтар – бұл адамдардың маңызды деп санайтын, ерекше баға беретін, белгілі таңдау жасайтын заттары. Бұл адамның салыстырмалы түрдегі тұрақты, әлеуметтік тұрғыдан таңдалатын және негізді материалдық және рухани байлыққа қатысты жалпы пікірі. Адамның құндылықтар жүйесі әлемге көзқарасы тұрғысынан алғанда «іргетас» болып саналады. Жастардың құндылық ұстанымдары әдетте неғұрлым жасы үлкен топтамалардың көзқарастарымен салыстырылады, дегенмен, олардың қарама-қайшы болмауы да мүмкін.

Нәтижелер.

Жалпылай әлеуметтік сауалнама жүргізу барысында алынған мәліметтер негізінде заманауи қазақстандық жастар санасындағы аса маңызды құндылықтың отбасылық бақыт екендігі анықталды. Жауаптың бұл нұсқасын сауалнамаға қатысқандардың басым көпшілігі (68,7%) таңдады.

Корреляциялық талдау жастардың есейген сайын отбасы мен отбасылық бақытқа көңіл бөлетіндігінің артуын көрсетіп отыр. Бұл құндылықты адам өміріндегі басты құндылық деп жасы 14-18 аралығындағы жастардың 59,4%, 19-23 аралығындағы жастардың 69% және 29 жасқа дейінгілердің 73,5% белгіледі. Бұл құндылық қыздар арасында маңыздырақ болғанын байқаймыз (қыздардың 72% белгіледі), ал жігіттердің бұл құндылық бойынша көрсеткіштері төмендеу (65,3%). Абсолютті басымдық бұл құндылық бойынша тұлғалардың біліміне, табысына, жұмыспен қамтылуына және отбасылық мәртебесіне қарамастан байқалады.

Жастар санасындағы құндылықтар иерархиясы бойынша екінші орында денсаулық: жастардың 56,3% денсаулықты өте маңызды деп санайды. «Сіздің ойыңызша қандай құндылықтар адам өмірінде өте маңызды?» деген сұраққа үш жауап таңдауға болатын, сондықтан, жауаптар жиынтығы жүз пайызды құрамайды. Отбасылық құндылық сияқты, денсаулықтың құндылығының артуы жасы ұлғайған сайын жоғары көрсеткішке ие (14-18 жас аралығында 51%, 19-23 жас аралығында 55,8% және 24-29 жас аралығында 59,3%). Денсаулықтың аса бағалы екендігіне басты назар аударғандардың жас әйелдер екендігін бақылаймыз (жас жігіттер арасындағы көрсеткішпен салыстырғанда 53,3% және 59,1%) (2-кесте).

2-кесте

«Сіздің ойыңызша қандай құндылықтар адам өмірінде өте маңызды?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	%
Отбасылық бақыт	68,7
Денсаулық	56,3
Материалдық қамтамасыздану, байлық	36,6
Адал достар	27,0
Қызметтік мансап	18,5
Қызықты жұмыс	16,1
Тәуелсіздік, дербес бостандық	14,7
Басқа адамдарға пайдалы болу мүмкіндігі	7,5
Шығармашылық, өз дарыныңды шыңдау мүмкіндігі	6,2
Нағыз махаббат	4,7
Атақ, танымалдылық	2,7
Билік, басшылық ету мүмкіндігі	2,2
Жауап бере алмаймын	0,9

Жастар арасында құндылық ретінде материалдық қамтамасыздану мен байлық үшінші орында (36,6%) тұр. Молшылықтың маңыздылығы (жоғарыда аталған отбасылық бақыт пен денсаулық сияқты) респонденттер жасы ұлғайған сайын артады – жастардың үш топтамасы бойынша сәйкесінше 37,9%, 38,5% және 39,9%. Мәліметтерді ұлттық ерекшелік бойынша қарастыра отырып, біз материалдық құндылықтың орыс ұлты (43,4%) мен басқа ұлт (қазақтар мен орыстардан басқа ұлттар) арасында жоғары екендігін аңғарамыз - 38,9%; қазақтар арасында бұл құндылықты сауалнамаға қатысқандардың 34,3% белгілеген.

Құндылықтар иерархиясында төртінші орынды Қазақстан жастары достыққа беріп отыр, «Адал достар» жауабын «Сіздің ойыңызша қандай құндылықтар адам өмірінде өте маңызды?» сұрағы бойынша сауалнамаға қатысқандардың үштен бір бөлігінен азы таңдаған (27%). Егер, бұл құндылықтың маңыздылығын әр түрлі жас ерекшеліктеріне байланысты қарастыратын болсақ, респонденттер ересек болған сайын көрсеткіштің төмендігі анық байқалады. 14-19 жас аралығында-40,2%, 22-23 аралығында –

24,7%, 24 жастан бастап жоғары-21,6%. Сонымен қатар, ер адамдарда достықтың бағасы (32,2%) әйелдерге қарағанда (21,9%) басым келеді.

Корреляциялық талдау достықтың құндылық ретінде бағалануына жастардың жұмысының да әсер ететіндігін көрсетіп отыр. Жастардың әлеуметтік белсенділігі неғұрлым жоғары болса, достықтың бағасының соғұрлым басым екендігі байқалады. Оқудағы жастардың 35,5% үшін, оқудағы және жұмыс жасайтын жастардың 28,6% үшін достықтың маңызды екендігін көреміз, ал оқымайтын және жұмыс жасамайтын жастар арасында бұл көрсеткіш 15% ғана тең. Бұл көрсеткіш мектеп оқушылары арасында басым 44,3%, студенттер (23,9%) мен дипломы бар мамандар арасындағы көрсеткішпен (20,9%) салыстырғанда.

Байқағанымыздай, мектеп жасындағыларда психологиялық тұрғыда референтті топта болып, оған еліктеу маңызды. Осындай референтті топ ретінде мектеп ортасында өзімен жасты достар саналады, олардың ұстанатын нормалары мен құндылықтарына еліктеу байқалады.

Заманауи қазақстандық жастардың құндылықтарының бестігін қызметтік мансап тұйықтап отыр (18,5%). Жас ерекшеліктері бойынша біз қызметтік мансаптың орта жастағы жастар үшін маңызды екендігін көреміз (19-23 жас аралығындағылар үшін). Осы жастағы топ өкілдерінің 22,4% таңдау жасаған, ал жас топтар арасында бұл көрсеткіш (14-18 жас аралығындағылар) 15,8% тең, ересек топта – 17,1%. Мұны орта жастағы топ өкілдерінің осы кезде колледжді немесе ЖОО аяқтап, жұмыспен қамтылу мәселесімен кездесетіндіктерімен түсіндіруге болады.

Айырмашылық респонденттердің жыныстық ерекшеліктері бойынша да байқалады, ер азаматтар үшін қызметтік мансаптың маңыздылығы (20,3%) әйел адамдарға қарағанда басым (16,7%).

Корреляциялық талдау қызметтік мансаптың маңыздылығының этникалық ерекшелікке де байланысты екендігін көрсетіп отыр. Қызметтік мансаптың құндылық ретінде маңыздылығы қазақтар (19%) мен орыстар (18,2%) арасында жоғары, ал басқа ұлт өкілдері үшін (аталған екі ұлттан басқа) қызметтік мансаптың құндылық ретінде маңызы төмендеу (15,3%).

Алтыншы орынды құндылық ретінде қызықты жұмыс алды (16,1%), жетіншісі – тәуелсіздік пен дербес бостандық болса (14,7), сегізінші орында – басқа адамдарға пайдалы болу мүмкіндігі (7,5%), ал тоғызыншы орында – шығармашылық, дарынды шыңдау мүмкіндігі (6,2%) құндылық деп танылса, келесі кезекте нағыз махаббат (4,7%), атақ пен танымалдылық (2,7%) және билік пен басшылық ету мүмкіндігі (2,2%) тұр.

Жалпы жастардың негізгі әлеуметтік-демографиялық санаты бойынша аталған құндылықтарда ерекшеліктер жоқ, тек неғұрлым ауқаттылар арасында тәуелсіздік пен дербес бостандықтың маңызы басым. Егер, қаражаты ас-суына жетпейтіндер арасында бұл құндылықты 7,9% маңызды десе, табысы артқан сайын көрсеткіш те артады, мтаериалдық тапшылық көрмейтіндер арасында 20% жетеді.

Әлеуметтік сауалнама нәтижесіне сай жастар үшін маңызы төмен құндылықтар: мақсатқа жету, рухани байлық және мектептегі оқу үлгірімі (білім), бұл нұсқалар бір пайыздан төмен көрсеткішке ие болды.

Осылайша, әлеуметтік деңгейіне қарамастан, Қазақстан жастары бір-бірімен құндылықты анықтауда ортақ пікірде болып отыр. Құндылықтар бойынша әлеуметтік-демографиялық көрсеткіштер айырмашылығы айтарлықтай емес, ең бастысы, гендерлік тұрғыда достық пен қызметтік мансаптың, жас ерекшелігі бойынша отбасы мен байлықтың аталатындығын көрсетеді, ұлттық ерекшелік бойынша қызметтік мансап маңызды болса, табысының мөлшеріне орай дербес тәуелсіздік маңызды деп бағаланады.

2.2 Елдегі заманауи жастардың өмірге қанағаттануы және көңіл-күйілері

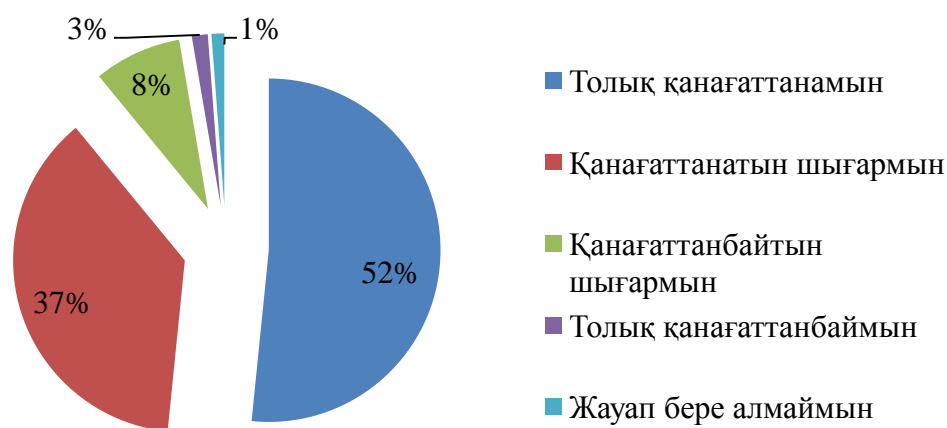
Адамның өз өміріне көңілінің толуы көптеген факторларға байланысты, материалдық игіліктерді, денсаулық жағдайын, қоршаған жақын ортаның болуын және оған сенім арту дәрежесін қоса алғанда. Одан өзге, өмірге қанағаттануына талдау жасауға халықтың басым бөлігіне тән ахуалмен танысу жатады.

Осы зерттеуді жүргізу төңірегінде заманауи қазақстандық жастардың өз өмірлеріне көңілдерінің толатындығының сапалық сипаттамаларын анықтау көзделген жоқ. Саулнаманың: «Өз өміріңізге қазір көңіліңіз тола ма әлде толмай ма?» сұрағы ең алдымен Қазақстан жастарының өз өмірін қалай қабылдайтындығын анықтау мақсатында, екіншіден, респонденттердің сауалнама жүргізу барысында қандай психологиялық күйде болғандығын анықтау мақсатында қойылды.

Жүргізілген әлеуметтік сауалнама нәтижелері бойынша ел жастарының 89% жуығының өз өміріне көңілдері толады. Бұл санатқа біз өз өміріне толық қанағаттанатындарды (51,6%) және қанағаттанатын шығармын дегендерді (37,5%) қостық (1-диаграмма).

1-диаграмма

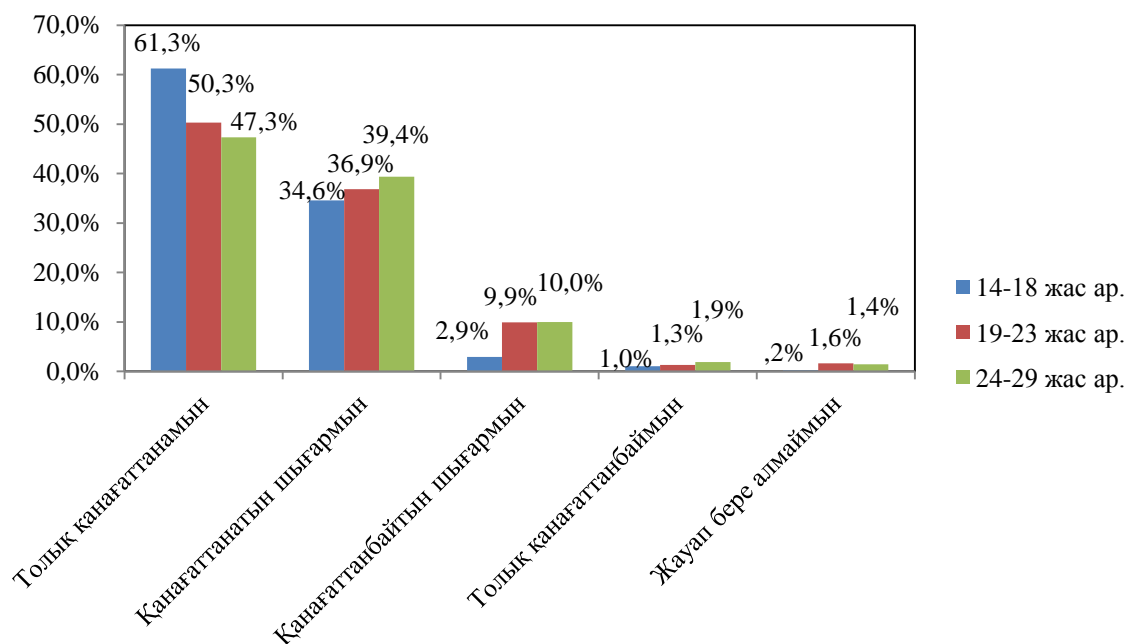
«Өз өміріңізге қазір көңіліңіз тола ма, әлде толмай ма?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Жасқа байланысты жіктелген топтамалар бойынша аталған сұрақтың жауаптарын қарастырсақ, толық қанағаттанатын жастардың саны есейген сайын кемитіндігін көреміз. Мәселен, өз өміріне толық көңілі толатындар саны 14 -19 жас аралығындағы топтамада 61,3%, 20-23 жас үшін бұл көрсеткіш - 50,3%, ал 24-29 жас аралығындағы ересек топта 47,3% құрайды. Сәйкесінше, есейген сайын «қанағаттанбайтын шығармын» және «толық қанағаттанбаймын» нұсқасын таңдаушылар саны артады (2-диаграмма).

2-диаграмма

«Өз өміріңізге қазір көңіліңіз тола ма, әлде толмай ма?» сұрағына алынған жауаптар, жас ерекшеліктері бойынша (% өрнектелген)

Өз өміріне көңілі толатындар арасында қазақтардың саны басым («толық қанағаттанамын» және «қанағаттанатын шығармын» нұсқалары бойынша 89,6%), орыс ұлты өкілдерінің арасында бұл көрсеткіш 87% құрайды.

Жұмыспен қамтылуына қатысты белгілерге сәйкес біз өз өміріне көңілі толатын жастардың аз бөлігінің оқымайтын және жұмыс істемейтін жастар екендігін аңғарамыз. Сәйкесінше, олардың арасында белгілі себептерге байланысты өмірлеріне көңілі толмайтындар саны басым (жалпы алғанда 23,3% көрсеткіш жұмыс істейтін және оқитын жастардың 5% көрсеткіші мен жұмыс істейтін жастардың 11% көрсеткішіне қарсы). Бұл жұмыс басты болудың, өз бетінше табыс табу мүмкіндігіне ие болудың өмірге қанағаттану деңгейін арттыратын көрсеткіш екендігін білдіреді, ал мұндай мүмкіндіктің болмауы – өміріне көңілі толмаудың және қоғамда адамның өзін кем санауының басты себебі болып табылады (3-кесте).

«Өз өміріңізге қазір көңіліңіз тола ма, әлде толмай ма?» сұрағына алынған жауаптардың бөлінуі, жұмыспен қамтылу бойынша (% өрнектелген)

	Толық қанағаттанамын	Қанағаттанатын шығармын	Қанағаттанатын шығармын	Толық қанағаттанамын	Жауап бере алмаймын
Оқимын	58,9	34,7	4,9	0,7	0,9
Оқимын және жұмыс істеймін	60,5	31,1	5,0	-	3,4
Жұмыс істеймін	47,8	40,1	10,0	1,1	1,1
Оқымаймын және жұмыс істемеймін, жұмыс іздеп жүрген жоқпын	48,9	38,3	7,8	4,3	0,7
Оқымаймын және жұмыс істемеймін, бірақ жұмыс іздеп жүрмін	35,8	40,3	17,0	6,3	0,6

Респонденттердің табысы артқан сайын өміріне көңілдері толу көрсеткішінің арту тенденциясы байқалады. Табысы ас-суына жетпейтіндер арасында өміріне көңілі толатындар саны 78,9% құраса, материалдық тапшылық көрмейтіндер, қажет болса пәтер де, саяжай да сатып алуға мүмкіндігі барлар арасында бұл көрсеткіш 100% жетеді (4-кесте).

«Өз өміріңізге қазір көңіліңіз тола ма, әлде толмай ма?» сұрағына алынған жауаптардың бөлінуі, табыс бойынша (% өрнектелген)

	Толық қанағаттанамын	Қанағаттанатын шығармын	Қанағаттанатын шығармын	Толық қанағаттанамын	Жауап бере алмаймын
Біздің ас-суымызға да ақша жетпейді	55,3	23,7	18,4	-	2,6
Ақшамыз ең қажетті, оларсыз өмір сүруге болмайтын қажеттіліктерге ғана жетеді (азық-түлік)	43,3	35,7	14,8	4,3	1,9
Ақшамыз азық-түлікке және ең маңызды шығындарды жабуға ғана жетеді, киім-кешек пен ұсақ тұрмыстық техника	45,1	44,2	8,6	1,0	1,0
Ақшамыз ең маңызды қажеттіліктерге, киім-кешек пен ірі тұрмыстық техникаға жетеді, бірақ біз жаңа көлік сатып ала алмаймыз	57,6	37,7	3,7	0,5	0,5
Ақшамыз жылжымайтын мүліктен басқасына жетеді (саяжай немесе пәтер)	70,4	24,3	4,7	-	0,6
Материалдық тапшылық көрмейміз. Қажет болса пәтер де, саяжай да сатып алуымызға болады	85,7	14,3	-	-	-

Егер осы сұраққа алынған жауаптардың аймақтық көрсеткіштер бойынша қарастыратын болсақ, өз өміріне астаналық жастардың көңілдері толатындықтарын (қанағаттанатындардың 94,1%) байқаймыз, содан соң Ақмола облысының жастары (93,7%) және Алматы қаласының жастары (92,4%). Ал қанағаттанбайтындардың басым көпшілігі (жауаптың «қанағаттанбайтын шығармын» және «толық қанағаттанбаймын» нұсқалары бойынша) – Қызылордада (20,2%), Шығыс Қазақстан облысында (14,6%) және Солтүстік Қазақстан облсында (14,5%) екендігін көреміз.

Осылайша, заманауи Қазақстан жастарының көпшілігінің өз өмірлеріне көңілдерінің толатындығын аңғарамыз. Оның үстіне өз өміріне қанағаттанатындар мен көңілі толатындардың басым көпшілігі бұл жасы кіші топтама, олар қазіргі уақытта оқиды және жұмыс істейді, бастысы екі астанада (Астанда және Алматыда), болмаса оған жақын жерде (Ақмола облысында) тұрады. Ал өміріне қанағаттанбайтындар көбіне жасы есейген топтамада кездеседі (24-29 жас аралығындағылар), олар материалдық тапшылық көреді, уақытша немесе үнемі оқуда емес және жұмыс жасамайды, басым көпшілігі Қызылорда, Шығыс Қазақстан және Солтүстік Қазақстан облыстарында тұрады.

Бүгінгі таңдағы қазақстандық жастардың ахуалының басым сипатын айтар болсақ, олардың өзін белсенді деп санайтындықтарын көруге болады, сауалнамаға қатысқандардың жартысынан көбі (54,7%) белсенді болуды басты көрсеткіш деп таңдаған. Екінші орында оптимизм (сауалнамаға қатысқан жастардың 37,4% таңдады), үшінші орында – қайырымды болу (28,8%) көрсеткіштері тұр. Ахуалдың аталған үш сипатын талдай келе олардың барлығының позитивті екендігін байқаймыз, бұл қазақстандық жастардың жалпы алғанда болашаққа оптимистік көзқараспен қарайтындығын, ең бастысы жарқын болашаққа сенетіндігін білдіреді. Мұның жастыққа, ата-ана тарапынан демеудің болуына, қоғамда кездесетін қиыншылықтармен бейтаныстыққа байланысты болуы мүмкін. Дегенмен, бүгінгі таңда Қазақстан жастары үшін барлық жағдай жасалған, соның ішінде білім алу үшін берілетін кепілдіктер, жұмысқа тұру барысында көрсетілетін мемлекеттік көмек, тұлғаның жан-жақты дамуына берілетін мүмкіндіктер бар (3-диаграмма).

«Сіз қалай ойлайсыз, қазақстандық жастарда бүгінгі таңда қандай көңіл - күй (сезім) басым?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Жиілігі бойынша төртінші орында (23,6%) қуаныш түр, бесінші орында-сабырлылық (16%), алтыншысы– жайлылық (15,9%). Соңғы үш көрсеткіштің «позитивті» жағдай үштігін толықтыратындығын байқаймыз, бастапқы алты нұсқаның жалпы көрсеткіші бойынша көңіл-күйдің басым сипаты болып отыр.

Кері ретпен кезекте «негативті» топтамаға жатқызуға болатын көрсеткіштер түр, жалпы қатарда жетінші орыннан бастап он екінші орынға дейін жайғасқан. Кему ретімен алатын болсақ, аталған көңіл-күй көрсеткіштері мынадай: алаң (14%), қаталдық (11,4%), сылбырлық (11,4%), шаршау (9,7%), көңілі қалу (9,8%), ашыну (7,3%).

Корреляциялық талдау респонденттер жасы есейген сайын дүниетанымдағы «позитивтік» көрсеткішінің төмендеп, «негативті» көрсеткіштердің артатындығын аңғартып отыр. Заманауи қазақстандық жастар арасында оптимизм сияқты ахуал көрсеткіші 14-18 жас аралығындағы топтамада 41,3%, содан соң көрсеткіштің біртіндеп кемитіндігін көреміз, жастардың орташа топтамасында, демек 19-23 жас аралығындағыларда 37,3% және ересек топта минималды көрсеткішке (35,3%) жетеді. Осындай тенденция қуаныш сезіміне де қатысты – сәйкесінше жастардың үш топтамасы бойынша 30,4%, 22,9% және 20,4%. Осыған қоса ашыну сезімінің жас топтамадан ересек топтамаға қарай өсу тенденциясын көреміз, 14-19 жас аралығындағы топтамада 4,8% жағдайда аталған болса, 20-23 жас аралығындағылар 7,5%, 24 жастан асқандар арасында 8,4% жағдайда таңдалған. Бұл жасы есейген сайын адамның көптеген күрделі мәселелерге жиі кездесуіне, өз мойнына жауапкершілікті алуына байланысты болады, осындай жағдайлар оның өмірге деген көзқарасын неғұрлым шынайы етеді.

Ал егер жастардың көңіл-күйіне өңірлік жіктелім бойынша талдау жасайтын болсақ, ең белсенді жастардың Астанада (74,3%) және Ақтөбе облысында (69,3%) екендігін көреміз. Астаналық көрсеткішті түсіндіру оңай, астанамызға еліміздің түкпір-түкпірінен жастар ағылып келеді, басқа өңірден келген жастарға білім алу мен жұмысқа тұру мүмкіндіктері қарастырылған. Келіп жатқандардың көпшілігі әлеуметтік белсенділігімен ерекшеленеді, бұл жас ерекшелігіне де (астанаға келіп жатқандардың басым көпшілігі - жастар), жаңа ортаға бейімделуге ниеттілігіне де байланысты.

Сол аймақтар (Астана мен Ақтөбе облысы) жастарға тән көңіл-күйдің оптимизм екендігін көрсетіп отыр (сәйкесінше, 66,% және 50,5%). Аздаған оптимизм (21,3%) Жамбыл облысы жастарына тән (осы өңірде белсенділік деңгейінің де төмендігі анықталды).

Егер «негативті» жағдай туралы айтар болсақ, жастардың пікірі бойынша «алаңдаушылық» Алматы қаласының жастарына тән (26,9% жағдайда) және Батыс Қазақстан жастарына тән (26,8%).

Қаталдықты көбінесе Павлодар облысы (28,2%) және Батыс Қазақстан облысы жастары (21,1%) айтады, ашыну - Павлодар жастары арасында (17,9%) болса, бұл көрсеткіш Солтүстік Қазақстан облысы жастарында (1,8%) және Ақмола облысы жастары арасында біршама төмен (2,5%).

Ашыну мен шаршау сезімдері бойынша көрсеткіштердің Павлодар облысы жастары арасында басым екендігін көреміз (25,6% және 32,1%, сәйкесінше), минималды көрсеткіш – Астана қаласында және Ақмола облысында байқалады (екі көрсеткіш бойынша 1% жуық).

Жалпы негативті сипаттың (алаң, қаталдық, ашыну, көңіл қалу және шаршау) астаналықтарға, Ақмола және Ақтөбе жастарына тән еместігін көреміз. Неғұрлым «дағдарыстағы» өңір жастар арасында жоғарыда аталған «негативті» көңіл-күйлердің таралуы бойынша Павлодар облысы мен Батыс Қазақстан облысы болып отыр.

Ұлттық топтама бойынша жастардың көңіл-күйлеріне жасалған талдау басқа ұлт өкілдеріне қарағанда қазақтарға позитивті көрсеткіштердің жақын екендігін көрсетті, олардың арасында оптимизм, жайлылық, қуаныш, сабырлылық сияқты жағдай көрсеткіштері басқа ұлт топтамаларымен салыстырғанда айтарлықтай жоғары. Қаталдық, ашыну, көңіл қалу мен сылбырлық сияқты жағымсыз көңіл-күйлер басқа ұлт өкілдерінде (қазақтар мен орыстардан басқа) жиі кездесті (5-кесте).

«Сіз қалай ойлайсыз, қазақстандық жастарда бүгінгі таңда қандай көңіл-күй (сезім) басым?» сұрағына алынған жауаптардың бөлінуі, ұлттық белгі бойынша (% өрнектелген)

	Қазақ	Орыс	Басқа ұлттар
Қоғамдағы жағдай мен құбылыстарға байланысты	20,8	22,4	17,7
Өзіңіздің мақсатқа ұмтылуыңыз бен белсенділігіңізге байланысты	53,4	51,9	52,2
Өмір сүруге жасалған жағдай мен өз күшіңізге тең байланысты	23,1	23,9	28,1
Көптеген жағдайда Алланың қалауына байланысты (демек, табынуға)	0,2	0,0	0,0
Ата-анаға, отбасына байланысты	0,4	0,0	0,0
Жауап бере алмаймын	2,2	1,7	2,0

2.3 Жастардың елдегі өзгерістерді қабылдауы

Әлеуметтік зерттеу барысында жас респонденттерге өз көзқарастары бойынша соңғы жылы жастар үшін қандай жағымды өзгерістің болғандығын атау ұсынылды. Әлеуметтік өзгерістердің қабылдануы көптеген факторларға байланысты, жастарды сондай өзгерістер туралы ақпараттандыруды, жастардың жоғарыда аталған көңіл-күйлерін талдауды қоса алғанда. Бұл сұрақтың тек жағымды өзгерістерге қатысты болғандығын атап айту керек.

Алынған деректерге сай сауалнамаға қатысқан жастардың жалпы санының төрттен бір бөлігінен аз асатын бөлігі (26,9%) соңғы жылы жастар үшін жағымды болып саналатын өзгеріс ретінде қызықты сауықтыру және мәдени шаралардың артуын атады (6-кесте).

«Сіздің пікіріңіз бойынша соңғы жылда жастар үшін қандай жағымды өзгерістер орын алды?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	%
Қызықты сауықтыру және мәдени шаралары артты	26,9
Жаңа спорттық және мәдени-сауық орталықтары мен ғимараттары пайда болды	23,8
Мүмкіндіктеріміз туралы ақпараттар көбейді	21,2
Соңғы жылда жағымды өзгеріс болған жоқ/жауап бере алмаймын	17,0
Салауатты және белсенді өмір салтын насихаттайтын әлеуметтік жарнамалар көбейді	16,5
Білім алу мен қарым-қатынас жасаудың жаңа түрлері пайда болды (жастар лагері, форумдар және т.б.)	15,5
Елдің үздік ЖОО түсу мүмкіндіктері артты	14,6
Жастарға арналған қоғамдық ұйымдар мен жобалар көбейді	11,8
Мектеп оқушыларының кәсіп таңдау мүмкіндігі пайда болды	10,4

Осындай өзгерістерді негізінен Атырау (52,9%), Ақтөбе (46,5%) және Қарағанды (40,3%) облыстарының жастары белгіледі. Қазақстан қалаларының

тұрғындары ауылды жердің жастарына қарағанда жиі атады (30,2% көрсеткіш және 22,4% көрсеткіш).

Екінші орында жастар үшін маңыздылығы және аталу жиілігі бойынша жаңа спорттық және мәдени-сауық орталықтарының ашылуы (23,8%) болды. Бұл өзгерісті көбінесе Атырау (36,8%) және Қызылорда облысы жастары (30,3%) атады.

Үшінші орында жастардың мүмкіндіктері туралы мәліметтің артуы болды – 21,2% осы өзгерісті соңғы жылда орын алған жағымды өзгеріс деп санайды. Төртінші орында салауатты және белсенді өмір салтын насихаттайтын әлеуметтік жарнамалардың көбеюі (16,5%) болса, бесінші орында – білім алу мен қарым-қатынас жасаудың жаңа түрлерінің, демек, жастар лагерінің, форумдарының ашылуы аталды (15,5%). Жауаптың соңғы нұсқасын негізінен респонденттердің жас тобы таңдады (14-18 жас аралығындағылар), ал ересек топта оның көрсеткіші төмендей болды (21,5%, 15,6% және 12,2%, сәйкесінше).

Жоғарыда аталғандардан басқа жастар үшін маңызды өзгерістер мыналар болды: елдің үздік ЖОО түсу мүмкіндіктерінің артуы (14,6%), жастарға арналған қоғамдық ұйымдар мен жобалардың санының артуы (11,8%), мектеп оқушыларының кәсіп таңдау мүмкіндіктерінің пайда болуы (10,4%).

Ауылдық жастар үшін маңызды өзгерістер мыналар болып отыр: жастармен жұмыс жасайтын мемлекеттік мекемелер мен мамандардың белсенділігінің артуы, сонымен қоса жастардың жұмыспен қамтылуын қолдайтын мемлекеттік бағдарламаның пайда болуы (жұмыссыздарға көрсетілетін жәрдем де бар).

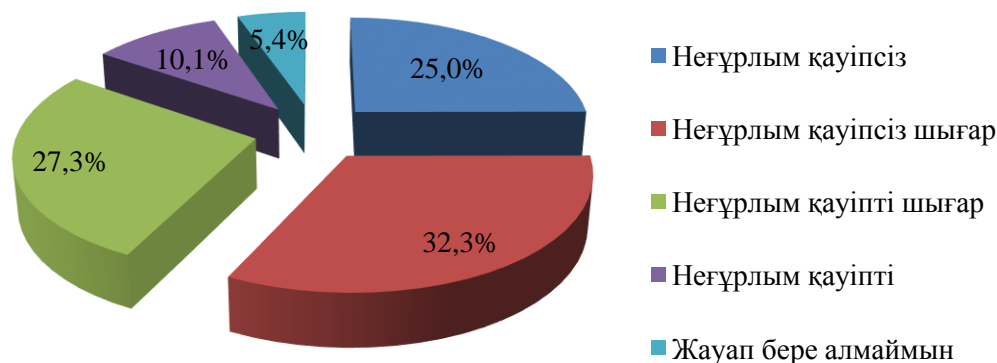
Сауалнамаға қатысқандардың 17% жуығының соңғы жылда орын алған жағымды өзгерісті атай алмағандығына назар аудару керек. Мұндай жауапты таңдау себебін анықтау қиын, мұның бейтарап пікір болуы да мүмкін (ештеңе өзгерген жоқ), кері пікір де болуы мүмкін (жағымды өзгерістер жоқ, тек жағымсыз өзгерістер орын алды).

Жалпы алғанда жастар үшін Қазақстанда соңғы жылы орын алған негізгі жағымды өзгерістің жастарда бос уақытты тиімді өткізу үшін пайда болған мүмкіндік екендігін аңғарамыз, соның ішінде түрлі курстардың, спорттық шаралардың ұйымдастырылуы, тұлғаның жан-жақты дамуына мүмкіндіктің жасалуы және қарым-қатынастың жаңа түрлерінің пайда болуы бар.

Сауалнама барысында өз өмірлерінде болып жатқан өзгерістерді бағалау мақсатында «Қалай ойлайсыз, өмір қауіпсіздеу болып келе ме, әлде қауіп артып келе ме?» сұрағы қойылды.

Жастардың төрттен бір бөлігі (25%) өмір сүру қауіпінің артып келе жатқандығын айтса, 32,3% қауіпсізденуде деп көрсетті. **Жастардың жартысынан көбінің (жауаптың аталған екі нұсқасы бойынша) уақыт өткен сайын өмір сүру қауіпсізденіп келеді деп санайтындығын көреміз.** Іс жүзінде жастардың 37% өмірінің қауіпсіздігі сияқты құбылыс жақын, жастардың 27,3% қауіпсіз деп санауға болатынын айтты, 10,1% қауіпсіз екендігіне көз жеткізген (4-диаграмма).

«Қалай ойлайсыз, өмір қауіпсіздеу болып келе ме, әлде қауіп артып келе ме?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Осы сұраққа алынған жауаптардың өңірлер бойынша жіктелуі өз өмірінің қауіпсіздігінің артқандығын жоғары бағалайтын жастардың (жауаптардың «неғұрлым қауіпсіз» және «неғұрлым қауіпсіз шығар» нұсқалары бойынша) көп бөлігі Астанада (87,1%) және Атырау облысында (76,5%) тұратынын көрсетті. Ал өмір қауіптірек деп санайтындар («неғұрлым қауіпті» және «неғұрлым қауіпті шығар» нұсқалары бойынша) Жамбыл (61,5%), Ақмола (59,5%) және Маңғыстау облыстарында (54,8%).

2.4 Жастардың өз өміріндегі өзгерістерге қатысты ұстанымдары

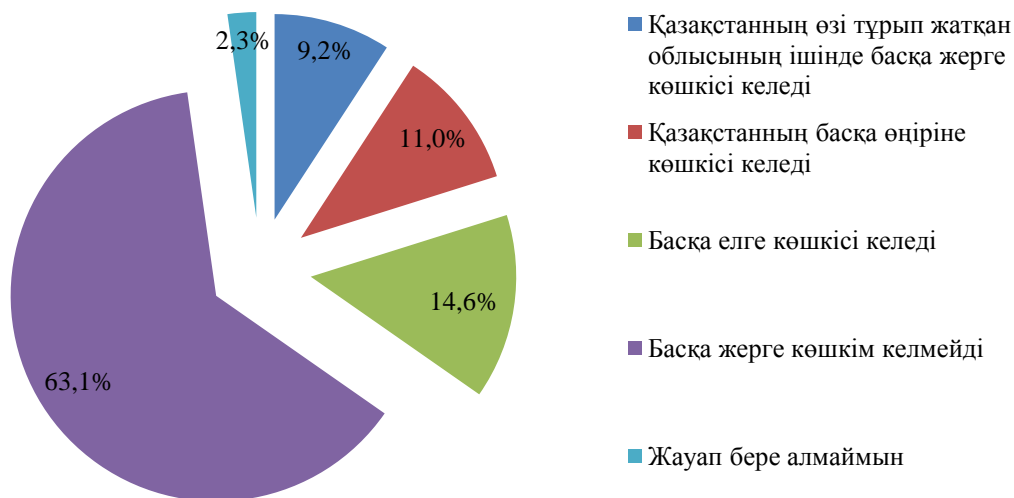
Қазіргі уақыттағы қазақстандық жастардың ахуалына жасалған талдау және оларға түрлі өзгерістер тарапынан берілген баға бойынша жастардың өз өмірін өзгертуге дайындықтары да ескерілді. Біз жастар өз өмірін күрт өзгертуге қаншалықты құлшынатаын болса, өзінің қазіргі өмірінің сапасына қанағаттанбау деңгейінің соншалықты төмен болуы керек деген гипотезаға сүйендік. Әлеуметтік зерттеу барысында өміріне екі өзгеріс енгізуге дайындығы туралы әңгімелеу ұсынылды: басқа жерге көшу мен наразылық шерулеріне қатысуға дайын болу.

Жастардың басқа жерге көшуге дайындығы және оны қалайтындықтары үш бағыт бойынша анықталды: өзі тұратын облыс бойынша басқа елді мекенге көшу, Қазақстанның басқа қаласына көшу және басқа елге көшу (эмиграция).

Алынған деректер бойынша сауалнамаға қатысқан жастардың 63,1% көшуге дайын емес (ол туралы айтқан жоқ). Бұл жастардың басым бөлігінің өз өміріне көңілдерінің толатындығын білдіруі ықтимал. Көшуге дайын болмау көшкісі келмейді деп бағаланбайды, жастардың мұндай мүмкіндігінің болмауына байланысты таңдалған жауап болуы мүмкін (5-диаграмма).

5-диаграмма

«Қазір тұрып жатқан тұрғылықты жеріңізден кеткіңіз келе ме?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Жастардың 34,7% көшкісі келетіндіктерін айтты. Көшуге ниетті жастарының саны бойынша «үздіктер» Қарағанды облысы (57,7%), Қостанай облысы (50%) және Павлодар облысы (44,9%). Ал өзі тұрып жатқан облыс ішінде басқа жерге көшкісі келетіндер Қарағанды облысының (21,5%) жастарына тән, ал Қазақстанның басқа өңіріне көшкісі келетіндер Жамбыл облысының (19,7%) және Оңтүстік Қазақстан облысының (18,5%) жастары, басқа елге кеткісі келетіндер Қостанай (40,6%) және Солтүстік Қазақстан (29,1%) облыстарының жастары (7-кесте).

«Қазір тұрып жатқан тұрғылықты жеріңізден көшкіңіз келе ме?» сұрағына алынған жауаптар, облыстар бойынша (% өрнектелген)

Қазақстан Республикасы	Қазақстанның өзі тұрып жатқан облысының ішінде басқа жерге көшкісі келеді	Қазақстанның басқа өңіріне көшкісі келеді	Басқа елге көшкісі келеді	Басқа жерге көшкім келмейді	Жауап бере алмаймын
Ақмола облысы	16,5	8,9	11,4	62,0	1,3
Ақтөбе облысы	10,9	7,9	14,9	66,3	0,0
Алматы облысы	14,2	9,0	5,2	68,7	2,8
Атырау облысы	16,2	7,4	8,8	57,4	10,3
Батыс Қазақстан облысы	4,2	12,5	15,3	65,3	2,8
Жамбыл облысы	3,3	19,7	13,9	63,1	0,0
Қарағанды облысы	4,2	7,0	22,5	60,6	5,6
Қостанай облысы	21,5	12,1	24,2	40,9	1,3
Қызылорда облысы	5,2	4,2	40,6	50,0	0,0
Маңғыстау облысы	2,2	11,2	9,0	76,4	1,1
Оңтүстік Қазақстан облысы	0,0	6,8	1,4	89,0	2,7
Павлодар облысы	10,3	17,9	16,7	47,4	7,7
Солтүстік Қазақстан облысы	0,0	5,5	29,1	60,0	5,5
Шығыс Қазақстан облысы	11,5	18,5	9,1	60,3	0,6
Астана қаласы	2,0	1,0	6,9	87,1	3,0
Алматы қаласы	8,1	6,7	19,7	63,7	1,8

Маңғыстау облысының жастары (сауалнамаға қатысқандардың 8,2% ғана көшу туралы ойланады) мен Астана жастары (9,9%) көшу бойынша төмен көрсеткіш берді.

Егер, көрсеткіштерді ұлттық жіктелімде қарастырсақ, өзгерістердің ерекшеленетіндігін байқаймыз, дегенмен, олар басым көрсеткіш емес. Мәліметтерге сәйкес ең алдымен орыс халқының өкілдері көшуге дайын (43,1%), одан кейінгі орында (қазақтар мен орыстардан басқа) басқа ұлт өкілдері - (36,5%). Қазақтар арасында жастардың 32% көшкісі келеді.

Қазақтар үшін ең басты көрсеткіш Қазақстанның басқа өңіріне көшу (11,8%), орыс халқының өкілдері мен өзге ұлт өкілдерінің жастары үшін басқа елге қоныс аудару - (27,9% және 17,7%, сәйкесінше). Біз орыс ұлты жастарының ширек бөлігінің басқа елге қоныс аударғысы келетіндігін көріп отырмыз. Жастардың бұл бөлігінің өз өмірлеріне көңілдерінің толмауы мүмкін, олардың тек эмиграция арқылы ғана шешілетін мәселелерінің болуы ықтимал (8-кесте).

«Қазір тұрып жатқан тұрғылықты жеріңізден көшкіңіз келе ме?» сұрағына алынған жауаптар, ұлттық ерекшелік бойынша (% өрнектелген)

	Қазақ	Орыс	Басқа ұлт өкілі
Қазақстанның өзі тұрып жатқан облысының ішінде басқа жерге көшкісі келеді	10,0	7,7	6,9
Қазақстанның басқа өңіріне көшкісі келеді	11,8	7,5	11,8
Басқа елге көшкісі келеді	10,2	27,9	17,7
Басқа жерге көшкім келмейді	66,3	53,6	59,6
Жауап бере алмаймын	1,7	3,2	3,9

Соған қоса корреляциялық талдау көшу (кету) ниеті мен табыс деңгейінің тығыз байланыста екендігін көрсетіп отыр. **Көшкісі келетіндер (көшудің аталған үш түрі бойынша) көбіне өз сөздері бойынша табысы азығына ғана жететін жастар (47,4%). Қаржылық жағдайы неғұрлым жақсы жастар арасында көшуге дайындары 30-38% құрады.**

Көшудің басты себебі ретінде өздері және/немесе балалары үшін даму перспективаларының жоқтығы аталды, жауаптың осы нұсқасын 30,8% таңдаған. Екінші орында жеке себептер (25,7%), «үздік үштік» соңында басқа қалада/елде білім алу (20,3%) тұр. Әрі қарай кему реті бойынша көшу себептерінің мына түрлері тұр: өзі тұрып жатқан елді мекенде жұмыстың болмауы (20,2%), нашар экология (17,8%), өзінің ұлтының (халқының) өкілдері үшін мүмкіндіктердің жоқтығы (14%), елді мекендегі нашар инфрақұрылым, мектептің/аурухананың/жолдың/балабақшалардың кемшілігі (8,3%), «тарихи отанға» оралу (7,1%), тұрған жерінің аудан/облыс орталығынан алыстығы (6,9%) және тұрып жатқан елді мекендегі қылмыстың өршуі (5,8%) (9-кесте).

«Сіздің не себепті көшкіңіз келеді?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	%
Өздері және/немесе балалары үшін даму перспективаларының жоқтығы	30,8
Жеке себептер	25,7
Басқа қалада/елде білім алу	20,3
Өзі тұрып жатқан елді мекенде жұмыстың болмауы	20,3
Нашар экология	17,8
Өзінің ұлтының (халқының) өкілдері үшін мүмкіндіктердің жоқтығы	14,0
Елді мекендегі нашар инфрақұрылым, мектептің/аурухананың/жолдың/балабақшалардың кемшілігі	8,3
«Тарихи отанға» оралу	7,1
Тұрған жерінің аудан/облыс орталығынан алыстығы	6,9
Елді мекендегі қылмыстың өршуі	5,8

Жас бойынша жіктелгенде алынған мәліметтер бойынша көшудің жастардың жас ерекшеліктеріне байланысты екендігін көреміз. Жасы 14-18 аралығындағы топтама үшін көшу себебі басқа елде/қалада білім алу (39%) болса, елді мекендегі нашар инфрақұрылым, мектептің/ аурухананың/ жолдың/балабақшалардың кемшілігі (10,4%) және тұрған жерінің аудан/ облыс орталығынан алыстығы (7,7%) болды (10-кесте).

10-кесте

«Сіздің не себепті көшкіңіз келеді?» сұрағына алынған жауаптар, жас ерекшелігі бойынша (% өрнектелген)

	14-18 жас аралығы	19-23 жас аралығы	24-29 жас аралығы
Өзі тұрып жатқан елді мекенде жұмыстың болмауы	10,4	20,8	25,6
Тұрған жерінің аудан/облыс орталығынан алыстығы	7,7	6,6	6,7
Елді мекендегі нашар инфрақұрылым, мектептің/аурухананың/жолдың/балабақшалардың кемшілігі	10,4	8,0	7,4
Өзінің ұлтының (халқының) өкілдері үшін мүмкіндіктердің жоқтығы	12,1	15,9	13,8
Өздері және/немесе балалары үшін даму перспективаларының жоқтығы	23,1	34,5	32,7
Нашар экология	19,8	21,7	13,8
Елді мекендегі қылмыстың өршуі	7,7	5,3	5,1
«Тарихи отанға» оралу	8,2	8,4	5,4
Басқа қалада/елде білім алу	39,0	18,6	10,6
Жеке себептер	28,0	24,3	25,3

Жас орташа топтама үшін қоныс аударудың негізгі себебі (19-23 жас): өздері және/немесе балалары үшін даму перспективаларының жоқтығы (34,5%), нашар экология (21,7%) және өзінің ұлтының (халқының) өкілдері үшін мүмкіндіктердің жоқтығы-15,9%. Ересек топ бойынша алдыңғы екі топқа қарғанда көшу себебі ретінде өзі тұрып жатқан жерде жұмыстың болмауы аталды (25,6%).

Осы фрагменттің басында қарастырылған себептердің «үздік үштігі» барлық ұлт өкілдеріне тән, көрсеткіштері де тең. Қазақтар үшін көшудің төртінші орынды себебі өзі тұратын жерде жұмыстың болмауы немесе басқа жердегі жұмыстың болуы аталды. Орыстар мен басқа ұлт өкілдерінің жастары үшін маңыздылығы бойынша төртінші себеп өзінің ұлтының (халқының) келешегінің болмауы аталды (11-кесте).

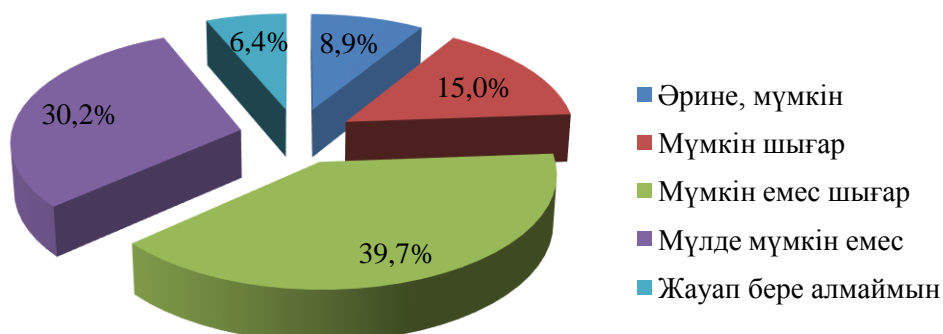
«Сіздің не себепті көшкіңіз келеді?» сұрағына алынған жауаптар, ұлттық ерекшелік бойынша (% өрнектелген)

	Қазақ	Орыс	Басқа ұлт өкілдері
Өзі тұрып жатқан елді мекенде жұмыстың болмауы	22,7	17,0	13,9
Тұрған жерінің аудан/облыс орталығынан алыстығы	8,7	3,8	3,8
Елді мекендегі нашар инфрақұрылым, мектептің/аурухананың/жолдың/балабақшалардың кемшілігі	9,8	5,5	6,3
Өзінің ұлтының (халқының) өкілдері үшін мүмкіндіктердің жоқтығы	11,8	19,2	15,2
Өздері және/немесе балалары үшін даму келешегінің жоқтығы	30,7	30,2	32,9
Нашар экология	19,6	15,4	12,7
Елді мекендегі қылмыстың өршуі	6,3	3,8	7,6
«Тарихи отанға» оралу	6,5	4,9	15,2
Басқа қалада/елде білім алу	20,7	21,4	15,2
Жеке себептер	24,6	29,7	22,8

Осылайша, қазіргі қазақстандық жастардың көшуге ниеттіліктерін талдай келе, олардың көпшілігінің өз өмірлеріне көңілдерінің толатындығын және көшуге (ел ішінде де, ел сыртына да) құштар еместігін көреміз. Дегенмен, **көшуге ниеттіліктің еліміздің жекелеген өңірлерінің жастарының арасында жоғары екендігін атап айту керек, мысалы: Қарағанды, Жамбыл, Оңтүстік Қазақстан (іштей қоныс аудару) және Қостанай, Солтүстік Қазақстан облысы (сыртқа қоныс аудару). Көшуге ниеттіліктің ұлттық ерекшелікке байланысты болуы ықтимал.**

Жастардың өз өмірін өзгертуге дайындығын талдау барысында олардың тұрғылықты жерінде болуы ықтимал наразылық шерулерге қатысты көзқарастары да ескерілді. Жастардың басым көпшілігі мұндай қауіп жоқ деп санайды («болмайтын шығар» және «мүлде болмайды» жауаптары бойынша көрсеткіш 69,8%) (6-диаграмма).

«Сіз қалай ойлайсыз, Сіз тұратын жерде (елді мекенде) наразылық шеруінің болу қауіпі бар ма?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Алынған мәліметтердің аймақтық талдауы наразылық шерулерінің болу қауіпі төмен екендігін көрсетті (сол өңірдің жастарының пікірі бойынша): Павлодар облысында («мүлде мүмкін емес» және «мүмкін емес шығар» жауаптары бойынша 91%), Қостанай облысында (89,6%) және Астанада (81,2%). Жастардың пікірі бойынша болуы мүмкін деген көрсеткіштер мынадай: Атырау облысы («мүмкін шығар» және «әрине, мүмкін» жауаптары бойынша 52,9%), Ақмола (36,7%) және Маңғыстау (35,6%) облысы.

Тарау бойынша қорытындылар:

1. Қазіргі заман жастарының санасындағы ең маңызды құндылық отбасылық бақыт болып табылады, оның маңыздылығы есейген сайын арта түсуде. Заманауи қазақстандық жастардың маңызды құндылықтарының бестігіне (отбасылық құндылықтан өзге) мыналар жатады: денсаулық, материалдық қамтамасыздану мен байлық, достық және қызметтік мансап.

2. Еліміздің жастарының басым көпшілігі өз өмірлеріне риза, көңілдерінің толу көрсеткіштері жастары есейген сайын төмендейді. Респонденттердің табысы артқан сайын өз өміріне көңілінің толу көрсеткішінің өсу тенденциясы байқалады. Астананың, Ақмола облысы мен Алматы қаласының жастары өз өмірлеріне қанағаттанады. Ал өз өмірлеріне көңілдері толмайтындардың көрсеткіштері Қызылорда, Шығыс Қазақстан және Солтүстік Қазақстан облыстарында жоғары.

3. Жастар ортасындағы басым көңіл-күй белсенділік, қайырымдылық пен оптимизм. Респонденттер жасы артқан сайын «позитивтік» көрсеткіші төмендеп, дүниетанымдағы «негативтік» көрсеткіш артады. Астана мен Ақтөбе облысы жастары неғұрлым белсенді келсе, жастар арасында тараған ахуал бойынша неғұрлым «дағдарысты» өңір Павлодар облысы мен Батыс Қазақстан облысы болып отыр.

4. Соңғы жылы жастар үшін орын алған жағымды өзгеріс жастардың өздерінің пікірлері бойынша: қызықты сауықтық және мәдени шаралар санының артуы, жаңа спорттық және мәдени-сауық орындарының ашылуы, жастардың мүмкіндіктері туралы ақпараттың артуы.

5. Еліміздің жастары көптеген жағдайда өз өмірлеріне қанағаттанады, көшуге (ел ішінде де, ел сыртына да) ниетті емес. Ал көшуге ниеттілер көрсеткіші орыстар арасында басым. Қазақтарға Қазақстанның басқа өңіріне көшуге ниеттілік тән, орыстар мен басқа ұлт өкілдерінің жастары үшін-басқа елге қоныс аударуға ниеттілік тән. Ал көшудің басты себебі ретінде жастар өздеріне және/немесе балаларына даму перспективасының жоқтығын айтады.

6. Сауалнамаға қатысқан жастардың басым көпшілігі өздері тұратын жерде наразылық шеруінің болу қауіпі жоқ деп санайды. Аздаған ықтималдық (өңірдегі жастардың көзқарастары бойынша) Павлодар, Қостанай облыстарында және Астанада байқалады. Ал ықтималдылықтың жоғарылығы Атырау, Ақмола және Маңғыстау облыстарында анықталды.

Болжам:

Заманауи қазақстандық жастардың санасында қалыптасқан құндылықтар өзгерістерге барынша тұрақты. Жастар үшін ең маңыздысы (басқа жастағы топтар үшін де) отбасы.

Жалпы жастар болашаққа үмітпен қарайды, өз өмірлерінің сапасына қанағаттанады.

Позитивті көзқарас алдағы уақытта сақталады, біріншіден бұл жастарға тән ерекшелік, екіншіден, жастар мен жастар мәселесіне мемлекеттің назар аударуына байланысты.

Болашақта жастардың көшуге қатысты ағымдық жағдайы сақталады. Жастар арасында көшудің басты себебі мыналар болады: білім алу үшін көшу (көбіне астанаға); жұмыс барысымен көшу; шет елде білім алу үшін қоныс аудару. Көшуге қатысты қалыпты жағдай қазақтар арасында бүгінгідей сақталады, ал өзге елге көшу – орыс және басқа ұлт өкілдерінің жастарына тән болады (орыстар мен қазақтарды санамағанда).

Ұсыныстар:

Өңірлерде тұрып жатқан жастардың көпшілігінің сол өңірлердегі кәсіби білім беретін колледждер мен ЖОО туралы білмеуіне байланысты жалпы білім беретін мектеп қабырғасында жастардың мамандық алуына, «өз үйінде» сұранысқа ие біліктілікке ие болуына бағытталған шаралар ұйымдастыру ұсынылады, бұл жастардың көшуін (көбіне астанаға) төмендетіп, жастардың өңірлерде қалуын қамтамасыз ететін болады.

Әр түрлі ұлт өкілдері жастарының көшу себебін түбегейлі анықтауға бағытталған әлеуметтік зерттеу жүргізу ұсынылады, негізінен «көшуге мәжбүрлейтін» факторларды анықтау керек.

III ТАРАУ. ҚАЗАҚСТАН ЖАСТАРЫНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

3.1 Заманауи Қазақстан жастарының негізгі мәселелері (жастардың пікірлері бойынша)

Мәселе.

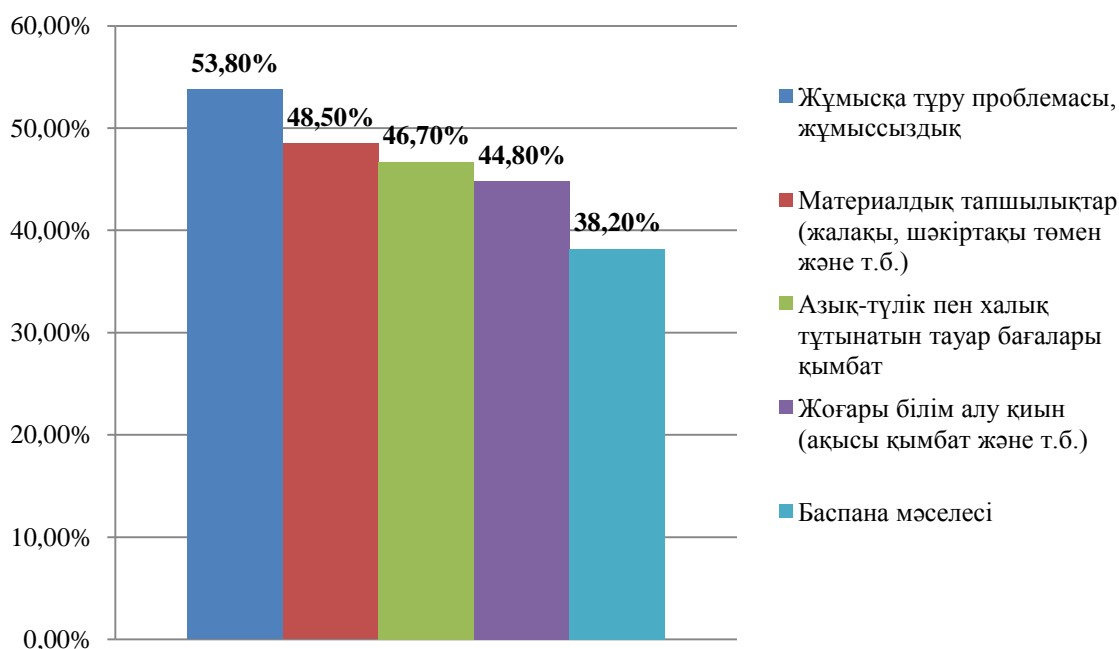
Зерттеу міндеттерінің бірі-жастарға тұрғылықты жерлерінде кездесетін қиыншылықтарды анықтау (жастардың пікірлері бойынша). Еліміздің жастарының мәселелері төңірегінде атқарылатын жұмыстар ең өзекті жағдайларды аша алады, ал ең маңызды мәселелердің жастар саясаты бағдарламаларында қарастырылуы керек, бұл жастардың мәселелерін шешіп қана қоймай, жастардың өмірге деген құлшыныстарын арттырады.

Нәтижелер.

Нәтижелер ең алдымен Қазақстан жастарын жұмыссыздық толғандыратынын көрсетті, мұны қатысқандардың жартысынан көбі айтты (53,8%). Екінші орында – материалдық тапшылық (жалақы, шәкіртақы төмен және т.б.) - 48,5%. Үшінші кезекте - азық-түлік пен халық тұтынатын тауар бағаларының қымбаттығы (46,7%) (7-диаграмма).

7-диаграмма

«Сіздің елді мекендегі жастардың ең өзекті мәселелерін атап айтыңызшы» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Төртінші орында – жоғары білім алу қиыншылығы (ақысы қымбат және т.б.) – 44,8%, бесінші орында – баспана мәселесі (38,2%), алтыншысы – жастардың мәдени деңгейінің төмендегі, рухани кедейлігі (16,9%), жетіншісі ертеңгі күнге сенімнің жоқтығы (16,1%), одан кейін жастар арасындағы

қылмыстың өршуі (12,7%). Заманауи жастардың аталған өзекті мәселелерінен өзге кемінде 10% ие болған түрлері де бар: нашақорлық, токсикомания мен ішімдікке салыну, темекіге тәуелділік (12,5%), жастардың бос уақытын тиімсіз өткізуі (11,2%), ата-анасымен/ересектермен болатын жанжал, жақындар мен туыстар тарапынан болатын түсініспеушілік (10%).

Нәтижелердің аймақтар бойынша талдауы жоғары білім алу мәселесінің Астана қаласы жастарында көп екендігін анықтады (64,4%), содан кейін Ақтөбе (63,4%) және Батыс Қазақстан облысы жастарында (62%) кездеседі, материалдық тапшылық (жалақының, шәкіртақының төмендігі және т.б.) көбіне Астана қаласы мен Солтүстік Қазақстан облысы жастарын алаңдатады (сәйкесінше, 77,2% және 70,9%). Азық-түлік пен халық тұтынатын тауарлардың бағасының қымбат екендігін мәселе ретінде астаналық жастар атады - 82,2%, сол сияқты жұмысқа тұру (76,2%) мен баспана мәселесі (69,3%) де өзекті. Денсаулықтың нашарлауы мен жеке өмірлерінің осалдығын Қызылорда облысының (екі жағдайда да 22%) жастары атаса, ата-анамен болатын жанжалды Маңғыстау облысының жастары (30,1%) өзекті деп таниды.

Жамбыл (32%) облысы мен Алматы қаласының жастары ертеңгі күнге деген сенімін жоғалтқан (26%). Мәдениет деңгейі төмен деген көрсеткіш Қостанай және Батыс Қазақстан облысы жастарын алаңдатады (сәйкесінше 35,4 және 23,9%). Жастар арасындағы қылмыстың өршуі Жамбыл (36,1%) және Маңғыстау жастары арасындағы өзекті мәселе (23,3%). Ал жастардың бос уақыттарын тиімді өткізуінің мүмкін еместігі Павлодар және Солтүстік Қазақстан облыстарының жастарына тән, жағымсыз әдет (нашақорлық, токсикомания мен ішімдікке салыну, темекіге тәуелділік) –Жамбыл облысы жастарына тән, жеке бас қауіпсіздігі Жамбыл және Батыс Қазақстан жастары үшін өзекті мәселе болып отыр.

Жалпы Қазақстан аталған мәселелер жиі кездесетін үш өңірдің бар екендігі анықталды-Жамбыл, Батыс Қазақстан облысы және Астана қаласы.

3.2 Жастардың жұмысқа орналасу саласындағы негізгі қиыншылықтары және жастардың аталған мәселені шешуде мемлекеттен күтетін жәрдемі

Қазақстан жастарының өзекті мәселелеріне жасалған жоғарыдағы талдаудан елдің барлық өңірінде жұмысқа тұру проблемасының көш басында екенін көреміз. Бұл мәселеге мемлекет тарапынан әр түрлі институттар мен құрылымдар атқаратын жұмыс арқылы көңіл бөлінуде.

Осы зерттеу барысында жастарға жұмысқа тұру барысында кездесетін негізгі қиыншылықтарды атау ұсынылды. Сауалнамаға қатысқандардың жартысынан көбі (64,6%) жұмысқа тұру барысында жастар кезіктіретін негізгі қиыншылық ретінде жұмыс өтілінің талап етілуін айтты (жас болған соң жұмыс өтілінің жоқтығы алға тартылды) (12-кесте).

«Сіз қалай ойлайсыз, жастардың жұмысқа тұруы барысында кезіктіретін негізгі қиыншылығы неде?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	%
Жұмыс өтілі талап етіледі	64,6
Мамандық бойынша жұмысқа тұру қиын	33,1
Тамыр-таныс жоқ	34,6
Іскерлік қарым-қатынас дағдысы жоқ, сенімсіздік	15,6
Еңбек нарығы мен жұмыс іздеу амалдары туралы ақпарат жоқ	9,5
Жастарда жұмысқа тұрауда қиыншылық жоқ	2,2
Жемқорлық	0,4
Жалқаулық	0,1
Халық сауатсыз, заңдар түсініксіз және жұмыс жасамайды	0,1
Ұлтшылдық	0,1
Тәлімгерлік	0,1
Жұмыс орындары аз	0,1

Респонденттердің 34,6% жастардың жұмысқа тұру барысында кезіктіретін қиыншылық ретінде тамыр-таныстарының жоқтығын атағандығы қызық. Бұл жастардың бастапқыда, жұмысқа тұрмай жатып ресми үрдістерге емес, таныстар көмегіне жүгінетіндігін білдіреді.

Мәліметтерге өңірлер бойынша жасалған талдау аталған мәселенің көбіне Маңғыстау облысының (65,8%), Қостанай облысының (54,2%), Солтүстік Қазақстан (50,9%) және Жамбыл облысының (50,8%) жастарын алаңдататындығын көрсетті. Бұл мәселе Атырау облысында (4,4%) аз.

Жастар жұмысқа тұру барысында кезіктіретін негізгі мәселе рейтингінің келесі орынын мандық бойынша жұмысқа орналасу көрсеткіші алды (34,6%). Бұл туралы көбінесе сұранысқа ие емес мамандық иелері (өздері тұратын өңір бойынша) немесе жалпылай оқу бітіретін мамандық иелері (заңгерлер, экономистер және басқалар) атап көрсетті.

Төртінші орында іскерлік қарым-қатынас дағдыларының болмауы мен сенімсіздік (15,6%). Елдің басқа өңірлерімен салыстырғанда бұл мәселе Жамбыл (23%) және Оңтүстік Қазақстан облысы (21,5%) жастарында жиі кездеседі.

Жұмысқа орналасу барысында жастар кезіктіретін мәселелердің өзектілік бойынша бесіншісі еңбек нарығы мен жұмыс іздеу туралы ақпараттың тапшылығы (9,5%) тұр. Бұл мәселе Қазақстанның Қостанай (14,6%) және Батыс Қазақстан облысы жастарына тән (14,1%).

Осылайша, жастардың жұмысқа орналасу барысында кездестіретін негізгі қиыншылықтарының ең алдымен жұмыс өтілінің жоқтығына, тамыр-таныстың болмауына байланысты туындайтындығын аңғардық.

Ел жастарының мемлекеттік жастардың жұмыспен қамтылу мәселесін шешуге ат салысу деңгейі мен түрі туралы пікірлерін анықтау мақсатында сауалнама төңірегінде «Сіз қалай ойлайсыз, оқу орындарының түлектерінің жұмысқа орналасуы үшін мемлекеттің қандай шаралар атқаруы керек?» деген

сұрақтар қойылды. Нәтижелер жастардың көпшілігінің мемлекет жоғары оқу орнын бітірген маманды алғашқы жұмыс орнымен қамтамасыз етуге міндетті деп санайтындығын көрсетті, жастардың 46,8% осындай көзқараста.

Қостанай облысының жастары (69,8%) мен Ақтөбе облысының жастары (63,4%) басқа өңірлермен салыстырғанда осы пікірді жиі айтады.

Жас респонденттердің 33,2% мемлекет оқуды бітірген жас маманның қалауы бойынша жұмыс табуына жәрдем беруге міндетті деп санайды. Жастардың бұл бөлігі кеңестік замандағыдай жас амандардың жер-жерге бөлінуінен қорқады, сондықтан мемлекеттің көмегімен жұмысқа орналасу бойынша ерікті түрде жүгіну құқығын таңдайды (13-кесте).

13-кесте

«Сіз қалай ойлайсыз, оқу орындарының түлектерінің жұмысқа орналасуы үшін мемлекеттің қандай шаралар атқаруы керек?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	%
Мемлекет кепілді түрде алғашқы жұмыс орнын беруге міндетті	46,8
Мемлекет оқуды бітірген жас маманның қалауы бойынша жұмыс табуына жәрдем беруге міндетті	33,2
Мемлекет тек мемлекеттік мекемелерден жұмыс беруге міндетті	12,8
Мемлекет жастардың жұмысқа орналасу барысына араласпауға міндетті	3,4
Оқу орындарымен қарым-қатынаста болуға, жастарға мамандық таңдауға көмектесуге және кепілді жұмыс орнын беруге міндетті	0,1
Жауап бере алмаймын	3,8

Кездесу жиілігі бойынша бұл сұрақтың үшінші жауабы – мемлекет тек мемлекеттік мекемеден жұмыс беруге міндетті (12,8%).

Ал мемлекеттің жастардың жұмысқа орналасуына араласпауы керек деген нұсқаны сауалнамаға қатысқандардың тек 3,4% таңдады. Мемлекеттің жастардың жұмысқа орналасуына араласпауы керек деген нұсқаны Астана жастары көп таңдаған, еліміз бойынша сұрақтың осы нұсқасының көрсеткіші 3,4% болса, астанамызда 20,8%. Бұл астаналық жастардың жұмысқа тұру мүмкіндіктерінің көптігін, еңбек нарығының кеңдігін, астаналық жастардың өңірдегі жастармен салыстырғанда білім деңгейінің жоғарылығын білдіреді.

Бұл деректер қазіргі уақытта жастар жұмысқа орналасу барысында үлкен кедергілерге ұшырайды деген қорытынды жасауға негіз бола алады, соған байланысты олар тараптық көмекке мұқтаж. Жоғарыда айтқанымыздай, жастардың басым бөлігі жұмысқа орналасу барысында тамыр-танысқа жүгінеді (достары мен туысқандарының көмегі). Ал жастардың үштен бір бөлігі (жауаптың алғашқы үш нұсқасы бойынша жалпы алғанда 92,7%) мемлекеттің жастарды жұмыспен қамтуға міндетті, кемінде «жас мамандарға» жәрдем беруі керек деп санайды.

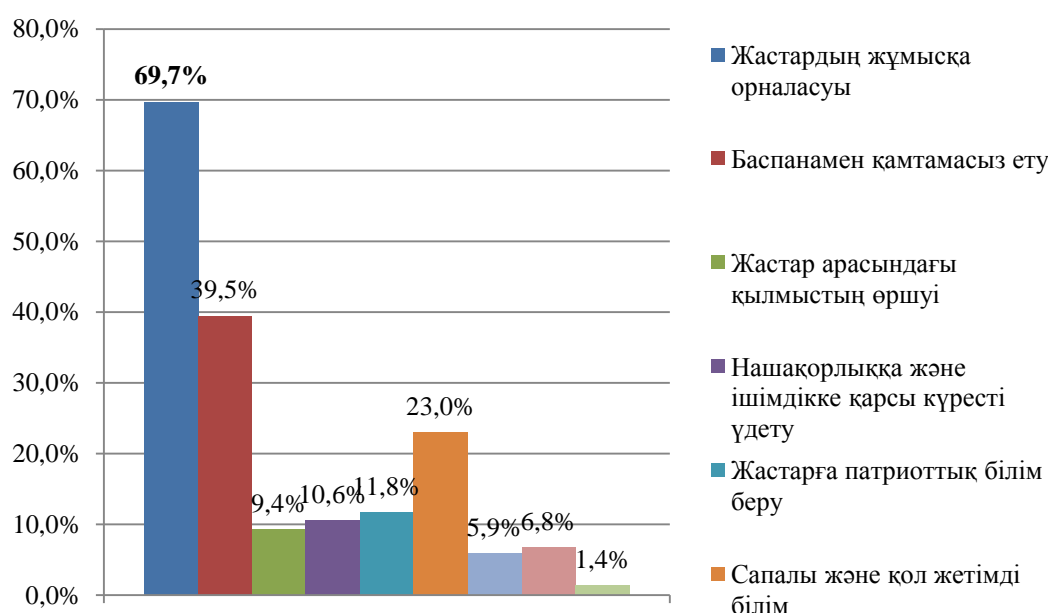
3.3 Жастардың Қазақстандағы жастар саясатының басым бағыттары туралы пікірлері

Қазақстан жастарының өзекті мәселелеріне жастардың пікірі бойынша мемлекет тарапынан ерекше назарды талап ететін жастар саясатының бағыттары мен салалары тығыз байланыста. Жастардың мемлекет көмегіне мұқтаж деп атап отырған бағыттары ең өзекті сала.

Деректерге сәйкес мемлекет тарапынан тікелей назарды талап ететін сала – жастардың жұмыспен қамтылуы болып отыр, **69,7%**. Осы сұрақ бойынша бірнеше жауап таңдау мүмкіндігі болды, сондықтан жауаптар жиынтығы 100% құрамайды (8-диаграмма).

8-диаграмма

«Сіздің ойыңызша жастарды қолдау мен дамытудың қандай бағыттарына мемлекет тарапынан басты назардың аударылуы керек?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Еліміздің жастарының пікірі бойынша мемлекеттің көмегін талап ететін екінші сала - баспана саласы (**39,5%**). Үшінші орынды сапалы және қол жетімді білім мәселесі алды, оны әр төртінші адам атаған (23%). Мемлекеттің тікелей қатысуын талап ететін төртінші орындағы мәселе жастарға патриоттық білім беру болып отыр - 11,8%. Әр тоғызыншы респондент (10,6%) мемлекеттің нашақорлықпен және ішімдікпен күресті үдетуі керектігін айтты. Мемлекеттің тікелей жәрдемін талап ететін басқа да маңызды салалар бойынша сауалнама нәтижелеріне сай 10% аз көрсеткіш жинағандары: жастар арасындағы қылмыстың өршуі (9,4%), жастар арасында салауатты өмір салтының қалыптастырылуы (6,8%) және жастардың бос уақытты өткізуін тиімді ұйымдастыру (5,9%).

Осы сұрақтың жауаптарының өңірлер бойынша жіктелімі жастары аталған мәселе бойынша мемлекеттен үлкен жәрдем күтетін Қазақстан аумақтарын анықтауға мүмкіндік берді. Елдің басқа өңірлеріне қарағанда

жұмысқа тұру мәселесі Солтүстік Қазақстан (85,5%), Қостанай (83,3%) және Ақтөбе облысы (81,2%) жастарын алаңдатады. Ал баспанамен қамтамасыз етуге мемлекет міндетті деп санайтын жастар Қостанай облысында (58,3%), Ақтөбе облысында (51,5%) және Шығыс Қазақстан облысында (50,7%). Осы өңірлерде жастардың баспанаға ие болу мәселесінің өзектілігі байқалады.

Нашақорлықпен және ішкілікке салынумен күресу мәселесі Жамбыл облысы жастары үшін аса маңызды, республика бойынша орташа көрсеткіш 10,6% болса, бұл өңірде 27% жетеді. Жастарға патриоттық тәрбие беру қажеттілігі Астана жастарын алаңдатады (34,7%, ал еліміз бойынша орташа көрсеткіш 11,8%). Павлодар және Оңтүстік Қазақстан жастары мемлекет сапалы және қол жетімді білім алуды қамтамасыз етуге міндетті деп санайды (бұл көрсеткіш аталған өңірлерде 33% жетеді, ал жалпы республика бойынша осы көрсеткіш 23% тең).

Жастардың бос уақытының тиімді өткізілуін ұйымдастыру мәселесін өзгелерге қарағанда Батыс Қазақстан облысының жастары жиі атады (15,5%, ал жалпы республика бойынша бұл көрсеткіш 5,9%). Солтүстік Қазақстан облысының жастары үшін мемлекет ең алдымен жастар арасында салауатты өмір салтының қалыптасуына көңіл бөлуге міндетті (20%, ел бойынша жалпы орташа көрсеткіш 6,8%).

Мемлекет тарапынан жәрдемге мұқтаж жастарды қолдау мен дамытудың негізгі салалары бойынша жасалған талдау жас ерекшелік бойынша жіктегенде жастар атаған мәселелердің маңыздылығы бойынша айырмашылықтың респонденттердің жасына байланысты екендігін көрсетіп отыр. Мысалы, баспанамен қамтамасыздану мәселесі 23-29 жас аралығындағыларды толғандырады (46,3%, кіші топта 31,3% және ортаңғы топта 35,7%) (14-кесте).

14-кесте

«Сіздің ойыңызша жастарды қолдау мен дамытудың қандай бағыттарына мемлекет тарапынан басты назардың аударылуы керек?» сұрағына алынған жауаптар, жас ерекшелігі бойынша (% өрнектелген)

	14-18 жас аралығы	19-23 жас аралығы	24-29 жас аралығы
Жастардың жұмысқа орналасуы	57,7	73,9	73,2
Баспанамен қамтамасыз ету	31,3	35,7	46,3
Жастар арасындағы қылмыстың өршуі	9,6	9,7	9,0
Нашақорлыққа және ішімдікке қарсы күресті үдету	13,1	11,2	8,8
Жастарға патриоттық білім беру	16,5	11,4	9,5
Сапалы және қол жетімді білім	29,0	23,1	19,7
Жастардың бос уақытын тиімді өткізуін ұйымдастыру	7,5	5,7	5,1
Жастар арасында салауатты өмір салтын қалыптастыру	7,5	7,0	6,2
Жауап бере алмаймын	1,9	1,9	0,7

Мемлекет тарапынан басты назарды талап ететін сала ретінде жастар ең алдымен сапалы және қол жетімді білімді, нашақорлықпен және ішкілікке салынумен күресті үдетуді, жастардың бос уақытын тиімді өткізуін ұйымдастыруды атады.

Осылайша, мемлекеттің жастар саясатының негізгі бағыты ретінде жастардың мәселелері шешімін таппаған, қиыншылығы көп саласының қарастыруы керектігін байқаймыз. Ең алдымен бұл: жастардың жұмысқа орналасу саласы, баспана мәселесі және сапалы, қол жетімді білім мәселесі.

Тарау бойынша қорытындылар:

1. Қазіргі заман жастарының негізгі мәселелері: жұмысқа орналасу және жұмыссыздық; материалдық тапшылық; азық-түлік пен халықтық тұтыным тауарларының бағасының қымбаттығы.

2. Елдің басқа өңірлерімен салыстырғанда жастары әр түрлі мәселеге қатты алаңдайтын үш өңір анықталды: Жамбыл, Батыс Қазақстан облысы және Астана қаласы.

3. Жастардың жұмысқа орналасуы барысында кезіктіретін негізгі қиыншылықтары: жұмыс өтілінің талап етілуі; тамыр-таныстың жоқтығы; мамандық бойынша жұмысқа орналасудың қиындығы. Негізгі қиыншылықтардың кездесуі ең алдымен жас ерекшелігімен, тәжірибенің кемшілігімен, тамыр-таныстың жоқтығымен және іскерлік қарым-қатынас дағдысының жоқтығымен түсіндіріледі.

4. Жастардың басым бөлігі мемлекет оқу орнын бітірген маманға кепілді түрде алғашқы жұмыс орнын беруге міндетті деп санайды, себебі ЖОО бітірушілер еңбек нарығының ең осал топтамасы болып саналады.

5. Мемлекеттің тарапынан басты назардың аударылуын талап ететін негізгі салалар: жастардың жұмысқа орналасуы, баспанамен қамтамасыз ету, сапалы және қол жетімді білім мәселелері. Елдің басқа өңірлерімен салыстырғанда жұмысқа орналасу мәселесі Солтүстік Қазақстан, Қостанай және Ақтөбе облысы жастары үшін аса өзекті мәселе. Ал баспана мәселесі бойынша мемлекет жәрдемінің болуы керек деген пікірді Қостанай, Ақтөбе және Батыс Қазақстан облысының жастары ұстанған.

Болжам:

Келешекте жастардың екі өзекті мәселесі сақталады: жұмысқа орналасу және материалдық тапшылық, бұлар өзара тығыз байланыста. Жақын арада жастар үшін сапалы және қол жетімді білім алу мәселесі мен баспана мәселесі сақталатын болады.

Жастардың жұмысқа тұру барысында кездестіретін мәселелері де сақталады, себебі, олардың көпшілігі жас ерекшелігімен түсіндіріледі.

Ұсыныстар:

Еліміздің жастарының жұмысқа орналасу барысында бірқатар қиыншылықтарға кездесетіндігіне байланысты және олардың сырттан берілетін жәрдемге мұқтаждығына байланысты жастардың еңбек биржасын ұйымдастырып, жұмыс іздеудің ең тиімді стратегияларын пайдалануды үйрететін шаралардың атқаруды ұсынамыз.

Жоғары оқу орындарын енді аяқтаған жас мамандардың мамандықтарының сұранысқа ие болмауына байланысты оларды қайта даярлау бағдарламалары мен біліктіліктерін арттыру бағдарламаларын қолға алуды ұсынамыз, оның үстіне осындай бағдарламалардың жүйелі түрде жүзеге асырылып отыруы керек (елді мекендерде де жүзеге асыру қажет).

Жастардың қолы жетімді баспана салатын құрылыс саласын жұмыс күші жеткіліксіз өңірлерде жандандыру ұсынылады, бұл жастардың мүмкіндіктері мен әлеуметтік санатына қарай тұрғын орынмен қамтамасыз ете алатын бағдарлама негізінде жүзеге асырылатын шара (дипломы бар жас мамандарға жеңілдікпен баспана беруді де қарастыру қажет).

IV ТАРАУ. ЖАСТАРДЫҢ МЕМЛЕКЕТТІК ЖАСТАР САЯСАТЫ ЖӨНІНДЕ АҚПАРАТТАНДЫРЫЛҒАНДЫҒЫ

4.1 Қазақстан жастарының мемлекеттік жастар саясатының маңыздылығы туралы пікірлері

Мәселе.

Мақсаты жастардың толыққанды және жан-жақты дамуына жағдай жасау, әлеуметтенуін қамтамасыз ету болып табылатын мемлекеттік жастар саясаты еліміздің саясатының басымшылықтарының бірі болып табылады. Осыған байланысты, жастардың мемлекеттік жастар саясатының мақсаттары, міндеттері және оның негізгі бағыттары туралы барлық ақпараттардан хабардар болуы керек.

Нәтижелер.

Сауалнаманың «Сіздің ойыңызша «мемлекеттік жастар саясаты» дегеніміз не?» деген сұрағына «Патриот жастар тәрбиелеу» деген жауап нұсқасы көп айтылды. Бұл нұсқа респонденттер арасында **41,5% жинады**, соған қоса осы нұсқа өңірлік жіктелім бойынша барлық аймақтарда бірінші болып тұр, Ақмола және Солтүстік Қазақстан облыстарын санамағанда. Екінші орындағы жауап нұсқасы «Жастардың дамуы үшін жағдай жасау» (29,9%), үшінші орында – «Білім алуына жәрдемдесу» (24,5%) болды, одан кейін «Жастарды өзін-өзі ұйымдастыруға үйрету» (17,7%) және «Әлеуметтік мәселелерін шешуге жағдай жасау» (16,5%).

Аздаған көрсеткішке ие болған жауап нұсқалары: «Мемлекеттің тағдыры үшін жауапты болуға баулу» (12,2%), «Жауапты және өз бетінше әрекет етуге қабілетті жастар тәрбиелеу» (12,1%), «Жастар арасында салауатты өмір салтын қалыптастыру» (12%). Содан кейінгілері: «Жас көшбасшыларды дайындау» (11,7%), «Мемлекет үшін еңбектік резерв қалыптастыру» (11,3%) және «Жастар саясаты институттарын қалыптастыру (жастар ресурстық орталығын, жастар саясатын басқару және т. б.)» (11%). Қалған нұсқаларды респонденттердің әрбір онынан кемі таңдады.

Ең танымал емес жауап нұсқалары: «Мен жастар саясаты туралы ештеңе білмеймін және жастар саясатының мағынасы не» (6,1%) және «Мен мемлекеттік жастар саясатын маңызды деп санамаймын» (2,4%).

Өңірлік жіктелім бойынша жалпы алғанда тенденциялар ұқсас, дегенмен, кейбір ерекшеліктерді атап кетуге болады. Мысалы, Ақмола және Солтүстік Қазақстан облыстары бойынша жауаптың «Жастардың дамуы үшін жағдай жасау» нұсқасы (сәйкесінше, 25,3% және 38,2%) үздік. Ақтөбе облысы бойынша жауаптың «Білім алуына жәрдемдесу» нұсқасын сауалнамаға қатысқандардың 44,6% таңдаған, бұл басқа өңірлермен салыстырғанда біршама жоғары көрсеткіш. Осындай өзгешеліктер белгілі

өңірдегі аталған салада мәселенің бар екендігін білдіретіндігі сөзсіз (15-кесте).

15-кесте

«Сіздің ойыңызша «мемлекеттік жастар саясаты» дегеніміз не?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	%		%
Патриот жастар тәрбиелеу	41,5	Жас көшбасшылар дайындау	11,7
Жастардың дамуына жағдай жасау	29,9	Мемлекет үшін еңбек резервін қалыптастыру	11,3
Білім алуына жәрдемдесу	24,5	Жастар саясаты институттарын қалыптастыру (жастар ресурстық орталығы, жастар саясатын басқару және т.б.)	11,0
Жастарды өзін өзі ұйымдастыруға баулу	17,7	Жастардың азаматтық белсенділіктерін ынталандыру	9,6
Әлеуметтік мәселелерді шешуге жағдай жасау	16,5	Белсенді жастар резервін қалыптастыру	7,9
Мемлекеттік тағдыры үшін жауапкершілікке тәрбиелеу	12,2	Нашақорлықтың, токсикоманияның және ішімдікке салынудың жастар арасында алдын алу	7,1
Жауапты және өз бетінше әрекет етуге қабілетті жастар тәрбиелеу	12,1	Мен жастар саясаты туралы ештеңе білмеймін және жастар саясатының мағынасы не	6,1
Жастар арасында салауатты өмір салтын қалыптастыру	12,0	Мен мемлекеттік жастар саясатын маңызды деп санамаймын	2,4

Астана қаласының респонденттері таңдаған кейбір нұсқалар көрсеткіштері ерекше. «Патриот жастар тәрбиелеу» нұсқасы, жоғарыда айтқанымыздай, Қазақстан бойынша ең танымал жауап болды, Астана қаласында да осылай. Басқа өңірлерде осы жауап нұсқасын таңдағандардың көрсеткіші 22,8% (Ақмола облысы) бастап 52,3% (Қарағанды облысы) дейін болса, мемлекет бойынша жалпы алғанда 41,5%, ал Астана қаласы бойынша бұл көрсеткіш 66,3% тең.

Астана бойынша екінші орында «Мемлекеттің тағдыры үшін жауапкершілікті тәрбиелеу» (34,7%) нұсқасы тұр. Жауаптың осы нұсқасы бойынша ұқсас көрсеткіш тек Солтүстік Қазақстан облысында (30,9%), басқа өңірлерде салыстырмалы түрде танымал емес, 5,1% бастап (Ақмола облысы) 15,6% дейін (Жамбыл облысы) ауытқып отырады.

Астана бойынша үздік 5 жауаптың қалған үшеуі келесі нұсқаларға тиесілі: «Жауапты және өз бетінше әрекет етуге қабілетті жастарды тәрбиелеу» (25,7%), «Білім алуларына жәрдемдесу» (24,8%) және «Жастар арасында салауатты өмір салтын қалыптастыру» (18,8%).

Жауаптың «Жастардың дамуы үшін жағдай жасау» нұсқасы еліміз бойынша екінші орынды алды, ал Астана бойынша тек 17,8% дауыс жинап, алтыншы орынға тұрақтады.

Жалпы қазақстандық трендтермен салыстырғанда бұл айырмашылық бірқатар себептер кешеніне байланысты. Біріншіден, Астана бойынша өмір сүру сапасының деңгейі орташа есеппен алғанда еліміз бойынша анықталған көрсеткіштен жоғары. Екіншіден, Астанада жастармен идеологиялық жұмыс жүргізуге көп көңіл бөлінуі мүмкін.

Келесі сұраққа ең танымал бес жауапты қарастырайық: «Сіздің ойыңызша «Мемлекеттік жастар саясаты» дегеніміз не?». Қазақстанның әр өңірі бойынша үздік бестікке енген жалғыз жауап бұл – «Патриот жастар тәрбиелеу» болды. Екінші орында - «Жастардың дамуы үшін жағдай жасау» және «Білім алуларына жәрдемдесу». Олардың біріншісі, жоғарыда айтып кеткеніміздей, тек Астана бойынша ғана үздік бестікке енген жоқ. Екіншісі Солтүстік Қазақстан бойынша ғана үздік бестікке ілікпеді. СҚО басқа өңірлердегідей бұл мәселенің аса өзекті еместігін байқаймыз.

Әрі қарай үздік бестіктің қатарына енген жауаптар реті мынадай: «Жастарды өзін-өзі ұйымдастыруға баулу» (8 өңір), «Әлеуметтік мәселелерін шешуге жағдай жасау» және «Жауапты және өз бетінше әрекет етуге қабілетті жастарды тәрбиелеу» (6 өңір), «Жастар арасында салауатты өмір салтын қалыптастыру» (5 өңір). «Жас көшбасшыларды дайындау», «Жастар саясаты құралдарын дамыту» мен «Мемлекет тағдыры үшін жауапкершілікке тәрбиелеу» үш өңір бойынша алғашқы бестікке кірді. Жауаптың «Белсенді жастар резервін қалыптастыру» мен «Жастар арасында нашақорлықтың, токсикомания мен ішкілікке салынудың алдын алу» нұсқасы тек бір өңірде үздік бестік қатарынан көрінді.

4.2 Жастардың Қазақстан Республикасы Президентінің Бағдарламалық мақаласы мен Жолдауын білуі

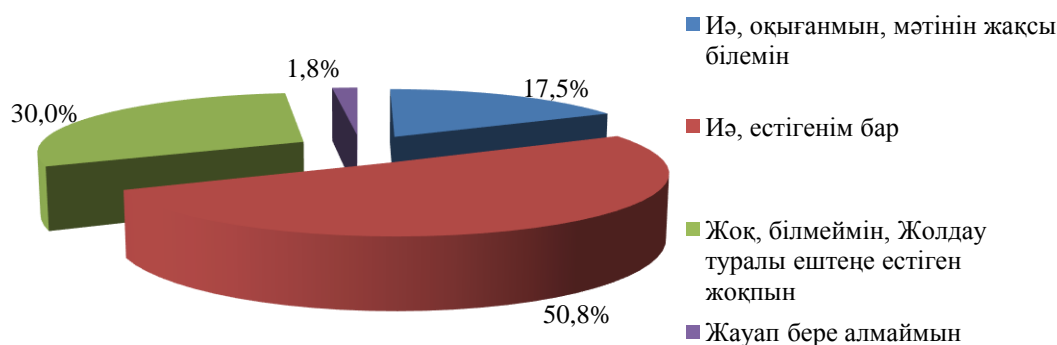
Қазақстан Республикасының Президенті, Елбасы Н.Ә.Назарбаев ұлт басшысы ретінде жастар саясатының қалыптасуында маңызды рөл атқарады. Сәйкесінше, оның жұмыстарымен, мақаларымен және халыққа Жолдауларымен таныс болу деңгейі мемлекеттік жастар саясатынан хабардар болудың көрсеткіші болып табылады. Қазақстан Президентінің халыққа арнаған «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: дүниежүзілік бәсекеге қабілеттілік» Жолдауы 2017 жылдың «31» қаңтарында жарияланды, «Болашаққа бағдар: қоғамдық сананы жаңғырту» мақаласы 2017 жылдың «12» сәуірінде жарық көрді. Екі құжатта да Қазақстанның алдағы он жылдықта дамуына арналған ең негізгі тезистер бар және Президент мазмұндаған мәтіннің ең маңызды бөлігі болып саналады.

Сауалнаманың «Сіз 2017 жылдың «31» қаңтарында Қазақстан Президентінің халыққа арнаған «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: дүниежүзілік бәсекеге қабілеттілік» Жолдауын естідіңіз бе немесе оқыдыңыз ба?» сұрағына респонденттердің көпшілігі «Иә, естігенім

бар» (50,8%) деген жауап берді. «Жолдау туралы ештеңе естіген жоқпын» жауабын 30% таңдады. Мәтінін жақсы білетіндер респонденттердің 17,5% және 1,8% жауап бере алмады (9-диаграмма).

9-диаграмма

«Сіз 2017 жылдың «31» қаңтарында Қазақстан Президентінің халыққа арнаған «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: дүниежүзілік бәсекеге қабілеттілік» Жолдауын естідіңіз бе немесе оқыдыңыз ба?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Сұрақтарға жауап бергендердің жұмыспен қамтылуы бойынша салыстырма жасайтын болсақ, Жолдау туралы жастардың жұмыс істейтіндері (19%), жұмыс жасап, қатарынан оқитындары (21,8%) біледі. «Иә, оқыдым, мәтінін жақсы білемін» нұсқасын таңдағандар үлесі осындай болды. «Жұмыс істемеймін және оқымаймын, жұмыс іздеп жүрмін» топтарының арасында Жолдауды білетіндер тек 10,1%, ал «Жұмыс жасамаймын, оқымаймын, жұмыс іздеп жүрген жоқпын» дегендердің арасында бұл көрсеткіш - 13,5%.

Соңғы топтамада Жолдау туралы ештеңе естімегендер үлесі 44,0% құрады, бұл жұмыспен қамтылуына байланысты жіктелген топтар арасындағы ең үлкен көрсеткіш. Жолдама туралы мүлде ештеңе естімегендер арасында екінші орынды «Оқимын» (30,9%) дегендер топтамасы алды, бұл жастарды ақпараттық қолдау жүйесінің жеткілікті деңгейде дамымауын көрсетіп отыр. Егер жұмыс жасамайтындар қандай да бір себептерге байланысты әлеуметтік жүйелерден ажыратылған болса және олармен жұмыс жасау қиынға соқтыратын болса, мектеп оқушылары мен студенттерді мұндай топтамаға жатқызуға болмайды.

Деректерді ұлттық жіктелім бойынша талдай келе Жолдау туралы білу көрсеткішінің респонденттің ұлттық тиістілігіне тәуелді екендігін аңғардық. Орыстар мен басқа ұлт өкілдерінің ақпараттандырылуына қарағанда, қазақ ұлты өкілдерінің хабардар болу көрсеткіштері жоғары. Жолдаманы қазақтардың 19,8%, орыстардың 12,2% және өзге ұлт өкілдерінің 12,3% жақсы біледі. «Жоқ, естіген жоқпын, Жолдау туралы ештеңе білмеймін» нұсқасын қазақтардың 26,6%, орыстардың 32,9% және өзге ұлт өкілдерінің 47,3% таңдады.

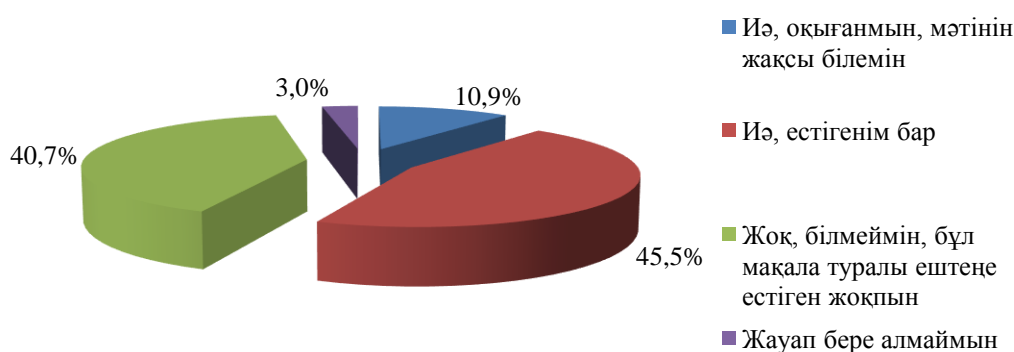
Осы сұрақтың жауаптары бойынша алынған нәтижелерді өңірлік жіктелім бойынша қарастыратын болсақ бес үздік «Иә, оқығанмын, мәтінін жақсы білемін» нұсқасы бойынша мынадай болып отыр: Атырау облысы бойынша (29,4%), Шығыс Қазақстан облысы бойынша (28,5%), Оңтүстік Қазақстан облысы бойынша (22,9%), Қарағанды облысы бойынша (22,1%) және Солтүстік Қазақстан облысы бойынша (20%).

Аутсайдер ретінде жауаптың «Жоқ, естіген жоқпын, Жолдау туралы ештеңе білмеймін» нұсқасы бойынша келесі өңірлер танылды: Маңғыстау облысы (68,5%), Қостанай облысы (44,8%), Ақтөбе облысы (41,6%), Алматы облысы (39,8%) және Қарағанды облысы (38,3%).

Сауалнаманың «Сіз Президент Н.Ә.Назарбаевтың бұқаралық ақпарат құралдарында осы жылдың «12» сәуірінде жарық көрген «Болашаққа бағдар: қоғамдық сананы жаңғырту» мақаласы туралы білесіз бе немесе оны оқыдыңыз ба?» сұрағына респонденттердің көпшілігі жауаптың «Иә, естуім бар» (45,5%) деген нұсқасын таңдады. Екінші орынды иеленген жауап нұсқасы: «Жоқ, бұл мақала туралы ештеңе естіген жоқпын және білмеймін» (40,7%), содан кейінгі кезекте жауаптың «Иә, оқығанмын, мәтінін жақсы білемін» (10,9%) нұсқасы және «Жауап бере алмаймын» (3,0%) нұсқасы (10-диаграмма).

10-диаграмма

«Сіз Президент Н.Ә.Назарбаевтың бұқаралық ақпарат құралдарында осы жылдың «12» сәуірінде жарық көрген «Болашаққа бағдар: қоғамдық сананы жаңғырту» мақаласы туралы білесіз бе немесе оны оқыдыңыз ба?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Респонденттердің жұмыспен қамтылуы бойынша жасалған талдаудан хабардар тұлғалардың көбісінің «Оқимын және жұмыс жасаймын» топтамасынан екендігін байқаймыз, олардың 15,1% «Иә, оқығанмын, мәтінін жақсы білемін» жауабын таңдады. «Жұмыс жасаймын» топтамасының респонденттері осы көрсеткіш бойынша екінші орында, олардың үлесі 11,7%.

Бұл мақала туралы ештеңе естімегендер арасында «Оқымаймын және жұмыс жасамаймын, жұмыс іздеп жүрген жоқпын» (57,4%) топтамасының өкілдері көп бастап келеді, екінші орынды иеленген респонденттер оқымайды және жұмыс жасамайды, бірақ жұмыс іздеп жүр (42,8%). «Оқимын және жұмыс жасаймын» санаты бойынша бұл көрсеткіш 42%, «Оқимын» санатында 41,1%, «Жұмыс жасаймын» санатында 36,8%.

Деректерді ұлттық жіктелім бойынша талдай келе осы мақала туралы қазақтардың көп білетіндігін аңғардық. «Иә, естідім, мәтінін жақсы білемін» нұсқасын қазақтардың 13%, орыстардың 7% және өзге ұлт өкілдерінің 3,9% таңдады.

Жалпы алғанда біз мәліметтердің қазіргі заман жастарының Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың бағдарламалық құжаттарынан хабардар болу деңгейінің төмендігін көріп отырмыз, бұл облыстарда жастармен аталған құжаттарды талдау жұмыстарының тиісінше жүргізілмейтіндігін білдіреді.

4.3 Жастардың елдегі жастар ұйымдары туралы білуі

Мемлекеттің жастар саясаты бірнеше органның қызметінің нәтижесінде жүзеге асады, соның ішінде жастар ұйымдары да бар. Осы бөлімде жастардың осындай бірқатар ұйымдарды білетіндігін анықтайтын боламыз, олар: жергілікті атқару органдары жанынан құрылатын жастар саясаты/ішкі саясат Басқармалары, ресурстық орталықтар, «НұрОтан» партиясының «ЖасОтан» жастар қанаты, Ұлттық еріктілер желісі, Қазақстан жастары Конгрессі, Қазақстан студенттер Альянсы және «Жастар» ғылыми-зерттеу орталығы.

Зерттеуде аталған жеті ұйымның Қазақстан жастары арасында ең танымалы «НұрОтан» партиясының «ЖасОтан» жастар қанаты – сауалнамаға қатысқандардың 51,6% бұл ұйымды біледі және 32% ол туралы естіген (16-кесте).

Екінші орында Ұлттық еріктілер желісі (жауаптың «Білемін» нұсқасы бойынша - 25%), содан кейін жергілікті атқарушы органдар жанынан құрылатын жастар саясаты ұйымдары (20%), Қазақстан студенттер Альянсы (19,4%), жастар ресурстық орталықтары (18,4%), «Жастар» ғылыми-зерттеу орталығы (17,7%) және Қазақстан жастары Конгрессі (17%).

«Сіз жастармен және жастар ұйымымен жұмыс жасайтын қандай мемлекеттік және мемлекеттік емес ұйымдарды білесіз?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Білемін	Естуім бар	Ештеңе білмеймін, естіген жоқпын	Жауап бере алмаймын
Жастар саясаты/ішкі саясат басқармасы	20,0	35,0	39,7	5,4
Жастар ресурстық орталықтары	18,4	30,8	45,1	5,8
«ЖасОтан» жастар қанаты	51,6	32,0	14,0	2,5
Ұлттық еріктілер желісі	25,0	36,9	32,9	5,3
Қазақстан жастары Конгрессі	17,0	37,1	40,5	5,6
Қазақстан студенттер Альянсы	19,4	34,5	39,6	6,6
«Жастар» ҒЗО	17,7	33,1	42,4	6,9

Егер жауаптардың «Білемін» және «Естуім бар» нұсқаларын қосатын болсақ, нәтиже біршама өзгереді. Бірақ «ЖасОтан» көш басында (83,6%), екінші орында Ұлттық еріктілер желісі (61,9%), содан соң жастар саясаты Басқармасы (55%). Қазақстан жастары Конгрессі төртінші орында (54%), Қазақстан студенттер Альянсы бесінші орынға тұрақтап (53,9%), «Жастар» ҒЗО алтыншы орынға келді (50,8%), ал жастардың ресурстық орталықтары соңғы орында (49,2%) (17-кесте).

«Сіз жастармен және жастар ұйымымен жұмыс жасайтын қандай мемлекеттік және мемлекеттік емес ұйымдарды білесіз?» сұрағына алынған жауаптар («Білемін» және «Естуім бар» нұсқаларын қосқанда) (% өрнектелген)

Ұйымның атауы	%
«ЖасОтан» жастар қанаты	83,6
Ұлттық еріктілер желісі	61,9
Жастар саясаты/ішкі саясат басқармасы	55
Қазақстан студенттер Альянсы	53,9
Жастар ресурстық орталықтары	49,2
Жастар» ҒЗО	50,8
Қазақстан жастары Конгрессі	54,0

Талдау жасау үшін негізгі көрсеткіш ретінде жауаптардың «Білемін» және «Ештеңе білмеймін, естіген жоқпын» нұсқалары ғана алынбайтындығын ескеру керек. «Естуім бар» нұсқасын міндетті түрде есепке алу керек, дегенмен ол ұйымның өзі мен қызметінің жастар арасында танымал болуының жанама көрсеткіші ғана. Респондент үшін жауаптың бұл нұсқасын таңдауына БАҚ құралдарында тақырыпшаны көріп қалуы, болмаса ұйым туралы кездейсоқ естіп қалуы жеткілікті. Осылайша, біз білетіндер санының білмейтіндер санынан басым екенін тек бір ғана ұйым бойынша байқап отырмыз – бұл «ЖасОтан» жастар қанаты.

Қарастырылып отырған көрсеткіштерді өңірлік жіктелім бойынша талдап көрейік. Жастар ұйымы туралы мағлұматтарды Атырау, Шығыс

Қазақстан, Жамбыл және Қызылорда облысының жастары жақсы біледі. Бұл төрт өңірде «Білемін» жауабын таңдаған респонденттер көлемі барлық ұйымдар бойынша «Ештеңе білмеймін, естіген жоқпын» жауабын таңдағандар көлемінен біршама артық. Атырау облысын ерекше атау керек, онда «білетіндер» саны «білмейтіндер» санынан кейде он есеге дейін артық болды. Мысалы, осы облыста Қазақстан жастары Конгрессін 33,8% біледі, білмейтіндер тек 1,5% ғана.

Солтүстік Қазақстан облысының жастары төрт ұйымды білеміз деді: жастар саясаты Басқармасы (27,3%), «ЖасОтан» (43,6%), Ұлттық еріктілер желісі (30,9%) және Қазақстан студенттер Альянсы (23,6%). Батыс Қазақстан және Павлодар облыстарында, сондай-ақ Алматы қаласында «Білемін» нұсқасын респонденттер басқа ұйымдарға қатысты таңдады. Біріншісі - «ЖасОтан» (54,9%, 56,4% және 57,4%, сәйкесінші). Екіншісі – Ұлттық еріктілер желісі (36,6%, 30,8%, 28,3%, сәйкесінше).

Ал Маңғыстау облысы ерекшелене түсті, онда респонденттердің «Ештеңе білмеймін, естіген жоқпын» нұсқасын таңдаған саны барлық ұйым бойынша білетіндер санынан артық. Қалған облыстарда және Астана қаласында жастар тек «ЖасОтан» ұйымын біледі.

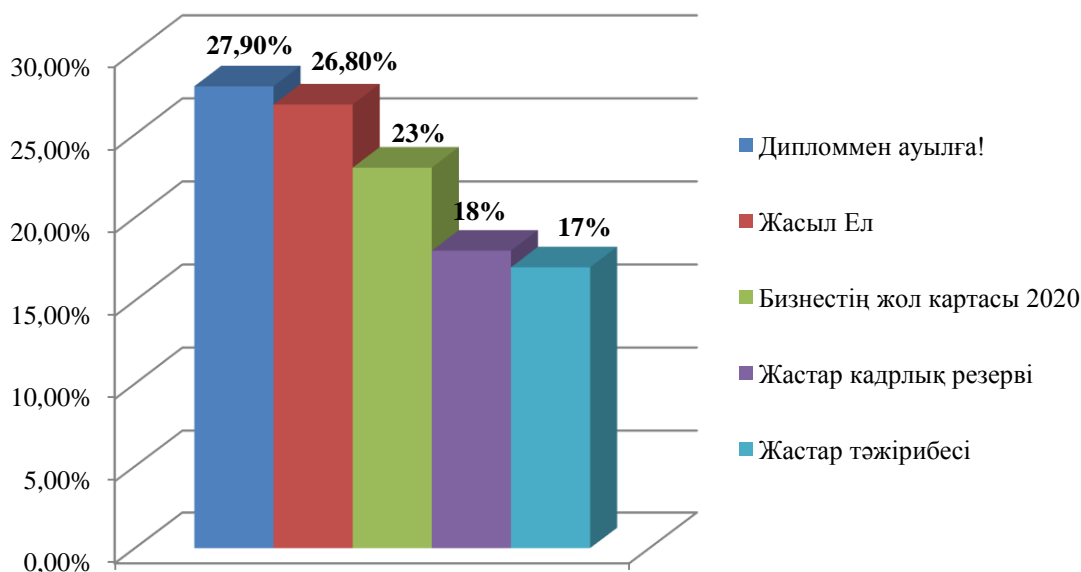
Жалпы Қазақстан жастарының жастар ұйымы туралы мәліметпен таныстығының төмен екендігін көріп отырмыз. Жастардың аталған ұйымдардың қызмет бағыттарына байланысты таныс болу деңгейі негізінен жастардың тұрып жатқан өңіріндегі аймақтық ерекшеліктерге байланысты.

4.4 Жастардың жастар саясаты саласындағы мемлекеттік бағдарламалардың жүзеге асырылуы туралы білуі және оларға қатысу белсенділігі

Мемлекеттің жастар саясаты бірқатар жастарға арналған бағдарламалар арқылы да жүзеге асырылады. Осы зерттеу төңірегінде Қазақстан жастарының «Жастар тәжірибесі», «Дипломмен ауылға!», «Жастар кадрлық резерві», «Жасыл Ел», бизнесті қолдау мен дамытуға арналған бірыңғай «Бизнестің жол картасы-2020» бағдарламаларымен қаншалықты таныс екендігі анықталды.

Танымалдылығы бойынша бағдарламалар мынадай кезекке тізілді («Жақсы білемін» нұсқасы): «Дипломмен ауылға!» (27,9%), «Жасыл Ел» (26,8%), бизнесті қолдау мен дамытуға арналған бірыңғай «Бизнестің жол картасы-2020» бағдарламасы (23%), «Жастар кадрлық резерві» (18%), «Жастар тәжірибесі» (17%) (11-диаграмма).

«Сіз жастарды қолдауға арналған қандай мемлекеттік бағдарламалар мен жобаларды білесіз, білесіз бе немесе олардың қатысушысы болып табыласыз ба?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Респонденттердің көпшілігі «Иә, естуім бар» жауабын таңдады: «Жастар кадрлық резерві» (79,4%), «Жастар тәжірибесі» (78,9%), «Бизнестің жол картасы-2020» (75,5%), «Дипломмен ауылға!» (70,7%), «Жасыл Ел» (68,9%).

Бірақ, респонденттердің аталған бағдарламаларға қатысушы болып саналу деңгейінің төмен екендігін атап айту керек. Осы көрсеткіш бойыншы бірінші орында «Жасыл Ел» (4,3%), содан соң «Жастар тәжірибесі» (4,1%) бағдарламасы, «Жастар кадрлық резерві» (2,6%), «Бизнестің жол картасы-2020» (1,5%), «Дипломмен ауылға!» (1,4%) жобалары.

Жастарға арналған бағдарламалар мен жобаларды білу және оған қатысу бойынша өңірлік талдау жасап көрейік. Қазақстанның барлық өңірлерін ақпараттану деңгейлеріне қарай төрт топқа бөлдік. Бірінші топқа бес бағдарлама бойынша «Жақсы білемін» жауабын таңдаған респонденттердің орташа үлесі 30% асатын өңірлер енгізілді. Бұл Қызылорда (35,1%), Шығыс Қазақстан (33,6%), Жамбыл (32,1%) және Алматы (31,2%) облыстары.

Екінші топта көрсеткіші 20% артық, бірақ 30% кем өңірлер топтасты. Бұл Батыс Қазақстан (28,8%), Атырау (25,5%), Қарағанды (24,4%), Павлодар (24,0%), Ақтөбе (22,2%), Оңтүстік Қазақстан (20,6%) облыстары және Алматы қаласы (20,2%). Үшінші топқа көрсеткіштері 20% төмен, бірақ 10% артық аймақтар жинақталды, олар: Қостанай (10,6%) және Солтүстік Қазақстан облыстары (10,3%). Тізімді аутсайдерлер тұйықтап тұр, олардың орташа көрсеткіштері 10%. Бұл Ақмола облысы (6,4%), Астана қаласы (2,4%) және Маңғыстау облысы (1,4%).

«Жасыл Ел» бағдарламасын өңірлерді қамтуы бойынша бірінші орынға қоюға болады. Оған қатысқан респонденттер 14 облыста да бар (Атырау және Маңғыстау облыстарын санамағанда), бағдарламаға қатысу белсенділігі өте

жоғары. Батыс Қазақстан бойынша «Жасыл Ел» бағдарламасына қатысқандар үлесі респонденттер арасында 18,5% құрады, ал Ақтөбе облысында – 13,9%.

«Жастар тәжірибесі» бағдарламасына да 14 өңірдің респонденттері қатысқан, Қостанай және Маңғыстау облыстарын санамағанда. Дегенмен, Ақмола облысы мен Солтүстік Қазақстан облысында бұл бағдарламаға әрбір оныншы респондент (10,8%) қатысқан болса, Алматы және Шығыс Қазақстан облыстарында бұл көрсеткіш бір пайыздан төмен (0,6% және 0,9% сәйкесінше).

Үшінші орынға «Дипломмен ауылға!» бағдарламасы тұрақтады – 11 өңір қатысқан, Атырау, Жамбыл, Маңғыстау, Солтүстік-Қазақстан облыстарын және Астана қаласын санамағанда. Бұл бағдарламаға қатысу көрсеткіші Ақмола облысында жоғары (5,3%) және БҚО (5%). Ал ең төмен көрсеткіш ОҚО (0,7%) мен ШҚО (0,8%) анықталды.

Қамтуы бойынша «Бизнестің жол картасы-2020» бағдарламасы үздіктер қатарында (10 өңір қатысқан). Оған келесі өңірдің респонденттері қатыспаған екен: Ақмола облысы, Атырау облысы, Қостанай облысы, Маңғыстау облысы, Павлодар облысы және Солтүстік Қазақстан облысы. Бұл бағдарламаға қатысу бойынша неғұрлым жоғары көрсеткіш БҚО респонденттерінің арасында байқалады (4,8%) және Жамбыл облысы респонденттерінің арасында анықталды (4,3%), ал ең азы Шығыс Қазақстан облысында (0,9%).

Тізімді түйықтайтын бағдарлама «Жастар кадрлық резерві», оған тоғыз өңірдің респонденттері қатысқан екен. Бұл бағдарламаға сауалнамаға қатысқандардың арасынан Ақмола, Алматы, Шығыс Қазақстан, Маңғыстау, Павлодар, Солтүстік Қазақстан облыстарының өкілдері мен Астана қаласының жастары қатыспаған екен. Бұл бағдарламаның қатысушыларының көпшілігі Ақтөбе облысынан және Батыс Қазақстан облысынан (9,2% және 8,9% сәйкесінше), ал ең аз көрсеткіш Жамбыл және Қостанай облыстары бойынша (0,9% және 1,1%).

Ақтөбе облысының, Оңтүстік Қазақстан облысының, Батыс Қазақстан облысының, Қарағанды облысының, Қызылорда облысының және Алматы қаласының респонденттері барлық бес бағдарламаға қатысқан. Алматы, Шығыс Қазақстан, Жамбыл және Қостанай облыстарының жастары төрт бағдарламаға қатысқан. Павлодар және Ақмола облыстарының жастары, сонымен қатар Астана қаласының жастары үш бағдарламаға қатысушы болған болса, Атырау және Солтүстік Қазақстан облысының жастары тек екі бағдарламаға қатысқан.

Өңірлер бойынша көш соңында Маңғыстау облысы келеді, бұл облыстың респонденттері осы бағдарламалардың ешқайсысына қатыспаған.

Жалпы жастардың жастар саясаты бойынша жүзеге асырылатын бағдарламалар мен жобаларды білу деңгейінің айтарлықтай жоғары еместігін байқаймыз, оларға қатысу көрсеткіші де төмен. Бұл көптеген жағдайда, жоғарыда айта кеткендей, жастардың осындай бағдарламалар туралы және оларға қатысу мүмкіндігінің бар екендігі туралы мәліметтерден бейхабар болуына байланысты.

Тарау бойынша қорытындылар:

1. Қазақстандық жастар жалпы алғанда мемлекеттік жастар саясатының маңыздылығын түсінеді және оның қажет екендігімен келіседі. Жастардың басым көпшілігі жастар саясатынан өзін хабардар деп санайды, оның қандай болу керектігін және қалай жүзеге асырылатындығын біледі.

2. Жастар мемлекеттік жастар саясатынан ең алдымен идеологиялық құралды көреді. Екіншіден, жастар мемлекеттік жастар саясатынан қандай да бір әлеуметтік қамтамасыз ету механизмін көреді. Жастардың мемлекеттік жастар саясаты туралы ұғымдарының кей тұстары мемлекеттің көздеген мақсаттымен сай келетіндігін айта кеткен дұрыс. Десек те, жастар өздері үшін дәл қазір өзекті мәселені шешуге бағытталған, көптеген мемлекеттік бағдарламаларды біле бермейді.

3. Жастардың Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың түрлі Бағдарламалық мақалаларын біле бермейтіндігі анықталды. Қазақтардың Президент Жолдауы мен мақалаларын жақсы білуі түпкілікті ұлт өкілдерінің мемлекеттік даму стратегиясы мен алдағы уақыттағы даму мүмкіндіктерін білуге тырысатындығын көрсетеді. Дегенмен, ұлты қазақ жастарының арасында да осынша маңызды бағдарламалық құжаттар туралы ештеңе білмейтіндер саны айтарлықтай жоғары.

4. Президенттің бағдарламалық құжаттарының мазмұнын жұмыс басты респонденттердің білетіндігін аңғардық, олар әлеуметтік белсенді азамат және әлеуметтік тұрғыдан қалыптасқан тұлға болып саналады. Оқитындар арасында әрбір оныншы тұлға Президент мақаласымен таныс, шамамен әр алтыншы адам Жолдауды біледі. Білім алушылардың, деструктивті құбылыстарға неғұрлым бейім және әлеуметтік тұрғыдан әлі де қалыптасу үстіндегі топтама ретінде үнемі мемлекеттің тікелей назарынан тыс қалдырылмауы керек.

5. Респонденттердің жастар ұйымын білу көрсеткіштері де төмен. Ал «ЖасОтан» жастар қанатының соншалықты танымалдылығын бас партия «НұрОтанмен» түсіндіруге болады. Қалған жағдайларда аталған ұйымдарды білмейтіндердің саны білетіндер санынан біршама төмен. Респонденттердің «Естуім бар» нұсқасын таңдаған көпшілігі түзетін көрсеткіштердің біздің көзімізді боямауы керек – бұл ақпараттандырылудың негізгі көрсеткіші емес.

6. Респонденттердің жастарға арналған бағдарламаларды білуі мен оларға қатысу көрсеткіштері тең емес. Мұндай бағдарламалар мен жобаларды білу көрсеткіші әр өңірде әр түрлі. Мысалы, Қызылорда облысының әрбір үшінші респонденті немесе Шығыс Қазақстандағы әр үшінші респондент жастар бағдарламасының жұмысымен жақсы таныс болса, Астана қаласында бұл әрбір қырықыншы респондент, ал Маңғыстау облысында жетпіс респонденттің біреуі ғана.

7. Жоғарыда мазмұндалған жағдайдың барлығы жастар саясаты туралы ақпараттандырудың жеткіліксіздігін білдіреді, оны халықтың әр түрлі топтамаларына жететіндей тарату керек. Әр түрлі әлеуметтік топтарға ақпарат жеткізудің тиімділігін қамтамасыз ету үшін ақпараттық өнімнің диверсификациялануы да мүмкін, бұл тілге, ұлтқа, жұмыспен қамтылуына, дүниетанымына және т.б. байланысты. Оның үстіне әр түрлі өңірде ақпарат әр түрлі көлемде тарайды.

Болжам:

Егер мемлекеттің жастар саясаты және олармен жұмыс саласы бойынша мақсаттарын ақпарат тарату арқылы насихаттау деңгейі бұрынғыдай қала беретін болса, жастардың мемлекеттік жастар саясаты туралы жеткілікті ақпаратты игеруі алдағы жуық арада мүмкін емес.

Ұсыныстар:

Қазіргі Қазақстан жастарының жастарды қолдауға және дамытуға арналған бағдарламалар мен мемлекеттік жобаларды біле бермейтіндігіне байланысты ақпараттық шаралар ұйымдастыруды және өткізуді қолға алу ұсынылады, мұндай ақпараттық шаралардың мақсатының жастарды мемлекеттік бағдарламалармен таныстыру және олар беретін мүмкіндіктерді көрсету болуы тиіс.

Жастардың Президентіміз Н.Ә.Назарбаевтың бағдарламалық құжаттарын білу деңгейінің төмендігін ескере отырып, аталған материалдарды әр түрлі дәрежедегі білім беру орындарының оқу бағдарламаларына енгізу ұсынылады, бұл шараны орта мектептерден бастау керек. Бұл құжатпен Қазақстанда тұрып жатқан барлық ұлт өкілдерінің танысуға қызығушылықтарын арттыру қажет.

Респонденттердің жастармен жұмыс жасайтын ұйымдарды біле бермейтіндігін ескеретін болсақ, жастардың жұмыс/оқу орны бойынша жастар ұйымының мүшелері таныстыру және насихаттау шараларын өткізуді қолға алуы керек, мұндай шаралардың мақсаты ұйымның қызметімен және қызметінің мақсаттарымен таныстыру, елдің жастарына беретін мүмкіндіктерін көрсету болуы керек.

Жастар бағдарламасы саласындағы ақпараттық саясатты оңтайландыру мақсатында БАҚ жастар ұйымы, олар өткізетін шаралар туралы ақпаратты көптеп таратуы керек, БАҚ беттерінде белсенді жастар образын насихаттап, жастарға үндеу тастау керек.

V ТАРАУ. ЖАСТАРДЫҢ ЕЛДЕ ЖҮРГІЗІЛІП ЖАТҚАН ЖАСТАР САЯСАТЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІН БАҒАЛАУЫ

5.1 Жастардың жастар саясатының тиімділік деңгейі туралы пікірлері

Мәселе.

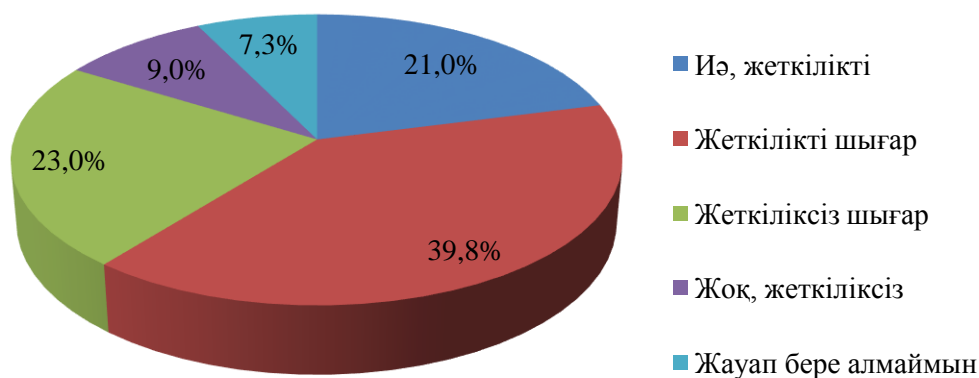
Жастар саясатының тиімділігі қоғамдық пікірді талдау арқылы да бағаланады. Мұның сауалнама қатысушыларының бейтарап пікірлерін білдіретін бір ғана маркер екенін ескеру керек. Дегенмен, жастардың өздерінің пікірі осы сала бойынша әсерді бағалап, әрі қарай атқарылуы тиіс шаралар қатарын іріктеуге мүмкіндік береді.

Нәтижелер.

12-диаграммада көрсетілгендей, сауалнамаға қатысқан Қазақстан жастарының көпшілігі мемлекеттің жастарды қолдауға бөлетін назарын жеткілікті деп санайды. Жауаптың «Иә, жеткілікті» және «Жеткілікті шығар» нұсқасын жастардың 60,8% таңдаған. Респонденттердің үштен бір бөлігі ғана (32%) сұрақтың «Жеткіліксіз шығар» және «Жоқ, жеткіліксіз» нұсқаларын таңдады.

12-диаграмма

«Сіз қалай ойлайсыз, жастарды қолдау мәселесіне мемлекеттік органдар жеткілікті көңіл бөле ме?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Өңірлер жіктелімінде жағдай өзгеше. Біз барлық өңірді мемлекет тарапынан жастар мәселесіне бөлінетін назардың жеткіліктілігі бойынша негізгі үш топқа біріктірдік (18-кесте).

«Сіз қалай ойлайсыз, жастарды қолдау мәселесіне мемлекеттік органдар жеткілікті көңіл бөле ме?» сұрағына алынған жауаптар, өңірлік жіктелім бойынша («Иә, жеткілікті» және «Жеткілікті шығар» жауаптарын қосқанда) (% өрнектелген)

50% төмен	50-66%	66% жоғары
Маңғыстау облысы (42,5%)	Алматы облысы (64,9%)	Атырау облысы (85,3%)
Қостанай облысы (37,5%)	Қызылорда облысы (64,0%)	Астана қаласы (80,2%)
Солтүстік Қазақстан облысы (36,4%)	Оңтүстік Қазақстан облысы (59,1%)	Ақмола облысы (78,5%)
Павлодар облысы (34,6%)	Батыс Қазақстан облысы (56,3%)	Шығыс Қазақстан облысы (77,1%)
	Алматы қаласы (55,2%)	Ақтөбе облысы (70,0%)
		Жамбыл облысы (70,0%)
		Қарағанды облысы (67,8%)

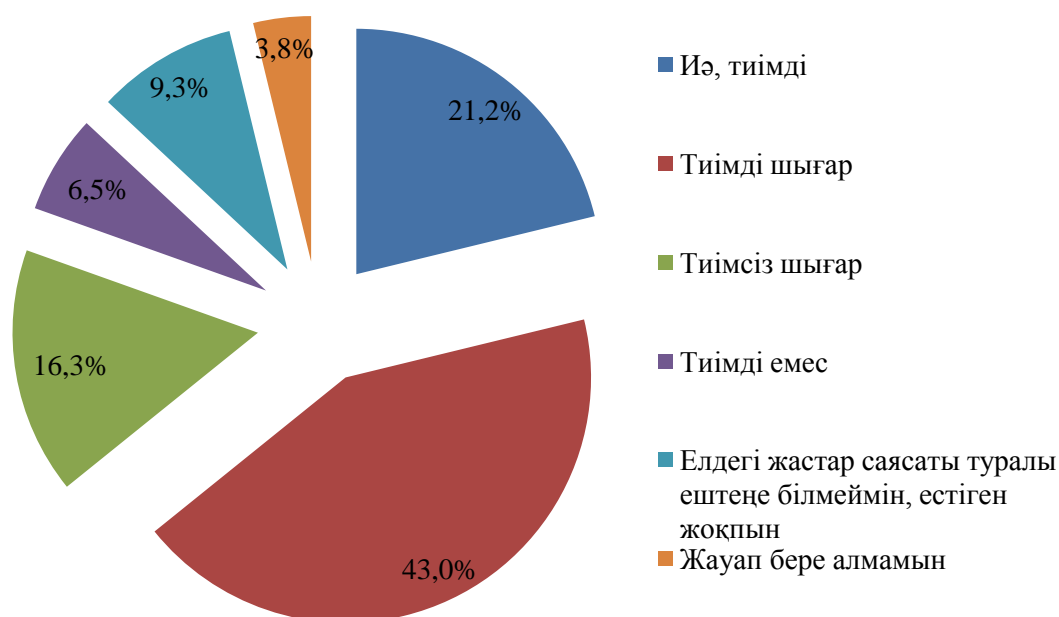
19-кестеде көрсетілгендей, жастар мәселесіне мемлекет тарапынан бөлінетін назарға Атырау облысы жастары (85,3%) және Астана қаласының жастары (80,2%) қанағаттанады. Дегенмен, Атырау облысында респонденттердің көбі (52,9%) жауаптың «Иә, жеткілікті» деген нұсқасын таңдаған болса, Астана қаласы бойынша бұл көрсеткіш 13,9% ғана тең. Астаналық респонденттер жауаптың «Жеткілікті шығар» (66,3%) нұсқасын таңдапты, бұл қанағаттанарлық шаманы ғана білдіреді.

Одан төмен көрсеткіштерді Солтүстік Қазақстан және Павлодар облыстарында байқауға болады. Онда жастар мәселесіне мемлекет тарапынан бөлінетін назарға 36,4% және 34,6% ғана жеткілікті деп жауап берген. Солтүстік Қазақстан облысы бойынша «Жоқ, жеткіліксіз» нұсқасын шамамен әрбір он бірінші адам таңдаса (9,1%), Павлодар облысында бұл көрсеткіш әр бесінші адаммен аталды (20,5%).

Ұлттық жіктелім бойынша жастарды қолдау саласындағы мемлекеттің саясатына қазақтардың көңілі толады. Жауаптардың «Иә, жеткілікті» және «Жеткілікті шығар» нұсқасын 63,9% респондент таңдаған. Орыс ұлтында бұл көрсеткіш 55,4%, басқа ұлт өкілері арасында – 49,8%.

Сауалнаманың «Сіз қалай ойлайсыз, біздің елімізде мемлекеттік жастар саясаты (жастарды қолдау және дамыту) тиімді жүзеге асырылып жатыр ма?» сұрағына респонденттердің көпшілігі (64,2%) «Иә, тиімді» (21,2%) және «Тиімді шығар» (43%) деген жауап нұсқаларын таңдады. Тағы 22,8% респондент «Тиімсіз шығар» (16,3%) және «Тиімді емес» (6,5%) жауаптарын таңдады. Шамамен әр он бірінші респондент «Елдегі жастар саясаты туралы ештеңе білмеймін, естіген жоқпын» деген жауапты таңдаған (9,3%) (13-диаграмма).

«Сіз қалай ойлайсыз, біздің елімізде мемлекеттік жастар саясаты (жастарды қолдау және дамыту) тиімді жүзеге асырылып жатыр ма?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Өңірлер бойынша жіктелімде біз, алдыңғы жағдайдағыдай, мемлекеттің жастарды қолдау және дамыту саласындағы жұмысына қанағаттану деңгейі бойынша үш топты жасақтадық. Бірінші топқа «Иә, тиімді» және «Тиімді шығар» деген жауапты таңдаған респонденттер үлесі 50% төмен аймақтар топтастырылды (19-кесте).

«Сіз қалай ойлайсыз, біздің елімізде мемлекеттік жастар саясаты (жастарды қолдау және дамыту) тиімді жүзеге асырылып жатыр ма?» сұрағына алынған жауаптар, өңірлік әжіктелім бойынша («Иә, тиімді» және «Тиімді шығар» жауаптарын қосқанда) (% өрнектелген)

50% төмен	50-66%	66% жоғары
Маңғыстау облысы (46,6%)	Оңтүстік Қазақстан облысы (65,9%)	Астана қаласы (84,2%)
Қостанай облысы (38,5%)	Алматы қаласы (58,7%)	Қызылорда облысы (83,1%)
	Қарағанды облысы (57,0%)	Ақтөбе облысы (81,2%)
	Солтүстік Қазақстан облысы (56,4%)	Атырау облысы (77,9%)
	Жамбыл облысы (52,5%)	Шығыс Қазақстан облысы (70,8%)
	Павлодар облысы (50,0%)	Батыс Қазақстан облысы (70,4%)
		Ақмола облысы (67,1%)
		Алматы облысы (66,4%)

Екінші топқа бұл көрсеткіш респонденттердің жартысынан үш бөлігіне дейін жететін өңірлер (50-66%), ал үшінші топқа 66% астам өңірлер енгізілді.

20-кестеде көрсетілгендей, көп өңірде респонденттер негізінен мемлекеттің аталған саладығы қызметіне қанағаттанады. Бұл көрсеткіш бойынша Астана қаласы көш бастап келеді (84,2%) және Қызылорда облысы (83,1%) ілесіп келеді. Көрсеткіштері төмен топта тек екі өңір - Маңғыстау (46,6%) және Қостанай (38,5%) облыстары.

«Елдегі жастар саясаты туралы ештеңе білмеймін, естіген жоқпын» жауабына жеке тоқталу керек (20-кесте).

«Сіз қалай ойлайсыз, біздің елімізде мемлекеттік жастар саясаты (жастарды қолдау және дамыту) тиімді жүзеге асырылып жатыр ма?» сұрағына алынған жауаптар, өңірлік жіктелім бойынша («Елдегі жастар саясаты туралы ештеңе білмеймін, естіген емеспін» жауабы бойынша) (% өрнектелген)

	%
Батыс Қазақстан	14,1
Алматы	13,5
Оңтүстік Қазақстан	12,9
Павлодар	12,8
Ақмола	12,7
Алматы	12,3
Солтүстік Қазақстан	9,1
Қарағанды	8,7
Қостанай	8,3
Ақтөбе	7,9
Маңғыстау	6,8
Қызылорда	5,6
Астана	5,0
Жамбыл	2,5
Шығыс Қазақстан	2,1
Атырау	0,0

Елдегі жастар саясаты туралы ештеңе білмеймін, естіген жоқпын деген респонденттер саны өңірлер бойынша күрт өзгеріп отырады. Атырау облысында елдегі жастар саясаты туралы ештеңе білмеймін, естіген жоқпын деген респондент жоқ болса, ШҚО аздаған көрсеткіш бар, ал БҚО бұл жауапты әр жетінші адам таңдаған.

Ұлттық жіктелімде де бұл жауаптың көрсеткіштері әр түрлі. «Елдегі жастар саясаты туралы ештеңе білмеймін, естіген жоқпын» жауабын қазақтардың 8%, орыстардың 9,5% және басқа ұлт өкілдерінің 17,7% таңдаған.

Қазақтардың 68% мемлекеттік жастар саясатын тиімді деп санайды. Сауалнамаға қатысқандардың осынша бөлігі «Иә, тиімді» және «Тиімді шығар» жауаптарын таңдады. Орыстар мен (54,9%) өзге ұлт өкілдерінің арасындағы айырмашылық (56,7%) айтарлықтай емес.

Жалпы деректер жастардың мемлекеттің жастар саясатының тиімділігін жоғары бағалайтындығын көрсетіп отыр. Дегенмен, жастардың көпшілігінің елдегі жастар саясатының бағыттары туралы мүлде ешқандай мәліметтерді білмейтіндігі алаңдатады. Ақпаратпен таныс болу деңгейі мен тиімділіктің бағасы көбінесе жастардың тұрғылықты өңіріне байланысты.

5.2 Мемлекеттік саясат төңірегіндегі жекелеген шаралардың тиімсіздігінің негізгі себептері (жастардың пікірлері бойынша)

Жастардың жастар саясатының кейбір аспектілерінің тиімсіздігі туралы пікірлерін саралай отырып, халық арасынан пікір білдіретін өкілдердің сарапшы еместігін ескеру керек, олар мәселені кешенді түрде, тұтастай көре алмайды. Сарапшылар ғана жүйелі түрде, кешенді және жан-жақты түрде жастар саясаты мәселелерін және елдегі жастар мәселесін қарастырып, нақты баға бере алады. Десек те, бұл факторды ең алдымен шешімі табылмаған мәселелерді анықтау үшін емес, жастарды алаңдататын мәселелерді, олардың көңіл-күйлерін бағалау үшін ескеру керек.

Сауалнаманың «Сіз неліктен мемлекеттік жастар саясатын тиімсіз деп санайсыз?» сұрағына респонденттердің «Сіз қалай ойлайсыз, мемлекеттік жастар саясаты (жастарды қолдау және дамыту) біздің елімізде жүзеге асырылуы тиімді ме?» сұрағына теріс жауап берген немесе жауап бере алмаған бөлігі ғана жауап берген. Бұл сауалнамаға қатысқандардың жалпы санының 26,6% екендігін естеріңізге саламыз.

Сонымен, «Сіз неліктен мемлекеттік жастар саясатын тиімсіз деп санайсыз?» сұрағына респонденттердің көпшілігі «Жастар саясаты жастардың қосалқы мәселелерін шешуге ғана бағытталған, ең өзекті мәселелер шешусіз қалуда» деген жауап берді (50,8%). Екінші орында ұсынылған жауаптардың «Мемлекеттік ұйымдар мен жастармен жұмыс жасайтын ұйымдар арасында қарым-қатынас қалыптаспаған» нұсқасы түр (19,3%) (21-кесте).

21-кесте

«Сіз неліктен мемлекеттік жастар саясатын тиімсіз деп санайсыз?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	%
Жастар саясаты жастардың қосалқы мәселелерін шешуге ғана бағытталған, ең өзекті мәселелер шешусіз қалуда	50,8
Мемлекеттік ұйымдар мен жастармен жұмыс жасайтын ұйымдар арасында қарым-қатынас қалыптаспаған	19,3
Жастар саясатының жүзеге асырылуына қатысатын мамандардың біліктілігі төмен	14,1
Жастар саясаты саласын реттейтін заңдар мен басқа да нормативтік құжаттар әлсіз	9,0
Мемлекеттің жастар саясатын жүзеге асыру бойынша өңірлерде атқарылатын жұмыстар Астана және Алматы қалаларында атқарылатын жұмыстардан өзгеше	5,3
Жауап бере алмаймын	12,1

Әрі қарай кему реті бойынша жастар саясатының тиімсіздігінің келесі себептері орналасты: «Жастар саясатының жүзеге асырылуына қатысатын мамандардың біліктілігі төмен» (14,1%), «Жастар саясаты саласын реттейтін заңдар мен басқа да нормативтік құжаттар әлсіз» (9%) және «Мемлекеттің жастар саясатын жүзеге асыру бойынша өңірлерде

атқарылатын жұмыстар Астана және Алматы қалаларында атқарылатын жұмыстардан өзгеше» (5,3%). Респонденттердің 12,1% жауап бере алмады.

Сұрақтың жауаптарының «Жастар саясаты жастардың қосалқы мәселелерін шешуге ғана бағытталған, ең өзекті мәселелер шешусіз қалуда» нұсқасы ұлттық жіктелімде де алдыңғы қатарда. Барлық ұлт өкілдері осындай пікірде: қазақтар (46,6%), орыстар (58,0%), басқа ұлт өкілдері (57,7%). Жұмыспен қамтылғандар арасында жасалған талдау нәтижелері де осындай.

Жауаптың дәл осы нұсқасы өңірлер бойынша жасалған талдауда да негізгі себеп болып отыр. Бұл жауап Қызылорда облысын санамағанда барлық өңірлерде ең көп таңдалған жауап нұсқасы болды (20%). Маңғыстау облысы бойынша сұрақ жауабының осы нұсқасы бірінші орынға (44%) жауаптың «Мемлекеттік ұйымдар мен жастармен жұмыс жасайтын ұйымдар арасында қарым-қатынас қалыптаспаған» нұсқасымен бірге тұрақтаса, Батыс Қазақстан облысы бойынша сұрақтың «Жастар саясатының жүзеге асырылуына қатысатын мамандардың біліктілігі төмен» жауабымен қатар келеді (44,4%).

Жауаптардың басқа нұсқалары бойынша мұндай жағдай байқалмайды. Жалпы көрсеткіштер бойынша бірінші орындағы «Мемлекеттік ұйымдар мен жастармен жұмыс жасайтын ұйымдар арасында қарым-қатынас қалыптаспаған» деген жауапты Маңғыстау облысы бойынша сауалнамаға қатысқандардың 44%, Қарағанды облысында респонденттердің 35,3% таңдаған. Ақтөбе және Батыс Қазақстан облыстарында сұрақтың бұл жауабын респонденттердің ешқайсысы таңдамаған.

Қызылорда облысы мен Астана қаласы бойынша мемлекеттік жастар саясатының тиімсіздігінің себебі заңның әлсіздігінде деп таныса, 40% және 27,3% сәйкесінше, Ақмола және Павлодар облыстарында жауаптың бұл нұсқасын ешбір респондент белгілемеген.

Батыс Қазақстан облысы бойынша респонденттердің 44,4% мемлекеттік жастар саясатының тиімсіздігі мамандардың біліктілігінің кемшілігіне байланысты деп санаса, Жамбыл облысы респонденттерінің 25,9% осы пікірмен келіседі. Ал Астаналық респонденттер, сонымен қоса Ақмола облысы мен Солтүстік Қазақстан облысының респонденттері олармен келіспейді, бұл өңірде жауаптың аталған нұсқасын ешбір респондент таңдамаған.

Өңірлер бойынша сұрақтың ең танымал емес жауабы «Мемлекеттің жастар саясатын жүзеге асыру бойынша өңірлерде атқарылатын жұмыстар Астана және Алматы қалаларында атқарылатын жұмыстардан өзгеше» болды. Оны жеті өңір бойынша бір де бір респондент белгілемеген (Ақмола, Ақтөбе, Атырау, Батыс Қазақстан, Павлодар, Солтүстік Қазақстан облыстары және Астана қаласы). Сұрақ жауабының осы нұсқасы Оңтүстік Қазақстан (13,9%) облысында, Қызылорда облысында (10%), Алматы қаласында (9,8%) және Қостанай (9,8%) облысында бегіленді.

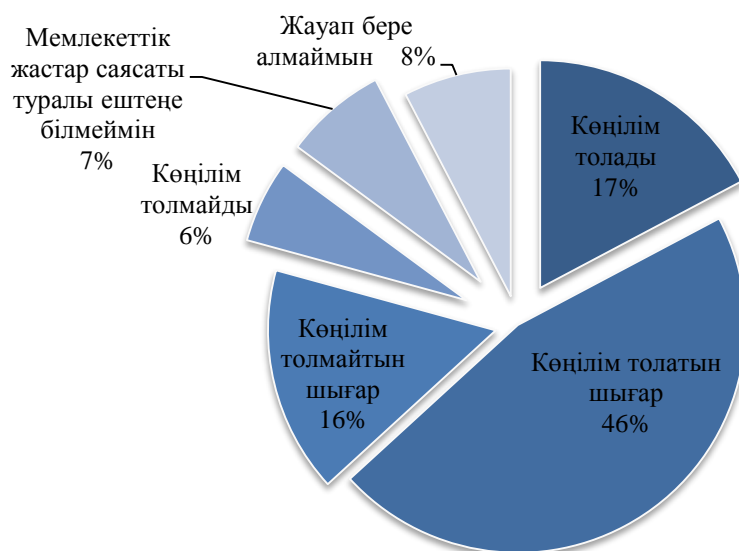
Респонденттердің сарапшы еместігін «Жауап бере алмаймын» нұсқасының жиі таңдалғандығынан аңғаруға болады. Атырау облысында осы нұсқаны респонденттердің 26,7%, Алматы облысында 22%, Павлодар облысында 20,7%, Ақмола облысында 20,0% белгілеген. Бұл жерде де көрсеткіштердің айырмашылықтары үлкен. Мәселен, Ақтөбе және Қызылорда облыстарында жауаптың бұл нұсқасын бір де бір респондент таңдаған жоқ.

Осылайша, еліміздегі мемлекеттік жастар саясатының тиімсіздігінің негізгі себептерінің мынадай екендігін көріп отырмыз: жастар саясаты негізгі өзекті мәселелерді емес, қосалқы мәселелерді шешуге бағытталған; жастармен және жастар ұйымымен жұмыс жасайтын мемлекеттік ұйым арасында қарым-қатынас қалыптаспаған; жастар саясатын жүзеге асыратын мамандардың біліктілігі төмен.

5.3 Жастардың елде жүргізіліп жатқан жастар саясатына қанағаттану деңгейі

Зерттеу бойынша жастардың мемлекеттік саясатқа көңілдерінің қаншалықты толатындығын анықтау ең маңызды мақсат болып саналады. Жастар мемлекеттің болашағының негізін қалаушылар, ел әлеуеті жастардың қолында. Мемлекеттік жастар саясаты көптеген «кейіпкерлер» қатысатын жүйе болып табылады, ал жастар тек жастар саясатының объектісі ғана емес, субъектісі болып та табылады. Жастардың жастар саясатына ықпал жасауын түрлі амалдар арқылы жүзеге асыруға болады, олардың бірталайы Қазақстанда қолданылып та жүр. Ықпал етудің дәстүрлі амалының бірі белгілі мәселе бойынша қоғамдық пікірді анықтау болып табылады. Шын мәнісіне келгенде көңіл толушылық көрсеткішінің жоғары болуы жастар саясатының басты мақсаты болмаса да, көздеген мақсатқа қол жеткізу нәтижесін бағалауға мүмкіндік беретін маркер.

«Қазақстанда мемлекеттік жастар саясатының қалай жүзеге асырылатындығына Сіздің көңіліңіз тола ма?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Сауалнаманың «Қазақстанда мемлекеттік жастар саясатының қалай жүзеге асырылатындығына Сіздің көңіліңіз тола ма?» сұрағына респонденттердің көпшілігі ұсынылған жауаптардың «Көңілім толады» (17,3%) және «Көңілім толатын шығар» (46,0%) нұсқаларын белгілеген. Осыған байланысты жастардың 63,2% қарастырылып отырған жағдай бойынша қанағаттанады деген шешім жасауға болады (14-диаграмма).

Жауаптың «Көңілім толмайтын шығар» (16,1%) және «Көңілім толмайды» (5,9%) нұсқаларын жалпы алғанда респонденттердің 21,9% таңдаған. Сауалнамаға қатысқандардың 7,3% «Мемлекеттік жастар саясаты туралы ештеңе білмеймін» деген жауап берді, тағы 7,7% жауап бере алмады.

Ұлттық жіктелім бойынша жастар саясатының жүзеге асырылуына көңілі толатындардың көпшілігі қазақтар (66,3% «Көңілім толады» және «Көңілім толатын шығар» нұсқасын таңдаған), содан кейін орыстар (56,9%) және өзге ұлт өкілдері (54,2%). Егер «Көңілім толады» жауабын ғана алатын болсақ айырмашылық үлкен: қазақтар – 20,5%, орыстар – 11,5%, басқа ұлт өкілдері – 6,4%.

Талдау нәтижелері қарастырылған мәселе бойынша өңірлік жіктелімде 22-кестеде ұсынылып отыр.

«Қазақстанда мемлекеттік жастар саясатының қалай жүзеге асырылатындығына Сіздің көңіліңіз тола ма» сұрағына алынған жауаптар, өңірлік жіктелім бойынша (% өрнектелген)

	%
Ақтөбе	80,2
Астана	77,2
Шығыс Қазақстан	76,4
Ақмола	75,9
Қызылорда	75,3
Атырау	67,6
Алматы	66,8
Оңтүстік Қазақстан	65,3
Батыс Қазақстан	64,8
Қарағанды	61,7
Алматы	59,6
Жамбыл	55,7
Павлодар	47,4
Қостанай	40,6
Солтүстік Қазақстан	40,0
Маңғыстау	30,1

23-кестеде көрсетілгендей сұрақтың «Көңілім толады» және «Көңілім толатын шығар» нұсқаларын таңдаған үздік өңірлер – бұл Ақтөбе облысы (80,2%), Астана қаласы (77,2%) және ШҚО (76,4%). Аутсайдерлер үштігінде- Қостанай (40,6%), Солтүстік Қазақстан (40,0%) мен Маңғыстау (30,1%) облыстары.

«Көңілім толады» жауабы бойынша көрсеткіштерді жеке қарастырып кету керек. Осы нұсқаны таңдаған респонденттердің ең көп бөлігі Ақмола облысында (44,3%) байқалады. Содан кейін Атырау (33,8%), Шығыс Қазақстан (31,9%), Қызылорда (27%) және Ақтөбе (25,7%) облыстары. Ең төмен көрсеткіштер - Маңғыстау (8,2%), Павлодар (6,4%), Жамбыл (5,7%), Солтүстік Қазақстан (1,8%) және Қостанай (0%) облыстарында анықталды. Қостанай облысында ешбір респонденттің «Көңілім толады» деген жауапты белгілемегендігіне назар аудару керек.

Көрсеткіштер жалпы алғанда Қазақстан жастарының мемлекеттің жастар саясатына және оның жүзеге асырылуына көңілдерінің толатындығы анықталды. Жастардың көңілдерінің толуын бағалау барысында ескерілетін жайт – жастардың тұрғылықты жері мен ұлттық ерекшелігі.

Тарау бойынша қорытындылар:

1. Қазақстан жастарының қазақстандық жастар саясатына қанағаттанатындығы байқалады. Қазақстан жастарының басым бөлігі мемлекеттің жастарды қолдау мен дамуына көрсететін жәрдемін жеткілікті деп санайды, жастар мәселесіне мемлекет тарапынан бөлінетін назарға негізінен Атырау облысының және Астана қаласының жастары қанағаттанады. Ал көрсеткіштің төмендігі Солтүстік Қазақстан облысы мен Павлодар облысында анықталды.

2. Жалпы Қазақстан жастары мемлекеттік жастар саясатын тиімді деп бағалайды, көптеген өңірлерде жастар мемлекеттің осы саладағы қызметіне жоғары баға береді. Ұлттық ерекшелік бойынша мемлекеттің жастарды қолдау саясатына қазақтар жақсы баға береді, бұл көрсеткіш орыстар мен басқа ұлт өкілдері арасында төмендеу.

3. Қандай жағдай болмасын жастардың көпшілігі мемлекеттік жастар саясатының тиімсіздігін саралай келе, өңірге, ұлтына және жұмыспен қамтылуына қарамастан, мемлекеттік жастар саясатын жастардың өзекті мәселелерімен емес, қосалқы және туынды мәселелерін шешуге бағытталған деп санайды. Бұл көрсеткіштің сауалнамаға қатысқандардың жалпы санының емес, көңілі толмайтындардың 50,8% ғана екендігі жұбатады. Жалпы сандағы үлес 13% ғана.

4. Мемлекеттік жастар саясатының тиімсіздігінің басқа себептерінің бағасы (заңдардың әлсіздігі, мамандардың біліктіліктерінің төмендігі) біздің ойымызша әр түрлі өңірде сол өңірге тән мәселенің маркері ретінде танылады. Жағдайдың іс жүзінде қандай екенін жекелеген өңірлер бойынша сарапшылардың бағалауы керек.

Болжам:

Алдағы уақытта жалпы алғанда жастардың мемлекеттік жастар саясатына беретін оң бағасы сақталады. Егер жастар ел жастарын қолдауға бағытталған мемлекеттік бағадарламалардан хабардар болса, саясатқа көңіл толушылық көрсеткіші де арта түседі.

Ұсыныстар:

Жастардың көпшілігінің Қазақстандағы мемлекеттік жастар саясатының негізгі бағыттары туралы біле бермейтіндіктерін ескере келе (бұл туралы алдыңғы тарауларда айтылған), ел жастарын (әсіресе ауылды жерлерде) мемлекеттік жастар саясатының бағыттарымен таныстыруға арналған ақпараттандыру шараларының кешенін ұйымдастырып, оларды жүзеге асыру ұсынылады.

Еліміздің жастарының мемлекеттік жастар саясатының тиімсіз болуының себептерінің бірін жастармен тікелей жұмыс жасайтын мамандардың біліктіліктерінің төмендігі деп тануына байланысты мемлекеттік жастар саясатының жүзеге асырылуна жауапты мамандардың құзырлы болуына назар аудару қажет.

Мемлекеттің, жастар ұйымының жастармен тығыз байланыста болуын қамтамасыз ету ұсынылады, бұл жастардың күнделікті өмірінде кездесетін өзекті мәселелерді анықтауға, диалогтық алаңдар қалыптастыруға, жастар қозғалысына мүше болып табылатын белсенді жастармен «тең дәрежеде» араласуын қамтамасыз етуге көмектеседі, ал бұл мемлекеттің жастарды барлық әлеуметтік-саяси үрдістердің толыққанды қатысушысы деп танытындығын білдіреді.

VI ТАРАУ. ЗАМАНАУИ ҚАЗАҚСТАН ЖАСТАРЫНЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК БЕЛСЕНДІЛІГІ

Мәселе .

Осы тараудың төңірегінде заманауи қазақстандық жастардың әлеуметтік белсенділігінің түрлері мен белсенділік деңгейіне талдау жасалады. Әлеуметтік белсенділікті талдауға жастардың әлеуметтік белсенділік танытудағы әрекеттерін анықтау; жастардың жастар ұйымына мүше болу мақсаттарын білу; жастардың еріктілікке қатысты көзқарастарын және оған қатысуға ынталарын анықтау; жастардың сайлауға қатысу белсенділігін барлау; жастардың патриотизм ұғымын қалай интерпретациялайтындықтарын және Қазақстан жастарының өз елі үшін нақты әрекеттерге қаншалықты дайын екендігін анықтау жатады.

6.1 Заманауи Қазақстан жастарының санасындағы әлеуметтік белсенділік ұстанымдар

Сауалнамаға қатысушылардың әлеуметтік белсенділіктерін анықтау осы зерттеу төңірегінде жастардың белсенділігінің жалпы деңгейін анықтайтын сұрақтарға алынған жауаптарды талдау арқылы жүзеге асырылды, оларға институциялық құрылымдарға мүше болу түріндегі нақты әрекеттер жатпайды. Мұндай жағдайда ұстаным дегенді әрекет емес, сол әрекетті іске асыруға жастардың бейімділігі деп алдық.

Нәтижелер.

Осы орайда «Сіз қалай ойлайсыз, Сіздің әл-ауқатыңыз қандай нәрселерге тәуелді?» деген сұраққа алынған жауаптарға жеке тоқталу керек. Зерттеу қорытындысы бойынша сауалнамаға қатысқан жастардың жартысынан көбі (53%) өздерінің әл-ауқаттары «Ең алдымен дербес мақсаттарға ұмтылу мен белсенділікке байланысты» деп санайды. Жас ер азаматтар арасында бұл көрсеткіш қыздар мен жас әйелдер арасындағы көрсеткішпен салыстырғанда жоғары (сәйкесінше, 55,7% және 50,2%).

Таңдалу жиілігі бойынша екінші орынды алған жауаптың «Тең дәрежеде өмір сүруге жасалған жағдай мен дербес мақсаттарға ұмтылуға байланысты» деген нұсқасы, бұл нұсқаны респонденттердің 23,8% таңдаған. Сауалнамаға қатысқан әрбір бесінші адам (20,8%) ешқандай жағдай оның өзіне тәуелді емес, әл-ауқат қоғамдағы жағдайларға, қоғамның өмір сүру сапасына байланысты деп санайды (23-кесте).

Жастардың көпшілігінің сұрақтың әл-ауқат адамның өзіне және жеке белсенділігіне тәуелді деген нұсқасын таңдауы Қазақстан жастарының санасында әлеуметтік белсенділік ұстанымының маңыздылығының қалыптасқанын көрсетеді, сонымен қатар жастар санасында қалыптасқан белсенділіктің материалдық игіліктерге байланысты екендігін аңғартады.

**«Сіз қалай ойлайсыз, Сіздің әл-ауқатыңыз қандай нәрселерге тәуелді?»
сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)**

	%
Ең алдымен дербес мақсаттарға ұмтылу мен белсенділікке байланысты	53,0
Тең дәрежеде өмір сүруге жасалған жағдай мен дербес мақсаттарға ұмтылуға байланысты	23,8
Әл-ауқат қоғамдағы жағдайларға, қоғамның өмір сүру сапасына байланысты	20,8
Ата-анаға, отбасына тәуелді	0,3
Көбінес Алланың еркінде (яғни, Жаратушының қалауымен)	0,2
Жауап бере алмаймын	2,1

Ең алдымен дербес мақсаттарға ұмтылу мен белсенділікке байланысты деп санайтындар Астана (77,2%) және Ақтөбе облысы (70,3%) бойынша көп болды, бұл көрсеткіш еліміз бойынша 53%. Адамның әл-ауқатының ең алдымен дербес мақсаттарға ұмтылу мен белсенділікке байланысты екендігін Жамбыл (33,6%) және Маңғыстау облысының (37%) аздаған өкілдері таңдаған.

Табысы бойынша корреляциялық талдау жасай отырып біз белсенділіктің, әл-ауқаттың оған тәуелділігін бағалау көрсеткіштерінің респонденттердің табысы артқан сайын жоғарылайтындығын көреміз. Ал қаражаты ас-суына да жетпейтіндер арасында бұл көрсеткіш 26,3% тең, материалдық тапшылық көрмейтіндер арасында көрсеткіш 63,8% тең.

Жастардың әлеуметтік белсенділік деңгейін анықтаудың қосымша көрсеткіші жастардың елде болып жатқан саяси және экономикалық оқиғаларға назар салуы болып келеді. Зерттеу мәліметтері бойынша сауалнаманың «Біздің еліміздің саяси өміріндегі оқиғалар барысы Сізді қызықтыра ма?» сұрағына 33,4 % жаңалықтар мен оқиғаларды мұқият қадағалап отырамын деген жауап берген. Жастардың 39,1% оқиғалар барысын бақылаймын, бірақ бұл өте қызық емес деген жауап берген. Сауалнамаға қатысқандардың төрттен бір бөлігінен сәл артық бөлігі (25,7%) мүлде қызық емес деп жауап берген (24-кесте).

**«Біздің еліміздің саяси өміріндегі оқиғалар барысы Сізді қызықтыра ма?»
сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)**

	%
Оқиғалар барысын бақылаймын, бірақ бұл өте қызық емес	39,1
Жаңалықтар мен оқиғаларды мұқият қадағалап отырамын	33,4
Жоқ, бұл маған қызық емес	25,7
Қызық, бірақ мұқият бақыламаймын, кейде жаңалықтар көріп үлгірмеймін	0,2
Маған қызықтыларын бақылаймын	0,1
Жауап бере алмаймын	1,6

Елде болып жатқан саяси оқиғаларды мұқият бақылайтындар саны Атырау облысында тұрады (осы өңірдің барлық жастарының 55,9 пайызы), ең

азы – Маңғыстау облысының (11%) және Павлодар облысының (19,2%) жастары. Ал мұндай оқиғаларға мүлде қызықпайтындардың көпшілігі Маңғыстау облысы (50,7%) мен Ақмола облысында (43%).

Осыған ұқсас жауаптар сауалнаманың «Еліміздің экономикалық оқиғаларының қалай дамып жатқанын бақылайсыз ба?» сұрағына алынды. Нәтижелерге келер болсақ, елдегі экономикалық оқиғалардың өрбуін жастардың үштен бір бөлігі мұқият бақылап отырады екен (30,8%). Ал 42,4% бақылаймын, бірақ бұл қызық емес деген жауапты таңдаған, жастардың төрттен бірі (25,3%) елдегі экономикалық оқиғаларды қызық болмағандықтан мүлде бақыламайтындығын айтты.

Елдегі саяси оқиғаларға қатысты жағдай қайталанып отыр, белсенді түрде бақылайтын жастар саны бойынша Атырау облысы (52,9%) үздік болса, аутсайдер Маңғыстау облысы болып отыр (52,1%).

«Еліміздің экономикалық оқиғаларының қалай дамып жатқанын бақылайсыз ба?» сұрағына алынған жауаптардың жіктелуін 25-кестеден көруге болады.

25-кесте

«Еліміздің экономикалық оқиғаларының қалай дамып жатқанын бақылайсыз ба?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	%
Оқиғалар барысын бақылаймын, бірақ бұл өте қызық емес	42,4
Жаңалықтар мен оқиғаларды мұқият қадағалап отырамын	30,8
Жоқ, бұл маған қызық емес	25,3
Бақылаймын, бірақ үнемі емес	0,2
Жауап бере алмаймын	1,5

Қазақстан жастарының Ғаламтордағы әлеуметтік белсенділігін анықтау мақсатында сауалнамаға «Қандай әлеуметтік желілерде Сіздің жеке аккаунтыңыз, парақшаңыз бар?» деген сұрақ қосылды. Нәтижелер ел жастарының 72,2% ВКонтакте желісінде аккаунттарының бар екендігін көрсетті. Екінші орында-Instagram (52,3%) желісі, үшінші орында-Facebook (23,4%) әлеуметтік желісі. Заманауи жастар арасында танымалдылығы бойынша төртінші орында Мой Мир-mail.ru (21,5%) әлеуметтік желісі, бесінші орында – Одноклассники (21,8%) желісі, алтыншы орында – Twitter (8,4%) желісі. Сауалнамаға қатысқандардың 8,1% әлеуметтік желілерде жеке аккаунтының жоқ екендігін айтты.

Осы сұрақ бойынша алынған жауаптардың талдауы ең таңдаулы әлеуметтік желілердің алғашқы үштігіне қазақтар ВКонтакте (барлық қазақтың 72,6%), Instagram (55,6%) және Facebook (25,1%) желілерін енгізеді. Орыстар мен өзге ұлт өкілдері арасында үздіктердің алғашқы екеуі қазақтар жасаған таңдау сияқты, ал үшіншісі өзгеше, үшінші орында Одноклассники желісі, оны орыстардың 40,1% және басқа ұлт өкілдерінің 34,5% пайдаланады, ал қазақтардың 14,2% ғана қолданады.

Өңірлік жіктелім бойынша жасалған талдау ВКонтакте әлеуметтік желісін пайдаланушылардың Маңғыстау облысында, Алматы және Астана қалаларында, Ақмола облысында көп екендігін көрсетіп отыр. Facebook желісі

Астана және Алматы халқы арасында танымал (59,4% және 39,9% сәйкесінше). Instagram желісінде жеке аккаунты бар жастар Шығыс Қазақстан, Маңғыстау, Ақтөбе облыстары мен Алматы қаласында көп. Онокласники желісін пайдаланатын жастардың көпшілігі Жамбыл және Қостанай облыстарында тұрады.

6.2 Жастарды жастар ұйымына мүше болуға ынталандыру

Әлеуметтік белсенділік ұстанымынан өзге жастардың белсенділігін тікелей көрсете алатын, қоғам өміріне ат салысып, нақты әрекеттер орындауын сипаттайтын бірнеше айнымалыларды қарастырып көрейік. Мұндай айнымалылар қатарына біз жастардың қандай да бір ұйымдарға мүшелігін, жастардың еріктілікке көзқарастарын, жастардың сайлауға қатысу белсенділігін жатқыздық. Есептің осы тармағында Қазақстан жастарының қандай да бір ұйымға мүшелігін және мүше болуға ынтасын қарастыратын боламыз.

Алынған мәліметтерге жүгінетін болсақ, сауалнамаға қатысқан жас респонденттердің жартысына жуығы (49,2%) ешбір ұйымға мүше емес, себебі олардың бұған уақыттары жоқ. Егер олардың қатарына ешбір ұйымға мүше еместердің санын (19,4%) қосатын болсақ, Қазақстан жастарының 70% жуығы ешбір ұйымға мүше болуға ынталы емес.

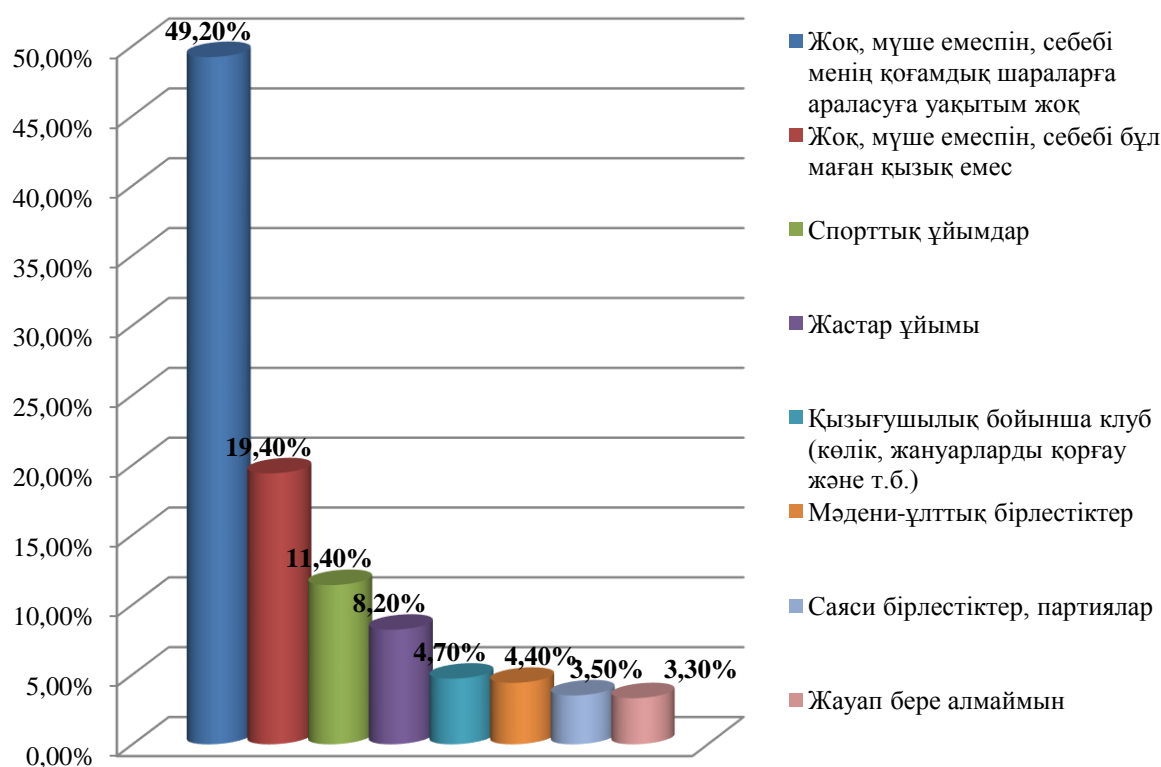
Қандай да бір ұйымға мүше екендігін мәлімдеген жастар арасында көпшілігі (11,4%) белгілі спорттық ұйымға кіреді, әрі қарай жастар ортасында жастар ұйымына мүшелік (8,2%) таралған, үшінші орында – мәдени-ұлттық бірлестіктерге мүшелік (4,4%), төртінші орында - қызығушылық бойынша біріктіретін клубтарға мүшелік (3,5%), бесінші орында – саяси бірлестіктерге, партияларға мүшелік (4,7%) тұр.

Егер мәліметтерді өңірлік жіктелім бойынша қарастыратын болсақ, жастар ұйымына мүшелік көрсеткішінің Қарағанды облысында (18,8%) және Атырау облысында (13,2%) басым екенін көреміз. Жастардың саяси бірлестіктерге, партияларға мүшелігі бойынша жоғары көрсеткіштерді Алматы қаласынан және Алматы облысынан байқаймыз (7,2% және 6,6% сәйкесінше).

Жастардың мәдени-ұлттық бірлестіктерге мүшелігі бойынша жоғары көрсеткіш Қызылорда (9%) облысына тиесілі; спорттық ұйымдарға мүшелік Жамбыл облысында (21,3%) және Қызылорда облысында (16,9%) басым; қызығушылықтары бойынша біріктіретін клубтарға мүшелік бойынша көрсеткіштер Қызылорда облысында (11,2%), Жамбыл облысында (9,8%), Павлодар облысында және Алматы қаласында (9%).

«Сіз қандай да бір ұйымның мүшесі болып табыласыз ба?» сұрағына алынған жауаптарды 15-диаграммадан көре аласыз.

«Сіз қандай да бір ұйымның мүшесі болып табыласыз ба?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Осы зерттеудегі маңызды сұрақ жастардың жастар ұйымына мүше болуға ынталану мәселесі болды. Жастардың мүшелікке ынталануының басты себептерінің арасындағы үздігі олардың қоғамға, адамдарға пайдалы болуға ұмтылатындықтары болды (39,4%) (26-кесте).

26-кесте

«Сізді жастар ұйымына мүше болуға не ынталандырады?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	%
Қоғамға, адамдарға пайдалы болуға ұмтылу	39,4
Жұмыстық тәжірибе, жалпы өмірлік тәжірибе жинау	32,9
Неғұрлым жоғары әлеуметтік мәртебеге ие болу	11,1
Қызметтік мансап бойынша өсуге ұмтылу	10,4
Басшылық қызметіне тағайындалуға ұмтылу	9,3
Ынтам жоқ, қатыспаймын	2,9
Жауап бере алмаймын	19,5

Екінші орында жауаптың «жұмыстық тәжірибе, жалпы өмірлік тәжірибе жинау» нұсқасы (32,9%), үшінші орында – «неғұрлым жоғары әлеуметтік мәртебеге ие болу» (11,1%) нұсқасы тұр. Әрі қарай кему ретімен жауаптардың «қызметтік мансап бойынша өсуге ұмтылу» (10,4%) және «басшылық қызметіне тағайындалуға ұмтылу» нұсқалары (9,3%) орналасқан.

Осылайша, жалпы Қазақстан жастарының жастар ұйымына мүшелік түріндегі әлеуметтік белсенділік деңгейінің жоғары еместігін аңғарамыз. Ал

жастарды жастар ұйымына мүше болуға жетелейтін басты фактор – қоғамға пайдалы болу және өмірлік тәжірибе жинау.

6.3 Жастардың еріктілікке қатысты көзқарастары және оған қатысуға ынталандыру

Еріктілік дегеніміз кең ауқымды қызметтер жиынтығы, өзара көмек пен өз-өзіне жәрдемдесудің дәстүрлі түрін, қызметтердің ресми көрсетілуін және ерікті түрде қоғамның немесе жекелеген топтардың игілі үшін жүзеге асырылатын азаматтық әрекетті қоса алғанда. Еріктілік жастардың әлеуметтік белсенділігінің бір түрі.

Зерттеу барысында еріктілік мәселесіне үш сұрақ арналды. Олардың біріншісі Қазақстан жастарының еріктілік феномені туралы нені білетіндіктерін анықтауға бағытталды. Екінші сұрақ еріктілердің өздеріне ғана арналды және жастардың еріктілікке қандай себепке байланысты қатысатындығын анықтады. Үшінші сұрақ жастардың еріктілікпен қаншалықты айналысқысы келетіндігін анықтауға арналды.

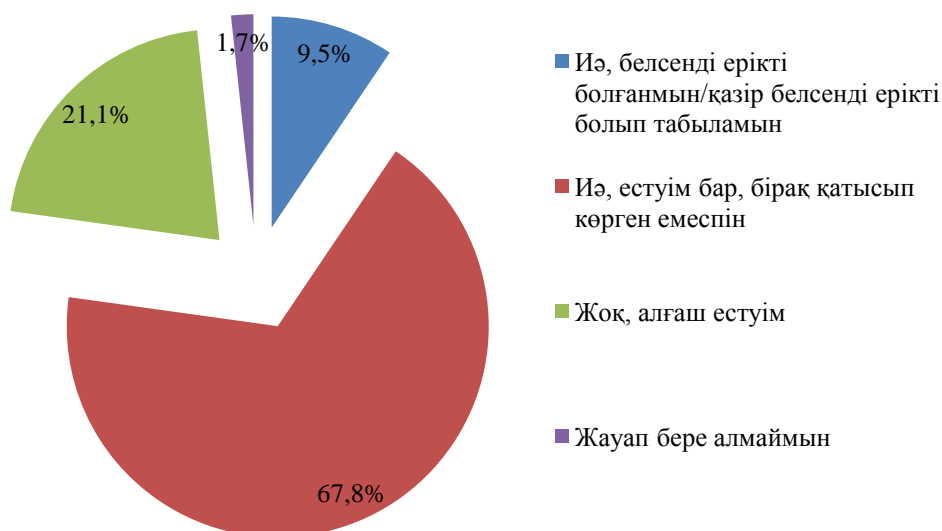
Әлеуметтік сауалнама барысында жиналған деректерге сәйкес Қазақстан жастарының 67,8% еріктіліктен хабардар, бірақ өздері ешқашан қатыспаған.

Әрбір бесінші жас тұлға (сауалнамаға қатысқан жастардың 21,1%) Қазақстандағы еріктілік туралы ешқашан естімеген. **Әрбір оныншы адам (9,5%) бұрын және/немесе белсенді ерікті/қатысушы болған немесе қатысушы болып саналады** (16-диаграмма).

Еріктілер қозғалысына қатысу бойынша жоғары көрсеткіштер Алматы қаласында (осы өңірдің барлық респонденттерінің 19,3%) және Қарағанды облысында (17,4%) байқалады. Ал осындай қозғалыс туралы ештеңе естімегендердің көбісі Қостанай және Қызылорда облыстарында (37,5 және 34,8% сәйкесінше).

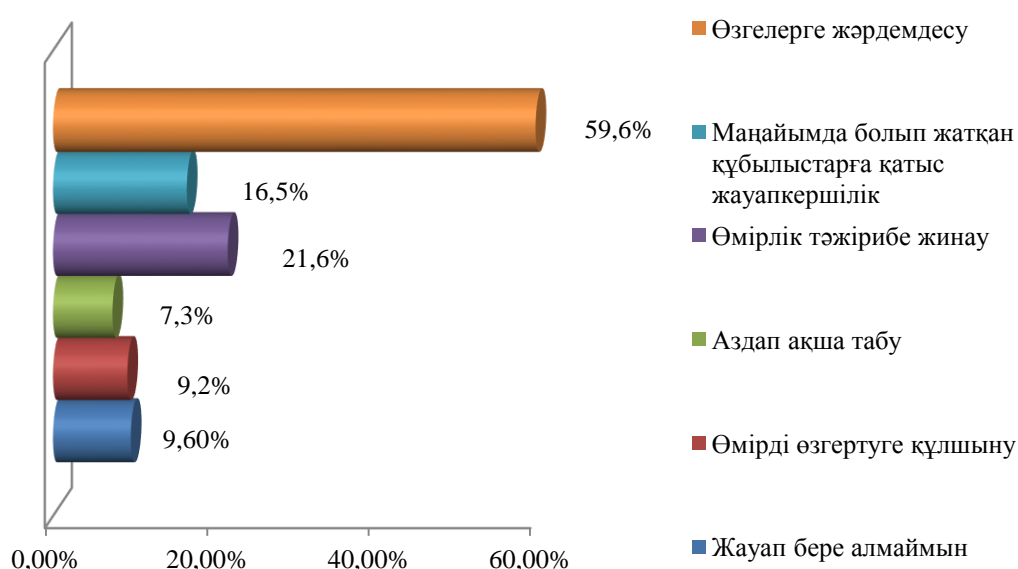
Қалалық жастар арасындағы еріктілер саны ауылдық жерге қатысты көрсеткіштермен салыстырғанда екі есеге артық (11,7% және 6,4% сәйкесінше).

«Сіз еріктілер туралы білесіз бе немесе естуіңіз бар ма?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Жастарды еріктілікпен айналысуға жетелейтін себептерді талдай отырып, бастысы өзгелерге жәрдемдесу (59,6%), өмірлік тәжірибе жинау (21,6%), маңайында болып жатқан құбылыстар үшін жауапкершілікті сезіну (16,6%) екендігін көріп отырмыз. Сонымен қатар еріктілердің айтуы бойынша өмірді өзгертуге құлшыну (9,2%) және аздап ақша табу (7,3%) себептері де бар (17-диаграмма).

«Сізді ерікті болуға қандай себеп жетелейді?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Еріктілікке жетелейтін маңайда болып жатқан құбылыстар үшін жауапкершілік сияқты себептің көрсеткіші жастар есейген сайын артады. Жасы 14-18 аралығындағы жастарда бұл көрсеткіш 14,5% болса, неғұрлым

ересек, 19-23 жас аралығындағыларда—17,1% және 24 жастан жағары топта—17,2%. Бұл себеп негізінен ер адамдарға карағанда әйел адамдарға тән (19,3% және 13,1% сәйкесінше).

Жастарды еріктілікпен айналысуға жетелейтін себептерге жасалған талдау бойынша қазақтар мен басқа ұлт өкілдері арасында (қазақтар мен орыстардан өзге) басым себептердің алғашқы үштігіне өзгелерге жәрдемдесу, өмірлік тәжірибе жинау және жауапкершілікті сезіну кіреді. Ал орыстар арасында мұндай үштікке өзгелерге жәрдемдесу, өмірлік тәжірибе жинау және өмірді өзгертуге ұмтылу жатады.

Сауалнаманың «Сіздің еріктілікпен айналысқыңыз келе ме?» деген сұрағына көпшілігі (41,9%) айналысқысы келетіндіктерін, бірақ уақыттарының жоқтығын айтты. Бұл жауап барлық топтамаларда басым болды, респонденттердің осы жауапты таңдау жиілігі сауалнамаға қатысушылардың жасы ұлғайған сайын арта түсті (32,3%, 40,6% және 47,8% сәйкесінше, жастардың үш топтамасы бойынша) (27-кесте).

27-кесте

«Сіздің еріктілікпен айналысқыңыз келе ме?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	%
Иә, бірақ бос уақыт жоқ	41,9
Иә, бірақ қайда бару керектігін білмеймін	18,2
Жоқ, себебі бұл маған қызық емес	16,5
Иә, егер сыйлықақы берілетін болса	9,1
Жоқ, бұл бос шаруа	6,3
Мен еріктімін	0,6
Еріктіліктің не екенін білмеймін	0,2
Ерікті болғым келмейді	0,1
Жауап бере алмаймын	7,4

Кездесу жиілігі бойынша екінші жауап - «Иә, еріктілікпен айналысқым келеді, бірақ қайда бару керектігін білмеймін» - 18,2%. Үшінші орында жауаптың «Жоқ, себебі бұл маған қызық емес» нұсқасы (16,5%), төртінші орында – «Иә, егер сыйлықақы берілетін болса» нұсқасы (9,1%) тұр. Үздік жауаптардың бестігінің соңында «Жоқ, бұл бос шаруа» нұсқасы (6,3%) тұр. Жастардың бір пайыздан аз бөлігі (0,6%) өздерінің ерікті екендіктерін айтты.

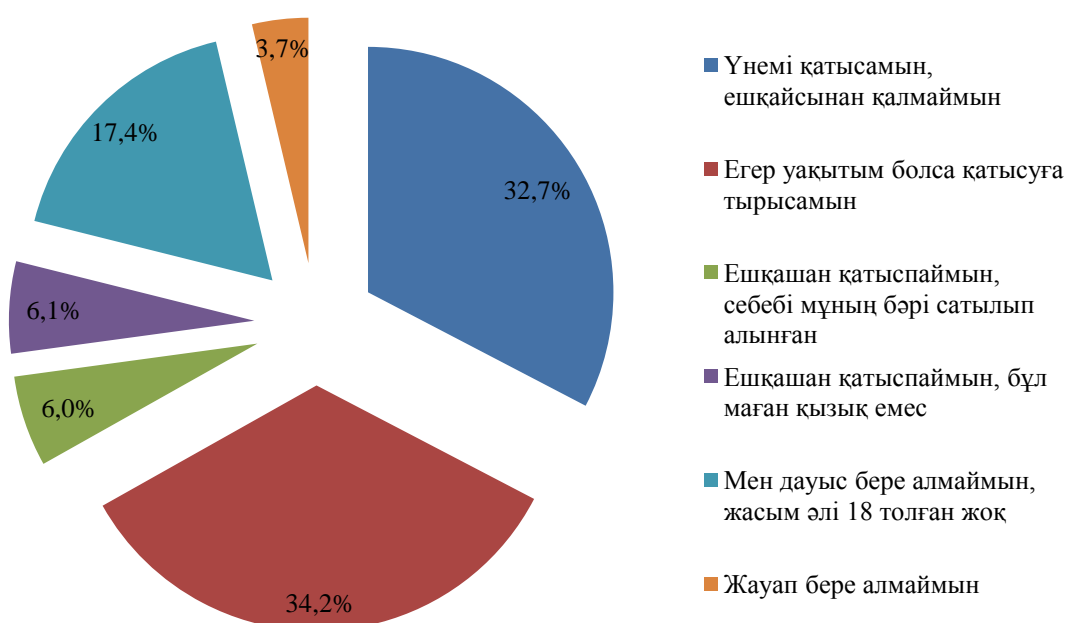
Сауалнамаға қатысқан жастардың көпшілігінің (жауаптың алғашқы үш нұсқасы бойынша қосқанда 69,1%) еріктілікпен айналысқысы келетіндіктерін, бірақ уақыттарының жоқтығын және еріктіліктің қалай іске асырылатындығы туралы мәліметпен таныс еместігін көріп отырмыз. Алынған жауаптарға келер болсақ, кейбір жастарда еріктілік туралы дұрыс пікір қалыптаспаған, еріктіліктен қандай да бір қаржылай сыйақы күтеді.

6.4 Жастардың сайлауға қатысуы

Жастардың әлеуметтік белсенділіктерін анықтайтын тағы да бір көрсеткіш - олардың сайлауға қатысу қарқыны. **Нәтижелер осы әлеуметтік зерттеу бойынша сауалнамаға қатысқан жастардың көпшілігінің (66,9%) сайлауға белсене қатысатындығын көрсетіп отыр – жауаптардың «Үнемі қатысамын, ешқайсынан қалмаймын» (32,7%) және «Уақытым болса үнемі қатысуға тырысамын» (34,2%) нұсқаларын қосқанда (18-диаграмма).**

18-диаграмма

*«Сіз сайлауларға қатысасыз ба?» сұрағына алынған жауаптар
(% өрнектелген)*

Жастардың 12,1% сайлауға қатыспайтындықтарын айтты, жауаптың «Ешқашан қатыспаймын, себебі мұның барлығы сатылып алынған» (6%) және «Ешқашан қатыспаймын, себебі бұл маған қызық емес» нұсқаларын қосқанда (6,1%). Ал респонденттердің 17,4% жастары 18 толмағандықтан сайлауға қатыспайды.

Қазақстан жастарының сайлауға қатысу белсенділігінің көрсеткіштеріне өңірлік жіктелім бойынша жасалған талдау бұл салада Солтүстік Қазақстан облысы мен Атырау облысы жастарының неғұрлым белсенді екендігін көрсетіп отыр (83,6% және 82,4%, жауаптардың «Үнемі қатысамын, ешқайсынан қалмаймын» және «Егер уақытым болса үнемі қатысуға тырысамын» нұсқаларын қосқанда, сәйкесінше). Жастардың сайлауға қатысуының ең төмен көрсеткіштері Қазақстанның Маңғыстау облысында (47,9%), Батыс Қазақстан облысында (56,3%) және Алматы қаласында (57,4%) анықталды.

Қазақстандық жастардың сайлауға қатысу белсенділігі көрсеткіштерінің ұлттық ерекшелік бойынша өзгеше екендігін айта кетейік. Қазақтар арасында сайлауға қатысу белсенділігінің көрсеткіші жоғары (жауаптың екі оң нұсқасын қосқанда 69,6%), одан кейін орыстар – 62,3% және басқа ұлт өкілдері – 57,1%.

Жалпы, Қазақстан жастарының сайлауға белсенді қатысатынын байқадық. Жынысы, жасы, табысы мен басқа да әлеуметтік-демографиялық көрсеткіштер бойынша (ұлттық ерекшелікті санамағанда) өзгешелік анықталған жоқ. Дегенмен, Қазақстанның жастары сайлауға ең белсенді қатысатын өңірлерін атап кетейік, олар: Солтүстік Қазақстан және Атырау облыстары.

6.5 Заманауи Қазақстан жастарының патриотизм ұғымын түсінуі

Жалпы әдебиеттерде патриотизм рухани және саяси ұғым, әлеуметтік сезім деп түсіндіріледі, оның мәнісі Отанға деген махаббат пен туған ел мен жер үшін өзінің мүдделерін құрбан етуге дайындық.

Мұндай түсініктемелің жан-жақтылығына қарамастан бұл терминді әр адам әр түрлі ұғады. Осы зерттеудің міндеттерінің бірі аталған терминді қазақстандық жастардың түсіну ерекшелігін анықтау болып отыр.

Сауалнаманың «Сіздің ойыңызша «Қазақстанның патриоты» деген ұғымға не жатады?» сұрағына көпшілігі (барлық қатысушылардың төрттен үш бөлігіне жуығы) жауаптың «Отанға деген махаббат» - 32,2% нұсқасын таңдады. Респонденттердің 22,1% патриотизмді «Елдің жетістіктері үшін мақтаныш» деп түсінсе, 19,8% «Ел азаматының міндеттерін орындау, мемлекеттің заңдарын сақтау» деп түсінеді, ал 8,9% «Қажет жағдайда қолға қару алып, елді қорғау» деп санайды. Әрі қарай кему ретімен жауаптардың «Ел болашағының зор екендігіне сену» (7,7%), «Елді іштей құлдырататын қауіптермен белсенді күрес» (2,9%), «Ел мәдениетін білу және оны мақтан тұту» (3,3%), «Алыста жүріп Отанды сағыну» (1,2%) нұсқалары орналасқан (28-кесте).

28-кесте

«Сіздің ойыңызша «Қазақстанның патриоты» деген ұғымға не жатады?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	%
Отанға деген махаббат	32,2
Елдің жетістіктері үшін мақтаныш	22,1
Ел азаматының міндеттерін орындау, мемлекеттің заңдарын сақтау	19,8
Қажет жағдайда қолға қару алып, елді қорғау	8,9
Ел болашағының зор екендігіне сену	7,7
Ел мәдениетін білу және оны мақтан тұту	3,3
Елді іштей құлдырататын қауіптермен белсенді күрес	2,9
Алыста жүріп Отанды сағыну	1,2
Жауап бере алмаймын	2,2

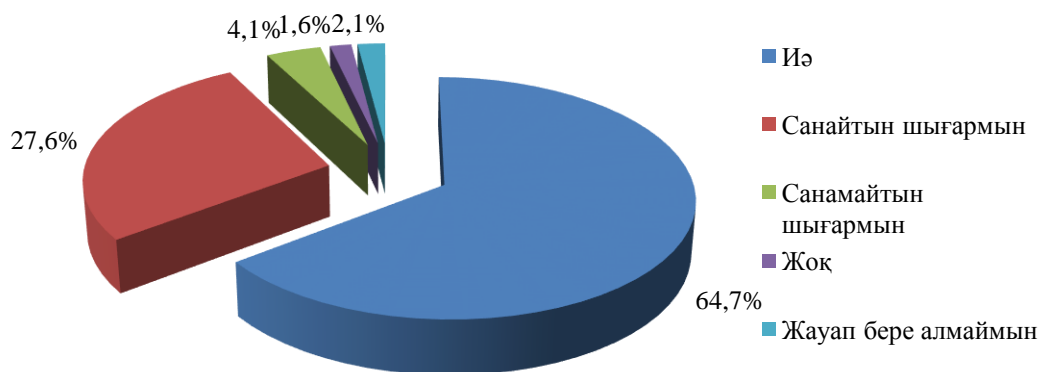
Әлеуметтік сауалнама барысында жиналған мәліметтер бойынша заманауи жастардың 92,3% өздерін Қазақстанның патриоты деп санайтындығын көрдік, жауаптың «Иә» және «Санайтын шығармын» нұсқаларын бірге алғанда. «Иә» нұсқасын сенімді түрде жас азаматтардың 64,7% таңдады, қалған 27,6% «Санайтын шығармын» нұсқасын таңдады (19-диаграмма).

Осы көрсеткіштерге өңірлік жіктелім бойынша жасалған талдау айқын патриоттар санының (жауаптың «Иә, өзімді елімнің патриоты деп санаймын» нұсқасын таңдағандар) көбісінің Астанада (86,1%), Ақтөбе облысында (80,2%) және Солтүстік Қазақстан облысында (80%) тұратындығын көреміз. Жауаптың «Санайтын шығармын» және «Жоқ» нұсқаларын таңдағандарының көпшілігі (нәтижелерді қосып алғанда) Қостанай (11,5%), Шығыс Қазақстан (10,4%) және Қарағанды (9,4%) облыстарында.

Патриоттар саны қазақтар арасында көп, сауалнамаға қатысқан барлық қазақтар санының 70,8% «Иә, мен патриотпын» деген жауапты таңдаған. Бұл көрсеткіш орыс ұлты арасында 49,4%, өзге ұлт өкілдері арасында – 52,7%. Егер жауаптың екі оң нұсқасы бойынша жалпы көрсеткішті талдайтын болсақ («Иә» және «Санайтын шығармын» нұсқалары) көрсеткіштің қазақтар арасында 94,3%, орыстар арасында – 87,8%, басқа ұлт өкілдері арасында 87,2% екенін байқаймыз.

19-диаграмма

«Өзіңді Қазақстанның патриоты деп санайсыз ба?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Жалпы заманауи Қазақстан жастары арасында патриотизм деңгейінің айтарлықтай жоғары екендігіне көзіміз жетті. Патриотизм көрсеткіштері бойынша ең жоғарғы көрсеткіш астаналық жастардың иелігінде, бұл оқу орындарында жүргізілетін идеологиялық жұмыстардың тиімділігін, жастар ұйымдарының жұмыстарының қарқынын (ең бастысы астанамызда шоғырландырылған), жастарды тәрбиелеуге бағытталған ауқымды мәдени шаралардың тиімділігін (патриоттық тәрбие де бар), Астанада орналасқан

мұражайлардың, елдің бұрынғы және қазіргі тарихын паш ететін ескерткіштердің маңыздылығын білдіреді.

Патриотизмнің жоғарылығы жастардың барлық әлеуметтік-демографиялық топтарына тән, дегенмен, жоғары көрсеткіш қазақтар арасында анықталды (мұны түсіндіру оңай – қазақтар мемлекеттің халқының негізін құраушы ұлт), өңірлерде де қазақ халқының көрсеткіші басым.

6.6 Жастардың өз елі үшін нақты әрекеттерге дайындығы

Осы әлеуметтік зерттеу төңірегінде заманауи Қазақстан жастарының әлеуметтік белсенділігін анықтау үшін жастардың елдің дамуына бағытталған белгілі әрекетке қаншалықты дайын екендігін анықтау міндетін орындау керек. Бұл көрсеткішті анықтауға сауалнаманың «Еліміздің дамуы үшін, жастардың болашағы үшін не істеуге дайынсыз? Қазақстанның гүлденетін мемлекет болуы үшін Сіз қазір не істей аласыз?» сұрағы арналды.

Нәтижелер сауалнамаға қатысқан жастардың төрттен үш бөлігінің қазірақ Қазақстанның дамуы және оның болашағы үшін қоғамдық жұмыстарға, әлеуметтік жобаларға (сенбіліктер, мұқтаж жандарға көмектесу, донор болу және т.б.) қатысуға дайын екендігін көрсетіп отыр, мұндай жауап бергендер саны 29,2%. Жастардың 27% өз елі үшін жақсы оқуға, сапалы білім алуға және елде белгілі саланы дамытуға ат салысуға дайын, жастардың 24,6% салауатты өмір салтын ұстанып, басқаларды осыған баулуға дайын (29-кесте).

29-кесте

«Еліміздің дамуы үшін, жастардың болашағы үшін не істеуге дайынсыз? Қазақстанның гүлденетін мемлекет болуы үшін Сіз қазір не істей аласыз?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	%
Қоғамдық жұмыстарға, әлеуметтік жобаларға (сенбіліктер, мұқтаж жандарға көмектесу, донор болу және т.б.) қатысу	29,2
Жақсы оқу, сапалы білім алу және елде белгілі саланы дамытуға ат салысу	27,0
Салауатты өмір салтын ұстанып, басқаларды осыған баулу	24,6
Білікті болу, жұмыс жасау және салық төлеу	19,2
Елінің патриоты болу, өз елі туралы шетелдік достарға айту, әлеуметтік желідегі таныстармен бөлісу	13,0
Ерікті болу және жастарға қоғамдық орындарда мемлекеттік бағдарламалар мен жобалар туралы ақпарат тарату	5,0
Мен қазір еліме ештеңе бере алмаймын, менің өзіме көмек керек	5,4
Жауап бере алмаймын	2,4

Төртінші орында жауаптың «Білікті болу, «Жұмыс жасау және салық төлеу» (19,2%) нұсқасы, бесінші орында (13%) «Елінің патриоты болу, өз елі туралы шетелдік достарға айту, әлеуметтік желідегі таныстармен бөлісу» нұсқасы. Әрі қарай кему ретімен жауаптардың келесі нұсқалары орналасқан: «Мен қазір еліме ештеңе бере алмаймын, менің өзіме көмек керек» (5,4%) және

«Ерікті болу және жастарға қоғамдық орындарда мемлекеттік бағдарламалар мен жобалар туралы ақпарат тарату» (5%).

Бұл әлеуметтік зерттеуде жастардың әлеуметтік белсенділігіне қатысты тағы да бір аспект қарастырылды, бұл – жастардың құқығы бұзылған жағдайда қандай шара қолданатындықтарын анықтау. Мәліметтер бойынша Қазақстан жастырының басым көпшілігі осындай жағдай орын алатын болса «Құқық қорғау органдарына жүгінетіндіктерін (полиция, прокуратура)» айтты, осындай жауапты жастардың 42,1% таңдады (30-кесте).

30-кесте

«Сіздің құқықтарыңыз бұзылған жағдайда Сіз қандай шара қолданасыз?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	%
Құқық қорғау органдарына жүгінемін (полиция, прокуратура)	42,1
Билік органдарынан көмек сұраймын	18,5
Ешқандай шара қолданбаймын, себебі оның бәрі нәтижесіз болады	17,7
Қоғамның назарын аудартамын (БАҚ, қоғамдық ұйымдарға хабарлаймын)	8,3
Наразылық шерулеріне қатысамын	3,0
Жеке таныстарым мен сыйақыны пайдаланамын	2,4
Тек өзіме сенемін	0,1
Жақындарыммен пікірлесемін	0,1
Ата-анам қорғайды	0,1
Жауап бере алмаймын	8,0

Мұндай жағдайда жастардың 18,5% билік органдарынан көмек сұрамақшы. Жастардың 17,7% құқықтары бұзылған жағдайда ешқандай шара қолданбайтындықтарын айтты, себебі нәтижесіз болатындығын біледі. 8,3% мұндай жағдайда қоғамның назарын аудартуға дайын (БАҚ, қоғамдық ұйымдарға хабарласады), 3% наразылық шеруіне шығады, 2,4% жеке таныстарының көмегіне жүгінеді.

Жалпы жастардың елді дамытуға қатысуының ең тиімді үлгісін Қазақстан жастарының мынадай деп таңдағанын көрдік: қоғамдық жұмыстарға және әлеуметтік жобаларға қатысу; сапалы білім алу; салауатты өмір салтын ұстану.

Өз құқықтарын қорғаудың ең тиімді жолы ретінде жастар полицияға, билік органдарына, БАҚ жүгінуді таңдады. Жастардың көпшілігі (әрбір алтыншы адам) өздерінің құқықтарының қорғалатындығына сенбейді және мұндай жағдайда ешқандай шара қолданбайтындықтарын мәлімдеді.

Тарау бойынша қорытындылар:

1. Сауалнамаға қатысқан жастардың жартысынан көбі әл-ауқаттары дербес мақсаттарына ұмтылуына және белсенділіктеріне байланысты деп санайды, демек, белсенді болу өмірлік ұстаным ретінде қабылданады.

2. Қазақстанның жастарының елде болып жатқан саяси және экономикалық құбылыстарға қызығушылықтары орташа – үштен бір бөлігі ғана аталған саладағы оқиғаларды бақылайды. Сала жаңалықтарын үнемі бақылайтын жастар Атырауда, аутсайдер – Маңғыстау облысы.

3. Қазақстан жастарының әлеуметтік желілердегі белсенділік деңгейі айтарлықтай жоғары. Ең таңдаулы әлеуметтік желілердің алғашқы үштігіне ВКонтакте, Instagram және Facebook кіреді. Орыстар мен басқа ұлт өкілдері арасында үздік желінің алғашқы екеуі қазақтар жасаған таңдау сияқты, бірақ, үшіншісі Одноклассники әлеуметтік желісі.

4. Қазақстан жастарының 70% жуығы түрлі ұйымдарға мүше болуға ынталы емес, соның ішінде жастар ұйымы да бар. Мүшелік бойынша жоғары көрсеткіш Қарағанды және Атырау облыстарында байқалады. Жастардың жастар ұйымына немесе басқа да бірлестіктерге мүше болуының себептері: қоғамға, адамдарға пайдалы болу; жұмыс тәжірибесін, жалпы өмірлік тәжірибе жинау; неғұрлым жоғары әлеуметтік мәртебе алуға ұмтылу.

5. Қазақстан жастарының 65% астамының еріктілік туралы білетініне карамастан, әлеуметтік белсенділіктің осы түрі әлсіз. Жастардың 10% төмен бөлігі қазіргі уақытта ерікті болып табылады немесе бұрын ерікті болған. Еріктілер Алматы мен Қарағанды облыстарында көп.

6. Қазақстан жастарының басым бөлігі сайлауға белсене қатысатынын көрсетті. Бұл бағытта ең белсенділер Солтүстік Қазақстан облысы мен Атырау облысының жастары, ал Қазақстанның Маңғыстау, Батыс Қазақстан облыстары және Алматы қаласының жастары сайлауға қатысу бойынша төмен көрсеткішітерге ие.

7. Әлеуметтік сауалнама барысында анықталған мәліметтерге сүйенер болсақ, Қазақстанның жастарының 92,3% өздерін патриот деп санайды. Патриотизм деңгейі қазақтар арасында жоғары, өңірлерде де қазақтар арасындағы көрсеткіш біршама басым.

Болжам:

Болашақта жастардың елде болып жатқан саяси және экономикалық өзгерістерге қатысты қызығушылықтарының төмендігі сақталатын болады, ал жастардың саяси өмірге белсене ат салысуы олардың тек сайлауға қатысуымен шектелетін болады.

Ұсыныстар:

Заманауи жастар үшін әлеуметтік желілердің маңызды екендігін ескере келе, осы ресурстарды жастар саясатының іске асырылу барысы мен атқарылатын шаралар туралы ақпараттандыру құралы ретінде пайдалануды ұсынамыз.

Жастардың елдің саяси және экономикалық өзгерістеріне қызығушылықтарының төмен екендігін ескере отырып, елдің оқу орындарында жастардың әлеуметтік белсенділіктерін арттыруға, әлемде және елде болып жатқан оқиғаларға қатысты көзқарастарын білуге бағытталған шаралар атқару ұсынылады.

Жастарды жастар ұйымдарымен, олардың қызметтерінің мақсаттарымен таныстыратын ақпараттық шара ұйымдастырып, оны жүзеге асыруды ұсынамыз.

Қазақстан жастары арасындағы еріктілер қозғалысын жандандыру мақсатында қызметтің осы түрін насихаттау, мысалдар келтіру, республикалық және аймақтық БАҚ ақпарат жариялау ұсынылады.

Ұлттық ерекшелікке байланысты өзін патриот деп тану бойынша орын алатын ерекшеліктердің бар екендігін ескере отырып, басқа ұлт өкілдерінің (қазақтардан басқа) жастары арасында патриотизмге баулитын шаралар атқаруды ұсынамыз.

ҚОРЫТЫНДЫ

Қоғамның қарыштап дамуы, экономика саласының жаһандануы, саяси институттардың жандануы, мәдени плюрализмнің үдеуі сияқты құбылыстар төңірегінде заманауи жастардың қажеттіліктері де өзгереді, жастардың өзі-өзі көрсету амалдары, қоғамда атқаратын рөлі, қоғамдық жоспардың қалыптасу реті және көздеген мақсатқа қол жеткізу жолдары өзгереді.

Жастардың әлеуметтік ахуалының негізгі аспектілерін анықтау мақсатында жүргізілген зерттеу, жастардың құндылықтарды бағалауларын, өмірге көңілдерінің толатындығын, көңіл-күйлерін, жастардың елде болып жатқан өзгерістерге көзқарастарын қоса алғанда, жастардың қажеттіліктерінің қалыптасуына ықпал ететін мәнмәтінді анықтауға мүмкіндік туғызды.

Қазақстан жастарының өзекті мәселесі осы зерттеуде анықталып, мемлекеттік жастар саясатын қалыптастыру және оны іске асыру барысында ескерілуі тиіс мәселелер шеңбері белгіленді.

Жүргізілген зерттеу Қазақстан жастарының мемлекеттік жастар саясаты жайлы пікірлерін талдауға, жастардың мемлекеттік бағдарламалық құжаттармен қаншалықты таныс екендігін анықтауға, жастардың жастар ұйымдары мен мекемелерінің бар екендігінен қаншалықты хабардар екендіктерін білуге, жастар саясатын іске асыру төңірегінде атқарылытан шаралардың тиімділігін бағалауға мүмкіндік тудырды.

Жалпы алатын болсақ, жүргізілген әлеуметтік зерттеу қорытындылары заманауи қазақстандық жастардың әлеуметтік ахуалдарының ең бастысы жұмысқа орналасуға, жұмыссыздыққа, материалдық тапшылыққа, азық-түлік пен халық тұтынатын тауар бағаларының қымбаттығына байланысты туындайтын бірқатар мәселелердің болуына қарамастан жақсы екендігін көрсетіп отыр.

Аталған қиыншылықтарға қарамастан жастар арасында белсенділік басым, жастар оптимизмге бейім және қайырымды.

Жастардың пікірі бойынша мемлекет тарапынан үнемі назар мен бақылауды талап ететін бірнеше сала бар, сәйкесінше, олардың мемлекеттік жастар саясаты бағдарламаларында көрсетілуі керек. Бұл ең алдымен жастардың жұмыспен қамтылуы, баспана мәселесі, сапалы және қол жетімді білім.

Қазақстан жастарының елде болып жатқан саяси және экономикалық өзгерістерге қызығушылығының төмендігіне қарамастан, олардың әлеуметтік белсенділік деңгейін жоғары деп бағалауға болады. Бұл сайлауға белсене қатысудан және әлеуметтік желілердегі белсенділіктен байқалады.

Қазақстан жастары жалпы алғанда мемлекеттік жастар саясатының маңыздылығын түсінеді, оны қажет деп санайды. Жастар мемлекеттік жастар саясатынан ең алдымен идеологиялық құралды көреді. Екіншіден, жастар мемлекеттік жастар саясатынан әлеуметтік қамтамасыздандыру механизмін көреді. Жастардың мемлекеттік жастар саясаты туралы пікірі мемлекеттің ұстанымына сай келеді.

Жастардың Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә. Назарбаевтың бағдарламалық құжаттарымен таныс болу көрсеткіштерінің төмен екендігі анықталды. Жастар ұйымының қызметтерімен де таныстық көрсеткіштері салыстырмалы түрде төмен. Ең алдымен бұл жастарға бағдарламалық құжаттарды таныстыратын және мемлекеттік жастар саясатының мақсаттарын түсіндіретін ақпараттандыру жұмыстарының нашарлығымен түсіндіріледі.

Жалпы Қазақстан жастары мемлекет саясатына қанағаттанады, Қазақстан жастарының басым бөлігі мемлекеттің жастар мәселесіне бөлетін көңілін жеткілікті деп санайды.

Мемлекеттің жастардың жастар саясатын тиімсіз деп санау себептеріне назар аударуы керек. Оның себептері: жастар саясатының негізгі өзекті мәселелерді емес, қосалқы мәселелерді шешуге бағытталуы; жастармен жұмыс жасайтын жастар ұйымы мен мемлекеттік органдар арасында қарым-қатынастың қалыптаспауы; жастар саясатын жүзеге асыратын маманардың біліктілігінің төмендігі.

Деректерді талдай келе жасалатын негізгі ұсыныс мемлекеттік жастар саясатын жүзеге асыру бойынша атқарылатын шаралардың тиімділігін қамтамасыз ету үшін ақпараттандыру жұмыстарын қолға алу болып табылады, жастар мемлекеттік бағдарламалар мен жобаларға қатысуға дайын емес, ал бұл жастардың осындай бағдарламалар мен жобалар туралы мәліметтерді білмеуіне байланысты.

Жастарға арналған бағдарламалар бойынша ақпараттандыру саясатын оңтайландыру мақсатында БАҚ жастар ұйымдарының қызметтері, олар атқаратын шаралар туралы мәліметтерді тарату керек, БАҚ арқылы белсенді жастар келбетін қалыптастырып, насихаттау керек. Сонымен қатар жастардың әр түрлі әлеуметтік топтамаларына ақпараттың тең дәрежеде тиімді жеткізілуі үшін диверсификациялаудың жастардың жас ерекшеліктеріне, араласатын тіліне, ұлтына, жұмыспен қамтылуына, өмірлік көзқарасына байланысты іске асырылуы тиіс.

Сұрақ жауаптарының қатарлық жіктелуі

Айтыңызшы, Сіз қазіргі өміріңізге қанағаттанасыз ба әлде жоқ па?

	Саны	%
Толық қанағаттанамын	1032	51,6
Қанағаттанатын шығармын	749	37,5
Қанағаттанбайтын шығармын	165	8,3
Толық қанағаттанбаймын	30	1,5
Жауап бере алмаймын	24	1,2

Сіз қалай ойлайсыз, Сіздің әл-ауқатыңыз көбіне неге байланысты?

	Саны	%
Қоғамдағы істердің жағдайына, қоғамдағы өмір сүру жағдайына	416	20,8
Сіздің өзіңізге, Сіздің мақсатқа ұмтылуыңызға, белсенділігіңізге	1059	53,0
Өмір сүру жағдайына және тең дәрежеде Сіздің жеке күш-жігеріңізге	475	23,8
Көбінесе Аллаһ тағаланың қолында	3	0,2
Отбасы, жанұядан	5	0,3
Жауап бере алмаймын	42	2,1

Сіз қалай ойлайсыз, жалпы қазақстандық жастарда қандай көңіл-күй (сезім) басым?

	Саны	%
Белсенділік	1094	54,7
Үрей	279	14,0
Ізгі ниеттілік	575	28,8
Ашу-ыза	227	11,4
Оптимизм	747	37,4
Торығу	145	7,3
Сүйсіну	318	15,9
Реніш	195	9,8
Қуаныш	471	23,6
Қалжырау	194	9,7
Сабырлылық	319	16,0
Енжарлық	228	11,4
Олардың өздерінің өмірлері бар	1	0,1
Болашаққа сенім	3	0,2
Сұранысқа жоқ	2	0,1
Мақсаттылық	2	0,1
Жауап бере алмаймын	46	2,3

Сізді еліміздің саяси өміріндегі оқиғалардың қалай дамып жатқаны қызықтыра ма?

	Саны	%
Иә, оқиғалар мен жаңалықтардың даму барысын мұқият қадағалап отырамын	668	33,4
Оқиғалардың даму барысын қадағалап отырамын, бірақ маған бұл қызықсыз	782	39,1

Жоқ, мені бұл қызықтырмайды	513	25,7
Саясат бақылауға уақыт жоқ	1	0,1
Қызықты, бірақ зейінсіз қадағалап жүрмін, уақытым болмайды	4	0,2
Өзіме қызықты жаңалықтарды қадағалап отырамын	1	0,1
Жауап бере алмаймын	32	1,6

Сіз еліміздің экономикалық өміріндегі болып жатқан оқиғаларға қызығушылық танытасыз ба?

	Саны	%
Иә, оқиғалар мен жаңалықтардың даму барысын мұқият қадағалап отырамын	615	30,8
Оқиғалардың даму барысын қадағалап отырамын, бірақ маған бұл қызықсыз	848	42,4
Жоқ, мені бұл қызықтырмайды	505	25,3
Қадағалаймын, бірақ өте сирек	3	0,2
Жауап бере алмаймын	29	1,5

Айтыңызшы, Сіз үшін «мемлекеттік жастар саясаты» ұғымы нені білдіреді?

	Саны	%
Патриот жастарды дамыту	829	41,5
Жастарды дамыту үшін жағдай жасау	598	29,9
Жастарды өз бетінше ұйымдастыруға үйрету	353	17,7
Әлеуметтік мәселелерді шешуге жағдай жасау	329	16,5
Білім алуға көмектесу	489	24,5
Мемлекет үшін еңбек қорын құру	225	11,3
Жастардың көшбасшыларын дайындау	233	11,7
Жастардың азаматтық белсенділігін ынталандыру	191	9,6
Жастар саясаты институтын дамыту (жастар ресурстық орталығын, жастар саясаты басқармасын және т.б.)	219	11,0
Белсенді жастар қорын қалыптастыру	158	7,9
Мемлекеттің тағдыры үшін жауапкершілікке тәрбиелеу	244	12,2
Жастарды жауапкершілікке және дербестікке тәрбиелеу	242	12,1
Жастар арасында салауатты өмір салтын қалыптастыру	240	12,0
Жастар арасында нашақорлықтың, токсикомания мен ішімдіктің алдын алу	141	7,1
Мен мемлекеттік жастар саясатынан ерекше маңызды мән көріп тұрған жоқпын	47	2,4
Мен жастар саясаты жайлы және мемлекеттік жастар саясатының маңызы туралы ешнәрсе білмеймін	122	6,1
Білім діни жауапкершілік	1	0,1
Жастар Қазақстанды дамыту	1	0,1
Жастар үшін таныс, қолдау жоқтығы	1	0,1
Жауап бере алмаймын	30	1,5

Айтыңызшы, Сіз жастармен және жастар ұйымдарымен жұмыс істейтін қандай мемлекеттік және мемлекеттік емес ұйымдарды білесіз? (саны)

	Білемін	Бір нәрсе естігенмін	Ешнәрсе білмеймін/естіген емеспін	Жауап бере алмаймын
Өз облысыңыздағы/ қалаңыздағы Жастар саясаты мәселелері/ішкі саясат басқармасы	399	700	793	108
Өз облысыңыздағы/ қалаңыздағы Жастар ресурстық орталық	367	616	901	116
«Нұр Отан» партиясының «Жас Отан» жастар қанаты	1032	639	280	49
Ұлттық еріктілер желісі	500	738	657	105
Қазақстан жастарының конгресі	339	741	809	111
Қазақстан студенттерінің Альянсы	387	690	791	132
«Жастар» ғылыми-зерттеу орталығы	353	662	847	138

Айтыңызшы, Сіз жастармен және жастар ұйымдарымен жұмыс істейтін қандай мемлекеттік және мемлекеттік емес ұйымдарды білесіз? (%)

	Білемін	Бір нәрсе естігенмін	Ешнәрсе білмеймін/естіген емеспін	Жауап бере алмаймын
Өз облысыңыздағы/ қалаңыздағы Жастар саясаты мәселелері/ішкі саясат басқармасы	20	35	39,7	5,4
Өз облысыңыздағы/ қалаңыздағы Жастар ресурстық орталық	18,4	30,8	45,1	5,8
«Нұр Отан» партиясының «Жас Отан» жастар қанаты	51,6	32	14	2,5
Ұлттық еріктілер желісі	25	36,9	32,9	5,3
Қазақстан жастарының конгресі	17	37,1	40,5	5,6
Қазақстан студенттерінің Альянсы	19,4	34,5	39,6	6,6
«Жастар» ғылыми-зерттеу орталығы	17,7	33,1	42,4	6,9

Сіздің пікіріңізше, елімізде мемлекеттік жастар саясаты (жастарға қолдау көрсету және дамыту) тиімді іске асырылуда ма?

	Саны	%
Иә, тиімді	424	21,2
Дұрысы, солай шығар	860	43,0
Дұрысы, ондай емес шығар	325	16,3
Онша тиімді емес	130	6,5
Еліміздегі жастар саясаты туралы ешнәрсе білмеймін, естіген емеспін	185	9,3
Жауап бере алмаймын	76	3,8

Сіз неліктен мемлекеттік жастар саясатын тиімсіз деп санайсыз?

	Саны	%
Жастармен жұмыс істейтін мемлекеттік ұйымдар мен мемлекеттік қызметтің басқа бағыттары (денсаулық сақтау, әлеуметтік саясат және т.б.) арасында өзара әрекеттесу жоқ	99	19,3
Жастар саясаты жастардың екінші дәрежелі мәселелерін шешуге бағытталған, бірақ аса маңызды мәселелерді шешпейді (жұмыссыздық, тұрғын үймен қамтамасыз ету, қолжетімді білім беру және т.б.)	260	50,8
Жастар саясаты саласындағы заңдар мен басқа нормативтік құжаттардың әлсіздігі	46	9,0
Жастар саясатын іске асыруға тікелей қатысатын мамандардың әлсіздігі	72	14,1
Мемлекеттік жастар саясатын іске асыру бойынша өңірлердегі жұмыстар Астана мен Алматы қалаларындағы жұмыстардан ерекшеленеді	27	5,3
Көп нәрселерді халықтан жасырады, білімсіз деп санайды	1	0,2
Жауап бере алмаймын	62	12,1

Айтыңызшы, Сіз болашақ жастар үшін елімізді дамыту мақсатында не істей аласыз? Қазақстан гүлденген мемлекет атануы үшін Сіз қазір не істей аласыз?

	Саны	%
Қоғамдық жұмыстарға, әлеуметтік жобаларға қатысу (сенбіліктер, мұқтаждарға көмектесу, донорлық және т.б.)	584	29,2
Салауатты өмір салтын ұстану және басқаларды осыған шақыру	491	24,6
Кәсіпқой болу, жұмыс істеу және салықтар төлеу	383	19,2
Жақсы оқу, жақсы білім алу және елімізде белгілі бір саланы дамыту (мысалы, медицина, жеңіл өнеркәсіп, ауыл шаруашылығы және т.б.)	539	27,0
Өз елімнің патриоты болу, өз елім туралы шетелдік достарға, әлеуметтік желідегі таныстарға әңгімелеу	260	13,0
Ерікті болу және жастарға қоғамдық орындарда мемлекеттік бағдарламалар мен жобалар туралы айту	100	5,0
Қазір мен өз еліме ешнәрсе бере алмаймын, менің өзіме көмек керек	107	5,4
Бала өсіру	1	0,1
Ешнәрсеге уақытым жоқ	1	0,1
Қазақстанды басқа елдерге таныту	1	0,1
Ата-бабаларымыз, ұрпаққа адал болу	1	0,1
Жауап бере алмаймын	47	2,4

Сіз Қазақстан Президентінің 2017 жылдың «31» қаңтардағы «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» Жолдауын тыңдадыңыз ба немесе оқыдыңыз ба?

	Саны	%
Иә, оқыдым, мәтінмен жақсы таныспын	350	17,5
Иә, естігенмін	1015	50,8
Жоқ, Жолдау туралы ешнәрсе білмеймін, естіген жоқпын	599	30,0
Жауап бере алмаймын	36	1,8

Сіздің көзқарасыңыз бойынша, соңғы жылдар ішінде жастар үшін қандай оң өзгерістер болды?

	Саны	%
Қызықты тынығулар мен мәдени іс-шаралар көбейе түсті	537	26,9
Білім беру мен қарым-қатынастың жаңа нысандары пайда болды (жастар лагерлері, форумдары және т.б.)	309	15,5
Қолда бар мүмкіндіктер туралы ақпарат көбейе түсті	424	21,2
Жастарға бағдарланған қоғамдық ұйымдар мен жобалардың саны өсті	235	11,8
Еліміздің жетекші жоғары оқу орындарына оқуға түсу мүмкіндігі ұлғайды	292	14,6
Жастармен жұмыс істейтін мемлекеттік мекемелер мен мамандардың саны және белсенділігі ұлғая түсті	197	9,9
Жаңа спорт және мәдени-тынығу ғимараттары мен орталықтар пайда болды	475	23,8
Салауатты және белсенді өмір салтын насихаттайтын әлеуметтік жарнаманың көлемі ұлғая түсті	329	16,5
Басқаруға (кеңестер, жастар ресурстық орталығын және т.б. құруға) қатысу мүмкіндіктері көбейе бастады	174	8,7
Мектеп оқушыларын кәсіпке бағдарлау түрлері пайда болды және кеңейе түсті	207	10,4
Жастардың жұмысқа орналасуын мемлекеттік қолдау (оның ішінде жұмыссыздарды қолдау) пайда болды (кеңейе түсті)	169	8,5
Келешегі бар компанияларға (фирмаларға) жұмысқа тұру үшін мүмкіндіктер көбейе бастады	109	5,5
Соңғы жыл ішінде оң өзгерістер болған жоқ/атап өте алмаймын	340	17,0
Қызғалдақ гүлдер көп отырғыздық	1	0,1
Ешнәрсе естіген жоқпым	1	0,1
Өзіміз жаңа медресе және діни мектеп аштық	1	0,1
Барлығы қолжетімді және де ақшасыз, тамыр таныссыз болса	1	0,1
Жауап бере алмаймын	107	5,4

Сіз қандай да бір ұйымға мүшесіз бе?

	Саны	%
Жастар ұйымы	163	8,2
Саяси бірлестік, партия	70	3,5
Мәдени-ұлттық бірлестік	88	4,4
Спорттық ұйымдар	228	11,4
Қызығушылықтар бойынша клубтар (автоәуесқойлар, жануарларды қорғау және т.б.)	93	4,7
Ғылыми, шығармашылық бірлестіктер	61	3,1
Діни бірлестіктер	26	1,3
Жоқ, мүше емеспін, өйткені бұл маған қызық емес	387	19,4
Жоқ, мүше емеспін, өйткені менің қоғамдық қызметке қатысуға уақытым жоқ	984	49,2
Біздің ауыл мекенімізде ешнәрсе жоқ	5	0,3
Әскери мектеп «Жас Ұлан»	1	0,1

Ешқандай жа бір ұйым мүшесі емеспім, жекедара мүшемін	1	0,1
Еріктілер ұйымы	1	0,1
Жауап бере алмаймын	65	3,3

Сізді жастар ұйымдарына мүше болуға не ынталандырады?

	Саны	%
Қоғамға, адамдарға пайдалы болу ниеті	787	39,4
Жұмыс тәжірибесін, жалпы өмір тәжірибесін иелену	657	32,9
Басшылық лауазымды иелену ниеті	186	9,3
Барынша жоғары әлеуметтік мәртебе алуға тырысу	222	11,1
Қызметтік өсу баспалдағымен көтерілуге талпыну	208	10,4
Ешқайда қатыспаймын, ынта жоқ	57	2,9
Уақыт жоқ	4	0,2
Балаларымды асырау қажет	1	0,1
Жеке қызығушылық	1	0,1
Жауап бере алмаймын	389	19,5

Сіз жастарды қолдау бойынша қандай мемлекеттік бағдарламалар мен жобалар туралы естігенсіз, білесіз немесе қатысқансыз? (саны)

	Иә, естігенмін	Жақсы білемін	Білемін, қатысқанмын
Жастар практикасы	1172	253	61
Дипломмен – ауылға	1215	479	24
Жастардың кадрлық қоры	1042	236	34
Жасыл Ел	1129	440	70
«Бизнестің жол картасы 2020» бірыңғай қолдау және бизнесті дамыту бағдарламасы	1228	375	24

Сіз жастарды қолдау бойынша қандай мемлекеттік бағдарламалар мен жобалар туралы естігенсіз, білесіз немесе қатысқансыз? (%)

	Иә, естігенмін	Жақсы білемін	Білемін, қатысқанмын
Жастар практикасы	78,9	17	4,1
Дипломмен – ауылға	77	27,9	1,4
Жастардың кадрлық қоры	79,4	18	2,6
Жасыл Ел	68,9	26,8	4,3
«Бизнестің жол картасы 2020» бірыңғай қолдау және бизнесті дамыту бағдарламасы	75,5	23	1,5

Өз елді мекеніңіздегі жастардың өзекті мәселелерін атап көрсетуіңізді өтінеміз?

	Саны	%
Жоғары білім алу қиындықтары (бағасы жоғары және т.б.)	895	44,8
Материалдық қиындықтар (төмен жалақы, шәкіртақы және т.б.)	970	48,5

Азық-түлік өнімдерінің, халық тұтынатын тауарлар бағасының жоғары болуы	934	46,7
Жұмысқа орналасу, жұмыссыздық мәселелері	1075	53,8
Тұрғын үй мәселесі	764	38,2
Нашар денсаулық, денсаулықтың нашарлауы	182	9,1
Жеке өмірдің қалыптаспауы	182	9,1
Ата-анамен / аға буынмен жанжал, туыстар мен жақын адамдардың түсініспеушілігі	199	10,0
Ертеңгі күнге сенімділік жоқ	321	16,1
Жастар мәдениетінің деңгейі төмен, рухсыздық	337	16,9
Жеке қауіпсіздікке қатер төну (көшеде жүру қорқынышты және т.б.)	109	5,5
Жастар арасындағы қылмыс	253	12,7
Жастар ортасындағы діни экстремизм	174	8,7
Нашақорлық, токсикомания және ішімдік, темекі шегу	249	12,5
Жастардың тынығу мәселелері, бос уақытты өткізетін жер жоқ	224	11,2
Жылдамдығы жоғары интернетке, сапалы мобильдік байланысқа қолжетімділік жоқ	56	2,8
Ешбір қиындық жоқ	75	3,8
Газ жоқ	1	0,1
Интернетке тәуелділік	1	0,1
Басқа елді мекеннен келеді (Өзбекстан, Қытай) сөйтіп жұмыс жасауға мүмкіндік бермейді	3	0,2
Жемқорлық және паракорлық	1	0,1
Инфрақұрылым дамымаған	1	0,1
Жауап бере алмаймын	15	0,8

Сіздің сезінуіңізше, өмір сүру қауіпсіздігі жоғары ма әлде төмен болып бара жатыр ма?

	Саны	%
Қауіпсіздігі жоғары	499	25,0
Дұрысы, қауіпсіздігі жоғары	646	32,3
Дұрысы, қауіпсіздігі төмен	546	27,3
Қауіпсіздігі төмен	202	10,1
Жауап бере алмаймын	107	5,4

Сіз қалай ойлайсыз, жұмысқа орналасу кезінде жастардың негізгі қиындықтары неден көрінеді?

	Саны	%
Жұмыс тәжірибесі қажет етіледі	1292	64,6
Өз мамандығы бойынша жұмысқа орналасу кезіндегі қиындықтар	662	33,1
Байланыстың, тамыр-таныстың жоқтығы	691	34,6
Іскерлік қарым-қатынас тәжірибесінің жоқтығы, сенімсіздік	311	15,6
Еңбек нарығы, жұмыс іздеу тәсілдері туралы ақпараттың жоқтығы	190	9,5
Жастардың жұмысқа орналасу кезінде ешбір қиындықтар жоқ	44	2,2
Жемқорлық	8	0,4

Жауқаулық	1	0,1
Білімсіз халық, заңдар қолжетімсіз және түсініксіз	1	0,1
Ұлтшылдық	1	0,1
Тәлімгерлік	1	0,1
Жұмыс орындары аз	2	0,1
Жауап бере алмаймын	30	1,5

Сіз қалай ойлайсыз, мемлекет жоғары оқу орнын бітірушілердің жұмысқа орналасуына қалай қатысуы тиіс?

	Саны	%
Мемлекет алғашқы жұмыс орнын тауып беуге кепілдік беруі тиіс	936	46,8
Мемлекет мемлекеттік құрылымдарға ғана жұмыс орнын табуға кепілдік беруі тиіс	255	12,8
Мемлекет бітірушінің қалауымен жұмыс іздеуге қолдау көрсетуі тиіс	663	33,2
Мемлекет жастардың жұмысқа орналасу барысына араласпауы тиіс	68	3,4
Оқу орындарымен қызмет ету, жастарға мамандық таңдауға көмектесі және жұмыс орнын қамтамасыз ету	2	0,1
Жауап бере алмаймын	76	3,8

Сіз еріктілер туралы білесіз бе немесе естігеніңіз бар ма еді?

	Саны	%
Иә, белсенді қатысушы-ерікті болғанмын/қазір мен еріктімін	189	9,5
Иә, бұл туралы естігенмін, бірақ ешқашан қатысып көрмеппін	1355	67,8
Жоқ, бірінші рет естіп тұрмын	422	21,1
Жауап бере алмаймын	34	1,7

Айтыңызшы, ерікті болуға сізді не ынталандырады?

	Саны	%
Басқаларға көмектесу ниеті	130	59,6
Айналада болып жатқан оқиғаларға жауапкершілік сезімі	36	16,5
Өмірлік тәжірибе алу ниеті	47	21,6
Аздап ақша табу ниеті	16	7,3
Әлемді өзгерту ниеті	20	9,2
Бапкердің өтініші бойынша	1	0,5
Мектептер, ЖОО мәжбүрледі	1	0,5
Жауап бере алмаймын	21	9,6

Еріктілер қызметімен шұғылданғыңыз келе ме?

	Саны	%
Иә, бірақ қайда жүгінерімді білмеймін	363	18,2
Иә, бірақ бос уақыт жоқ	837	41,9
Иә, егер сыйақысы болса	181	9,1
Жоқ, өйткені бұл бос нәрсе	125	6,3

Жоқ, өйткені бұл қызықсыз	329	16,5
Волонтер не екенін білмеймін	3	0,2
Мен волонтермін	12	0,6
Волонтер болғым келмейді	2	0,1
Жауап бере алмаймын	148	7,4

Сіз сайлауға қатысасыз ба?

	Саны	%
Әрқашан, барлық сайлауға қатысамын	653	32,7
Егер уақыт болса, қатысуға тырысамын	684	34,2
Ешқашан, өйткені мұны мағынасыз, бәрі сатылады деп ойлаймын	120	6,0
Ешқашан, өйткені бұл маған қызықсыз	121	6,1
Мен дауыс бере алмаймын, жасым 18-ге толған жоқ	348	17,4
Жауап бере алмаймын	74	3,7

Өзіңіз қазір тұрып жатқан жерден көшу ниетіңіз бар ма?

	Саны	%
Қазақстанда өмір сүретін облыстың шеңберінде басқа жерге көшу ниетім бар	184	9,2
Қазақстанның басқа өңіріне көшу ниетім бар	219	11,0
Менің басқа қалаға көшу ниетім бар	291	14,6
Менің басқа қалаға көшу ниетім жоқ	1261	63,1
Жауап бере алмаймын	45	2,3

Сіз неліктен көшуді жоспарлап отырсыз?

	Саны	%
Бұл жерден жұмыс таба алмай жүрмін, басқа қаладан жұмыс таптым	146	20,3
Мен тұрған елді мекен аудан/облыс орталығынан алыста орналасқан	50	6,9
Мен тұрған елді мекенде мектеп/аурухана, жол/балабақша және т.б. жоқ.	60	8,3
Өз этностық (ұлттық) тобымдағы адамдар үшін келешек көріп тұрған жоқпын	101	14,0
Өзім үшін және/немесе балаларым үшін келешек көріп тұрған жоқпын	222	30,8
Нашар экология	128	17,8
Мен тұрған елді мекенімде қылмыс деңгейі жоғары	42	5,8
Тарихи отаныма оралғым келеді	51	7,1
Басқа қалада/елде білім алғым келеді	146	20,3
Жеке себептер	185	25,7
Жаман қоғам	1	0,1
Жастарға демалатын орын жоқтығы	2	0,3
Жалақы төмен	1	0,1
Мамандық бойынша жұмыс жоқ, басқа салада жұмыс іздеу қажет	2	0,3
Жемқорлық	1	0,1
Саяхаттау	1	0,1

Балалардың болашағы үшін	1	0,1
Күйеуімнің ата-аналары қаласа	1	0,1
Талдықорған ескі қаланың бірі	1	0,1
Жауап бере алмаймын	32	4,4

Сіздіңше, қандай құндылықтар адам өмірінде аса маңызды болып саналады?

	Саны	%
Отбасы бақыты	1374	68,7
Материалдық қамсыздандырылу, байлық	732	36,6
Адал достар	540	27,0
Тәуелсіздік, жеке бостандық	294	14,7
Денсаулық	1125	56,3
Қызметтік өсу	369	18,5
Даңқы, жалпыға ортақ танымалдылық	54	2,7
Билік, басқару мүмкіндігі	44	2,2
Шығармашылық, өз талантын іске асыру мүмкіндігі	124	6,2
Қызықты жұмыс	322	16,1
Басқа адамдарға пайда әкелу мүмкіндігі	150	7,5
Нағыз махаббат	93	4,7
Мақсаттылық	1	0,1
Руханияттық	1	0,1
Мектептегі сабақ (білім)	1	0,1
Жауап бере алмаймын	18	0,9

Жуық арадағы үш жылда Сіз не нәрсеге көп көңіл бөлер едіңіз?

	Саны	%
Қызметтік өсуді дамыту	829	41,5
Білім	823	41,2
Отбасылық өмір	873	43,7
Дін	85	4,3
Қоғамдық жұмыс	111	5,6
Тынығу мен көңіл көтеру	158	7,9
Кәсіби шеберлікті арттыру	271	13,6
Денсаулық	4	0,2
Жұмыс табу	1	0,1
Шығармашылық	1	0,1
Материалдық жағдай	1	0,1
Жауап бере алмаймын	37	1,9

Сіз қалай ойлайсыз, жастарға қолдау көрсету мәселелеріне мемлекеттік органдар жеткілікті көңіл бөліп отыр ма?

	Саны	%
Иә, жеткілікті	420	21,0
Дұрысы, жеткілікті	795	39,8
Дұрысы, жеткіліксіз	460	23,0
Жеткіліксіз	179	9,0
Жауап бере алмаймын	146	7,3

Сіздің пікіріңізше, жастарды дамыту мен қолдау көрсетудің қандай бағыттары алғашқы кезекте мемлекет тарапынан назар аударуды қажет етеді?

	Саны	%
Жастарды жұмысқа орналастыру	1394	69,7
Тұрғын үймен қамтамасыз ету	789	39,5
Жастар арасындағы қылмыс	187	9,4
Есірткімен, алкогольизммен күрестің алдын алу	212	10,6
Жастарға патриоттық тәрбие беру	235	11,8
Сапалы және қолжетімді білім	459	23,0
Жастар арасында бос уақытты ұйымдастыру	117	5,9
Жастар арасында салауатты өмір салтын қалыптастыру	135	6,8
Жауап бере алмаймын	27	1,4

Сіз қалай ойлайсыз, Сіз тұрған жерде (елді мекенде) наразылық акциясының туындау ықтималдығы бар ма?

	Саны	%
Әрине, бар	178	8,9
Дұрысы, бар	299	15,0
Дұрысы, жоқ	793	39,7
Әрине, жоқ	603	30,2
Жауап бере алмаймын	127	6,4

Өз құқықтарыңыз бұзылған жағдайда Сіз қандай әрекеттерді қолдануға дайынсыз?

	Саны	%
Ешқанда әрекетті, өйткені әлдебір әрекеттердің табысқа жетуіне сенімді емеспін	354	17,7
Құқық қорғау органдарына (полицияға, прокуратураға жүгіну)	841	42,1
Билік органдарының көмегіне жүгіну	369	18,5
Наразылық акцияларына қатысу	59	3,0
Жеке байланыстар мен сыйақыларды пайдалану	48	2,4
Қоғамның назарын аудару (БАҚ-қа, қоғамдық ұйымдарға жүгіну)	165	8,3
Өзіне ғана сену	2	0,1
Жақындарымен ақылдасу	1	0,1
Ата-аналарым қолдау көрсетеді	2	0,1
Жауап бере алмаймын	159	8,0

Сіздің пікіріңізше «Қазақстан патриоты» ұғымы неден құралады?

	Саны	%
Еліміздің ұлы жетістіктері үшін мақтаныш	441	22,1
Қажет болған жағдайда, қолға қару алып ел қорғау	177	8,9
Азаматтық міндеттерді орындау, мемлекет заңдарын сақтау	396	19,8
Отанға деген махаббат	643	32,2
Еліміздің жарқын болашағына деген сенім	154	7,7
Елімізді ішінен ірітетін қауіп-қатерлермен белсенді күрес	58	2,9

Отаннан шалғайда жүріп сағыну	23	1,2
Еліміздің мәдениетін білу мен мақтан тұту	65	3,3
Жауап бере алмаймын	43	2,2

Сіз өзіңізді Қазақстан патриотымын деп санайсыз ба?

	Саны	%
Иә	1294	64,7
Дұрысы солай шығар	551	27,6
Дұрысы ондай емес шығар	82	4,1
Жоқ	32	1,6
Жауап бере алмаймын	41	2,1

Айтыңызшы, қандай әлеуметтік желілерде Сіздің өз аккаунтыңыз, парақшаңыз бар?

	Саны	%
ВКонтакте	1444	72,2
Facebook	467	23,4
Instagram	1046	52,3
Twitter	168	8,4
MySpace	16	0,8
LinkedIn	14	0,7
Мой круг	62	3,1
Одноклассники	429	21,5
Мой мир@mail.ru	436	21,8
Әлеуметтік желілерде менің әлеуметтік парақшам да, аккаунтым да жоқ	161	8,1
Whatsapp	49	2,5
Gmail.com	2	0,1
Tandem	1	0,1
Skype	1	0,1
Ask.fm	1	0,1
Tumblr	1	0,1
Vamcann	1	0,1
Жауап бере алмаймын	27	1,4

Айтыңызшы, Сіз биылғы жылдың «12» сәуірінде БАҚ жарияланған ел Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» Бағдарламалық мақаласын оқыдыңыз ба немесе ол туралы естідіңіз бе?

	Саны	%
Иә, оқыдым, мәтінмен жақсы таныспын	218	10,9
Иә, естігенім бар	910	45,5
Жоқ, бұл мақала туралы ешнәрсе білмеймін, естіген жоқпын	813	40,7
Жауап бере алмаймын	59	3,0

Айтыңызшы, Қазақстандағы мемлекеттік жастар саясатының жүзеге асырылуына қанағаттанасыз ба?

	Саны	%
Толық қанағаттанамын	345	17,3
Қанағаттанатын шығармын	919	46,0
Қанағаттанбайтын шығармын	321	16,1
Толық қанағаттанбаймын	117	5,9
Мемлекеттік жастар саясаты туралы ешнәрсе білмеймін	145	7,3
Жауап бере алмаймын	153	7,7

Жастармен жүргізілетін сауалнама сұрақнамасы

Құрметті респондент! Менің есімім _____. Мен «Жастар» ғылыми-зерттеу орталығының интервьюерімін (Астана қаласынан). Сіздің Қазақстандағы жастар саясатының ахуалын зерттеуге арналған әлеуметтік сауалнамаға қатысуыңызды өтінеміз. Сізге бірнеше сұрақ қойылады және жауап нұсқалары ұсынылады. Осы сұрақтар мен ұсынылған жауаптардың нұсқаларын толық тыңдап алыңыз да, Сізге қолайлы жауапты таңдаңыз. Егер ұсынылған жауап нұсқаларының ешқайсысы Сіздің ойыңызға сай келмейтін болса, өз жауабыңызды «басқа» бағанында көрсетіңіз.

Алынған ақпараттар жек жалпылама түрде қолданылатын болады.

Сіздің пікіріңіздің жасырын және құпия түрде сақталатындығына кепілдік беремін.

1. Айтыңызшы, Сіз қазіргі өміріңізге қанағаттанасыз ба әлде жоқ па?

1. Толық қанағаттанамын
2. Қанағаттанатын шығармын
3. Қанағаттанбайтын шығармын
4. Толық қанағаттанбаймын

(99) Жауап бере алмаймын

2. Сіз қалай ойлайсыз, Сіздің әл-ауқатыңыз көбіне неге байланысты? (жауаптың бір нұсқасын ғана белгілеңіз)

1. Қоғамдағы істердің жағдайына, қоғамдағы өмір сүру жағдайына
2. Сіздің өзіңізге, Сіздің мақсатқа ұмтылуыңызға, белсенділігіңізге
3. Өмір сүру жағдайына және тең дәрежеде Сіздің жеке күш-жігеріңізге
4. Басқа (жазыңыз) _____

(99) Жауап бере алмаймын

3. Сіз қалай ойлайсыз, жалпы, қазақстандық жастарда қандай көңіл-күй (сезім) басым? (жауаптың бірнеше нұсқасын таңдауға болады)

1. Белсенділік
2. Үрей
3. Ізгі ниеттілік
4. Ашу-ыза
5. Оптимизм
6. Торығу
7. Сүйсіну
8. Реніш
9. Қуаныш
10. Қалжырау
11. Сабырлылық
12. Енжарлық
13. Басқа (жазыңыз) _____

(99) Жауап бере алмаймын

4. Сізді еліміздің саяси өміріндегі оқиғалардың қалай дамып отырғандығы қызықтырады ма? (жауаптың бір нұсқасын ғана белгілеңіз)

1. Иә, оқиғалар мен жаңалықтардың даму барысын мұқият қадағалап отырамын
2. Оқиғалардың даму барысын қадағалап отырамын, бірақ маған бұл қызықсыз
3. Жоқ, мені бұл қызықтырмайды
4. Басқа (жазыңыз) _____

(99) Жауап бере алмаймын

5. Сіз еліміздің экономикалық өміріндегі болып жатқан оқиғаларға қызығушылық танытасыз ба? (жауаптың бір нұсқасын ғана белгілеңіз)

1. Иә, оқиғалар мен жаңалықтардың даму барысын мұқият қадағалап отырамын
 2. Оқиғалардың даму барысын қадағалап отырамын, бірақ маған бұл қызықсыз
 3. Жоқ, мені бұл қызықтырмайды
- (99) Жауап бере алмаймын

6. Айтыңызшы, Сіз үшін «мемлекеттік жастар саясаты» ұғымы нені білдіреді? (өтінеміз, жауаптың үш нұсқасынан артық белгілемеңіз)

1. Патриот жастарды дамыту
 2. Жастарды дамыту үшін жағдай жасау
 3. Жастарды өз бетінше ұйымдастыруға үйрету
 4. Әлеуметтік мәселелерді шешуге жағдай жасау
 5. Білім алуға көмектесу
 6. Мемлекет үшін еңбек қорын құру
 7. Жастардың көшбасшыларын дайындау
 8. Жастардың азаматтық белсенділігін ынталандыру
 9. Жастар саясаты институтын дамыту (жастар ресурстық орталығын, жастар саясаты басқармасын және т.б.)
 10. Белсенді жастар қорын қалыптастыру
 11. Мемлекеттің тағдыры үшін жауапкершілікке тәрбиелеу
 12. Жастарды жауапкершілікке және дербестікке тәрбиелеу
 13. Жастар арасында салауатты өмір салтын қалыптастыру
 14. Жастар арасында нашарлықтың, токсикомания мен ішімдікті алдын алу
 15. Мен мемлекеттік жастар саясатынан ерекше маңызды мән көріп тұрған жоқпын
 16. Мен жастар саясаты жайлы және мемлекеттік жастар саясатының маңызы туралы ешнәрсе білмеймін
- (99) Жауап бере алмаймын

7. Айтыңызшы, Сіз жастармен және жастар ұйымдарымен жұмыс істейтін қандай мемлекеттік және мемлекеттік емес ұйымдарды білесіз? (өтінеміз, әр қатарға бір жауаптан беріңіз)

	Білемін	Бір нәрсе естігенмін	Ешнәрсе білмеймін/естіген емеспін	Жауап бере алмаймын
1) Өз облысыңыздағы/ қалаңыздағы Жастар саясаты мәселелері/ішкі саясат басқармасы	1	2	3	99
2) Өз облысыңыздағы/ қалаңыздағы Жастар ресурстық орталық	1	2	3	99
3) «Нұр Отан» партиясының «Жас Отан» жастар қанаты	1	2	3	99
4) Ұлттық еріктілер желісі	1	2	3	99
5) Қазақстан жастарының конгресі	1	2	3	99
6) Қазақстан студенттерінің Альянсы	1	2	3	99
7) «Жастар» ғылыми-зерттеу орталығы	1	2	3	99

8. Сіздің пікіріңізше, елімізде мемлекеттік жастар саясаты (жастарға қолдау көрсету және дамыту) тиімді іске асырылуда ма?

1. Иә, тиімді -- → № 10 СҰРАҚҚА КӨШУ
2. Дұрысы, солай шығар -- → № 10 СҰРАҚҚА КӨШУ
3. Дұрысы, ондай емес шығар
4. Онша тиімді емес
5. Еліміздегі жастар саясаты туралы ешнәрсе білмеймін, естіген емеспін -- → № 10 СҰРАҚҚА КӨШУ

(99) Жауап бере алмаймын

9. Сіз неліктен мемлекеттік жастар саясатын тиімсіз деп санайсыз?

1. Жастармен жұмыс істейтін мемлекеттік ұйымдар мен мемлекеттік қызметтің басқа бағыттары (денсаулық сақтау, әлеуметтік саясат және т.б.) арасында өзара әрекеттесу жоқ
2. Жастар саясаты жастардың екінші дәрежелі мәселелерін шешуге бағытталған, бірақ аса маңызды мәселелерді шешпейді (жұмыссыздық, тұрғын үймен қамтамасыз ету, қолжетімді білім беру және т.б.)
3. Жастар саясаты саласындағы заңдар мен басқа нормативтік құжаттардың әлсіздігі
4. Жастар саясатын іске асыруға тікелей қатысатын мамандардың әлсіздігі
5. Мемлекеттік жастар саясатын іске асыру бойынша өңірлердегі жұмыстар Астана мен Алматы қалаларындағы жұмыстардан ерекшеленеді
6. Басқа (жазыңыз) _____

(99) Жауап бере алмаймын

10. Айтыңызшы, Сіз болашақ жастар үшін елімізді дамыту мақсатында не істей аласыз? Қазақстан гүлденген мемлекет атануы үшін Сіз қазір не істей аласыз?

1. Қоғамдық жұмыстарға, әлеуметтік жобаларға қатысу (сенбіліктер, мұқтаждарға көмектесу, донорлық және т.б.)
2. Салауатты өмір салтын ұстану және басқаларды осыған шақыру
3. Кәсіпқой болу, жұмыс істеу және салықтар төлеу
4. Жақсы оқу, жақсы білім алу және елімізде белгілі бір саланы дамыту (мысалы, медицина, жеңіл өнеркәсіп, ауыл шаруашылығы және т.б.)
5. Өз елімнің патриоты болу, өз елім туралы шетелдік достарға, әлеуметтік желідегі таныстарға әңгімелеу
6. Ерікті болу және жастарға қоғамдық орындарда мемлекеттік бағдарламалар мен жобалар туралы айту
7. Басқа (жазыңыз) _____
8. Қазір мен өз еліме ешнәрсе бере алмаймын, менің өзіме көмек керек

(99) Жауап бере алмаймын

11. Сіз Қазақстан Президентінің 2017 жылдың «31» қаңтардағы «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» халыққа Жолдауын тыңдадыңыз ба немесе оқыдыңыз ба?

1. Иә, оқыдым, мәтінмен жақсы таныспын
2. Иә, естігенмін.
3. Жоқ, Жолдау туралы ешнәрсе білмеймін, естіген жоқпын
4. Басқа (жазыңыз) _____

(99) Жауап бере алмаймын

12. Сіздің көзқарасыңыз бойынша соңғы жылдар ішінде жастар үшін қандай оң өзгерістер болды? (өтінеміз, жауаптың үш нұсқасынан артық белгілемеңіз)

1. Қызықты тынығулар мен мәдени іс-шаралар көбейе түсті

2. Білім беру мен қарым-қатынастың жаңа нысандары пайда болды (жастар лагерлері, форумдары және т.б.)
3. Қолда бар мүмкіндіктер туралы ақпарат көбейе түсті
4. Жастарға бағдарланған қоғамдық ұйымдар мен жобалардың саны өсті
5. Еліміздің жетекші жоғары оқу орындарына оқуға түсу мүмкіндігі ұлғайды
6. Жастармен жұмыс істейтін мемлекеттік мекемелер мен мамандардың саны және белсенділігі ұлғая түсті
7. Жаңа спорт және мәдени-тынығу ғимараттары мен орталықтар пайда болды
8. Салауатты және белсенді өмір салтын насихаттайтын әлеуметтік жарнаманың көлемі ұлғая түсті
9. Басқаруға (кеңестер, жастар ресурстық орталығын және т.б. құруға) қатысу мүмкіндіктері көбейе бастады
10. Мектеп оқушыларын кәсіпке бағдарлау түрлері пайда болды және кеңейе түсті
11. Жастардың жұмысқа орналасуын мемлекеттік қолдау (оның ішінде жұмыссыздарды қолдау) пайда болды (кеңейе түсті)
12. Келешегі бар компанияларға (фирмаларға) жұмысқа тұру үшін мүмкіндіктер көбейе бастады
13. Басқа (жазыңыз) _____
14. Соңғы жыл ішінде оң өзгерістер болған жоқ/атап өте алмаймын
(99) Жауап бере алмаймын

13. Сіз қандай да бір ұйымға мүшесіз бе? (жауаптың бірнеше нұсқасын таңдауға болады)

1. Жастар ұйымы
2. Саяси бірлестік, партия
3. Мәдени-ұлттық бірлестік
4. Спорттық ұйымдар
5. Қызығушылықтар бойынша клубтар (автоэуескойлар, жануарларды қорғау және т.б.)
6. Ғылыми, шығармашылық бірлестіктер
7. Діни бірлестіктер
8. Басқа (жазыңыз) _____
9. Жоқ, мүше емеспін, өйткені бұл маған қызық емес
10. Жоқ, мүше емеспін, өйткені менің қоғамдық қызметке қатысуға уақытым жоқ
(99) Жауап бере алмаймын

14. Сізді жастар ұйымдарына мүше болуға не ынталандырады? (кез-келген жауап санын таңдауға болады)

1. Қоғамға, адамдарға пайдалы болу ниеті
2. Жұмыс тәжірибесін, жалпы өмір тәжірибесін иелену
3. Басшылық лауазымды иелену ниеті
4. Барынша жоғары әлеуметтік мәртебе алуға тырысу
5. Қызметтік өсу баспалдағымен көтерілуге талпыну
6. Басқа (жазыңыз) _____
(99) Жауап бере алмаймын

15. Сіз жастарды қолдау бойынша қандай мемлекеттік бағдарламалар мен жобалар туралы естігенсіз, білесіз немесе қатысқансыз?

	Иә, естігенмін	Жақсы білемін	Білемін, қатысқанмын
1) Жастар практикасы	1	2	3
2) Дипломмен – ауылға	1	2	3

3) Жастардың кадрлық қоры	1	2	3
4) Жасыл Ел	1	2	3
5) «Бизнестің жол картасы 2020» бірыңғай қолдау және бизнесті дамыту бағдарламасы	1	2	3

16. Өз елді мекеніңіздегі жастардың өзекті мәселелерін атап көрсетуіңізді өтінеміз?
(таңдаған жауабыңыз бес нұсқадан артық белгілеуге болмайды)

1. Жоғары білім алу қиындықтары (бағасы жоғары және т.б.)
 2. Материалдық қиындықтар (төмен жалақы, шәкіртақы және т.б.)
 3. Азық-түлік өнімдерінің, халық тұтынатын тауарлар бағасының жоғары болуы
 4. Жұмысқа орналасу, жұмыссыздық мәселелері
 5. Тұрғын үй мәселесі
 6. Нашар денсаулық, денсаулықтың нашарлауы
 7. Жеке өмірдің қалыптаспауы
 8. Ата-анамен / аға буынмен қақтығыс, туыстар мен жақын адамдардың түсініспеушілігі
 9. Ертеңгі күнге сенімділік жоқ
 10. Жастар мәдениетінің деңгейі төмен, рухсыздық
 11. Жеке қауіпсіздікке қатер төну (көшеде жүру қорқынышты және т.б.)
 12. Жастар арасындағы қылмыс
 13. Жастар ортасындағы діни экстремизм
 14. Нашақорлық, токсикомания және ішімдік, темекі шегу
 15. Жастардың тынығу мәселелері, бос уақытты өткізетін жер жоқ
 16. Жылдамдығы жоғары интернетке, сапалы мобильдік байланысқа қолжетімділік жоқ
 17. Басқа (жазыңыз) _____
 18. Ешбір қиындық жоқ
- (99) Жауап бере алмаймын

17. Сіздің сезінуіңізше, өмір сүру қауіпсіздігі жоғары ма әлде төмен болып бара жатыр ма? (жауаптың бір ғана нұсқасы ықтимал)

1. Қауіпсіздігі жоғары
 2. Дұрысы, қауіпсіздігі жоғары
 3. Дұрысы, қауіпсіздігі төмен
 4. Қауіпсіздігі төмен
- (99) Жауап бере алмаймын

18. Сіз қалай ойлайсыз, жұмысқа орналасу кезінде жастардың негізгі қиындықтары неден көрінеді? (жауаптың екі нұсқасынан артық белгілемеңіз)

1. Жұмыс тәжірибесі қажет етіледі
 2. Өз мамандығы бойынша жұмысқа орналасу кезіндегі қиындықтар
 3. Байланыстың, тамыр-таныстың жоқтығы
 4. Іскерлік қарым-қатынас тәжірибесінің жоқтығы, сенімсіздік
 5. Еңбек нарығы, жұмыс іздеу тәсілдері туралы ақпараттың жоқтығы
 6. Басқа (жазыңыз) _____
 7. Жастардың жұмысқа орналасуында қиындықтар жоқ
- (99) Жауап бере алмаймын

19. Сіз қалай ойлайсыз, мемлекет жоғары оқу орнын бітірушілердің жұмысқа орналасуына қалай қатысуы тиіс? (жауаптың бір нұсқасын ғана белгілеңіз)

1. Мемлекет алғашқы жұмыс орнын тауып беуге кепілдік беруі тиіс
2. Мемлекет мемлекеттік құрылымдарға ғана жұмыс орнын табуға кепілдік беруі тиіс
3. Мемлекет бітірушінің қалауымен жұмыс іздеуге қолдау көрсетуі тиіс
4. Мемлекет жастардың жұмысқа орналасу барысына араласпауы тиіс
5. Басқа (жазыңыз) _____

(99) Жауап бере алмаймын

20. Сіз еріктілер туралы білесіз бе немесе естігеніңіз бар ма еді?

1. Иә, белсенді қатысушы-ерікті болғанмын/қазір мен еріктімін
2. Иә, бұл туралы естігенмін, бірақ ешқашан қатысып көрмеппін -- → № 22 СҰРАҚҚА КӨШУ
3. Жоқ, бірінші рет естіп тұрмын --→ № 22 СҰРАҚҚА КӨШУ

(99) Жауап бере алмаймын

21. Айтыңызшы, ерікті болуға сізді не ынталандырады? (кез-келген жауап санын таңдауға болады)

1. Басқаларға көмектесу ниеті
2. Айналада болып жатқан оқиғаларға жауапкершілік сезімі
3. Өмірлік тәжірибе алу ниеті
4. Аздап ақша табу ниеті
5. Әлемді өзгерту ниеті
6. Басқа (жазыңыз) _____

(99) Жауап бере алмаймын

22. Еріктілер қызметімен шұғылданғыңыз келе ме?

1. Иә, бірақ қайда жүгінерімді білмеймін
2. Иә, бірақ бос уақыт жоқ
3. Иә, егер сыйақысы болса
4. Жоқ, өйткені бұл бос нәрсе
5. Жоқ, өйткені бұл қызықсыз
6. Басқа (жазыңыз) _____

(99) Жауап бере алмаймын

23. Сіз сайлауға қатысасыз ба? (жауаптың бір нұсқасын ғана белгілеңіз)

1. Әрқашан, барлық сайлауға қатысамын
2. Егер уақыт болса, қатысуға тырысамын
3. Ешқашан, өйткені мұны мағынасыз, бәрі сатылады деп ойлаймын
4. Ешқашан, өйткені бұл маған қызықсыз
5. Мен дауыс бере алмаймын, жасым 18-ге толған жоқ

(99) Жауап бере алмаймын

24. Өзіңіз қазір тұрып жатқан жерден көшу ниетіңіз бар ма?

1. Қазақстанда өмір сүретін облыстың шеңберінде басқа жерге көшу ниетім бар
2. Қазақстанның басқа өңіріне көшу ниетім бар
3. Менің басқа қалаға көшу ниетім бар
4. Менің басқа қалаға көшу ниетім жоқ -----→ №26 СҰРАҚҚА КӨШУ
5. Басқа (көрсетіңіз) _____

(99) Жауап бере алмаймын

25. Сіз неліктен көшуді жоспарлап отырсыз? (жауаптың үш нұсқасынан артық белгілеуге болмайды)

1. Бұл жерден жұмыс таба алмай жүрмін, басқа қаладан жұмыс таптым
 2. Мен тұрған елді мекен аудан/облыс орталығынан алыста орналасқан
 3. Мен тұрған елді мекенде мектеп/аурухана, жол/балабақша және т.б. жоқ.
 4. Өз этностық (ұлттық) тобымдағы адамдар үшін келешек көріп тұрған жоқпын
 5. Өзім үшін және/немесе балаларым үшін келешек көріп тұрған жоқпын
 6. Нашар экология
 7. Мен тұрған елді мекенімде қылмыс деңгейі жоғары
 8. Тарихи отаныма оралғым келеді
 9. Басқа қалада/елде білім алғым келеді
 10. Жеке себептер
 11. Басқа себеп (жазыңыз) _____
- (99) Жауап бере алмаймын

26. Сіздіңше, қандай құндылықтар адам өмірінде аса маңызды болып саналады? (өтінеміз, жауаптың үш нұсқасынан артық белгілемеңіз)

1. Отбасы бақыты
 2. Материалдық қамсыздандырылу, байлық
 3. Адал достар
 4. Тәуелсіздік, жеке бостандық
 5. Денсаулық
 6. Қызметтік өсу
 7. Даңқы, жалпыға ортақ танымалдылық
 8. Білік, басқару мүмкіндігі
 9. Шығармашылық, өз талантын іске асыру мүмкіндігі
 10. Қызықты жұмыс
 11. Басқа адамдарға пайда әкелу мүмкіндігі
 12. Нағыз махаббат
 13. Басқа (жазыңыз) _____
- (99) Жауап бере алмаймын

27. Жуық арадағы үш жылда Сіз не нәрсеге көп көңіл бөлер едіңіз? (жауаптың екі нұсқасынан артық белгілемеңіз)

1. Қызметтік өсуді дамыту
 2. Білім
 3. Отбасылық өмір
 4. Дін
 5. Қоғамдық жұмыс
 6. Тынығу мен көңіл көтеру
 7. Кәсіби шеберлікті арттыру
 8. Басқа (жазыңыз) _____
- (99) Жауап бере алмаймын

28. Сіз қалай ойлайсыз, жастарға қолдау көрсету мәселелеріне мемлекеттік органдар жеткілікті көңіл бөліп отыр ма?

1. Иә, жеткілікті
 2. Дұрысы, жеткілікті
 3. Дұрысы, жеткіліксіз
 4. Жеткіліксіз
- (99) Жауап бере алмаймын

29. Сіздің пікіріңізше, жастарды дамыту мен қолдау көрсетудің қандай бағыттары алғашқы кезекте мемлекет тарапынан назар аударуды қажет етеді? (жауаптың екі нұсқасынан артық белгілемеңіз)

1. Жастарды жұмысқа орналастыру
2. Тұрғын үймен қамтамасыз ету
3. Жастар арасындағы қылмыс
4. Есірткімен, алкогольмен күрестің алдын алу
5. Жастарға патриоттық тәрбие беру
6. Сапалы және қолжетімді білім
7. Жастар арасында бос уақытты ұйымдастыру
8. Жастар арасында салауатты өмір салтын қалыптастыру

(99) Жауап бере алмаймын

30. Сіз қалай ойлайсыз, Сіз тұрған жерде (елді мекенде) наразылық акциясының туындау ықтималдығы бар ма?

1. Әрине, бар
2. Дұрысы, бар
3. Дұрысы, жоқ
4. Әрине, жоқ

(99) Жауап бере алмаймын

31. Өз құқықтарыңыз бұзылған жағдайда, Сіз қандай әрекеттерді қолдануға дайынсыз? (жауаптың бір нұсқасын ғана белгілеңіз)

1. Ешқанда әрекетті, өйткені әлдебір әрекеттердің табысқа жетуіне сенімді емеспін
2. Құқық қорғау органдарына (полицияға, прокуратураға жүгіну)
3. Билік органдарының көмегіне жүгіну
4. Наразылық акцияларына қатысу
5. Жеке байланыстар мен сыйақыларды пайдалану
6. Қоғамның назарын аудару (БАҚ-қа, қоғамдық ұйымдарға жүгіну)

(99) Жауап бере алмаймын

32. Сіздің пікіріңізше, «Қазақстан патриоты» ұғымы неден құралады? (жауаптың бір нұсқасын ғана белгілеңіз)

1. Еліміздің ұлы жетістіктері үшін мақтаныш
2. Қажет болған жағдайда, қолға қару алып ел қорғау
3. Азамат міндеттерін орындау, мемлекет заңдарын сақтау
4. Отанға деген махаббат
5. Еліміздің жарқын болашағына деген сенім
6. Елімізді ішінен ірітетін қауіп-қатерлермен белсенді күрес
7. Отаннан шалғайда жүріп сағыну
8. Еліміздің мәдениетін білу мен мақтан тұту
9. Басқа (жазыңыз) _____

(99) Жауап бере алмаймын

33. Сіз өзіңізді Қазақстан патриотымын деп санайсыз ба? (жауаптың бір нұсқасын ғана белгілеңіз)

1. Иә
2. Дұрысы солай шығар
3. Дұрысы ондай емес шығар
4. Жоқ

(99) Жауап бере алмаймын

34. Айтыңызшы, қандай әлеуметтік желілерде Сіздің өз аккаунтыңыз, парақшаңыз бар? *(кез-келген жауап санын белгілеңіз)*

1. ВКонтакте
 2. Facebook
 3. Instagram
 4. Twitter
 5. MySpace
 6. LinkedIn
 7. Мой круг
 8. Одноклассники
 9. Мой мир@mail.ru
 10. Басқа (жазыңыз) _____
 11. Әлеуметтік желілерде менің әлеуметтік парақшам да, аккаунтым да жоқ
- (99) Жауап бере алмаймын*

35. Айтыңызшы, Сіз биылғы жылдың «12» сәуірінде БАҚ жарияланған ел Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» Бағдарламалық мақаласын оқыдыңыз ба немесе ол туралы естідіңіз бе?

1. Иә, оқыдым, мәтінмен жақсы таныспын
 2. Иә, естігенім бар
 3. Жоқ, бұл мақала туралы ешнәрсе білмеймін, естіген жоқпын
 4. Басқа *(жазыңыз)* _____
- (99) Жауап бере алмаймын*

36. Айтыңызшы, Қазақстанда мемлекеттік жастар саясатының жүзеге асырылуына қанағаттанасыз ба?

1. Толық қанағаттанамын
 2. Қанағаттанатын шығармын
 3. Қанағаттанбайтын шығармын
 4. Толық қанағаттанбаймын
 5. Басқа *(жазыңыз)* _____
 6. Мемлекеттік жастар саясаты туралы ешнәрсе білмеймін
- (99) Жауап бере алмаймын*

Әлеуметтік-демографиялық блок

D1. Жынысыңыз: 1. Ер 2. Әйел

D2. Жасыңыз: / _____ / ЖАС

D3. Сіздің ұлтыңыз?

1. Қазақ
2. Орыс
3. Басқа *(көрсетіңіз)* _____

D4. Сіздің біліміңіз:

1. Жоғары, дәрежелі
2. Жоғары (бакалавр/маман)
3. Аяқталмаған жоғары
4. Орта арнаулы, кәсіби
5. Жалпы орта
6. Толық емес орта
7. Білімім жоқ

D5. Айтыңызшы, қайда тұрып жатырсыз?

1. Ата-анаммен, туыстарыммен тұрамын
2. Жеке пәтерде, үйде тұрамын
3. Жалдамалы пәтерде, бөлмеде, жатақханада тұрамын
4. Басқа (жазыңыз) _____

(99) Жауап бере алмаймын

D6. Сіздің отбасылық жағдайыңыз?

1. Үйленгенмін, тұрмыс құрғанмын
2. Ресми тіркеусіз бірге тұрамыз
3. Бойдақпын, тұрмыс құрмағанмын
4. Әйелім қайтыс болған, жесірмін
5. Ажырасқанмын

(99) Жауап бере алмаймын

D7. Сіз өз отбасыңыздың материалдық жағдайын қалай бағалар едіңіз?

1. Бізге, тіпті, тамаққа да ақша жетпейді
2. Ақша тіршілікке аса қажет шығындарға ғана жетеді (тамақ, коммуналдық шығындар төлемі, дәрі-дәрмек)
3. Ақша тамаққа және аса қажет басқа шығындарға, киімге және ұсақ тұрмыстық техникаға жетеді, бірақ қазір тоңазытқыш немесе кір жуатын машина сатып алу қиынға соғады
4. Ақша аса қажет шығындарға, киім мен ірі тұрмыстық техникаға жетеді, бірақ біз жаңа көлік сатып ала алмаймыз
5. Ақша жылжымайтын мүлік (саяжай немесе пәтер) сатып алудан басқа барлық нәрсеге жетеді
6. Материалдық қиындықтарға ұшыраған жоқпыз. Қажет болған жағдайда, саяжай мен пәтер де сатып алар едік

(99) Жауап бере алмаймын

D8. Қазір Сіз жұмыс істейсіз бе әлде оқисыз ба?

1. Оқимын -----→ **СҰРАУ АЯҚТАЛСЫН**
2. Оқимын әрі жұмыс істеймін
3. Жұмыс істеймін
4. Оқымаймын және жұмыс істемеймін, жұмыс іздеп жүрген жоқпын -----→ **СҰРАУ АЯҚТАЛСЫН**
5. Оқымаймын және жұмыс істемеймін, жұмыс іздеп жүрмін -----→ **СҰРАУ АЯҚТАЛСЫН**

(99) Жауап бере алмаймын

D9. Сіз қандай негізгі қызмет түрін артқарасыз, өтінеміз, көрсетіңіз?

1. Ұйым басшысы
2. Бөлім, бөлімше, қызмет басшысы
3. Біліктілігі жоғары деңгейлі маман
4. Біліктілігі орта деңгейлі маман
5. Ақпарат дайындаумен, құжаттама рәсімдеумен, есеп және қызмет көрсетумен шұғылданатын қызметші
6. Қызмет көрсету, коммуналдық қызметтер көрсету, сауда және туыс қызмет түрлері саласының жұмыскері
7. Ауыл, орман шаруашылығы, балық шаруашылығы және балық кәсіпшілігінің білікті жұмыскері

8. Ірі және ұсақ өнеркәсіптік ұйымдардың, көркем кәсіпшіліктердің, құрылыстың, көліктің, байланыстың білікті жұмысшысы
 9. Біліктілігі жоқ жұмысшы
 10. Лицензиясы бар жеке кәсіпкер
 11. Өзін-өзі жұмыспен қамтыған
 12. Басқа *(жазыңыз)* _____
- (99) Жауап бере алмаймын*

САУАЛНАМАҒА ҚАТЫСҚАНЫҒЫЗ ҮШІН АЛҒЫСЫМЫЗДЫ БІЛДІРЕМІЗ!

**Министерство образования и науки Республики Казахстан
Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева
Научно-исследовательский центр «Молодежь»**

**«Состояние государственной
молодежной политики: потребности и
социальные практики»**

**Аналитический доклад по результатам
социологического исследования**

Астана, 2017

Состояние государственной молодежной политики: потребности и социальные практики / О.В.Калдыбаева, Р.Р.Аюпова, А.С.Кайдарова, Г.М.Султабаева, З.Т.Алинова – Астана: НИЦ «Молодежь», 2017. – 108 с.

Данный доклад основан на результатах социологического исследования «Состояние государственной молодежной политики: потребности и социальные практики», проведенного по заказу Министерства образования и науки Республики Казахстан. Представляет собой результаты исследования процессов развития и восприятия казахстанской молодежью государственной молодежной политики, готовность молодых казахстанцев к самоорганизации, самоуправлению и активному участию в социально-политической жизни страны.

© Научно-исследовательский центр «Молодежь», 2017

СОДЕРЖАНИЕ

Раздел I. Программа социологического исследования	111
1.1 Обоснование проблемной ситуации	111
1.2 Цель и задачи исследования	112
1.3 Объект и предмет исследования	113
1.4 Интерпретация основных понятий.....	113
1.5 Гипотезы исследования	114
1.6 Методическая часть исследования.....	115
Раздел II. Социальное самочувствие современной казахстанской молодежи	118
2.1 Ценностные ориентации молодежи	118
2.2 Удовлетворенность жизнью и настроения современной молодежи страны	121
2.3 Восприятие молодежью изменений, произошедших в стране.....	127
2.4 Установки молодежи на изменение своей жизненной ситуации.....	130
<i>Выводы, прогноз и рекомендации по разделу.....</i>	<i>137</i>
Раздел III. Актуальные проблемы молодежи Казахстана.....	139
3.1 Ключевые проблемы современной казахстанской молодежи (по мнению самой молодежи).....	139
3.2 Основные трудности молодежи в сфере трудоустройства и ожидания молодежи от государства по поводу их решения.....	140
3.3 Мнение молодежи о приоритетных направлениях молодежной политики в Казахстане.....	143
<i>Выводы, прогноз и рекомендации по разделу.....</i>	<i>147</i>
Раздел IV. Информированность молодежи о государственной молодежной политике	149
4.1 Мнение молодежи Казахстана о значении государственной молодежной политики.....	149
4.2 Осведомленность молодежи о содержании программных Посланий и статей Президента Республики Казахстан.....	151
4.3 Информированность молодежи о молодежных организациях в стране	154
4.4 Уровень знакомства молодежи с реализацией государственных проектов в области молодежной политики и степень участия в них.....	156
<i>Выводы, прогноз и рекомендации по разделу.....</i>	<i>160</i>
Раздел V. Оценка молодежью эффективности проводимой в стране молодежной политики.....	162
5.1 Мнение молодежи о степени эффективности молодежной политики...	162
5.2 Основные причины неэффективности отдельных мероприятий в рамках государственной политики (по мнению самой молодежи).....	167

5.3 Степень удовлетворенности молодежи государственной молодежной политикой, проводимой в стране.....	169
<i>Выводы, прогноз и рекомендации по разделу</i>	172
Раздел VI. Социальная активность современной казахстанской молодежи	174
6.1 Установки на социальную активность в сознании современной казахстанской молодежи	174
6.2 Мотивация членства молодежи в молодежных организациях.....	177
6.3 Отношение молодежи к волонтерству и мотивация участия в нем	179
6.4 Участие молодежи в выборах	182
6.5 Трактовка современной казахстанской молодежью понятия патриотизма	183
6.6 Готовность молодежи к конкретным действиям ради своей страны ...	185
<i>Выводы, прогноз и рекомендации по разделу</i>	188
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	190
ПРИЛОЖЕНИЯ	192

РАЗДЕЛ I. ПРОГРАММА СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ

1.1 Обоснование проблемной ситуации

Согласно данным Комитета по статистике Министерства национальной экономики РК на начало 2016 года, казахстанская молодежь в структуре населения страны составляет 23,8% и является важным стратегическим и кадровым ресурсом. Молодежь играет важную роль в социальных отношениях, производстве материальных и духовных благ. Как показывает практика, положение молодежи в обществе и степень ее участия в развитии социальной среды зависит как от государства, так и от уровня социально-политической активности самой молодежи.

Основным нормативным правовым документом, регулирующим сферу отношений государства и молодежи в Республике Казахстан, является Закон «О государственной молодежной политике в Республике Казахстан» от 9 февраля 2015 года, в котором определены его цели, задачи, направления, а также механизмы государственной поддержки молодежи, прописаны ее социальные и политические права. Ежегодно в стране организуются и проводятся конгрессы и форумы молодежи, в том числе с участием иностранных гостей из ближнего и дальнего зарубежья, обсуждаются актуальные проблемы современной молодежи и пути их решения на круглых столах с привлечением экспертов в области молодежной политики.

В стране был успешно реализован ряд программ в области молодежной политики. Среди них: программа Правительства Республики Казахстан от 17 февраля 2001 года «Молодежь Казахстана», доклад «О Программе молодежной политики на 2003-2004 годы» от 13 февраля 2003 года; доклад «О Программе молодежной политики на 2005-2007 годы» от 18 июля 2005 года. Была реализована Государственная программа патриотического воспитания граждан Республики Казахстан на 2006-2008 годы, утвержденная Указом Президента Республики Казахстан.

Президент Н.А. Назарбаев, выступая с важными стратегическими документами, регулярно отмечает особую роль молодого населения страны, делает упор на значимости молодежи для будущего Казахстана и говорит о важности воспитания ответственности и активной гражданской позиции казахстанской молодежи. Государство прилагает усилия в области расширения возможностей молодежи для творческой и профессиональной реализации, для повышения степени ее социального благополучия.

Для эффективной интеграции молодежи в социально-экономические процессы необходимы исследования проблем молодежной среды и повышение компетентности специалистов, работающих с молодежью.

Актуальность настоящего исследования заключается в том, что обеспечение эффективности реализации государственной молодежной политики во многом связано с выявлением основных тенденций в отношении молодежи к государственной молодежной политике. Анализ мнения и оценок молодых казахстанцев по поводу социальных институтов, организаций и

государственных программ, направленных на регулирование и развитие ГМП, позволяет обладать надежной информацией о ситуации в сфере молодежной политики, потребностях и ожиданиях молодежи от этой сферы. Исходя из этого, важно проводить на системной основе социологические аналитические исследования с целью диагностики и мониторинга современного состояния государственной молодежной политики.

1.2 Цель и задачи исследования

Целью данного исследования выступает изучение состояния государственной молодежной политики, определение перспектив ее развития, а также оценки ее эффективности со стороны молодежи.

Для достижения поставленной цели предполагается решение следующих ключевых исследовательских задач:

- 1) выявление основных ценностных ориентаций молодежи;
- 2) определение степени удовлетворенности жизнью и доминирующих настроений современной молодежи страны;
- 3) выделение особенностей восприятия молодежью изменений, происходящих в стране;
- 4) изучение установок молодежи на изменение своей жизненной ситуации;
- 5) определение ключевых проблем современной казахстанской молодежи (по мнению самой молодежи);
- 6) анализ основных трудностей молодежи в сфере трудоустройства и ожиданий молодежи от государства по поводу их решения;
- 7) изучение мнения молодежи о приоритетных направлениях молодежной политики в Казахстане;
- 8) изучение мнения молодежи Казахстана о значении государственной молодежной политики;
- 9) определение уровня осведомленности молодежи о содержании программных Посланий и статей Президента Республики Казахстан;
- 10) изучение степени информированности молодежи о молодежных организациях в стране и степени участия в них;
- 11) выявление степени знакомства молодежи с реализацией государственных проектов в области молодежной политики;
- 12) анализ мнения молодежи о степени эффективности молодежной политики;
- 13) выделение основных причин неэффективности отдельных мероприятий в рамках государственной политики (по мнению самой молодежи);
- 14) определение степени удовлетворенности молодежи государственной молодежной политикой, проводимой в стране;
- 15) выявление установок на социальную активность в сознании современной казахстанской молодежи;

- 16) определение мотивации членства молодежи в молодежных организациях;
- 17) изучение отношения молодежи к волонтерству и мотивации участия в нем;
- 18) определение уровня участия молодежи в выборах;
- 19) выявление особенностей трактовки современной казахстанской молодежью понятия патриотизма;
- 20) анализ готовности молодежи к конкретным действиям ради своей страны.

1.3 Объект и предмет исследования

Объектом исследования является мнение молодежи о ходе реализации государственной молодежной политики и перспективах ее развития. Молодежь – население Республики Казахстан в возрасте от 14 до 29 лет, выбранное по параметрам, репрезентирующим его социально-демографические и территориальные характеристики.

Предмет исследования - эффективность реализации государственной молодежной политики Республики Казахстан и ее влияние на развитие казахстанской молодежи.

1.4 Интерпретация основных понятий

Молодежь – граждане Республики Казахстан от четырнадцати до двадцати девяти лет. Молодежь – это особая социально-возрастная группа, отличающаяся возрастными рамками и своим статусом в обществе: переход от детства и юности к социальной ответственности. Некоторыми учеными молодежь понимается как совокупность молодых людей, которым общество предоставляет возможность социального становления, обеспечивая их льготами, но ограничивая в возможности активного участия в определенных сферах жизни социума.

Государственная молодежная политика – система социально-экономических, организационных и правовых мер, осуществляемых государством и направленных на поддержку и развитие молодежи. Государственная молодежная политика является одним из приоритетных направлений в деятельности многих стран. Основным нормативным правовым документом, регулирующим сферу отношений государства и молодежи в Республике Казахстан, является Закон Республики Казахстан от 9 февраля 2015 года №285-V «О государственной молодежной политике», в котором определены его цели, задачи, направления, а также механизмы государственной поддержки молодежи, ее социальные и политические права.

Социальная потребность – изначальный побудитель к деятельности при недостатке каких-либо условий жизнедеятельности социального субъекта, форма выражения его необходимости в чем-либо. Только

осознанная потребность становится побудителем деятельности через проявление в мотивах, желаниях, целях, интересах людей.

Социальное самочувствие – это эмоциональный аспект оценки представителями социальной группы своего общественного положения, уровня удовлетворения социально-экономических и духовных потребностей, интересов. В социальном самочувствии выражается общая тональность общественных настроений группы (экономического, политического, идеологического, национального и др.). Социальное самочувствие формируется в процессе социального сравнения, сопоставления социального вознаграждения, возможностей для удовлетворения своих потребностей, реализации интересов с аналогичными возможностями (условиями) других людей.

Социальные практики молодежи представляют собой совокупность действий и привычных способов поведения, направленных на реализацию интереса и права молодых людей быть включенными в принятие общественно значимых решений в повседневной жизни, быть ответственными за результаты принятых решений, а также права демократичными методами влиять на социальное окружение.

Ценностные ориентации – отражение в сознании человека ценностей, признаваемых им в качестве стратегических жизненных целей и общих мировоззренческих ориентиров.

Миграционный настрой молодежи. Феномен миграции населения является сложным и многогранным. При интерпретации термина «миграция», прежде всего, обосновывают ее теоретические и практические первопричины и их влияние на социальные, политические, экономические процессы и явления общественной жизни. В научной литературе под миграцией понимается сложный социально-демографический процесс территориального перемещения населения, связанный с изменением места (населенного пункта) постоянного проживания, тесно связанный с изменением экономической структуры и размещением производительных сил, с ростом социальной и трудовой мобильности населения. Миграция молодых людей ведет к сокращению численности рабочей силы среди наиболее высокопродуктивной возрастной группы в направляющих регионах, включая многих молодых людей, которые только что получили профессию или квалификацию.

1.5 Гипотезы исследования

Реализация государственной молодежной политики переходит на новый уровень. Среди молодежи растет информированность о работе, которая проводится в рамках реализации молодежной политики и повышается оценка эффективности данной политики.

Молодежь Казахстана демонстрирует активную жизненную позицию и оптимизм, необходимо координировать активность молодых людей и направлять в правильное русло.

Необходима качественная информационная поддержка работы, которая проводится в рамках государственной молодежной политики, т.к. молодежь готова участвовать в программах и проектах, но чаще всего не знает об их существовании и не имеет понятия куда обращаться.

1.6 Методическая часть исследования

Определение объема выборки

В настоящем исследовании для отбора респондентов был применен, во-первых, вероятностный дизайн выборки, который был построен таким образом, что любой человек (в возрасте от 14 до 29 лет) в пределах совокупности имел равные возможности быть отобранным для анализа. Во-вторых, была использована стратифицированная многоступенчатая выборка, при которой основными стратами выступили нижеперечисленные ступени.

Ступень 1. Отбор по областям - исходя из численности населения возрасте от 14 до 29 лет по областям и городам республиканского значения, были определены объемы выборки по 16 областям страны – города Астана и Алматы, 14 областных центров.

Ступень 2. Отбор по принципу город-село – в каждой области были высчитаны объемы городской и сельской выборки.

Ступень 3. Отбор стартовой точки – в пределах каждого населенного пункта случайным образом были определены стартовые точки маршрута и количество респондентов.

Ступень 4. Отбор домохозяйства – следуя по маршруту от стартовой точки по правилу «левой руки» отбирались домохозяйства.

Ступень 5. Отбор респондентов согласно квоте – в каждом отдельно взятом домохозяйстве респонденты отбирались по двум признакам – пол и возраст (половозрастной квоте). Возраст респондента не должен был быть ниже 14 и выше 29 лет, соблюдалась репрезентативная представленность по полу (количество опрашиваемых мужчин и женщин было рассчитано согласно данным Комитета по статистике по каждой области, городу и селу).

Таблица 1

Выборочная совокупность по проекту, человек

	Все население			Городское население			Сельское население		
	Оба пола	Мужчины	Женщины	Оба пола	Мужчины	Женщины	Оба пола	Мужчины	Женщины
Республика Казахстан	2000	1006	994	1145	560	585	854	446	408
Акмолинская область	79	41	38	36	18	18	43	23	20
Актюбинская область	101	50	51	63	31	32	38	20	18
Алматинская область	211	108	103	49	25	24	162	84	78
Атырауская область	68	35	33	31	15	16	37	19	18
Западно-Казахстанская область	71	36	35	35	17	18	36	19	17
Жамбылская область	122	62	60	48	24	24	74	38	36
Карагандинская область	149	75	74	117	58	59	32	17	15
Костанайская область	96	49	47	51	25	26	45	23	22
Кызылординская область	89	46	43	37	19	18	52	27	25
Мангистауская область	73	37	36	32	17	15	40	20	20
Южно-Казахстанская область	340	173	167	150	75	75	190	99	91
Павлодарская область	78	39	39	55	27	28	23	12	11
Северно-Казахстанская область	55	29	26	26	13	13	29	16	13
Восточно-Казахстанская область	144	73	71	91	45	46	53	29	24
г. Астана	101	48	53	101	48	53	-	-	-
г. Алматы	223	103	120	223	103	120	-	-	-

* По данным Комитета по статистике Министерства национальной экономики РК за 2016 год

Используемая выборка является репрезентативной, т.е. по выделенным параметрам состав респондентов приближается к соответствующим пропорциям в генеральной совокупности (согласно данным Комитета по статистике на 2016 год). При этом отклонение средних характеристик выборочной совокупности от средних характеристик генеральной совокупности не превышало $\pm 3,5\%$.

Описание используемых методов сбора первичной социологической информации

Методом сбора первичной социологической информации выступил массовый опрос молодежи в возрасте от 14 до 29 лет, методом «face-to-face». Данный метод позволил получить наиболее объективную информацию о ситуации в молодежной среде Казахстана, а также выявить основные потребности и социальные практики молодых казахстанцев. Сбор информации в рамках массового опроса производился по месту жительства

респондентов (так называемый квартирный опрос), реже по месту учебы / работы / центру занятости (для более оперативного поиска и доступа к целевой группе). Выбранный метод соответствовал цели и задачам текущего исследования.

Структура инструментария

Инструментарием сбора данных выступает логически структурированный вопросник – анкета социологического исследования – инструмент для сбора первичной информации, тиражированный документ, который содержит набор вопросов, сформулированных и связанных между собой по определенным правилам. Свойства и качества социологической анкеты, ее объем, структура, специфика конструирования вопросов тесно связаны и определяются типом опроса, для которого данный инструмент предполагается использовать (массовый), а также особенностями объекта исследования.

Структура социологической анкеты состояла из трех блоков: 1) вводный, содержащий обращение, информацию для респондента об исследовании и т.п.; 2) основной, содержащий набор вопросов собственно по изучаемой проблеме; данный блок содержал несколько разделов, посвященных различным аспектам изучаемой проблемы; 3) социально-демографический, содержащий набор вопросов о таких характеристиках респондента, как пол, возраст, образование, доход и т.п.

Социологическая анкета была составлена на двух языках: государственном и русском и заполнялась респондентом в зависимости от предпочтения.

Сбор информации полевого этапа исследования был реализован специально подготовленными интервьюерами, отобранными в соответствии с социально-демографическими параметрами. Интервьюеры непосредственно обеспечивали заполнение анкеты в ходе беседы с каждым респондентом. Всего массовый опрос был проведен свыше 90 интервьюерами под руководством 16 региональных супервайзеров.

Методика обработки информации

Ввод, обработка первичных данных, а также вывод одномерных, двумерных таблиц, корреляционный анализ были выполнены с помощью лицензионной компьютерной программы SPSS 21.

Методы анализа информации

Основными методами анализа первичной социологической информации выступили:

- 1) одномерный анализ данных;
- 2) двумерный анализ данных;
- 3) корреляционный анализ.

Период проведения исследования: апрель-июнь 2017 года.

РАЗДЕЛ II. СОЦИАЛЬНОЕ САМОЧУВСТВИЕ СОВРЕМЕННОЙ КАЗАХСТАНСКОЙ МОЛОДЕЖИ

Проблема.

Феномен социального самочувствия отражает основные тенденции общественных настроений и мнений как в обществе в целом, так и в отдельных социальных категориях населения. Исследование социального самочувствия разных социальных и возрастных групп позволяет оценить изменения, происходящие как на социальном уровне, т.е. в общественном сознании, так и на психологическом, т.е. в индивидуально-личностном состоянии населения.

Рассматривая проблему социального самочувствия современной казахстанской молодежи, в рамках данного исследования внимание было уделено решению четырех основных задач:

- выявление доминирующих в сознании молодежи ценностей;
- определение степени удовлетворенности современной молодежи страны своей жизнью и выявление доминирующих настроений в молодежной среде;
- анализ особенностей восприятия молодежью изменений, произошедших в стране за последнее время;
- выявление установок молодежи на изменение своей жизненной ситуации в случае не удовлетворенности ею.

2.1 Ценностные ориентации молодежи

Ценности – это представления людей о значимых вещах, то, чему приписывают большее значение, определенные предпочтения. Это относительно устойчивое, социально обусловленное избирательное отношение человека к совокупности материальных и духовных общественных благ. Система ценностей человека является «фундаментом» его отношения к миру. Ценностные ориентации молодежи обычно противопоставляются ценностям более старших возрастных групп, однако не всегда они являются действительно противоположными.

Результаты.

Согласно данным, полученным в ходе проведения массового социологического опроса, важнейшей ценностью в сознании современной казахстанской молодежи является ценность семейного счастья. Данный вариант ответа предпочло абсолютное большинство опрошенных (68,7%).

Анализ корреляций позволяет сделать вывод о том, что с увеличением возраста молодежи возрастает важность семьи и семейного счастья. Данную ценность в качестве наиболее важных в жизни человека предпочло 59,4% молодежи в возрасте от 14 до 18 лет, 69% молодежи от 19 до 23 лет и 73,5% – от 24 до 29 лет. Несколько более важное место данная ценность занимает в сознании девушек (72% девушек предпочли именно ее) по сравнению с

юношами (65,3%). Абсолютный приоритет семейных ценностей наблюдается среди всех категорий молодежи, независимо от уровня образования, дохода, занятости и семейного статуса.

Второе место в иерархии ценностей современной казахстанской молодежи устойчиво занимает ценность здоровья – 56,3% молодежи заявили о ее важности для себя. Отметим, что на вопрос анкеты: «Какие ценности, по Вашему мнению, являются наиболее важными в жизни человека?» можно было выбрать до трех вариантов ответа, поэтому общая сумма ответов не составляет сто процентов. Так же, как и в случае ценности семьи, важность ценности здоровья растет с возрастом опрошенных (51% в возрасте от 14 до 18 лет, 55,8% - от 19 до 23 лет и 59,3% - от 24 до 29 лет). Незначительный перевес в предпочтении ценности здоровья мы видим среди молодых женщин (59,1 против 53,3% среди молодых мужчин) (Таблица 2).

Таблица 2

Распределение ответов на вопрос: «Какие ценности, по Вашему мнению, являются наиболее важными в жизни человека?» (в %)

	%
Семейное счастье	68,7
Здоровье	56,3
Материальная обеспеченность, богатство	36,6
Верные друзья	27,0
Карьера	18,5
Интересная работа	16,1
Независимость, личная свобода	14,7
Возможность приносить пользу другим людям	7,5
Творчество, возможность реализовать свои таланты	6,2
Настоящая любовь	4,7
Слава, всеобщее признание	2,7
Власть, возможность руководить	2,2
Затрудняюсь ответить	0,9

Третье место в структуре ценностей молодежи занимает материальная обеспеченность и богатство (36,6%). Значение ценности достатка (так же, как и в случае с двумя описанными выше ценностями семьи и здоровья) растет с возрастом респондентов – 37,9%, 38,5% и 39,9% в трех возрастных группах молодежи соответственно. Рассматривая данные в этническом разрезе, мы видим, что ценность материального достатка более важна для русских (43,4%) и для представителей других (помимо казахов и русских) национальностей – 38,9%; среди казахов данную ценность упомянули 34,3% опрошенных.

Четвертое место в иерархии ценностей современной молодежи Казахстана занимает ценность дружбы, вариант ответа «Верные друзья» на вопрос: «Какие ценности являются наиболее важными в жизни человека?» предпочли чуть меньше трети опрошенных (27%). Если рассматривать значение данной ценности для молодежи разного возраста, то налицо ее

снижение с увеличением возраста респондентов. В возрасте от 14 до 19 лет ее выбирают 40,2%, от 22 до 23 лет – 24,7%, от 24 лет и старше – 21,6%. Кроме того, мы видим, что для мужчин ценность дружбы более значима (32,2%), чем для женщин (21,9%).

Анализ корреляций показывает, что на предпочтение ценности дружбы оказывает влияние и занятость молодых людей. Данные говорят о том, что чем выше социальная активность молодого человека, чем в большее число социальных групп он входит, тем важнее для него ценность дружбы. Мы видим, что для 35,5% учащейся молодежи, 28,6% молодежи, которая учится и работает, ценность дружбы важна, тогда как среди молодых людей, которая не работает и не учится, данную ценность отмечали лишь около 15%. Для школьников данная ценность более важна 44,3%, нежели для студентов (23,9%) и дипломированных специалистов (20,9%).

По-видимому, в большей степени это можно объяснить психологическими особенностями школьного возраста, для которого в большей, чем в остальных возрастных группах, степени характерно желание иметь референтную группу и подражать ей. В качестве такой референтной группы, на нормы и ценности которой человек ориентируется и членам которой стремится подражать, в школьной среде чаще всего выступают друзья и сверстники.

Замыкает пятерку наиболее предпочтительных ценностей современной казахстанской молодежи ценность карьеры (18,5%). В разрезе возраста мы видим, что особую важность карьера имеет для молодежи средней возрастной категории (от 19 до 23 лет). В данной возрастной группе ее выбирают 22,4%, тогда как среди более молодых (от 14 до 18 лет) ее выбрали 15,8%, среди более старших – 17,1%. Можно объяснить это тем, что именно на среднюю возрастную группу молодежи приходится время окончания учебы в колледже или ВУЗе и проблема выбора места работы.

Различия наблюдаются и в зависимости от пола респондента, среди молодых мужчин ценность карьеры более важна (20,3%), нежели среди женщин (16,7%).

Анализ корреляций показал, что существует незначительная связь значимости ценности карьеры с этнической принадлежностью опрошенных. Было отмечено, что значимость ценности карьеры более высока в группе казахов (19%) и русских (18,2%), тогда как для представителей других (кроме двух названных) этносов ценность карьеры менее значима (15,3%).

Шестое место занимает ценность интересной работы (16,1%), седьмое – ценность независимости и личной свободы (14,7%), восьмое – возможность приносить пользу другим людям (7,5%), девятое – творчество, возможность реализовать свои планы (6,2%), далее идут ценности настоящей любви (4,7%), славы, всеобщего признания (2,7%) и власти, возможности руководить (2,2%).

В целом, явных различий в отношении к перечисленным ценностям по основным социально-демографическим категориям молодежи выделено не было, наблюдается лишь небольшое превышение значимости ценности

независимости и личной свободы в более материально обеспеченных группах молодежи. Если в категории тех, кому не хватает денег даже на питание, данную ценность в качестве важной называют 7,9%, то по мере роста дохода ее важность возрастает, доходя до 20% - среди тех, кто материальных затруднений не испытывает.

Судя по данным, полученным в ходе социологического опроса, наименее значимыми из предложенных оказались для молодежи такие ценности как целеустремленность, духовность и учеба в школе (ценность образования), данные варианты набрали в общей сложности менее, чем по одному проценту голосов.

Таким образом, мы видим, что в независимости от социальных категорий, молодежь Казахстана достаточно солидарна в определении важнейших ценностей своей жизни. Различия в ценностях по основным социально-демографическим показателям молодежи незначительны, главным образом, они касаются гендерных различий в отношении ценностей друзей и карьеры, возрастных особенностей значимости ценностей семьи и богатства, этнических различий в значении ценности карьеры, значимости ценности независимости в соответствии с уровнем дохода.

2.2 Удовлетворенность жизнью и настроения современной молодежи страны

Удовлетворенность человека своей жизнью зависит от многих факторов, включая материальное благополучие, состояние здоровья, наличие ближайшего окружения и степень доверия к нему. Помимо этого, анализ удовлетворенности жизнью включает в себя также и изучение настроений, характерных для большей части населения.

В рамках настоящего исследования не было задачи определения качественных характеристик удовлетворенности современной казахстанской молодежи своей жизнью. Вопрос анкеты: «Скажите, пожалуйста, Вы удовлетворены или не удовлетворены жизнью, которую Вы ведете?» задавался с целью определить, во-первых, каким образом молодежь Казахстана сегодня в целом воспринимает свою жизнь, во-вторых, с целью выявить, в каком психологическом состоянии пребывают респонденты в момент опроса.

Согласно данным проведенного социологического опроса, в целом около 89% современной молодежи страны удовлетворены своей жизнью. В данную категорию мы отнесли тех, кто полностью удовлетворен своей жизнью (51,6%) и скорее удовлетворен, чем нет (37,5%) (Диаграмма 1).

Диаграмма 1

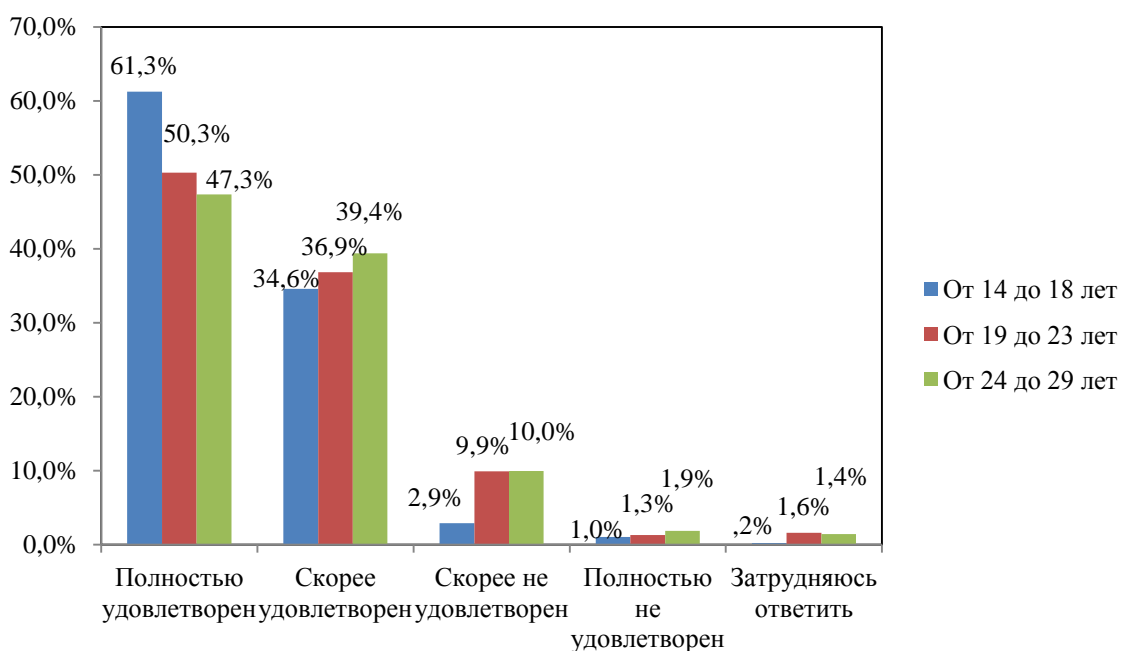
Распределение ответов на вопрос: «Скажите, пожалуйста, Вы удовлетворены или не удовлетворены жизнью, которую Вы ведете?» (в %)

Рассмотрение ответов на данный вопрос в возрастном разрезе показывает, что количество полностью удовлетворенных молодых людей снижается с увеличением возраста респондентов. Так, если доля полностью удовлетворенных своей жизнью в возрасте от 14 до 19 лет составила 61,3%, в возрасте от 20 до 23 лет - 50,3%, то в старшей возрастной группе от 24 до 29 лет она составляет 47,3%. Соответственно, с возрастом растет доля скорее недовольных и полностью недовольных своей жизнью (Диаграмма 2).

Диаграмма 2

Распределение ответов на вопрос: «Скажите, пожалуйста, Вы удовлетворены или не удовлетворены жизнью, которую Вы ведете?» (в разрезе возраста, в %)

Среди удовлетворенных своей жизнью доминируют казахи (в сумме ответов «полностью удовлетворен» и «скорее удовлетворен» 89,6%), среди русских этот показатель составил около 87%.

В соответствии с критерием занятости мы видим, что наименьшая доля молодых людей, удовлетворенных своей жизнью, наблюдается среди тех, кто не работает, и не учится. Соответственно, среди них наиболее высока доля тех, кто своей жизнью не удовлетворен в той или иной степени (в сумме 23,3% против 5% учащейся и работающей молодежи и 11% работающей). Это говорит о том, что занятость, включая возможность самостоятельного заработка, является одним из необходимых условий высокой степени удовлетворенности своей жизнью, а отсутствие таковых – причиной неудовлетворенности и ощущения своей уязвимости в обществе (Таблица 3).

Таблица 3

Распределение ответов на вопрос: «Скажите, пожалуйста, Вы удовлетворены или не удовлетворены жизнью, которую Вы ведете?» (в разрезе занятости, в %)

	Полностью удовлетворен	Скорее удовлетворен	Скорее не удовлетворен	Полностью не удовлетворен	Затрудняюсь ответить
Учусь	58,9	34,7	4,9	0,7	0,9
Учусь и одновременно работаю	60,5	31,1	5,0	-	3,4
Работаю	47,8	40,1	10,0	1,1	1,1
Не учусь и не работаю, не ищу работу	48,9	38,3	7,8	4,3	0,7
Не учусь и не работаю, но ищу работу	35,8	40,3	17,0	6,3	0,6

Кроме того, наблюдается тенденция роста степени удовлетворенности своей жизнью по мере роста дохода респондентов. Если в категории тех, кому не хватает денег даже на питание, в совокупности доля удовлетворенных составила 78,9%, то в категории тех, кто материальных затруднений не испытывает и при необходимости может приобрести дачу, квартиру, этот показатель достигал 100% (Таблица 4).

Таблица 4

Распределение ответов на вопрос: «Скажите, пожалуйста, Вы удовлетворены или не удовлетворены жизнью, которую Вы ведете?» (в разрезе дохода, в %)

	Полностью удовлетворен	Скорее удовлетворен	Скорее не удовлетворен	Полностью не удовлетворен	Затрудняюсь ответить
Нам не хватает денег даже на питание	55,3	23,7	18,4	-	2,6
Денег хватает только на самые необходимые расходы, без которых нельзя обойтись (питание)	43,3	35,7	14,8	4,3	1,9
Денег хватает на питание и другие самые необходимые расходы, одежду и мелкую бытовую технику	45,1	44,2	8,6	1,0	1,0
Денег хватает на самые необходимые расходы, одежду и крупную бытовую технику, но купить новую машину мы не можем	57,6	37,7	3,7	0,5	0,5
Денег хватает на все, кроме покупки недвижимости (дачи или квартиры)	70,4	24,3	4,7	-	0,6
Материальных затруднений не испытываем. При необходимости могли бы приобрести дачу, квартиру	85,7	14,3	-	-	-

Если рассмотреть ответы на данный вопрос в региональном разрезе, то мы видим, что наиболее удовлетворена своей жизнью молодежь столицы (94,1% в разной степени удовлетворенных), Акмолинской области (93,7%) и города Алматы (92,4%). В свою очередь наивысший процент наиболее неудовлетворенных (в сумме ответов «скорее не удовлетворен» и «полностью неудовлетворен») - в Кызылординской (20,2%), Восточно-Казахстанской (14,6%) и Северо-Казахстанской областях (14,5%).

Таким образом, мы видим, что большинство молодых людей современного Казахстана в той или иной степени удовлетворены своей жизнью. Причем более высокая степень удовлетворенности жизнью характерна для младших категорий молодежи, в данное время работающей или учащейся молодежи, характеризующейся высоким материальным доходом, проживающей, главным образом, в обеих столицах (Астане и Алматы), либо недалеко от них (Акмолинская область). В свою очередь низкая удовлетворенность своей жизнью главным образом характерна для молодых людей старшей возрастной категории (от 24 до 29 лет), имеющих материальные затруднения, временно либо постоянно не учащих и не работающих, проживающих преимущественно в Кызылординской, Восточно-Казахстанской и Северо-Казахстанской областях.

Говоря о настроениях, преобладающих сегодня у казахстанской молодежи, следует отметить, что по большей части для нее характерно наличие чувства активности, более половины опрошенных (54,7%) выделили данное настроение в качестве основного. На втором месте по упоминанию стоит оптимизм (о нем говорили 37,4% опрошенных молодых людей), на третьем – доброжелательность (28,8%). Анализируя три перечисленных настроения, мы видим, что все они носят позитивный характер, что может говорить о том, что в целом молодежь Казахстана довольно оптимистично смотрит в будущее, обращая внимание, прежде всего, на позитивные моменты. Возможно, отчасти это связано с особенностями молодого возраста, с наличием определенной опеки со стороны родителей, со слабым знакомством с проблемами общества. С другой стороны, это может указывать на то, что в целом для молодежи Казахстана сегодня создаются все условия для успешной жизни, включая наличие гарантий получения образования, государственную помощь в трудоустройстве, возможности для всестороннего развития личности (Диаграмма 3).

Диаграмма 3

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы думаете, какие настроения (чувства) преобладают сегодня у казахстанской молодежи в целом?» (в %)

На четвертом месте по частоте упоминания (23,6%) стоит такое настроение как радость, на пятом – спокойствие (16%), на шестом – удовольствие (15,9%). Мы видим, что последние три настроения дополняют приведенную выше тройку «позитивных» настроений, в сумме по результатам первых шести вариантов давая наибольшее количество случаев упоминания.

В зеркальном порядке далее следуют настроения, которые условно можно отнести к «негативным», в общей сложности занимая позиции с

седьмого по двенадцатое места. В порядке убывания данные настроения выглядят следующим образом: тревога (14%), злость (11,4%), пассивность (11,4%), усталость (9,7%), разочарование (9,8%), отчаяние (7,3%).

Проведя анализ корреляций, мы видим, что с увеличением возраста респондентов несколько снижается степень «позитивности» в восприятии мира и растет уровень «негативности» по отношению к нему. Такое настроение современной казахстанской молодежи как оптимизм в возрастной группе молодежи от 14 до 18 лет упоминалось в 41,3% случаев, затем мы видим постепенное снижение количества упоминаний о ней, демонстрируя значение в 37,3% в средней возрастной группе молодежи от 19 до 23 лет и достигая минимального (35,3%) – в старшей. Подобную тенденцию мы видим и в случае с чувством радости - 30,4%, 22,9% и 20,4% в каждой из трех возрастных групп молодежи соответственно. Одновременно мы видим логическую тенденцию роста чувства отчаяния от младшего к старшему возрасту, молодежь от 14 до 19 лет упоминала о ней в 4,8% случаев, от 20 до 23 лет – в 7,5%, от 34 лет и старше – в 8,4% случаев. Повторимся, что, по-видимому, это связано с тем, что по мере взросления молодой человек сталкивается с все большей необходимостью самостоятельно решать жизненные проблемы, брать на себя ответственность, что делает его настроения более реалистичными.

Анализ настроений молодежи в разрезе регионов проживания показывает, что наибольшую степень активности демонстрирует молодежь Астаны (74,3% упоминаний) и Актыбинской области (69,3%). В случае с Астаной это легко объяснимо, ведь столица является объектом привлечения молодежи со всех областей страны, предоставляя возможности молодым мигрантам из других регионов для получения образования и занятости. Значительная часть приезжающих характеризуется высокой степенью социальной активности, что обусловлено как их возрастом (подавляющее большинство прибывающих в столицу – молодежь), так и желанием успешно адаптироваться в новой среде.

Те же регионы (Астана и Актыбинская область) демонстрируют наибольшую степень оптимизма как настроения, присущего для молодежи (66,% и 50,5% соответственно). Наименьшая степень оптимизма (21,3%) характерна для молодежи Жамбылской области (в случае с этим регионом был зафиксирован наименьший показатель и по уровню активности как настроения).

Если говорить о так называемых «негативных» настроениях, то следует отметить, что чувство тревоги, согласно мнению самой молодежи, в наибольшей степени присуще молодым жителям г. Алматы (26,9% случаев упоминания) и Западно-Казахстанской области (26,8%).

О наличии настроения злости говорили чаще других молодые жители Павлодарской (28,2% случаев упоминания) и Западно-Казахстанской областей (21,1%), отчаяния - Павлодарской области (17,9% упоминаний), наименьшее значение данного показателя демонстрируют молодые жители Северо-Казахстанской (1,8%) и Акмолинской областей (2,5%).

Относительно чувств разочарования и усталости мы видим, что так же лидером по числу упоминаний о них является Павлодарская область (25,6% и 32,1% соответственно), минимальное значение – в Астане и Акмолинской области (по обоим настроениям около 1%).

В целом мы видим, что высокий уровень позитивных настроений, включая наличие чувств оптимизма, радости, и низкие значения негативных (тревога, злость, отчаяние, разочарование и усталость) характерны для молодежи столицы, а также жителей Акмолинской и Актюбинской областей. Наиболее «депрессивными» регионами, если говорить о распространенности среди молодежи перечисленных выше «негативных» настроений является Павлодарская и отчасти Западно-Казахстанская области.

Анализ настроений молодежи в этническом разрезе показывает, что казахам в большей степени, чем представителям других этнических групп страны, свойственны позитивные настроения, среди них значения по таким показателям как оптимизм, удовольствие, радость, спокойствие превышают показатели в других этнических группах. Наличие негативных настроений, включая злость, отчаяние, разочарование и пассивность, несколько чаще упоминалось представителями других (помимо казахов и русских) этносов и русскими (Таблица 5).

Таблица 5

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы думаете, какие настроения (чувства) преобладают сегодня у казахстанской молодежи в целом?» (в разрезе этноса, в %)

	Казах (шка)	Русский (ая)	Другой национальности
От положения дел в обществе, условий жизни в обществе	20,8	22,4	17,7
От Вас самих, Вашей целеустремленности, активности	53,4	51,9	52,2
От условий жизни и Ваших собственных усилий в равной степени	23,1	23,9	28,1
В большей степени зависит от Бога (т.е. Аллаха)	0,2	0,0	0,0
От родителей, семьи	0,4	0,0	0,0
Затрудняюсь ответить	2,2	1,7	2,0

2.3 Восприятие молодежью изменений, произошедших в стране

В ходе проведения социологического исследования молодым респондентам предлагалось назвать, какие позитивные для молодежи изменения, с их точки зрения, произошли за последний год. Восприятие социальных перемен связано со многими факторами, включая степень информированности молодежи о подобных переменах, а также

проанализированные выше особенности доминирующих среди молодежи социальных настроений. Подчеркнем, что данный вопрос касался только позитивных изменений, не затрагивая вопроса о негативных моментах.

Согласно полученным данным, чуть более четверти опрошенной молодежи (26,9%) в качестве позитивных для молодежи изменений за последний год назвали увеличение числа интересных досуговых и культурных мероприятий (Таблица 6).

Таблица 6

Распределение ответов на вопрос: «Какие позитивные для молодежи изменения, с Вашей точки зрения, произошли за последний год?» (в %)

	%
Стало больше интересных досуговых и культурных мероприятий	26,9
Появились новые спортивные и культурно-досуговые сооружения и центры	23,8
Стало больше информации об имеющихся возможностях	21,2
За последний год позитивных изменений не было/не могу отметить	17,0
Увеличился объем социальной рекламы, пропагандирующей здоровый и активный образ жизни	16,5
Появились новые формы образования и общения (молодежные лагеря, форумы и т.п.)	15,5
Увеличились возможности поступить в ведущие ВУЗы страны	14,6
Выросло число общественных организаций и проектов, ориентированных на молодежь	11,8
Появились и расширились формы профориентации школьников	10,4

О таких изменениях, главным образом, упоминали молодые жители Атырауской (52,9% упоминаний), Актыубинской (46,5%) и Карагандинской (40,3%) областей. Жители городов Казахстана упоминали об этих изменениях несколько чаще, чем сельская молодежь (30,2% упоминаний против 22,4).

На втором месте по значению для молодежи и числу упоминаний стоит такое изменение как появление новых спортивных и культурно-досуговых сооружений и центров (23,8% упоминаний). О подобном изменении чаще говорили молодые жители Атырауской (36,8%) и Кызылординской областей (30,3%).

На третьем месте стоит увеличение информации об имеющихся для молодежи возможностях – 21,2% отметивших данное позитивное изменение за последний год. На четвертом месте стоит увеличение объема социальной рекламы, пропагандирующей здоровый и активный образ жизни (16,5%), на пятом - появление новых форм образования и общения, то есть молодежных лагерей, форумов и т.п. (15,5%). Последний вариант ответа, главным образом, предпочитался респондентами младшей возрастной группы молодежи (от 14 до 18 лет), тогда как в более старших возрастах его значение поступательно снижалось (21,5%, 15,6% и 12,2% соответственно).

Кроме перечисленных изменений значимыми для молодежи оказались: увеличение возможности поступить в ведущие ВУЗы страны (14,6%), рост

числа общественных организаций и проектов, ориентированных на молодежь (11,8%), расширение форм профориентации школьников (10,4%).

Для сельской молодежи также значимыми выступили: увеличение числа и активности государственных учреждений и специалистов по работе с молодежью, а также появление государственных программ поддержки трудоустройства молодежи (в том числе, поддержка безработных).

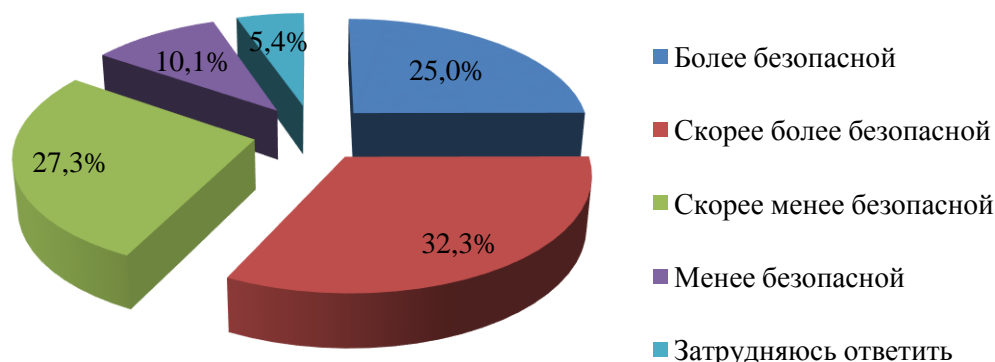
Обращает на себя внимание тот факт, что около 17% опрошенных не смогли выделить позитивных изменений за последний год. Трудно определить мотивы такого ответа, это может быть, как нейтральная оценка происходящего (ничего не изменилось), так и негативная (позитивных изменений нет, зато есть негативные).

В целом мы видим, что основными позитивными изменениями для молодежи, произошедшими за последний год в Казахстане, является увеличение возможностей для проведения молодежью культурного досуга, включая организацию курсов, спортивных мероприятий, появление новых форм общения и всестороннего развития личности.

Для выявления оценки молодежью изменений в своей жизни в ходе социологического опроса был задан вопрос: «По Вашему ощущению, жизнь становится более или менее безопасной?».

Четверть опрошенной молодежи (25%) заявила, что жизнь становится все более безопасной, 32,3% указали, что скорее она становится безопасной. **Мы видим, что чуть более половины молодых людей (в сумме двух перечисленных вариантов ответов) ощущают, что их жизнь становится со временем все более безопасной.** Практически для 37% молодежи свойственна такая характеристика изменений своей жизни как снижение ее безопасности – 27,3% находят ее все менее безопасной, 10,1% убеждены, что она стала менее безопасной (Диаграмма 4).

Распределение ответов на вопрос: «По Вашему ощущению, жизнь становится более или менее безопасной?» (в %)

Региональный анализ распределений ответов на данный вопрос показал, что наибольшее число молодежи, высоко оценивающей рост безопасности своей жизни (в сумме ответов «становится более безопасной» и «становится скорее более безопасной»), проживает в Астане (87,1%) и Атырауской области (76,5%). Лидерами по числу считающих, что жизнь становится все менее безопасной (в сумме ответов «становится менее безопасной» и «становится скорее менее безопасной»), являются Жамбылская (61,5%), Акмолинская (59,5%) и Мангистауская области (54,8%).

2.4 Установки молодежи на изменение своей жизненной ситуации

Анализ настроений современной казахстанской молодежи и оценок с ее стороны изменений, происходящих в ее жизни, включал помимо прочего изучение намерений молодежи что-то изменить в своей жизни. Мы исходили из гипотезы, согласно которой если у молодежи высока степень желания кардинально изменить свою жизнь, следовательно, степень неудовлетворенности своей настоящей жизнью невысока. В ходе социологического исследования молодежи предлагалось высказаться по поводу своей готовности к двум переменам в жизни: намерения переехать и готовность к акциям протеста.

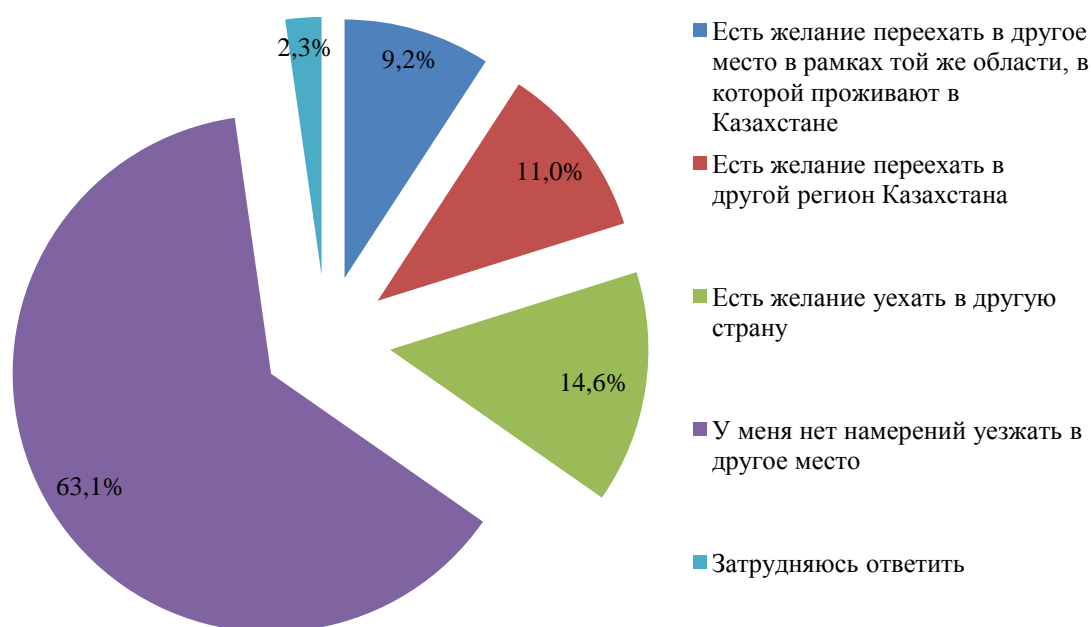
Желание и намерение молодежи к переезду изучалась по трем направлениям – переезд в другой населенный пункт внутри своей области проживания, переезд в другой регион Казахстана и переезд в другую страну (эмиграция).

Согласно полученным данным, 63,1% опрошенной молодежи не имеют (по крайней мере, не высказывают) намерения переезжать. Косвенно это может указывать на то, что подавляющее большинство молодых людей в целом удовлетворено своей настоящей жизнью. Одновременно, отсутствие намерений переехать не говорит об отсутствии такого желания, а может

указывать лишь на отсутствие у некоторой части молодежи такой возможности (Диаграмма 5).

Диаграмма 5

Распределение ответов на вопрос: «Есть ли у Вас намерение уехать из того места, в котором Вы сейчас проживаете?» (в %)

34,7% опрошенных молодых людей заявили о наличии у них намерения переехать. Среди областей, молодежь которых в наибольшей степени характеризуется желанием и готовностью переехать, «лидерами» являются Карагандинская (57,7%), Костанайская (50%) и Павлодарская (44,9%) области. Причем, желание переехать в другое место в рамках той же области, в которой проживают, в наибольшей степени характерно для молодежи Карагандинской области (21,5%), желание переехать в другой регион Казахстана – для молодых жителей Жамбылской (19,7%) и Южно-Казахстанской (18,5%) областей, желание уехать в другую страну – для молодежи Костанайской (40,6%) и Северо-Казахстанской (29,1%) областей (Таблица 7).

Таблица 7

Распределение ответов на вопрос: «Есть ли у Вас намерение уехать из того места, в котором Вы сейчас проживаете?» (в разрезе областей, в %)

	Есть желание переехать в другое место в рамках той же области, в которой проживают в Казахстане	Есть желание переехать в другой регион Казахстана	Есть желание уехать в другую страну	У меня нет намерений уезжать в другое место	Затрудняюсь ответить
Акмолинская	16,5	8,9	11,4	62,0	1,3
Актюбинская	10,9	7,9	14,9	66,3	0,0
Алматинская	14,2	9,0	5,2	68,7	2,8
Атырауская	16,2	7,4	8,8	57,4	10,3
Восточно-Казахстанская	4,2	12,5	15,3	65,3	2,8
Жамбылская	3,3	19,7	13,9	63,1	0,0
Западно-Казахстанская	4,2	7,0	22,5	60,6	5,6
Карагандинская	21,5	12,1	24,2	40,9	1,3
Костанайская	5,2	4,2	40,6	50,0	0,0
Кызылординская	2,2	11,2	9,0	76,4	1,1
Мангистауская	0,0	6,8	1,4	89,0	2,7
Павлодарская	10,3	17,9	16,7	47,4	7,7
Северо-Казахстанская	0,0	5,5	29,1	60,0	5,5
Южно-Казахстанская	11,5	18,5	9,1	60,3	0,6
Астана	2,0	1,0	6,9	87,1	3,0
Алматы	8,1	6,7	19,7	63,7	1,8

Наименьшее желание и намерение переезжать демонстрируют молодые жители Мангистауской области (только 8,2% опрошенных высказались о наличии такого намерения) и Астаны (9,9%).

Если рассмотреть данные показатели в этническом разрезе, то мы увидим, что имеются некоторые расхождения в степени намерения переехать, обусловленные этнической принадлежностью, однако они не являются ярко выраженными. Согласно полученным данным, наибольший показатель наличия намерения переехать демонстрируют русские (43,1%), далее идут представители других (помимо казахов и русских) национальностей (36,5%). Среди казахов наличие намерения переехать характерно для 32% молодежи.

Для казахов, главным образом, характерно желание переехать в другой регион Казахстана (11,8%), для русских и молодежи других национальностей - желание уехать в другую страну (27,9% и 17,7% соответственно). Мы видим, что более четверти молодых людей русской национальности испытывают желание переехать в другую страну. По-видимому, это может говорить о том, что данная категория молодежи не в полной мере удовлетворена своей настоящей жизнью, имея ряд проблем,

решение которых видится молодыми людьми только с эмиграцией (Таблица 8).

Таблица 8

Распределение ответов на вопрос: «Есть ли у Вас намерение уехать из того места, в котором Вы сейчас проживаете?» (в разрезе этноса, в %)

	Казах (шка)	Русский (ая)	Другой национальности
Есть желание переехать в другое место в рамках той же области, в которой проживают в Казахстане	10,0	7,7	6,9
Есть желание переехать в другой регион Казахстана	11,8	7,5	11,8
Есть желание уехать в другую страну	10,2	27,9	17,7
У меня нет намерений уезжать в другое место	66,3	53,6	59,6
Затрудняюсь ответить	1,7	3,2	3,9

Кроме того, анализ корреляций показал наличие тесной связи между намерением переехать (уехать) и доходом респондентов. **Намерение переехать (по всем трем направлениям переезда) в большей мере свойственно молодым людям, кому, по их словам, денег не хватает даже на питание (47,4% таких изъявили такое желание). Среди более финансово благополучных молодых людей доля готовых к переезду составила в среднем 30-38%.**

В качестве основной причины намерения переехать молодежь называла отсутствие перспектив для себя и/или своих детей, такой вариант ответа выбрали 30,8% опрошенных. Второе место занимают личные мотивы (25,7%), замыкает «тройку лидеров» желание получить образование в другом городе/стране (20,3%). Далее по мере убывания расположены следующие мотивы желаемой миграции молодежи: отсутствие возможности найти работу в своем населенном пункте (20,2%), плохая экология (17,8%), отсутствие перспектив для людей своей этнической группы (национальности) (14%), слабая социальная инфраструктура собственного населенного пункта, нехватка школ/больниц/дорог/детских садов (8,3%), желание вернуться на «историческую родину» (7,1%), отдаленность места проживания от районного/областного центра (6,9%) и высокая преступность в собственном населенном пункте (5,8%) (Таблица 9).

Таблица 9

Распределение ответов на вопрос: «Почему Вы планируете переехать?» (в %)

	%
Не вижу перспектив для себя и/или своих детей	30,8
Личные мотивы	25,7
Хочу получить образование в другом городе/стране	20,3
Не могу найти здесь работу, нашел(-а) работу в другом городе	20,3
Плохая экология	17,8
Не вижу перспектив для людей своей этнической группы (национальности)	14,0
В моем населенном пункте не хватает школ/больниц/дорог/детских садов и др.	8,3
Хочу вернуться на историческую родину	7,1
Мой населенный пункт отдален от районного/областного центра	6,9
В моем населенном пункте высокая преступность	5,8

Анализ полученных данных в разрезе возраста позволяет увидеть зависимость причин желаяния переехать от возраста молодежи. Для молодежи в возрасте от 14 до 18 лет, заявившей о своей готовности переехать, наиболее характерны такие причины как желание получить образование в другом городе/стране (39% упоминаний), нехватка в собственном населенном пункте школ/больниц/дорог/детских садов (10,4%) и отдаленность собственного населенного пункта от районного/областного центра (7,7%) (Таблица 10).

Таблица 10

Распределение ответов на вопрос: «Почему Вы планируете переехать?» (в разрезе возраста, в %)

	От 14 до 18 лет	От 19 до 23 лет	От 24 до 29 лет
Не могу найти здесь работу, нашел(-а) работу в другом городе	10,4	20,8	25,6
Мой населенный пункт отдален от районного/областного центра	7,7	6,6	6,7
В моем населенном пункте не хватает школ/больниц/дорог/детских садов и др.	10,4	8,0	7,4
Не вижу перспектив для людей своей этнической группы (национальности)	12,1	15,9	13,8
Не вижу перспектив для себя и/или своих детей	23,1	34,5	32,7
Плохая экология	19,8	21,7	13,8
В моем населенном пункте высокая преступность	7,7	5,3	5,1
Хочу вернуться на историческую родину	8,2	8,4	5,4
Хочу получить образование в другом городе/стране	39,0	18,6	10,6
Личные мотивы	28,0	24,3	25,3

Основными мотивами миграции для молодежи средней возрастной категории (19-23 года) являются: отсутствие перспектив для себя и/или своих детей (34,5%), плохая экология (21,7%) и отсутствие перспектив для людей своей этнической группы (национальности) – 15,9%. Молодежь старшей возрастной группы в качестве мотивов желаемой миграции чаще, чем две

приведенные возрастные группы, называла отсутствие возможности найти работу в собственном населенном пункте (25,6%).

Рассмотренная в начале данного фрагмента «тройка лидеров» причин желаемой миграции молодежи характерна для представителей всех этнических групп, причем в одинаковом порядке. В качестве четвертого основания для намерения переехать у казахов является невозможность найти работу в своем населенном пункте или уже имеющаяся работа в другом городе. Для русских и молодых людей других национальностей в качестве четвертого по значимости мотива миграции выступает отсутствие перспектив для людей своей этнической группы (национальности) (Таблица 11).

Таблица 11

Распределение ответов на вопрос: «Почему Вы планируете переехать?» (в разрезе этноса, в %)

	Казах	Русский	Другой национальности
Не могу найти здесь работу, нашел(-а) работу в другом городе	22,7	17,0	13,9
Мой населенный пункт отдален от районного/областного центра	8,7	3,8	3,8
В моем населенном пункте не хватает школ/больниц/дорог/детских садов и др.	9,8	5,5	6,3
Не вижу перспектив для людей своей этнической группы (национальности)	11,8	19,2	15,2
Не вижу перспектив для себя и/или своих детей	30,7	30,2	32,9
Плохая экология	19,6	15,4	12,7
В моем населенном пункте высокая преступность	6,3	3,8	7,6
Хочу вернуться на историческую родину	6,5	4,9	15,2
Хочу получить образование в другом городе/стране	20,7	21,4	15,2
Личные мотивы	24,6	29,7	22,8

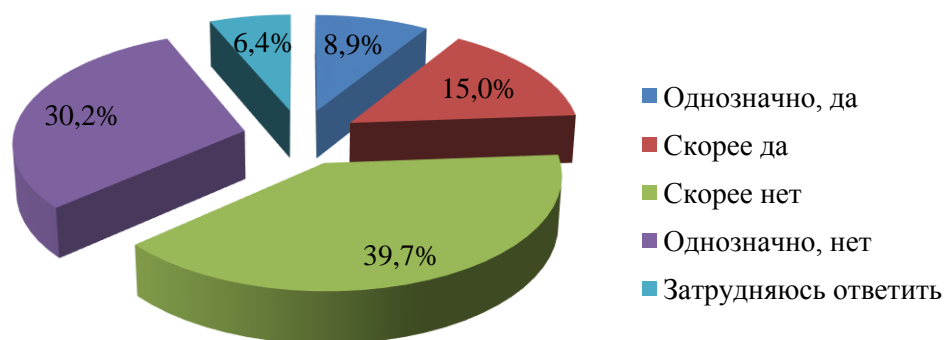
Таким образом, анализируя степень намерения современной казахстанской молодежи переехать, можно сделать вывод, что в большинстве своем молодые люди страны удовлетворены своей настоящей жизнью и желая мигрировать (как внутри страны, так за ее пределы) не испытывают. Однако, следует отметить достаточно высокий показатель такого намерения среди молодых жителей отдельных регионов страны – Карагандинской, Жамбылской, Южно-Казахстанской (в случае внутренней миграции) и Костанайской и Северо-Казахстанской областей (в случае с внешней). Кроме того, мотивация желаемой миграции может быть тесно связана с возрастом молодежи и этнической принадлежностью.

Анализ установок молодежи на изменение своей жизненной ситуации включает также анализ оценок со стороны самой молодежи вероятности

возникновения в собственном месте проживания акций протеста. Подавляющее большинство опрошенных молодых людей считают, что не существует подобной опасности (69,8% в сумме давших оценку такой вероятности как «скорее нет» и «однозначно нет») (Диаграмма 6).

Диаграмма 6

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы считаете, существует ли сейчас вероятность возникновения акций протеста в том месте (населенном пункте), где Вы живете?», (в %)

Региональный анализ полученных данных показывает, что наименьшая вероятность возникновения акций протеста (по мнению молодежи данных регионов) в Павлодарской (91% в сумме по ответам «скорее нет» и «однозначно нет»), Костанайской (в сумме 89,6%) областях и Астане (в сумме 81,2%). Наибольшая вероятность возникновения акций протеста, по мнению молодежи, характерна для Атырауской (52,9% в сумме по ответам «скорее да» и «однозначно да»), Акмолинской (в сумме 36,7%) и Мангистауской (35,6%) областей.

Выводы по разделу:

1. Важнейшей ценностью в сознании современной казахстанской молодежи является ценность семейного счастья, значение которого возрастает с увеличением возраста молодежи. В пятерку важнейших ценностей современной казахстанской молодежи (помимо ценности семьи) входят: здоровье, материальная обеспеченность и богатство, дружба и карьера.

2. В целом подавляющее большинство современной молодежи страны удовлетворены своей жизнью, причем уровень удовлетворенности снижается с возрастом молодежи. Наблюдается тенденция роста степени удовлетворенности своей жизнью по мере роста дохода респондентов. Наиболее удовлетворена своей жизнью молодежь столицы, Акмолинской области и города Алматы. В свою очередь, наивысший процент наиболее неудовлетворенных - в Кызылординской, Восточно-Казахстанской и Северо-Казахстанской областях.

3. Доминирующими настроениями в молодежной среде являются чувство активности, оптимизм и доброжелательность. С увеличением возраста респондентов несколько снижается степень «позитивности» в восприятии мира и растет уровень «негативности» по отношению к нему. Наибольшую степень активности и оптимизма демонстрирует молодежь Астаны и Актюбинской области, наиболее «депрессивным» регионом, если говорить о распространенности среди молодежи перечисленных выше «негативных» настроений является Павлодарская и отчасти Западно-Казахстанская области.

4. Основными позитивными для молодежи изменениями за последний год, по мнению современной казахстанской молодежи, являются: увеличение числа интересных досуговых и культурных мероприятий, появление новых спортивных и культурно-досуговых сооружений и центров и увеличение информации об имеющихся для молодежи возможностях.

5. В большинстве своем молодые люди страны удовлетворены своей настоящей жизнью и желания мигрировать (как внутри страны, так и за ее пределы) не испытывают. Из числа тех, кто имеет такое намерение, наибольший показатель демонстрируют русские. Для казахов главным образом характерно желание переехать в другой регион Казахстана, для русских и молодежи другой национальности - желание уехать в другую страну. В качестве основной причины намерения переехать молодежь называла отсутствие перспектив для себя и/или своих детей.

6. Подавляющее большинство опрошенных молодых людей считают, что в Казахстане не существует опасности возникновения акций протеста в местах их постоянного проживания. Наименьшая вероятность возникновения акций протеста (по мнению молодежи данных регионов) - в Павлодарской, Костанайской областях и Астане. Наибольшая вероятность возникновения акций протеста характерна для Атырауской, Акмолинской и Мангистауской областей.

Прогноз:

Судя по всему, ценности современной казахстанской молодежи, являясь достаточно устойчивыми к изменениям, сохранят свою структуру. По-прежнему, основное значение для молодежи (как и для других возрастных категорий) и в будущем будет играть семья.

В целом в сознании молодежи и в ближайшем будущем сохранится позитивное восприятие собственной жизни, что проявляется в высокой степени удовлетворенности ею.

Позитивный жизненный настрой будет присущ молодежи и в ближайшем будущем, поскольку, во-первых, это является особенностью молодого возраста, во-вторых, это связано с ростом внимания к молодежи и ее проблемам со стороны государства.

В будущем сохранится нынешний уровень миграционного настроения молодежи. Главными мотивами миграции в молодежной среде выступают: переезд на учебу (чаще в столицу); переезд, обусловленный задачей поиска работы; эмиграция, связанная с возможностью получить образование за рубежом. Как и сегодня, миграционные настроения внутри страны в большей степени будут характерны для казахов, эмиграция – для молодежи русской и других (помимо казахов и русских) национальностей.

Рекомендации:

В связи с тем, что значительная часть молодежи, проживающей в регионах, не имеет точного представления о наличии и профиле имеющихся в их регионах колледжей и ВУЗов, рекомендуется в рамках общеобразовательных школ проведение профориентационных мероприятий, направленных на ориентацию молодежи регионов на получение специальностей, востребованных «дома», что снизит установки молодежи на внутреннюю миграцию (в частности, в столицу), в результате чего снизится отток молодежи из регионов.

Рекомендуется проведение социологических исследований, направленных на глубокое изучение мотивов миграции молодежи разной этнической принадлежности, в частности тех проблем, которые могут выступить факторами «выталкивающей» миграции.

РАЗДЕЛ III. АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ МОЛОДЕЖИ КАЗАХСТАНА

3.1 Ключевые проблемы современной казахстанской молодежи (по мнению самой молодежи)

Проблема.

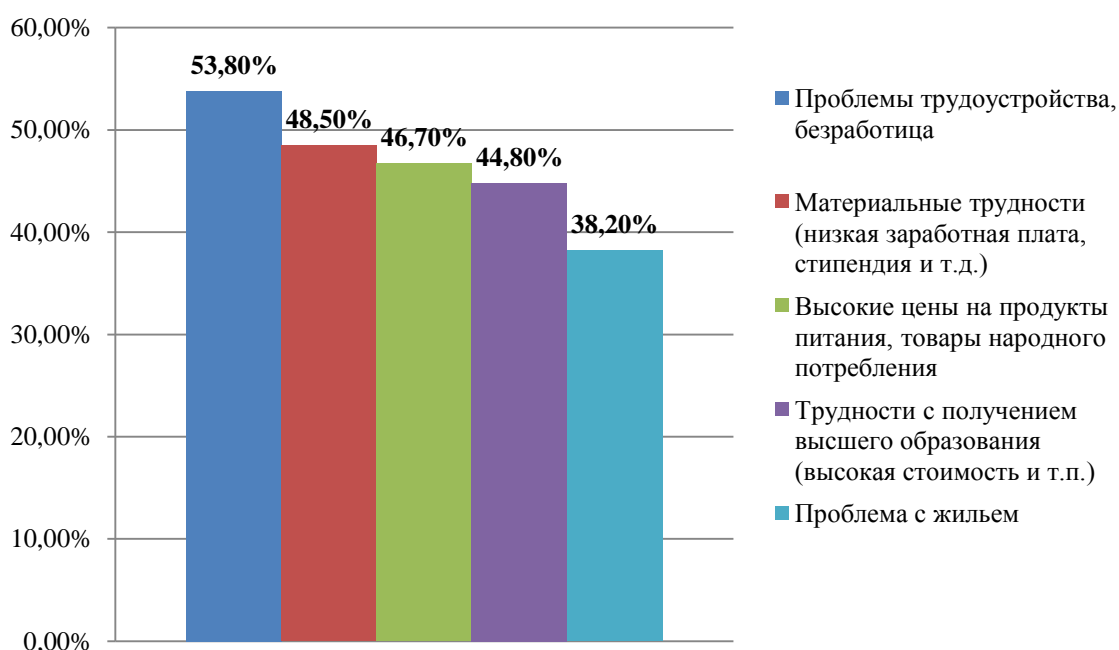
Одной из задач настоящего исследования является выявление актуальных проблем молодежи (с точки зрения ее самой) в местах постоянного проживания. Очерчивание круга наиболее важных проблем, волнующих современную молодежь страны, поможет вычлнить приоритетные проблемные моменты, рассмотрение которых должно быть отражено в программах молодежной политики, что будет способствовать не только созданию условий для решения конкретных жизненных проблем молодежи, но и поможет повысить общую удовлетворенность молодежи своей жизнью.

Результаты.

Исследование показало, что, прежде всего, молодежь современного Казахстана волнует проблема трудоустройства, безработицы, об этом заявило более половины опрошенных (53,8%). На втором месте стоят материальные трудности (низкая заработная плата, стипендия и т.д.), данную проблему испытывают 48,5% опрошенных. Третья по распространенности актуальная проблема современной молодежи страны – высокие цены на продукты питания, товары народного потребления (46,7%) (Диаграмма 7).

Диаграмма 7

Распределение ответов на вопрос: «Назовите, пожалуйста, наиболее актуальные проблемы молодежи в Вашем населенном пункте», (в %)

На четвертом месте – трудности с получением высшего образования (высокая стоимость и т.п.) – 44,8%, на пятом – проблемы с жильем (38,2%), на шестом - низкий уровень культуры, бездуховность молодежи (16,9%), седьмое место занимает отсутствие уверенности в завтрашнем дне (16,1%), далее следует высокий уровень преступности среди молодых (12,7%). Кроме перечисленных в число актуальных проблем современной молодежи, которые выделило не менее 10% опрошенных, входят: наркомания, токсикомания и алкоголизм, курение (12,5%), проблемы досуга молодежи (11,2%), конфликты с родителями/старшим поколением, непонимание родных и близких (10%).

Региональный анализ полученных результатов показывает, что трудности с получением высшего образования, главным образом, актуальны для молодежи г.Астаны (64,4%), Актыубинской (63,4%) и Западно-Казахстанской (62%) областей, материальные трудности (низкая заработная плата, стипендия и т.д.) в большей мере волнуют молодых жителей г.Астаны и Северо-Казахстанской области (77,2% и 70,9% соответственно). Высокие цены на продукты питания, товары народного потребления в качестве актуальной проблемы молодежи называли, прежде всего, жители столицы 82,2%, для них же более чем для жителей других регионов страны, актуальны проблемы трудоустройства (76,2%) и жилья (69,3%). Проблема ухудшения здоровья и неустроенность в личной жизни наиболее актуальна для молодежи Кызылординской области (в обоих случаях по 22%), конфликты с родителями в большей степени волнуют молодых жителей Мангистауской области (30,1%).

Отсутствие уверенности в завтрашнем дне характерно для молодежи Жамбылской области (32%) и г.Алматы (26%). Проблема низкого уровня культуры молодежи больше всего волнует молодежь Костанайской и Западно-Казахстанской областей (35,4 и 23,9% соответственно). Проблема преступности среди молодежи наиболее актуальна для молодых жителей Жамбылской (36,1%) и Мангистауской (23,3%) областей Казахстана. Проблемы досуга молодежи характерны, прежде всего, для Павлодарской и Северо-Казахстанской областей, наличие вредных привычек (наркомания, токсикомания и алкоголизм, курение) – для молодых жителей Жамбылской области, угроза личной безопасности – для Жамбылской и Западно-Казахстанской областей.

В целом мы видим, что выделяются три региона Казахстана, молодежь которых в большей степени, чем в других регионах страны, озабочена наличием перечисленных актуальных проблем, – Жамбылская, Западно-Казахстанская области и г. Астана.

3.2 Основные трудности молодежи в сфере трудоустройства и ожидания молодежи от государства по поводу их решения

Из приведенных выше результатов опроса относительно актуальных проблем молодежи Казахстана видно, что проблема трудоустройства

лидирует для всех категорий молодежи всех регионов страны. Решению данной проблемы традиционно уделяется значительное внимание со стороны государства, в лице различных институтов и структур.

В рамках настоящего исследования молодежи предлагалось указать на основные трудности, которые она испытывает при трудоустройстве. Более половины опрошенных (64,6%) в качестве основной трудности молодежи при устройстве на работу назвали требование опыта работы, который зачастую объективно (в связи с ранним возрастом) отсутствует (Таблица 12).

Таблица 12

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы думаете, в чем заключаются основные трудности молодежи при трудоустройстве?», (в %)

	%
Требуется опыт работы	64,6
Сложности при устройстве по своей специальности	33,1
Отсутствие связей, знакомств	34,6
Отсутствие навыков делового общения, неуверенность	15,6
Не хватает информации о рынке труда, способах поиска работы	9,5
У молодежи нет проблем с трудоустройством	2,2
Коррупция	0,4
Лень	0,1
Неграмотное население, законы не доступны и понятны	0,1
Национализм	0,1
Наставничество	0,1
Мало рабочих мест	0,1

Интересен тот факт, что 34,6% респондентов выделили в качестве проблемы молодежи при трудоустройстве отсутствие связей, знакомств. Это может говорить о том, что уже изначально значительная часть молодежи при устройстве на работу ориентирована в большей мере на неформальные каналы, нежели на формальные процедуры.

Региональный анализ полученных данных показал, что приведенная проблема в наибольшей степени волнует молодежь Мангистауской (65,8%), Костанайской (54,2%), Северо-Казахстанской (50,9%) и Жамбылской областей (50,8%). В наименьшей степени данной проблемой озабочена молодежь Атырауской области (4,4%).

Третью позицию в рейтинге основных проблем молодежи при трудоустройстве занимают сложности при устройстве на работу по своей специальности (34,6%). Судя по всему, о данной трудности говорили, прежде всего, молодые люди, имеющие не востребованную специальность (в том числе в регионе их проживания), либо дипломированные специалисты массового выпуска (юристы, экономисты и проч.).

На четвертом месте среди трудностей молодежи при трудоустройстве стоит отсутствие навыков делового общения, неуверенность в себе (15,6%). В большей степени по сравнению с другими регионами страны данная

трудность волнует молодежь Жамбылской (23%) и Южно-Казахстанской (21,5%) областей.

На пятом месте среди трудностей молодежи в процессе поиска работы и трудоустройства стоит недостаток информации о рынке труда, способах поиска работы (9,5%). В наибольшей степени данная трудность характерна для молодых жителей Костанайской (14,6%) и Западно-Казахстанской (14,1%) областей Казахстана.

Таким образом, мы видим, что основные трудности молодежи при трудоустройстве объясняются, прежде всего, объективными возрастными особенностями, связанными с отсутствием опыта поиска работы, недостаточным объемом стажа, отсутствием навыков делового общения и необходимых знакомств.

Для выявления мнения молодого населения страны о степени и форме участия государства в решении проблем трудоустройства молодежи в рамках анкетирования был задан вопрос: «Как Вы считаете, какое участие государство должно принимать в трудоустройстве выпускников учебных заведений?». Результаты показывают, что большая часть молодежи убеждена, что государство должно гарантировать выпускнику первое рабочее место, так считает 46,8% опрошенной молодежи.

Наиболее убеждены в этом молодые жители Костанайской (69,8%) и Актыубинской (63,4%) областей, по-видимому, в большей степени, чем жители других регионов, испытывающие трудности при поиске и приеме на работу и чувствующие свою уязвимость на рынке труда.

33,2% молодых респондентов считают, что государство должно оказывать поддержку в поисках работы по желанию выпускника. По-видимому, эта часть молодежи, выбравшей данный вариант ответа, опасается бытовавшего в советское время правила обязательного распределения выпускников, и поэтому оставляет каждому из них право добровольно обращаться за помощью в трудоустройстве к государству (Таблица 13).

Таблица 13

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы считаете, какое участие государство должно принимать в трудоустройстве выпускников учебных заведений?», (в %)

	%
Государство должно гарантировать первое рабочее место	46,8
Государство должно оказывать поддержку в поисках работы по желанию выпускника	33,2
Государство должно гарантировать рабочее место только в государственные структуры	12,8
Государство не должно вмешиваться в процесс трудоустройства молодежи	3,4
Сотрудничать с учебными заведениями, способствовать молодым в выборе профессии и гарантировать рабочие места	0,1
Затрудняюсь ответить	3,8

Третий по популярности ответ на данный вопрос гласит, что государство должно гарантировать рабочее место только в государственных структуры (12,8%).

Наименьшее количество ответов набрало мнение, согласно которому государство не должно вмешиваться в процесс трудоустройства молодежи, таким образом ответили лишь 3,4% опрошенных. Наибольший процент тех, кто убежден в отсутствии необходимости участия государства в процессе трудоустройства молодежи, среди жителей Астаны - при среднем показателе по стране 3,4% в столице он достигает 20,8%. Это может указывать на то, что в столице у молодежи больше возможностей трудоустроиться, рынок труда достаточно широк, и главное о том, что в целом уровень образования столичной молодежи в среднем более высок, чем в регионах.

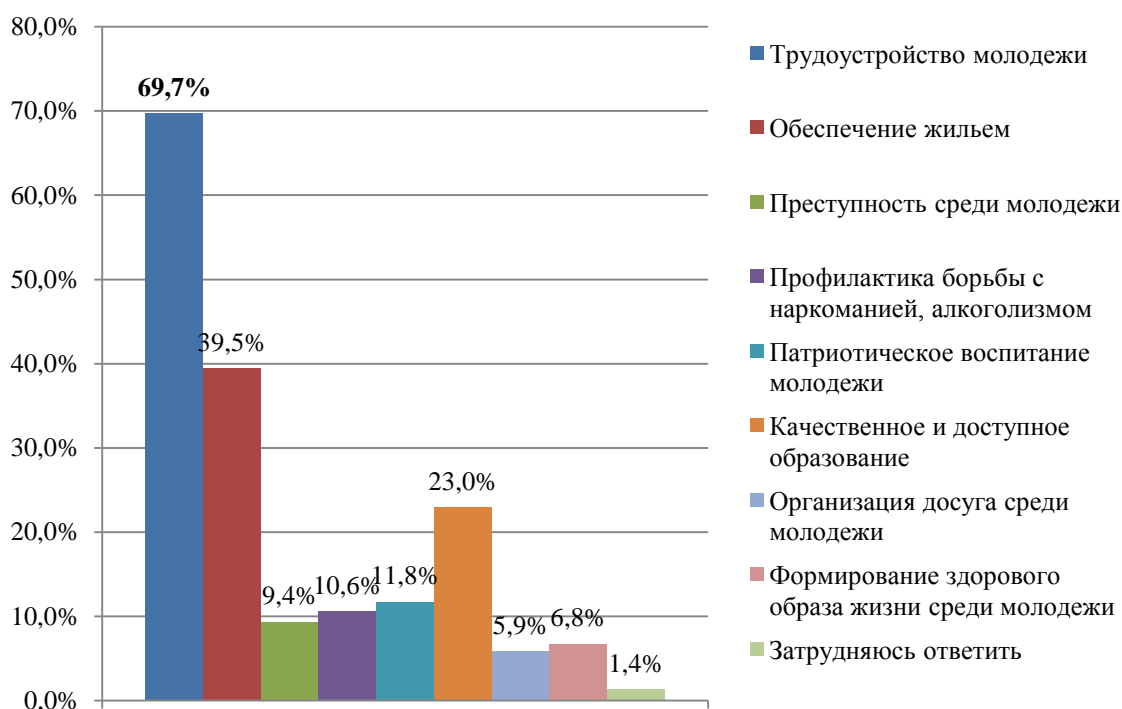
Полученные данные позволяют сделать вывод о том, что современная казахстанская молодежь испытывает серьезные трудности при трудоустройстве, в связи с чем ощущает потребность в помощи со стороны. Как уже говорилось выше, довольно значительная часть молодежи полагается в процессе поиска и устройства на работу на социальные связи и знакомства (помощь родственников и друзей). Одновременно с этим большая часть молодых людей (в сумме первых трех вариантов ответа 92,7%) убеждена, что государство в разной степени должно участвовать в процессе трудоустройства молодежи, хотя бы «новоиспеченных» выпускников учебных заведений.

3.3 Мнение молодежи о приоритетных направлениях молодежной политики в Казахстане

С вопросом об актуальных проблемах молодежи Казахстана тесно связан вопрос о тех направлениях в развитии и поддержке молодежи, которые, по мнению самой молодежи, требуют особого внимания государства. По сути, те направления, которые выделялись молодежью как наиболее нуждающиеся в государственной помощи и поддержке, являются, по-видимому, наиболее проблемными.

Согласно полученным данным, основная сфера, требующая пристального внимания со стороны государства – это сфера трудоустройства молодежи, данный вариант ответа отметили 69,7% опрошенных. Учитывая, что в ответе на данный вопрос можно было выбрать более одного варианта ответа, сумма ответов не дает 100% (Диаграмма 8).

Распределение ответов на вопрос: «По Вашему мнению, какие направления в развитии и поддержки молодежи требуют внимания со стороны государства в первую очередь?», (в %)

Второй актуальной сферой, требующей государственной поддержки, по мнению молодежи страны, является сфера жилья (39,5%). Третье место занимает проблема качественного и доступного образования, ее выделяет практически каждый четвертый опрошенный молодой человек (23%). На четвертом месте в качестве требующей государственного участия стоит проблема патриотического воспитания молодежи, о ней заявили 11,8% опрошенных. Практически каждый девятый респондент (10,6%) заявил о необходимости осуществления со стороны государства профилактики и борьбы с наркоманией, алкоголизмом. В качестве других важных сфер, требующих участия государства, набравших по результатам опроса чуть менее 10% голосов, были выделены: преступность среди молодежи (9,4%), формирование здорового образа жизни среди молодежи (6,8%) и организация досуга среди молодежи (5,9%).

Региональный срез ответов на данный вопрос позволил выделить регионы Казахстана, молодежь которых в наибольшей степени испытывает потребность во внимании со стороны государства к обозначенным проблемам. Так, проблемой трудоустройства молодежи в большей степени, чем в других регионах проживания, озабочена молодежь Северо-Казахстанской (85,5%), Костанайской (83,3%) и Актюбинской (81,2%), областей. К проблеме обеспечения жильем считает нужным обратиться государству главным образом молодежь Костанайской (58,3%), Актюбинской (51,5%) и Восточно-Казахстанской областей (50,7%). По-

видимому, именно в данных регионах проблема приобретения жилья молодыми гражданами стоит наиболее остро.

Проблема борьбы с наркоманией и алкоголизмом наиболее остро стоит перед молодыми жителями Жамбылской области, при среднем показателе по республике 10,6%, в данном регионе он достигает до 27%. Необходимость патриотического воспитания молодежи более других волнует молодежь Астаны (34,7% при среднем значении по стране 11,8%). Проблема качественного и доступного образования и необходимость повышенного внимания к ней со стороны государства наиболее актуальна для молодежи Павлодарской и Южно-Казахстанской областей (данный показатель в перечисленных регионах достигает значения в 33%, тогда как в среднем по республике он равен 23%).

Проблема организации досуга для молодежи чаще других называлась молодыми жителями Западно-Казахстанской области (15,5% при средней по республике 5,9%). Для молодежи Северо-Казахстанской области более других характерна потребность в усилении внимания государства к сфере формирования здорового образа жизни среди молодежи (20% при среднем значении по стране 6,8%).

Анализ основных направлений в развитии и поддержке молодежи, требующих внимания со стороны государства в первую очередь, в разрезе возраста показал, что имеются некоторые различия в приоритетности решения выделенных молодежью проблем, исходя из возраста респондентов. Так, проблема обеспечения жильем в большей степени волнует молодежь старшей возрастной категории от 23 до 29 лет (46,3% по сравнению с 31,3% в младшей и 35,7% в средней категории молодежи) (Таблица 14).

Таблица 14

Распределение ответов на вопрос: «По Вашему мнению, какие направления в развитии и поддержки молодежи требуют внимания со стороны государства в первую очередь?», (в разрезе возраста, в %)

	От 14 до 18 лет	От 19 до 23 лет	От 24 до 29 лет
Трудоустройство молодежи	57,7	73,9	73,2
Обеспечение жильем	31,3	35,7	46,3
Преступность среди молодежи	9,6	9,7	9,0
Профилактика борьбы с наркоманией, алкоголизмом	13,1	11,2	8,8
Патриотическое воспитание молодежи	16,5	11,4	9,5
Качественное и доступное образование	29,0	23,1	19,7
Организация досуга среди молодежи	7,5	5,7	5,1
Формирование здорового образа жизни среди молодежи	7,5	7,0	6,2
Затрудняюсь ответить	1,9	1,9	0,7

В качестве сфер, требующих внимания со стороны государства в первую очередь, преимущественно молодежью младшей возрастной группы

выделялись проблемы качественного и доступного образования, борьбы с наркоманией, алкоголизмом и досуга среди молодежи.

Таким образом, мы видим, что приоритетными направлениями в государственной молодежной политике, по мнению молодежи, должны стать те сферы жизни молодежи, которые содержат в себе наибольшее число актуальных, нерешенных проблем. Прежде всего, это такие сферы как: сфера трудоустройства, жилье и проблема качественного и доступного образования.

Выводы по разделу:

1. Ключевыми проблемами современной казахстанской молодежи являются: проблема трудоустройства, безработицы; материальные трудности; высокие цены на продукты питания, товары народного потребления.

2. Выделяются три региона Казахстана, молодежь которых в большей степени, чем в других регионах страны, озабочена наличием проблем разного рода – Жамбылская, Западно-Казахстанская области и г.Астана.

3. Основными трудностями молодежи, возникающими при устройстве на работу, являются: требование наличия опыта работы; отсутствие связей, знакомств; сложности при трудоустройстве по своей специальности. Основные трудности молодежи при трудоустройстве объясняются, прежде всего, объективными возрастными особенностями, связанными с отсутствием опыта поиска работы, недостаточным объемом стажа, отсутствием навыков делового общения и необходимых знакомств.

4. Большая часть молодежи убеждена, что государство должно гарантировать выпускнику первое рабочее место, поскольку выпускники ВУЗов являются наиболее уязвимой на рынке труда категорией молодежи.

5. Основными сферами, требующими пристального внимания со стороны государства, являются сфера трудоустройства молодежи, сфера жилья, проблема качественного и доступного образования. Проблемой трудоустройства молодежи в большей степени, чем в других регионах проживания, озабочена молодежь Северо-Казахстанской, Костанайской и Актюбинской областей. К проблеме обеспечения жильем считает нужным обратиться государству, главным образом, молодежь Костанайской, Актюбинской и Восточно-Казахстанской областей.

Прогноз:

В будущем сохранится актуальность двух основных проблем молодежи: трудоустройство и материальные трудности, которые во многом взаимосвязаны между собой. Кроме того, в ближайшем будущем сохранится актуальность для молодежи проблем жилья и качественного образования.

Сохранятся трудности молодежи, возникающие при устройстве на работу, поскольку большая их часть объективно обусловлена особенностями возраста.

Рекомендации:

В связи с тем, что значительная часть молодежи испытывает трудности при трудоустройстве и нуждаются в помощи извне, рекомендуется активизация деятельности молодежных бирж труда в направлении проведения разъяснительных мероприятий по применению различных эффективных стратегий поиска работы.

Рекомендуется уделять больше внимания реализации программ переподготовки и повышения квалификации молодых специалистов, не

имеющих возможности трудоустроиться из-за не востребовавшейся (в том числе в определенном населенном пункте) специальности.

Рекомендуется активизация работы в сфере строительства доступного для молодежи жилья (в том числе приобретения льготного жилья молодыми дипломированными специалистами) в регионах с недостатком рабочей силы.

РАЗДЕЛ IV. ИНФОРМИРОВАННОСТЬ МОЛОДЕЖИ О ГОСУДАРСТВЕННОЙ МОЛОДЕЖНОЙ ПОЛИТИКЕ

4.1 Мнение молодежи Казахстана о значении государственной молодежной политики

Проблема.

Государственная молодежная политика, целью которой является создание условий для полноценного и всестороннего развития молодежи, обеспечение успешной социализации, является одним из приоритетов политики нашей страны. В связи с этим, ключевой характер имеет проблема информированности молодежи, как объекта приложения сил, о целях, задачах и основных направлениях государственной молодежной политики.

Результаты.

На вопрос анкеты: «Скажите, что для Вас значит понятие «государственная молодежная политика»?», наиболее популярным стал вариант «Воспитание патриотичной молодежи». Этот вариант выбрали 41,5% респондентов в целом, кроме того он лидирует и в региональном разрезе, во всех регионах кроме Акмолинской и Северо-Казахстанской областей. На втором месте стоит вариант «Создание условий для развития молодежи» (29,9%), на третьем – «Помощь в получении образования» (24,5%), затем идут «Обучение молодых людей самоорганизации» (17,7%) и «Создание условий в решении социальных проблем» (16,5%).

Менее популярны ответы «Воспитание ответственности за судьбу государства» (12,2%), «Воспитание ответственной и самостоятельной молодежи» (12,1%), «Формирование здорового образа жизни среди молодежи» (12%). После них идут «Подготовка молодежных лидеров» (11,7%), «Создание трудового резерва для государства» (11,3%) и «Развитие институтов молодежной политики (молодежный ресурсный центр, управление по молодежной политике и т.д.)» (11%). Остальные варианты выбраны менее чем каждым десятым респондентом.

Довольно непопулярными оказались варианты: «Я не знаю ничего о молодежной политике и в чем смысл государственной молодежной политики» (6,1%) и «Я не вижу особого смысла в государственной молодежной политике» (2,4%).

В региональном разрезе тенденции в целом схожи, однако можно выделить некоторые различия. Так, в Акмолинской и Северо-Казахстанской областях лидирует вариант «Создание условий для развития молодежи» (25,3% и 38,2% соответственно). В Актюбинской области вариант «Помощь в получении образования» выбрали 44,6% опрошенных, что гораздо выше, чем в других регионах. Очевидно, что

такое отличие маркирует наличие проблемы в этой сфере в данном регионе (Таблица 15).

Таблица 15

Распределение ответов на вопрос: «Скажите, что для Вас значит понятие «государственная молодежная политика?», (в %)

	%		%
Воспитание патриотичной молодежи	41,5	Подготовка молодежных лидеров	11,7
Создание условий для развития молодежи	29,9	Создание трудового резерва для государства	11,3
Помощь в получении образования	24,5	Развитие институтов молодежной политики (молодежный ресурсный центр, управление по молодежной политике и т.д.)	11,0
Обучение молодых людей самоорганизации	17,7	Стимулирование гражданской активности молодежи	9,6
Создание условий в решении социальных проблем	16,5	Формирование резерва активной молодежи	7,9
Воспитание ответственности за судьбу государства	12,2	Профилактика наркомании, токсикомании, алкоголизма в молодежной среде	7,1
Воспитание ответственной и самостоятельной молодежи	12,1	Я не знаю ничего о молодежной политике и в чем смысл государственной молодежной политики	6,1
Формирование здорового образа жизни среди молодежи	12,0	Я не вижу особого смысла в государственной молодежной политике	2,4

Довольно любопытны некоторые варианты, выбранные респондентами из г.Астаны. Ответ «Воспитание патриотичной молодежи», который, как мы отмечали выше, по Казахстану стал самым популярным, и в Астане является таковым. Однако, если в других регионах доля выбравших этот вариант колеблется от 22,8% (Акмолинская область) до 52,3% (Карагандинская область), и в целом по стране составляет 41,5%, то в Астане этот показатель составил 66,3%.

На втором месте в Астане стоит вариант «Воспитание ответственности за судьбу государства» (34,7%). Сходный показатель у этого варианта только в Северо-Казахстанской области (30,9%), в остальных регионах он относительно непопулярен и колеблется от 5,1% (Акмолинская область) до 15,6% (Жамбылская область).

Остальные три позиции топ-5 Астаны занимают следующие варианты: «Воспитание ответственной и самостоятельной молодежи» (25,7%), «Помощь в получении образования» (24,8%) и «Формирование здорового образа жизни среди молодежи» (18,8%).

Вариант «Создание условий для развития молодежи», занявший по стране второе место по популярности, в Астане набрал лишь 17,8% голосов и занимает шестое место.

Подобное расхождение с общеказахстанскими трендами можно объяснить комплексом причин. Во-первых, уровень жизни в Астане в среднем выше, чем по стране. Во-вторых, в Астане, возможно, больше внимания уделяется идеологической работе с молодежью.

Рассмотрим пять самых популярных вариантов ответа на вопрос: «Скажите, что для Вас значит понятие «государственная молодежная политика»?» в каждом регионе. Единственный вариант, который вошел в первую пятерку в каждом регионе Казахстана – «Воспитание патриотичной молодежи». На втором месте – «Создание условий для развития молодежи» и «Помощь в получении образования». Первый из них, как мы выше упоминали, не вошел в первую пятерку только в Астане. Второй не попал в топ-5 только в Северо-Казахстанской области. Очевидно, в СКО эта проблема стоит не настолько остро, как в других регионах страны.

Дальше рейтинг самых популярных ответов, вошедших в топ-5, выглядит следующим образом: «Обучение молодых людей самоорганизации» (8 регионов), «Создание условий в решении социальных проблем» и «Воспитание ответственной и самостоятельной молодежи» (6 регионов), «Формирование здорового образа жизни среди молодежи» (5 регионов). «Подготовка молодежных лидеров», «Развитие институтов молодежной политики» и «Воспитание ответственности за судьбу государства» вошли в первую пятерку в трех регионах. Варианты «Формирование резерва активной молодежи» и «Профилактика наркомании, токсикомании, алкоголизма в молодежной среде» вошли в топ-5 только в одном регионе.

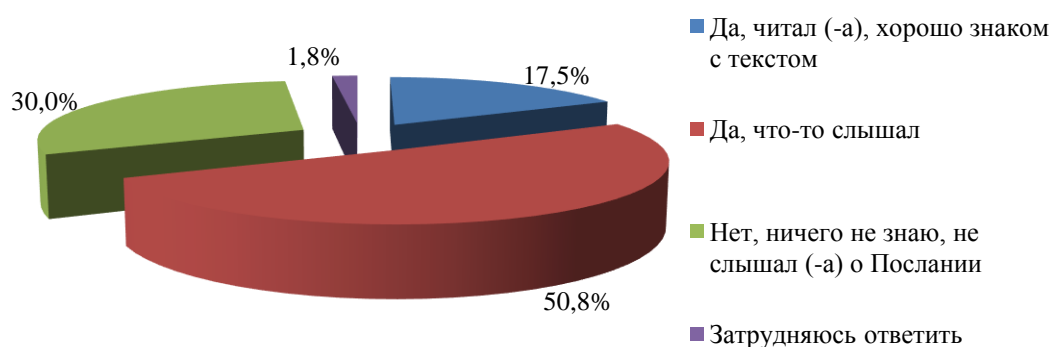
4.2 Осведомленность молодежи о содержании программных Посланий и статей Президента Республики Казахстан

Президент Республики Казахстан – Лидер Нации Н.А. Назарбаев как глава государства играет ключевую роль в становлении молодежной политики. Соответственно, уровень знакомства с его работами, статьями и Посланиями народу Казахстана также является показателем информированности о молодежной политике государства. Послание Президента Казахстана народу страны «Третья модернизация Казахстана: глобальная конкурентоспособность» было озвучено 31 января 2017 года, статья «Взгляд в будущее – модернизация общественного сознания» - опубликована 12 апреля 2017 года. Оба документа содержат ключевые тезисы, определяющие стратегию развития Казахстана на ближайшие десятилетия, и являются наиболее актуальными из всего корпуса текстов Президента.

На вопрос анкеты: «Слышали Вы или читали Послание Президента Казахстана народу страны «Третья модернизация Казахстана: глобальная конкурентоспособность», которое было озвучено 31 января 2017 года?», большая часть респондентов ответила «Да, что-то слышал» (50,8%). Вариант «Нет, ничего не знаю, не слышал(-а) о Послании» выбрали 30% опрошенных. Хорошо знакомы с текстом лишь 17,5% респондентов, и 1,8% затруднились ответить (Диаграмма 9).

Диаграмма 9

Распределение ответов на вопрос: «Слышали Вы или читали Послание Президента Казахстана народу страны «Третья модернизация Казахстана: глобальная конкурентоспособность», которое было озвучено 31 января 2017 года?», (в %)

Сравнение данных по занятости позволяет сделать вывод, что наиболее осведомленная о Послании часть молодого населения - это те, кто работает (19%), либо учится и работает одновременно (21,8%). Такова доля тех, кто выбрал вариант «Да, читал (-а), хорошо знаком с текстом». Доля хорошо знакомых с текстом Послания среди группы «Не учусь и не работаю, ищу работу» составила лишь 10,1%, а в группе «Не учусь и не работаю, не ищу работу» - 13,5%.

В последней группе доля тех, кто ничего не слышал о Послании, составила 44,0%, это наибольший показатель среди групп, разделенных по степени занятости. Второе место среди ничего не слышавших о Послании занимает группа «Учусь» (30,9%), что представляется нам очередным маркером недостаточно развитой системы информационной поддержки молодежи. Если не работающие в какой-то степени выключены из социальных схем, и работа с ними затруднена, то школьников и студентов нельзя причислить к группам, доступ к которым чем-то ограничен.

Анализируя разрез данных по национальностям, можно констатировать определенную зависимость степени осведомленности о Послании от национальности респондента. Осведомленность казахов в целом выше, чем осведомленность русских и представителей других

национальностей. Так, хорошо знакомы с текстом Послания 19,8% казахов, 12,2% русских и 12,3% представителей других национальностей. Вариант «Нет, ничего не знаю, не слышал (-а) о Послании» выбрали 26,6% казахов, 32,9% русских и 47,3% представителей других национальностей.

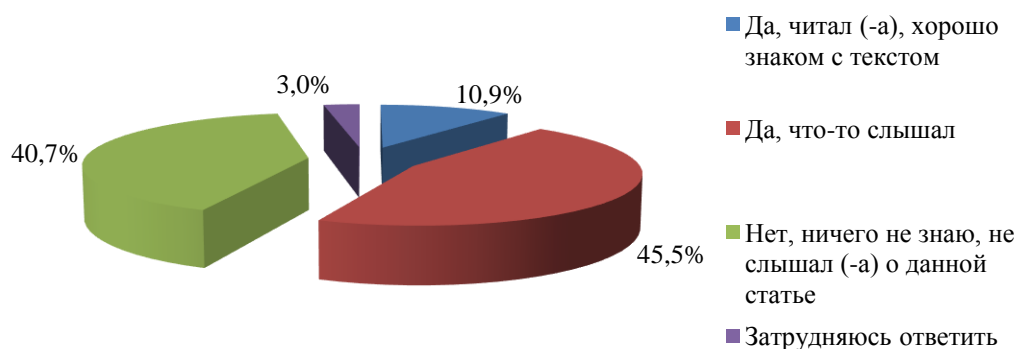
В региональном разрезе, пять лидеров с наибольшей долей ответа «Да, читал (-а), хорошо знаком с текстом» выглядят следующим образом: Атырауская (29,4%), Восточно-Казахстанская (28,5%), Южно-Казахстанская (22,9%), Карагандинская (22,1%) и Северо-Казахстанская (20%) области.

Аутсайдеры с наибольшей долей варианта «Нет, ничего не знаю, не слышал (-а) о Послании»: Мангистауская (68,5%), Костанайская (44,8%), Актюбинская (41,6%), Алматинская (39,8%) и Карагандинская (38,3%) области.

В ответе на вопрос анкеты: «Скажите, пожалуйста, Вы читали или слышали о программной статье Президента страны Н.А. Назарбаева «Взгляд в будущее – модернизация общественного сознания», которая была опубликована в СМИ 12 апреля этого года?» большая часть респондентов также выбрала вариант «Да, что-то слышал» (45,5%). На втором месте вариант «Нет, ничего не знаю, не слышал (-а) о данной статье» (40,7%), затем «Да, читал (-а), хорошо знаком с текстом» (10,9%) и «Затрудняюсь ответить» (3,0%) (Диаграмма 10).

Диаграмма 10

Распределение ответов на вопрос: «Скажите, пожалуйста, Вы читали или слышали о программной статье Президента страны Н.А. Назарбаева «Взгляд в будущее – модернизация общественного сознания», которая была опубликована в СМИ 12 апреля этого года?», (в %)

При анализе среза занятости респондентов выяснилось, что наиболее информированы представители категории «Учусь и одновременно работаю», 15,1% которой выбрали вариант «Да, читал (-а), хорошо знаком с текстом». Респонденты, выбравшие вариант «Работаю», так же на втором месте по этому показателю с долей 11,7%.

Среди тех, кто ничего не слышал о данной статье, лидируют представители категории «Не учусь и не работаю, не ищу работу» (57,4%), на втором месте - респонденты, которые не учатся и не работают, но ищут работу (42,8%). В категории «Учусь и одновременно работаю» этот показатель составил 42%, «Учусь» - 41,1%, «Работаю» - 36,8%.

В разрезе по национальностям респондентов, как и в предыдущем случае, наиболее осведомленными о статье Президента оказались казахи. Так, вариант «Да, читал (-а), хорошо знаком с текстом» выбрали 13% казахов, 7% русских и лишь 3,9% представителей других этносов страны.

Вариант «Нет, ничего не знаю, не слышал (-а) о данной статье» выбрали 35,9% казахов, 47,4% русских и 60,1% представителей других национальностей.

В целом, мы видим, что полученные данные демонстрируют достаточно низкую степень осведомленности современной казахстанской молодежи о программных документах Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева, что может говорить об имеющихся проблемах в области проведения разъяснительных работ с молодежью относительно содержания данных источников.

4.3 Информированность молодежи о молодежных организациях в стране

Молодежная политика государства приводится в жизнь, благодаря действиям целого ряда органов, в том числе молодежных организаций. В данном параграфе оценивается степень знакомства молодежи с рядом организаций, таких как Управления по вопросам молодежной политики/внутренней политики при местных исполнительных органах, ресурсные центры, Молодежное крыло «Жас Отан» партии «Нұр Отан», Национальная волонтерская сеть, Конгресс молодежи Казахстана, Альянс студентов Казахстана и Научно-исследовательский центр «Молодежь».

Из семи затронутых в исследовании организаций наиболее известна молодому населению Казахстана «Жас Отан» - молодежное крыло партии «Нұр Отан». 51,6% опрошенных знают данную организацию и еще 32% слышали о ней (Таблица 16).

На втором месте стоит Национальная волонтерская сеть (вариант «Знаю» - 25%), затем идут Управления молодежной политики местных исполнительных органов (20%), Альянс студентов Казахстана (19,4%), молодежные ресурсные центры (18,4%), научно-исследовательский центр «Молодежь» (17,7%) и Конгресс молодежи Казахстана (17%).

Таблица 16

Распределение ответов на вопрос: «Скажите, пожалуйста, какие государственные и негосударственные организации, которые работают с молодежью и с молодежными организациями Вы знаете?», (в %)

	Знаю	Что-то слышал	Ничего не знаю, не слышал	Затрудняюсь ответить
Управление по вопросам молодежной политики/внутренней политики	20,0	35,0	39,7	5,4
Молодежные ресурсные центры	18,4	30,8	45,1	5,8
Молодежное крыло «Жас Отан»	51,6	32,0	14,0	2,5
Национальная волонтерская сеть	25,0	36,9	32,9	5,3
Конгресс молодежи Казахстана	17,0	37,1	40,5	5,6
Альянс студентов Казахстана	19,4	34,5	39,6	6,6
НИЦ «Молодежь»	17,7	33,1	42,4	6,9

Если суммировать доли вариантов «Знаю» и «Что-то слышал», то результат несколько меняется. Лидирует все так же «Жас Отан» (83,6%), на втором месте - Национальная волонтерская сеть (61,9%), затем - Управления по вопросам молодежной политики (55%). Конгресс молодежи Казахстана выходит на четвертое место (54%), Альянс студентов Казахстана смещается на пятое (53,9%), НИЦ «Молодежь» - на шестое (50,8%), а молодежные ресурсные центры оказываются на последнем месте (49,2%) (Таблица 17).

Таблица 17

Распределение ответов на вопрос: «Скажите, пожалуйста, какие государственные и негосударственные организации, которые работают с молодежью и с молодежными организациями Вы знаете?», (суммированы варианты «Знаю» и «Что-то слышал», в %)

Наименование организации	%
«Жас Отан»	83,6
Национальная волонтерская сеть	61,9
Управления по вопросам молодежной/внутренней политики	55
Альянс студентов Казахстана	53,9
Молодежные ресурсные центры	49,2
НИЦ «Молодежь»	50,8
Конгресс молодежи Казахстана	54,0

Следует отметить, что ключевыми показателями для анализа являются все же не варианты «Знаю» и «Ничего не знаю, не слышал (-а)». Вариант «Что-то слышал (-а)», безусловно, необходимо учитывать, однако он является лишь достаточно косвенным свидетельством деятельности организации и ее известности в молодежной среде. В частности, для респондента достаточно просто прочитать заметку в СМИ или даже случайно услышать об организации, что отражено и в формулировке, чтобы выбрать этот вариант. Таким образом, мы видим, что количество

знающих превышает количество не знающих, только для одной организации - «Жас Отан».

Проанализируем рассматриваемые показатели в региональном разрезе. Среди наиболее осведомленных о деятельности молодежных организаций следует назвать Атыраускую, Восточно-Казахстанскую, Жамбылскую и Кызылординскую области. В этих четырех регионах доля респондентов, выбравших вариант «Знаю», превышает долю выбравших ответ «Ничего не знаю, не слышал (-а)» по всем организациям, указанным в анкете. Особо следует отметить Атыраускую область, где доля «знающих» превышает количество «не знающих» иногда в десятки раз. Так, Конгресс молодежи Казахстана там знают 33,8% опрошенных, а не знают лишь 1,5%.

В Северо-Казахстанской области молодежь показала, что знает четыре организации: Управление по вопросам молодежной политики (27,3%), «Жас Отан» (43,6%), Национальная волонтерская сеть (30,9%) и Альянс студентов Казахстана (23,6%). В Западно-Казахстанской и Павлодарской областях, а также в городе Алматы вариант «Знаю» респонденты выбрали лишь по отношению к двум организациям. Первая из них – это «Жас Отан» (54,9%, 56,4% и 57,4% соответственно). Вторая – Национальная волонтерская сеть (36,6%, 30,8%, 28,3% соответственно).

Выбивается из общего ряда Мангистауская область, в которой процент респондентов, выбравших вариант «Ничего не знаю, не слышал (-а)», превышает количество знающих по всем рассматриваемым организациям. Во всех остальных областях, а также в г. Астана, молодежь уверенно знает только «Жас Отан».

В целом, мы видим, что степень информированности молодежи Казахстана о деятельности молодежных организаций сравнительно мала. Различия в степени знакомства молодежи с направлениями деятельности данных институтов во многом обусловлены, главным образом, регионом проживания молодежи.

4.4 Уровень знакомства молодежи с реализацией государственных проектов в области молодежной политики и степень участия в них

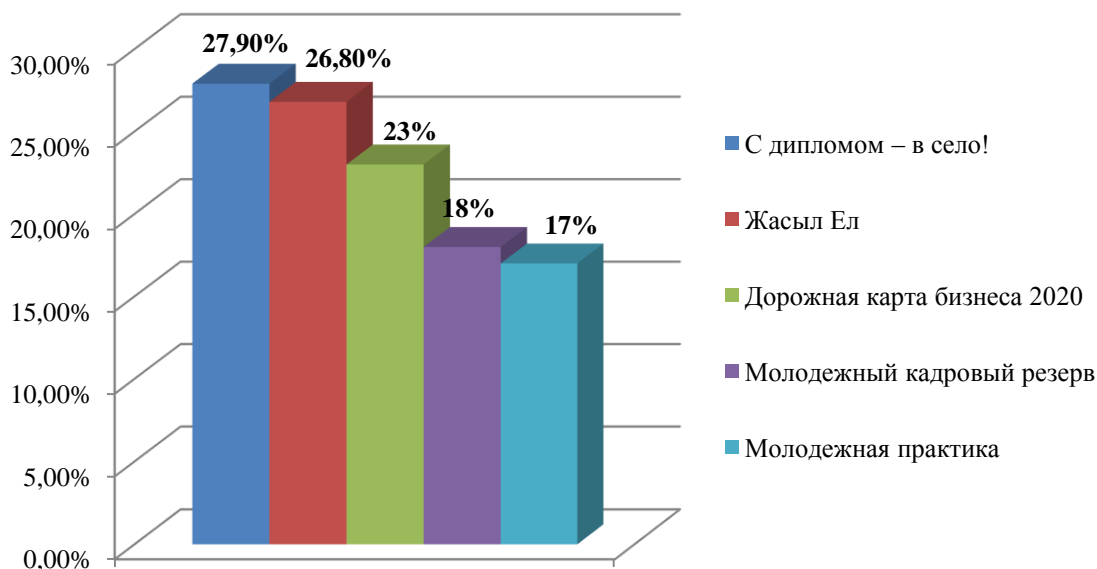
Молодежная политика государства осуществляется, в том числе, посредством реализации ряда молодежных программ. В рамках настоящего исследования была изучена степень знакомства молодежи Казахстана с такими программами, как «Молодежная практика», «С дипломом – в село!», «Молодежный кадровый резерв», «Жасыл Ел», Единая программа поддержки и развития бизнеса «Дорожная карта бизнеса 2020».

По уровню осведомленности (вариант «Хорошо знаю») программы распределились следующим образом: «С дипломом – в село!» (27,9%), «Жасыл Ел» (26,8%), Единая программа поддержки и развития бизнеса

«Дорожная карта бизнеса 2020» (23%), «Молодежный кадровый резерв» (18%), «Молодежная практика» (17%) (Диаграмма 11).

Диаграмма 11

Распределение ответов на вопрос: «О каких государственных программах и проектах по поддержке молодежи Вы слышали, знаете или являлись участником?», (в %)

Гораздо большее количество респондентов выбрало вариант «Да, слышал»: «Молодежный кадровый резерв» (79,4%), «Молодежная практика» (78,9%), «Дорожная карта бизнеса 2020» (75,5%), «С дипломом – в село!» (70,7%), «Жасыл Ел» (68,9%).

При этом можно констатировать относительно низкий уровень участия респондентов в данных программах. На первом месте по этому показателю находится программа «Жасыл Ел» (4,3%), затем идут программы «Молодежная практика» (4,1%), «Молодежный кадровый резерв» (2,6%), «Дорожная карта бизнеса 2020» (1,5%), «С дипломом – в село!» (1,4%).

Проанализируем уровень знакомства и степень участия в молодежных программах по регионам. Все регионы Казахстана мы поделили по степени информированности на четыре группы. В первую группу вошли регионы, в которых средняя доля респондентов, выбравших вариант «Хорошо знаю» по пяти программам, превышает 30%. Это Кызылординская (35,1%), Восточно-Казахстанская (33,6%), Жамбылская (32,1%) и Алматинская (31,2%) области.

Во второй группе – регионы с показателем от 20%, но менее 30%. Это Западно-Казахстанская (28,8%), Атырауская (25,5%), Карагандинская (24,4%), Павлодарская (24,0%), Актюбинская (22,2%), Южно-Казахстанская (20,6%) области, а также город Алматы (20,2%). В третьей группе, в которой показатели информированности составляют менее 20%, но более 10%, находятся Костанайская (10,6%) и Северо-Казахстанская (10,3%) области.

Замыкают список аутсайдеры, чьи средние показатели составляют менее 10%. Это Акмолинская область (6,4%), город Астана (2,4%) и Мангистауская область (1,4%).

Программу «Жасыл Ел» по охвату регионов можно поставить на первое место. Респонденты из 14 регионов участвовали в ней (исключая Атыраускую и Мангистаускую области), при этом уровень участия в данной программе самый высокий. Так, в Западно-Казахстанской области доля участвовавших в программе «Жасыл Ел» среди респондентов составляет 18,5%, а в Актыбинской – 13,9%.

В программе «Молодежная практика» так же принимали участие респонденты из 14 регионов, за исключением Костанайской и Мангистауской областей. Однако, если в Акмолинской и Северо-Казахстанской областях в данной программе участвовал каждый десятый респондент (10,8%), то в Алматинской и Восточно-Казахстанской областях этот показатель составляет менее одного процента (0,6% и 0,9% соответственно).

На третьем месте стоит программа «С дипломом – в село!» - 11 регионов, за исключением Атырауской, Жамбылской, Мангистауской, Северо-Казахстанской областей и г. Астана. Наибольший процент участия в данной программе – в Акмолинской области (5,3%) и ЗКО (5%). Наименьший среди участвовавших - в ЮКО (0,7%) и ВКО (0,8%).

Следующая по охвату программа - «Дорожная карта бизнеса 2020» (10 регионов). В ней не принимали участие респонденты из следующих регионов: Акмолинская, Атырауская, Костанайская, Мангистауская, Павлодарская и Северо-Казахстанская области. Наибольшая доля участников данной программы наблюдается среди респондентов в ЗКО (4,8%) и Жамбылской области (4,3%), наименьшая - в Восточно-Казахстанской области (0,9%).

Завершает список программа «Молодежный кадровый резерв», в которой принимали участие респонденты из девяти регионов. В программе не участвовали опрошенные из Акмолинской, Алматинской, Восточно-Казахстанской, Мангистауской, Павлодарской, Северо-Казахстанской областей, а также из г. Астаны. Наибольшая доля участников этой программы проживает в Актыбинской и Западно-Казахстанской областях (9,2% и 8,9% соответственно), наименьший процент - в Жамбылской и Костанайской областях (0,9% и 1,1%).

Респонденты из Актыбинской, Южно-Казахстанской, Западно-Казахстанской, Карагандинской, Кызылординской областей, а также города Алматы принимали участие во всех пяти программах. Молодые жители Алматинской, Восточно-Казахстанской, Жамбылской и Костанайской областей – в четырех. Молодежь Павлодарской и Акмолинской областей, а также города Астана – в трех, Атырауской и Северо-Казахстанской – в двух.

Аутсайдером среди регионов, безусловно, является Мангистауская область, респонденты из которой не принимали участие ни в одной программе из перечисленных.

В целом можно сказать, что уровень знакомства молодежи с реализацией государственных проектов в области молодежной политики и степень участия в них достаточно невысоки. Во многом это объясняется описанным выше низким уровнем осведомленности молодежи о направлениях молодежной политики и о возможностях участия в ней.

Выводы по разделу:

1. Молодежь Казахстана в целом осознает роль государственной молодежной политики и признает ее необходимость. Подавляющее большинство считает себя в той или иной степени осведомленными о молодежной политике, имеют определенное представление о ней и о том, какой она должна быть.

2. Молодежь видит в государственной молодежной политике, в первую очередь, идеологический инструмент. Во вторую очередь, молодежь видит в государственной молодежной политике некий механизм социального обеспечения. Можно сказать, что в какой-то части представления молодежи о государственной молодежной политике совпадают с представлениями собственно государства. Однако в целом молодежь более ориентирована на проблемы, актуальные для нее здесь и сейчас и слабо знакома с государственными программами.

3. Можно констатировать относительно низкий уровень знакомства представителей молодежи с программными текстами Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева. Тот факт, что казахи гораздо лучше знакомы с текстами Послания и статьи Президента, говорит, возможно, о более высокой мотивации представителей титульного этноса в вопросах осведомленности о политике государства и стратегии ее развития. Однако и среди казахской молодежи процент тех, кто ничего не знает о столь важных программных документах, непозволительно высок.

4. Довольно показательным является тот факт, что наилучшее знакомство с текстами Президента показывают работающие респонденты, входящие в число наиболее социально активных и социально сформировавшихся слоев населения. Среди учащихся же лишь каждый десятый знаком со статьей Президента и лишь приблизительно каждый шестой – с текстом Послания. Между тем именно учащиеся, как группа, которая наиболее уязвима к деструктивным веяниям, группа еще социально формирующаяся, должна быть объектом непрерывного государственного внимания.

5. Уровень знакомства респондентов с молодежными организациями так же достаточно низок. По всей видимости, лидирующие позиции «Жас Отан» можно объяснить известностью материнской организации – партии «Нұр Отан». В остальных случаях доля тех, кто не знает перечисленные организации, значительно выше, чем доля тех, кто осведомлен в достаточной степени. Большой процент респондентов, выбравших вариант «Что-то слышал(-а)», не должен нас обманывать – это не ключевой показатель информированности населения.

6. Уровень знакомства респондентов с молодежными программами и степени участия в них неравномерен. Довольно показательным является тот факт, что данные об информированности в различных регионах кардинально отличаются. Если в среднем, каждый третий респондент из Кызылординской или Восточно-Казахстанской областей хорошо знаком с

работой молодежных программ, то в городе Астана это один из сорока респондентов, а в Мангистауской области - лишь один из семидесяти.

7. Все вышеперечисленное говорит о необходимости оптимизации информационной политики, распространения ее на разные слои населения. Возможна диверсификация информационного продукта с тем, чтобы воздействовать наилучшим образом на различные социальные группы, в зависимости от языка, национальности, уровня занятости, мировоззрения и т.п. Кроме того, налицо неравномерное распределение информации в различных регионах.

Прогноз:

Если уровень информационного освещения целей государства в области работы с молодежью и деятельности молодежных организаций сохранится на прежнем уровне, можно прогнозировать сохранение столь же низкой степени осведомленности молодежи в области государственной молодежной политики и в ближайшем будущем.

Рекомендации:

В силу того, что молодежь современного Казахстана достаточно слабо знакома с государственными программами, касающимися поддержки молодежи, рекомендуется активизация работы по проведению информационных мероприятий, целью которых стало бы ознакомление молодых людей с существующими государственными программами и с возможностями, которые они предоставляют.

Учитывая относительно низкий уровень знакомства представителей молодежи с программными текстами Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева, рекомендуется внесение данных материалов в образовательные программы обучения учебных заведений разного уровня, начиная со средних школ. Рекомендуется при этом уделить внимание вопросам повышения мотивации ознакомления с данными документами представителей всех этносов, проживающих в Казахстане.

Учитывая сравнительно низкий уровень знакомства респондентов с молодежными организациями, рекомендуется по месту учебы и/или работы молодежи организация и проведение выездных ознакомительных мероприятий членами молодежных организаций, целью которых является презентация деятельности организации, ее целей и возможностей, которые она предоставляет для развития молодежи страны.

С целью оптимизации информационной политики в области молодежных программ, рекомендуется более широкое освещение в СМИ деятельности молодежных организаций, мероприятий, проводимых ими, демонстрируя и пропагандируя в СМИ образ активного молодого человека.

РАЗДЕЛ V. ОЦЕНКА МОЛОДЕЖЬЮ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОВОДИМОЙ В СТРАНЕ МОЛОДЕЖНОЙ ПОЛИТИКИ

5.1 Мнение молодежи о степени эффективности молодежной политики

Проблема.

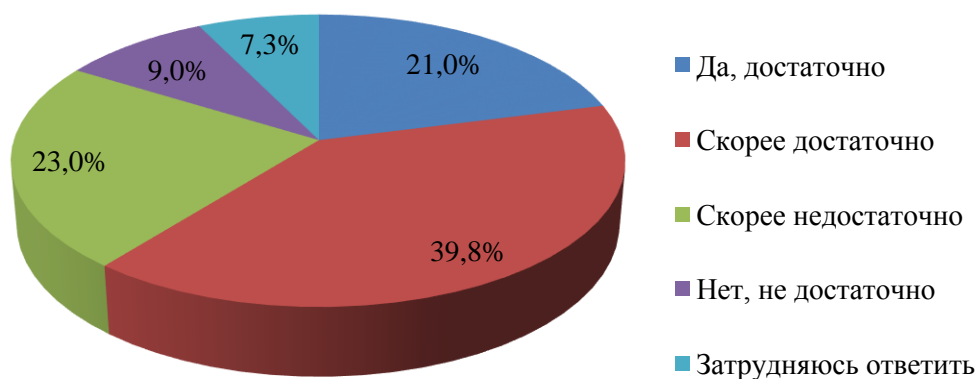
Эффективность молодежной политики определяется, в том числе, и в результате анализа общественного мнения. Следует учитывать, что это лишь один из маркеров, отражающий к тому же субъективную точку зрения участников опроса. Тем не менее, мнение самой молодежи позволяет в той или иной степени оценить эффект и скорректировать дальнейшие действия в этой области.

Результаты.

Как видно из Диаграммы 12, большая часть опрошенной молодежи Казахстана оценивает степень внимания государства к вопросам поддержки молодежи как достаточную. Варианты «Да, достаточно» и «Скорее достаточно» выбраны 60,8% молодежи. Лишь треть респондентов (32%) выбрали варианты «Скорее недостаточно» и «Нет, не достаточно».

Диаграмма 12

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы считаете, достаточно ли внимания уделяют государственные органы вопросам поддержки молодежи?», (в %)

В разрезе по регионам картина несколько меняется. Мы поделили все регионы на три группы по степени удовлетворенности уровнем внимания государства к проблемам молодежи (Таблица 18).

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы считаете, достаточно ли внимания уделяют государственные органы вопросам поддержки молодежи?», (суммированы варианты «Да, достаточно» и «Скорее достаточно», в разрезе областей, в %)

Менее 50%	50-66%	Более 66%
Мангистауская область (42,5%)	Алматинская область (64,9%)	Атырауская область (85,3%)
Костанайская область (37,5%)	Кызылординская область (64,0%)	г. Астана (80,2%)
Северо-Казахстанская область (36,4%)	Южно-Казахстанская область (59,1%)	Акмолинская область (78,5%)
Павлодарская область (34,6%)	Западно-Казахстанская область (56,3%)	Восточно-Казахстанская область (77,1%)
	г. Алматы (55,2%)	Актюбинская область (70,0%)
		Жамбылская область (70,0%)
		Карагандинская область (67,8%)

Как видно из Таблицы 19, наиболее удовлетворенными степенью внимания вопросам поддержки молодежи со стороны государства являются молодые жители Атырауской области (85,3%) и города Астаны (80,2%). Однако если в Атырауской области большая часть респондентов (52,9%) выбрали вариант «Да, достаточно», то в Астане этот показатель равен лишь 13,9%. Столичные респонденты предпочли вариант «Скорее достаточно» (66,3%), что является маркером не достаточной удовлетворенности.

Наименьшие показатели мы видим в Северо-Казахстанской и Павлодарской областях. В них удовлетворены степенью государственного внимания к проблемам молодежи лишь 36,4% и 34,6% опрошенных соответственно. При этом, если в Северо-Казахстанской области однозначный вариант «Нет, недостаточно» выбрал приблизительно каждый одиннадцатый (9,1%), то в Павлодарской области однозначно недоволен приблизительно каждый пятый (20,5%).

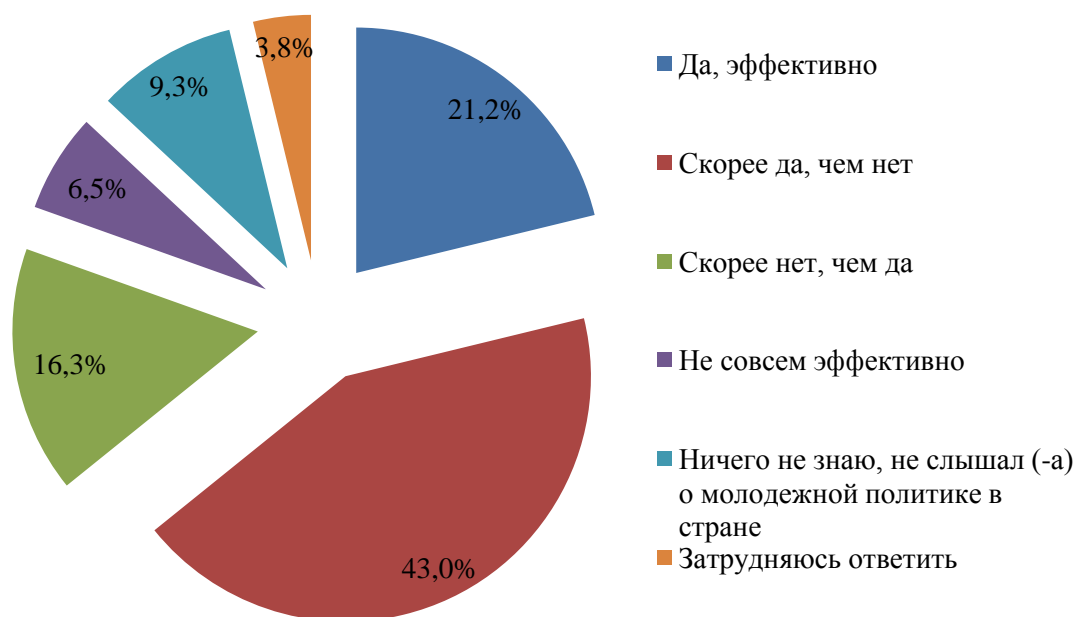
В разрезе по национальностям наиболее удовлетворены государственной политикой в области поддержки молодежи казахи. Из них варианты «Да, достаточно» и «Скорее достаточно» выбрали 63,9% респондентов. У русских этот показатель равен 55,4%, у представителей других этносов – 49,8%.

На вопрос анкеты: «Эффективно ли реализуется государственная молодежная политика (поддержка и развитие молодежи) у нас в стране?», большая часть респондентов (64,2%) выбрало варианты «Да, эффективно» (21,2%) и «Скорее да, чем нет» (43%). Еще 22,8% респондентов выбрали варианты «Скорее нет, чем да»

(16,3%) и «Не совсем эффективно» (6,5%). Приблизительно каждый одиннадцатый респондент выбрал вариант «Ничего не знаю, не слышал (-а) о молодежной политике в стране» (9,3%) (Диаграмма 13).

Диаграмма 13

Распределение ответов на вопрос: «Эффективно ли реализуется государственная молодежная политика (поддержка и развитие молодежи) у нас в стране?», (в %)

В разрезе по регионам мы, так же как и в предыдущем случае, разделили регионы по степени удовлетворенности эффективностью работы государства в области поддержки и развития молодежи. В первую группу вошли области, в которых количество респондентов, выбравших варианты «Да, эффективно» и «Скорее да, чем нет», составляет менее 50% (Таблица 19).

Распределение ответов на вопрос: «Эффективно ли реализуется государственная молодежная политика (поддержка и развитие молодежи) у нас в стране?», (суммированы варианты «Да, эффективно» и «Скорее да, чем нет», в разрезе областей, в %)

Менее 50%	50-66%	Более 66%
Мангистауская область (46,6%)	Южно-Казахстанская область (65,9%)	г. Астана (84,2%)
Костанайская область (38,5%)	г. Алматы (58,7%)	Кызылординская область (83,1%)
	Карагандинская область (57,0%)	Актюбинская область (81,2%)
	Северо-Казахстанская область (56,4%)	Атырауская область (77,9%)
	Жамбылская область (52,5%)	Восточно-Казахстанская область (70,8%)
	Павлодарская область (50,0%)	Западно-Казахстанская область (70,4%)
		Акмолинская область (67,1%)
		Алматинская область (66,4%)

Во вторую группу вошли регионы, где этот показатель варьирует от половины до трети респондентов (50-66%), а в третьей группе он превышает 66%.

Как видно из Таблицы 20, в большинстве регионов респонденты в основном удовлетворены деятельностью государства в данной области. Лидируют по этому показателю г. Астана (84,2%) и Кызылординская область (83,1%). В группе с наименьшими показателями только два региона - Мангистауская (46,6%) и Костанайская (38,5%) области.

Отдельного упоминания заслуживает вариант «Ничего не знаю, не слышал (-а) о молодежной политике в стране» (Таблица 20).

Распределение ответов на вопрос: «Эффективно ли реализуется государственная молодежная политика (поддержка и развитие молодежи) у нас в стране?», (вариант «Ничего не знаю, не слышал (-а) о молодежной политике в стране», в разрезе областей, в %)

	%
Западно-Казахстанская	14,1
Алматы	13,5
Южно-Казахстанская	12,9
Павлодарская	12,8
Акмолинская	12,7
Алматинская	12,3
Северо-Казахстанская	9,1
Карагандинская	8,7
Костанайская	8,3
Актюбинская	7,9
Мангистауская	6,8
Кызылординская	5,6
Астана	5,0
Жамбылская	2,5
Восточно-Казахстанская	2,1
Атырауская	0,0

Как мы видим, доля респондентов, заявивших, что ничего не знают о молодежной политике, довольно сильно варьирует по регионам. Если в Атырауской области нет респондентов, выбравших данный вариант, а в ВКО их доля незначительна, то в ЗКО это практически каждый седьмой.

Разнятся данные по этому варианту ответа и в этническом разрезе. Вариант «Ничего не знаю, не слышал (-а) о молодежной политике в стране» выбрали 8% казахов, 9,5% русских и 17,7% представителей других национальностей.

При этом 68% казахов считают, что молодежная политика государства эффективна. Такое количество выбрало варианты «Да, эффективно» и «Скорее да, чем нет». Разница между русскими (54,9%) и представителями других национальностей (56,7%) не столь значительна.

В целом данные демонстрируют достаточно высокую оценку со стороны молодежи государственной молодежной политики. Однако обращает на себя внимание достаточно большое число молодых людей, ничего не знающих о направлениях молодежной политики в стране. Степень осведомленности и оценки эффективности во многом зависят от региона проживания молодых людей.

5.2 Основные причины неэффективности отдельных мероприятий в рамках государственной политики (по мнению самой молодежи)

Рассматривая мнение молодежи о проблемах неэффективности некоторых аспектов молодежной политики, необходимо четко осознавать то, что представители населения – не эксперты, они зачастую не видят всю проблему целиком, комплексно. Между тем, только эксперты, системно и последовательно занимающиеся вопросами молодежной политики и проблем молодежи в стране, могут дать четкое и обоснованное видение ситуации. Однако этот фактор необходимо учитывать, прежде всего, для того, чтобы выявить даже не решение проблемы, а те моменты, которые волнуют современную молодежь, ее настроения и особенности восприятия.

Прежде всего необходимо учесть, что на вопрос анкеты: «Почему Вы считаете государственную молодежную политику не эффективной?» отвечала только та часть респондентов, которая в ответе на вопрос «Эффективно ли реализуется государственная молодежная политика (поддержка и развитие молодежи) у нас в стране?» выбрала отрицательный вариант, либо затруднилась ответить. Напомним, что это 26,6% от общего пула опрошенных.

Итак, в ответе на вопрос: «Почему Вы считаете государственную молодежную политику не эффективной?» большая часть респондентов выбрала вариант «Молодежная политика направлена на решение второстепенных проблем молодежи, но не решает самых важных проблем» (50,8%). На втором месте стоит вариант «Нет взаимодействия между государственными организациями, которые работают с молодежью и молодежными организациями» (19,3%) (Таблица 21).

Таблица 21

Распределение ответов на вопрос: «Почему Вы считаете государственную молодежную политику не эффективной?», (в %)

	%
Молодежная политика направлена на решение второстепенных проблем молодежи, но не решает самых важных проблем	50,8
Нет взаимодействия между государственными организациями, которые работают с молодежью и молодежными организациями	19,3
Слабые специалисты, которые непосредственно участвуют в реализации молодежной политики	14,1
Слабые законы и другие нормативные документы в области молодежной политики	9,0
Работа в регионах по реализации государственной молодежной политики отличается от работы в гг. Астана и Алматы	5,3
Затрудняюсь ответить	12,1

Затем в порядке убывания следуют следующие причины неэффективности молодежной политики: «Слабые специалисты, которые непосредственно участвуют в реализации молодежной политики» (14,1%),

«Слабые законы и другие нормативные документы в области молодежной политики» (9%) и «Работа в регионах по реализации государственной молодежной политики отличается от работы в гг. Астана и Алматы» (5,3%). Затруднились ответить 12,1% респондентов.

Ответ «Молодежная политика направлена на решение второстепенных проблем молодежи, но не решает самых важных проблем» лидирует также и в разрезе по этносам. Так считают представители всех национальностей: казахи (46,6%), русские (58,0%), другие этносы (57,7%). Такая же картина наблюдается, если рассматривать ситуацию в разрезе занятости.

Этот же вариант ответа набрал больше всего голосов, если рассматривать результаты в разрезе по регионам. Он на первом месте во всех регионах, кроме Кызылординской области (20%). В Мангистауской области (44%) он делит первое место с вариантом «Нет взаимодействия между государственными организациями, которые работают с молодежью и молодежными организациями», а в ЗКО – с вариантом «Слабые специалисты, которые непосредственно участвуют в реализации молодежной политики» (44,4%).

По другим вариантам ответа такое единодушие не наблюдается. Так, вариант «Нет взаимодействия между государственными организациями, которые работают с молодежью и молодежными организациями», занимающий в целом второе место, в Мангистауской области выбрали 44%, а в Карагандинской - 35,3% респондентов. В Актюбинской же и Западно-Казахстанской областях данный вариант не выбрал ни один респондент.

Если в Кызылординской области и в г. Астана видят причину неэффективности государственной молодежной политики в слабых законах 40% и 27,3% соответственно, то в Акмолинской и Павлодарской областях ни один респондент не выбрал данный вариант.

44,4% респондентов из Западно-Казахстанской области видят причину неэффективности молодежной политики в слабых специалистах, с ними солидарны 25,9% респондентов из Жамбылской области. Однако респонденты из г. Астана, а также из Акмолинской и Северо-Казахстанской областей с ними не согласны, так как в данных регионах никто не выбрал этот вариант.

Самый непопулярный в регионах вариант – «Работа в регионах по реализации государственной молодежной политики отличается от работы в гг. Астана и Алматы». Его не выбрал ни один респондент в семи регионах (Акмолинская, Актюбинская, Атырауская, Западно-Казахстанская, Павлодарская, Северо-Казахстанская области, а также г. Астана). Наибольшее количество голосов этот вариант набрал в Южно-Казахстанской области (13,9%), затем идут Кызылординская (10%), Алматинская (9,8%) и Костанайская (9,8%) области.

Тот факт, что респонденты не являются экспертами, отражен в относительно большой доле варианта «Затрудняюсь ответить». В

Атырауской области его выбрали 26,7% респондентов, в Алматинской – 22%, Павлодарской – 20,7%, Акмолинской – 20,0%. Однако и тут результаты довольно сильно разнятся. К примеру, в Актюбинской и Кызылординской областях данный вариант не выбрал ни один респондент.

Таким образом, мы видим, что основными причинами неэффективности государственной молодежной политики в стране являются: направленность политики на решение незначительных проблем, упуская из виду ключевые; отсутствие взаимодействия между государственными организациями, которые работают с молодежью и молодежными организациями; слабая компетентность специалистов, реализующих молодежную политику.

5.3 Степень удовлетворенности молодежи государственной молодежной политикой, проводимой в стране

В рамках исследования степень удовлетворенности молодежи государственной политикой является ключевым вопросом. Молодежь представляет собой слой населения, от которого зависит непосредственное будущее государства, его потенциал. Молодежная политика государства является системой, в которой участвует большое количество акторов, и молодежь выступает не только как объект молодежной политики, но и в какой-то степени как ее субъект. При этом влияние молодежи на молодежную политику можно осуществлять различными способами, многие из которых, так или иначе, практикуются на территории Казахстана. Одним из опосредованных способов влияния и является учет общественного мнения по тому или иному вопросу. По сути, высокая степень удовлетворенности – если не цель молодежной политики, то, по крайней мере, маркер того, достигает ли она поставленной цели.

Распределение ответов на вопрос: «Скажите, пожалуйста, Вы удовлетворены тем, как реализуется государственная молодежная политика в Казахстане?», (в %)

На вопрос анкеты: «Скажите, пожалуйста, Вы удовлетворены тем, как реализуется государственная молодежная политика в Казахстане?», большая часть респондентов выбрала варианты «Полностью удовлетворен» (17,3%) и «Скорее удовлетворен» (46,0%). Таким образом, можно констатировать, что 63,2% молодежи удовлетворено ситуацией (Диаграмма 14).

Варианты «Скорее не удовлетворен» (16,1%) и «Не удовлетворен» (5,9%) выбрали суммарно 21,9% респондентов. 7,3% опрошенных выбрали вариант «Ничего не знаю о государственной молодежной политике», еще 7,7% затруднились ответить.

В этническом разрезе наиболее удовлетворены молодежной политикой казахи (66,3% выбрали варианты «Полностью удовлетворен» и «Скорее удовлетворен»), затем идут русские (56,9%) и представители других этносов (54,2%). Если учитывать только вариант «Полностью удовлетворен», то разница будет более значительной: казахи – 20,5%, русские – 11,5%, другие этносы – 6,4%.

Результаты анализа степени удовлетворенности по регионам можно увидеть в Таблице 22.

Распределение ответов на вопрос: «Скажите, пожалуйста, Вы удовлетворены тем, как реализуется государственная молодежная политика в Казахстане?», (в разрезе областей, в %)

	%
Актюбинская	80,2
Астана	77,2
Восточно-Казахстанская	76,4
Акмолинская	75,9
Кызылординская	75,3
Атырауская	67,6
Алматинская	66,8
Южно-Казахстанская	65,3
Западно-Казахстанская	64,8
Карагандинская	61,7
Алматы	59,6
Жамбылская	55,7
Павлодарская	47,4
Костанайская	40,6
Северо-Казахстанская	40,0
Мангистауская	30,1

Как можно увидеть из Таблицы 23, регионы - лидеры по суммарным показателям «Полностью удовлетворен» и «Скорее удовлетворен» – это Актюбинская область (80,2%), г. Астана (77,2%) и ВКО (76,4%). В тройке аутсайдеров – Костанайская (40,6%), Северо-Казахстанская (40,0%) и Мангистауская (30,1%) области.

Отдельно следует отметить показатели по варианту «Полностью удовлетворен». Максимальная доля респондентов, отметивших данный вариант, приходится на Акмолинскую область (44,3%). Затем идут Атырауская (33,8%), Восточно-Казахстанская (31,9%), Кызылординская (27%) и Актюбинская (25,7%) области. Наименьшие показатели – в Мангистауской (8,2%), Павлодарской (6,4%), Жамбылской (5,7%), Северо-Казахстанской (1,8%) и Костанайской (0%) областях. Обратим внимание на тот факт, что в Костанайской области ни один респондент не выбрал вариант «Полностью удовлетворен».

В целом, данные демонстрируют достаточно высокую степень удовлетворенности современной молодежи Казахстана молодежной политикой. Значимыми при оценке уровня удовлетворенности являются такие признаки молодежи как регион проживания и этническая принадлежность.

Выводы по разделу:

1. Таким образом, можно утверждать, что молодежь Казахстана в целом удовлетворена молодежной политикой государства. Большая часть молодежи Казахстана оценивает степень внимания государства к вопросам поддержки молодежи как достаточную, при этом наиболее удовлетворенными степенью внимания к вопросам поддержки молодежи со стороны государства являются жители Атырауской области и г. Астаны. Наименьшие показатели удовлетворенности фиксируются в Северо-Казахстанской и Павлодарской областях.

2. В целом молодежь Казахстана оценивают государственную молодежную политику как эффективную, в большинстве регионов молодые люди в основном удовлетворены деятельностью государства в данной области. В разрезе по национальностям наиболее удовлетворены государственной политикой в области поддержки молодежи казахи, несколько ниже это значение у русских и представителей других этносов.

3. Каково бы ни было реальное положение дел, большая часть молодых людей, размышляя о причинах неэффективности государственной молодежной политики, вне зависимости от региона, национальности и степени занятости, считает, что государственная молодежная политика занимается второстепенными проблемами, в ущерб реальным. Значительно смягчает ситуацию тот факт, что это лишь 50,8% от числа недовольных, а не от выборки в целом. Доля их от всей выборочной совокупности равна 13%.

4. Значительные различия в оценке других причин неэффективности молодежной политики (слабость законов, некомпетентность специалистов) в различных регионах, на наш взгляд, может являться маркером конкретных региональных проблем. В том, действительно ли дело обстоит именно так, должны разбираться эксперты в каждом конкретном регионе.

Прогноз:

В целом в ближайшем будущем сохранится существующий уровень удовлетворенности молодежью государственной молодежной политикой. Если степень осведомленности молодежи о государственных программах поддержки молодежи страны будет расти, то степень удовлетворенности политикой в целом вырастит.

Рекомендации:

Учитывая, что значительная часть молодежи достаточной слабо осведомлена об основных направлениях государственной молодежной политики в Казахстане, рекомендуется (речь об этом шла в том числе в предыдущих разделах) проведение широкой информационной кампании по ознакомлению молодежи страны (особенно в сельских регионах) с направлениями государственной молодежной политики.

В силу того, что молодежь страны видит в качестве одной из причин неэффективности молодежной политики некомпетентность

соответствующих работников, рекомендуется обратить особое внимание на компетенцию специалистов, участвующих в реализации государственной молодежной политики, в чьи функции входит непосредственное тесное взаимодействие с молодежью.

Рекомендуется более тесное взаимодействие государства, представителей молодежных организаций с молодежью на предмет выявления актуальных проблем ее жизни, создание диалоговых площадок, предоставляющих возможности общения молодежи с активистами молодежных движений «на равных», демонстрируя отношение государства к молодежи как к полноправному участнику всех социально-политических процессов.

РАЗДЕЛ VI. СОЦИАЛЬНАЯ АКТИВНОСТЬ СОВРЕМЕННОЙ КАЗАХСТАНСКОЙ МОЛОДЕЖИ

Проблема.

В рамках данного раздела проводится анализ степени и форм социальной активности современной казахстанской молодежи. Анализ социальной активности включает в себя изучение установок молодежи на проявление социальной активности; выявление мотивации членства молодежи в молодежных организациях; определение отношения молодежи к волонтерству и мотивация участия в нем; изучение уровня участия молодых людей в выборах; анализ интерпретации молодежью понятия патриотизма и измерение уровня готовности молодых людей Казахстана к совершению конкретный действий ради своей страны.

6.1 Установки на социальную активность в сознании современной казахстанской молодежи

Изучение установок на социальную активность проводилось в рамках данного исследования через анализ ответов на вопросы, касающиеся общего уровня активности молодых людей, не включающих в себя конкретных действий в форме членства в институциональных структурах. Установки понимаются нами в данном случае больше как намерение действовать, нежели как само действие, как большая или меньшая степень актуальности для молодежи ценности активной жизни.

Результаты.

Интересны в этой связи ответы, полученные на вопрос: «Как Вы считаете, от чего в большей степени зависит Ваше благосостояние?». По данным проведенного исследования, более половины опрошенной молодежи (53%) считают, что их благосостояние, главным образом, определяется собственной целеустремленностью и активностью. Среди молодых мужчин этот показатель несколько выше, чем среди девушек и женщин (55,7% против 50,2% соответственно).

Второе место по частоте упоминаний занимает вариант ответа «От условий жизни и Ваших собственных усилий в равной степени», его выбрали 23,8% молодых респондентов. Практически каждый пятый опрошенный молодой человек (20,8%) считает, что от него самого ничего не зависит, благосостояние определяется положением дел в обществе, условиями жизни в обществе (Таблица 23).

Предпочтение большинством молодых людей варианта ответа, согласно которому собственное благосостояние зависит от самого человека и его активности, может свидетельствовать о важном значении ценности активной жизни в сознании молодежи современного Казахстана, а также указывать на то, что активность в сознании молодежи напрямую связана с благополучием, в том числе материальным.

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы считаете, от чего в большей степени зависит Ваше благосостояние?», (в %)

	%
От Вас самих, Вашей целеустремленности, активности	53,0
От условий жизни и Ваших собственных усилий в равной степени	23,8
От положения дел в обществе, условий жизни в обществе	20,8
От родителей, семьи	0,3
В большей степени зависит от Бога (т.е. Аллаха)	0,2
Затрудняюсь ответить	2,1

Наибольший процент убежденных о том, что благополучие человека определяется его собственными активными усилиями, среди жителей Астаны (77,2%) и Актыубинской области (70,3%), при среднем значении по стране 53%. Наименьшая доля понимающих важность собственных активных усилий для благополучия наблюдается среди молодых жителей Жамбылской (33,6%) и Мангистауской (37%) областей.

Рассмотрев корреляции в разрезе дохода, мы видим, что ценность активности, убежденность в том, что от нее во многом зависит собственное благополучие, растет с увеличением величины дохода респондентов. Так, среди тех, кому не хватает денег даже на питание, только 26,3% убеждены в существовании такой зависимости, тогда как в категории не испытывающих материальных затруднений таких насчитывается 63,8%.

Одним из косвенных измерений степени социальной активности молодежи являются показатели степени интереса молодежи к событиям политической и экономической жизни страны. Согласно данным исследования, на вопрос анкеты: «Интересуетесь ли Вы тем, как развиваются события в политической жизни нашей страны?» 33,4 % ответили, что внимательно следят за развитием событий и новостей. 39,1% молодежи ответили, что следят за развитием событий, но им это не очень интересно. Чуть больше четверти опрошенных (25,7%) заявили, что их это не интересует (Таблица 24).

Таблица 24

Распределение ответов на вопрос: «Интересуетесь ли Вы тем, как развиваются события в политической жизни нашей страны?», (в %)

	%
Слежу за развитием событий, но мне это не очень интересно	39,1
Да, внимательно слежу за развитием событий и новостей	33,4
Нет, меня это не интересует	25,7
Интересно, но невнимательно слежу, иногда не успеваю посмотреть новости	0,2
Слежу за интересными для меня	0,1
Затрудняюсь ответить	1,6

Наибольшее число тех, кто внимательно следит за политическими событиями, происходящими в стране, проживает в Атырауской области (55,9

от всей молодежи данного региона), наименьшее число – молодежь Мангистауской (11%) и Павлодарской (19,2%) областей. Соответственно, наибольшее число тех, кого подобные события не интересуют вообще, - среди молодого населения Мангистауской (50,7%) и Акмолинской (43%) областей.

Похожие ответы были получены на вопрос анкеты: «Интересуетесь ли Вы тем, как развиваются события в экономической жизни нашей страны?». Согласно полученным данным, внимательно следит за развитием экономических событий в стране почти треть молодежи (30,8%). 42,4% опрошенных заявили, что следят за развитием событий, но им это не очень интересно, четверть молодежи (25,3%) ответили, что вообще не следят за экономическими событиями в стране, поскольку не испытывают по отношению к этому интереса.

Как и в случае с интересом к политическим событиям в стране, лидером по количеству активно интересующейся молодежи оказалась Атырауская область (52,9%), аутсайдером – Мангистауская область (52,1%).

Данные о распределении ответов на вопрос: «Интересуетесь ли Вы тем, как развиваются события в экономической жизни нашей страны?» мы видим в Таблице 25.

Таблица 25

Распределение ответов на вопрос: «Интересуетесь ли Вы тем, как развиваются события в экономической жизни нашей страны?», (в %)

	%
Слежу за развитием событий, но мне это не очень интересно	42,4
Да, внимательно слежу за развитием событий и новостей	30,8
Нет, меня это не интересует	25,3
Слежу, но не так часто	0,2
Затрудняюсь ответить	1,5

Для выявления степени социальной активности молодежи Казахстана в интернете в анкету был внесен вопрос: «Скажите, пожалуйста, в каких социальных сетях у Вас есть свой аккаунт, страница?». Результаты исследования показали, что 72,2% молодежи страны имеют аккаунт в сети ВКонтакте. На втором месте стоит Instagram (52,3%), на третьем – Facebook (23,4%). На четвертом месте по степени распространенности среди современной казахстанской молодежи расположилась социальная сеть Мой Мир mail.ru (21,5%), на пятом - Одноклассники (21,8%), на шестом – Twitter (8,4%). 8,1% опрошенной молодежи заявили, что не имеют собственного аккаунта в социальных сетях.

Анализ ответов по данному вопросу показал, что в первую тройку наиболее предпочтительных социальных сетей для казахов входят ВКонтакте (72,6% от всех казахов), Instagram (55,6%) и Facebook (25,1%). У русских и представителей других национальностей первая двойка лидеров выглядит таким же образом, как и у казахов, однако различия наблюдаются в третьей позиции – ее место занимает социальная сеть Одноклассники, ею пользуются

40,1% русских и 34,5% представителей других национальностей, тогда как среди казахов этот показатель составил 14,2%.

Региональный анализ показал, что наибольшее число пользователей социальной сети ВКонтакте наблюдается в Мангистауской области, городах Алматы и Астана и в Акмолинской области. Сеть Facebook наиболее популярна среди населения Астаны и Алматы (59,4% и 39,9% соответственно). Наибольшее число молодых людей, имеющих свой аккаунт в сети Instagram, наблюдается в Восточно-Казахстанской, Мангистауской, Актюбинской области и г. Алматы. Наибольшее число молодых пользователей сети Одноклассники проживает в Жамбылской и Костанайской областях.

6.2 Мотивация членства молодежи в молодежных организациях

В отличие от установок на социальную активность, выделим ряд переменных, характеризующих конкретные действия молодежи в обществе, демонстрирующих проявление социальной активности напрямую. К таким переменным мы отнесли членство молодежи в каких-либо организациях, включая молодежные, отношение молодежи к волонтерству и участие молодых людей в выборах. В рамках данного параграфа отчета рассмотрим особенности членства молодежи Казахстана в каких-либо организациях и мотивацию данного членства.

Согласно полученным данным, почти половина всех опрошенных молодых респондентов (49,2%) не является членом ни одной организации, потому что у них на это нет времени. Если добавить к этому числу тех, кто не входит ни в одну организацию потому что это не интересно (19,4%), то получится, что около 70% молодых людей Казахстана не имеют никакой мотивации к членству в организациях.

Среди молодежи, заявившей о своем членстве в какой-либо организации, большая часть (11,4%) входит в какую-либо спортивную организацию, далее по степени распространения в молодежной среде идет членство в молодежной организации (8,2%), на третьем месте – членство в культурно-национальном объединении (4,4%), на четвертом - членство в клубах по интересам (3,5%), на пятом – в политическом объединении, партии (4,7%).

Если рассматривать полученные данные в разрезе регионов Казахстана, то мы увидим, что наибольшее число членов молодежных организаций насчитывается в Карагандинской (18,8%) и Атырауской областях (13,2%). Максимальный процент членства молодежи в политических объединениях, партиях мы видим в городе Алматы и Алматинской области (7,2% и 6,6% соответственно).

Наибольшее значение членства молодежи в культурно-национальных объединениях – в Кызылординской области (9%); в спортивных организациях – в Жамбылской (21,3%) и Кызылординской (16,9%) областях;

в клубах по интересам – в Кызылординской (11,2%), Жамбылской (9,8%), Павлодарской областях и городе Алматы (по 9%).

Данные о распределении ответов на вопрос «Являетесь ли Вы членом какой-либо организации?» представлены в Диаграмме 15.

Диаграмма 15

Распределение ответов на вопрос: «Являетесь ли Вы членом какой-либо организации?», (в %)

Важным вопросом в данном исследовании был вопрос о мотивах членства молодежи в молодежных организациях. Согласно полученным данным лидирует среди мотивов членства молодежи желание быть полезным обществу, людям (39,4%) (Таблица 26).

Таблица 26

Распределение ответов на вопрос: «Что служит для Вас мотивацией к участию в молодежных организациях?», (в %)

	%
Желание быть полезным обществу, людям	39,4
Получить опыт работы, в целом опыт в жизни	32,9
Стремление получить более высокий социальный статус	11,1
Стремление продвинуться по карьерной лестнице	10,4
Желание занять руководящую должность	9,3
Нет мотиваций, не принимаю участия	2,9
Затрудняюсь ответить	19,5

На втором месте стоит мотив получения опыта работы, в целом опыта в жизни (32,9%), на третьем - стремление получить более высокий социальный статус (11,1%). Далее следуют по мере убывания такие мотивы членства

молодежи в молодежных организациях как стремление продвинуться по карьерной лестнице (10,4%) и желание занять руководящую должность (9,3%).

Таким образом, можно сделать вывод о том, что в целом степень социальной активности молодежи Казахстана в форме членства в молодежных организациях невысока. Доминирующими мотивами участия части молодежи в деятельности молодежных организаций являются желание принести пользу обществу и получение социального и жизненного опыта.

6.3 Отношение молодежи к волонтерству и мотивация участия в нем

Волонтерство представляет собой широкий круг деятельности, включая традиционные формы взаимопомощи и самопомощи, официальное предоставление услуг и другие формы гражданского участия, которые осуществляются добровольно на благо общества в целом или его отдельных социальных групп. Волонтерство представляет собой одну из форм социальной активности молодежи.

В ходе проведенного исследования волонтерству было посвящено три вопроса. Первый из них касался измерения степени информированности молодежи Казахстана о феномене волонтерства. Второй вопрос был адресован только самим волонтерам и касался выявления мотивов занятия молодежью волонтерством. Третий вопрос был направлен на определение наличия желания молодежи заниматься волонтерской деятельностью.

Согласно полученным в ходе социологического опроса данным, 67,8% молодежи Казахстана в той или иной степени информированы о волонтерстве, сами при этом в нем участия не принимали.

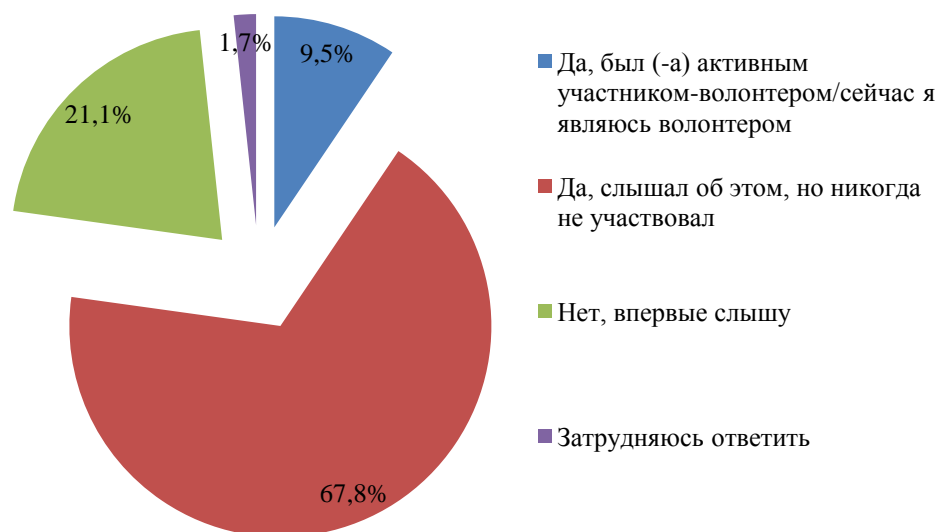
Практически каждый пятый молодой человек (21,1% опрошенной молодежи) никогда не слышал о волонтерстве в Казахстане. **Каждый десятый опрошенный молодой человек (9,5%) был активным участником-волонтером в прошлом и/или является им сейчас** (Диаграмма 16).

Наибольшее число участников волонтерского движения наблюдается в г. Алматы (19,3% от всех респондентов из этого региона) и в Карагандинской области (17,4%). В свою очередь максимальное значение ничего не слышавших о данном движении – в Костанайской и Кызылординской областях (37,5 и 34,8% соответственно).

Количество волонтеров среди городской молодежи почти в два раза превышает данный показатель по сельской местности (11,7% и 6,4% соответственно).

Диаграмма 16

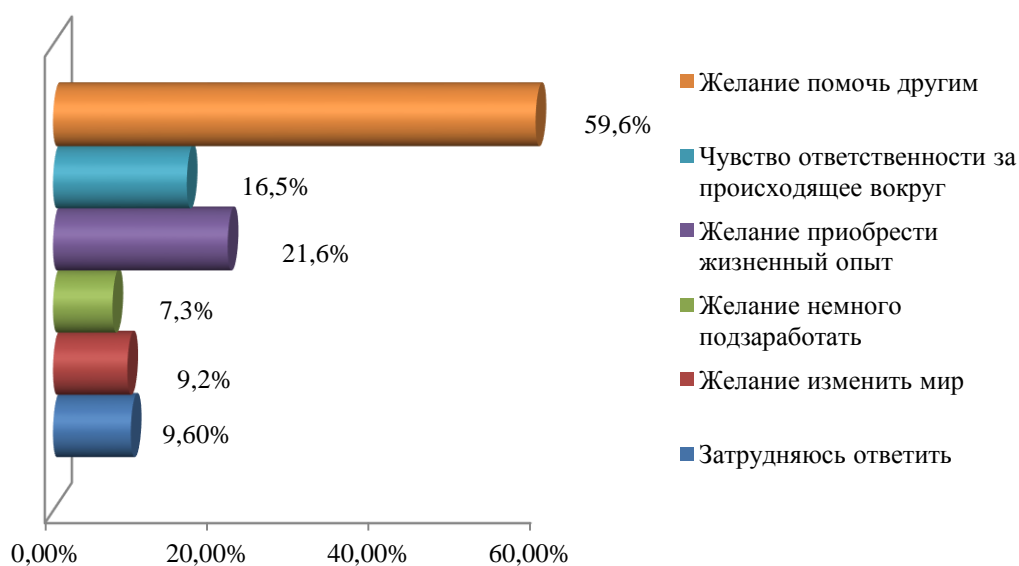
Распределение ответов на вопрос: «Вы знаете, или слышали о волонтерах?», (в %)

Проводя анализ мотивов молодежи к занятию волонтерской деятельностью, было выявлено, что доминирует среди них желание помочь другим (59,6%), желание приобрести жизненный опыт (21,6%), наличие чувства ответственности за происходящее вокруг (16,6%). Кроме того, значимыми для молодежи оказались такие мотивы волонтерства как: желание изменить мир (9,2%) и желание немного подзаработать (7,3%) (Диаграмма 17).

Диаграмма 17

Распределение ответов на вопрос: «Скажите, пожалуйста, что побудило Вас стать волонтером?», (в %)

Значение такого мотива волонтерской деятельности как наличие чувства ответственности за происходящее вокруг, растет с увеличением возраста молодежи. Так, если в категории молодежи от 14 до 18 лет его указали 14,5% молодежи, то в более старших возрастных категориях – 17,1% в возрасте от 19 до 23 лет и 17,2% в возрасте от 24 лет и старше. Данный мотив в большей степени свойственен девушкам, нежели молодым мужчинам (19,3% и 13,1% соответственно).

Анализ мотивов занятия молодежью волонтерской деятельностью показал, что для казахов и представителей других национальностей (помимо казахов и русских) в первую тройку доминирующих мотивов входят: желание помочь другим, желание приобрести жизненный опыт и наличие чувства ответственности за происходящее вокруг. У русских в тройку важнейших мотивов волонтерства вошли: желание помочь другим, желание приобрести жизненный опыт и желание изменить мир.

На вопрос анкеты: «Хотели бы Вы заниматься волонтерской деятельностью?» большинство опрошенных (41,9%) ответили, что хотели бы, но нет на это свободного времени. Этот вариант ответа доминировал во всех возрастных группах молодежи, при этом частота выбора респондентами данного ответа возрастала с увеличением возраста (32,3% , 40,6% и 47,8% в трех возрастных группах молодежи соответственно) (Таблица 27).

Таблица 27

Распределение ответов на вопрос: «Хотели бы Вы заниматься волонтерской деятельностью?», (в %)

	%
Да, но нет свободного времени	41,9
Да, но не знаю, куда обратиться	18,2
Нет, потому что это не интересно	16,5
Да, если будет вознаграждение	9,1
Нет, потому что это пустое дело	6,3
Я уже волонтер	0,6
Не знаю, что такое волонтерство	0,2
Просто не хочу быть волонтером	0,1
Затрудняюсь ответить	7,4

Второй по частоте – ответ «Да, хотел бы заниматься волонтерской деятельностью, но не знаю, куда обратиться» - 18,2% опрошенных. На третьем месте стоит вариант «Нет, потому что это не интересно» (16,5%), на четвертом – «Да, если будет вознаграждение» (9,1%). Замыкает пятерку лидеров вариант ответа «Нет, потому что это пустое дело» (6,3%). Менее одного процента (0,6%) опрошенной молодежи заявили, что уже являются волонтерами.

В целом мы видим, что большинство опрошенной молодежи (69,1% в сумме по первым трем вариантам ответа) в целом хотели бы в той или иной степени заниматься волонтерской деятельностью, однако не всегда имеют свободное для этого время и в достаточной степени осведомлены, где и

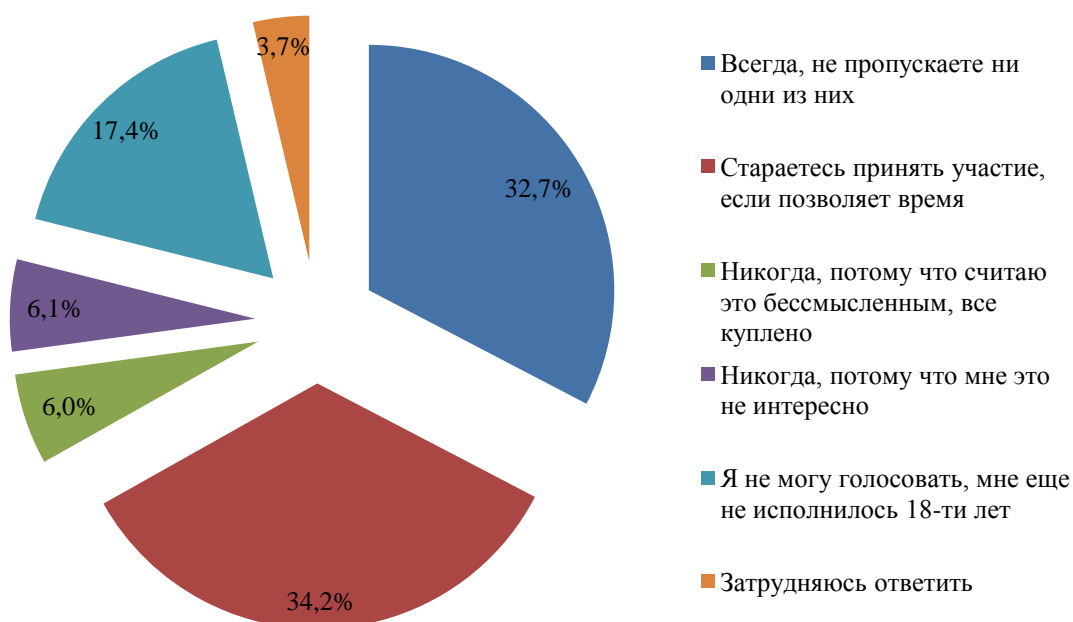
каким образом это можно сделать. Некоторые молодые люди, судя по полученным ответам, имеют несколько искаженное представление о волонтерстве, ожидая за него получение вознаграждения.

6.4 Участие молодежи в выборах

Еще одним из измерений степени социальной активности молодежи является уровень ее участия в выборах. **Результаты проведенного социологического исследования показали, что подавляющее большинство опрошенных молодых людей (66,9%) демонстрируют высокую степень участия в выборах - в сумме ответов «Всегда, не пропускаю ни одни из них» (32,7%) и «Стараюсь принять участие, если позволяет время» (34,2%) (Диаграмма 18).**

Диаграмма 18

Распределение ответов на вопрос: «Принимаете ли Вы участие в выборах?», (в %)

12,1% молодежи заявили, что участия в выборах не принимают – в сумме ответов «Никогда, потому что считаю это бессмысленным, все куплено» (6%) и «Никогда, потому что мне это не интересно» (6,1%). Помимо этого имеется 17,4%, которые не принимают участие в выборах по причине, что им еще не исполнилось 18 лет.

Региональный анализ показателей степени участия молодежи Казахстана в выборах показал, что наиболее активна в этой сфере молодежь Северо-Казахстанской и Атырауской областей (83,6% и 82,4% в сумме ответов «Всегда, не пропускаю ни одни из них» и «Стараюсь принять участие, если позволяет время» соответственно). Наименьшую степень мотивации молодежи к участию в выборах демонстрируют такие регионы

Казахстана как Мангистауская (47,9%), Западно-Казахстанская область (56,3%) и город Алматы (57,4%).

Отметим наличие незначительных различий в уровне участия молодежи Казахстана в выборах, обусловленные этнической принадлежностью. Так, наибольшая степень активности участия в выборах фиксируется среди казахов (в сумме двух положительных вариантов ответа 69,6%), далее идет русские – 62,3% и представители других национальностей – 57,1%.

В целом, мы видим, что молодежь современного Казахстана демонстрирует достаточно высокую степень участия в выборах. Значимых различий по полу, возрасту, уровню дохода и другим социально-демографическим показателям (за исключением этнической принадлежности) выявлено не было. Однако мы можем выделить регионы Казахстана, молодежь которых в большей степени мотивирована на участие в выборах - Северо-Казахстанская и Атырауская области.

6.5 Трактовка современной казахстанской молодежью понятия патриотизма

В общем понимании, доминирующем в литературе, патриотизм трактуется как нравственный и политический принцип, социальное чувство, содержанием которого является любовь к родине и готовность пожертвовать своими интересами ради нее.

Несмотря на достаточную универсальность такой трактовки, данный термин понимается каждым человеком по-разному. Одной из задач настоящего социологического исследования было выявление специфики понимания данного термина современной казахстанской молодежью.

На вопрос анкеты: «Что, по Вашему мнению, включает в себя понятие «патриот Казахстана»?» большая часть опрошенных (почти треть от всей совокупности) выбрала вариант ответа «Любовь к Родине» - 32,2%. 22,1% респондентов трактуют патриотизм как «Гордость за великие достижения страны», 19,8% - как «Исполнение обязанностей гражданина, соблюдение законов государства», 8,9% - «В случае необходимости защита страны с оружием в руках». Далее в порядке убывания следуют такие ответы как: вера в великое будущее страны (7,7%), активная борьба с угрозами, которые разрушают страну изнутри (2,9), знание и гордость культуры страны (3,3%), ностальгия вдали от Родины (1,2%) (Таблица 28).

Распределение ответов на вопрос: «Что, по Вашему мнению, включает в себя понятие «патриот Казахстана?», (в %)

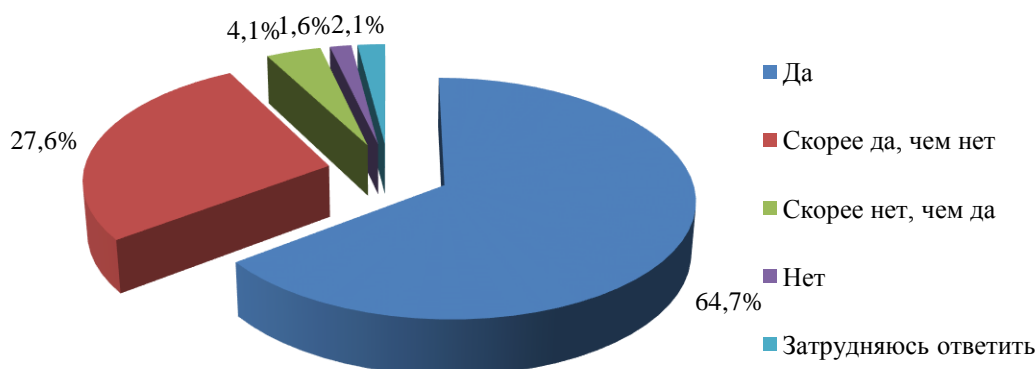
	%
Любовь к Родине	32,2
Гордость за великие достижения страны	22,1
Исполнение обязанностей гражданина, соблюдение законов государства	19,8
В случае необходимости защита страны с оружием в руках	8,9
Вера в великое будущее страны	7,7
Знание и гордость культуры страны	3,3
Активная борьба с угрозами, которые разрушают страну изнутри	2,9
Ностальгия вдали от Родины	1,2
Затрудняюсь ответить	2,2

Судя по полученным в ходе социологического опроса данным, **92,3%** современных молодых людей Казахстана считают себя патриотами – в сумме ответов по двум вариантам «Да» и «Скорее да, чем нет». Причем вариант «Да» уверенно выбирают 64,7% молодых граждан, остальные 27,6% ответили «Скорее да, чем нет» (Диаграмма 19).

Анализ данного показателя в региональном разрезе показывает, что наибольшее число убежденных патриотов (выбравших вариант «Да, считаю себя патриотом своей страны») проживает в столице (86,1%), Актыбинской (80,2%) и Северо-Казахстанской областях (80%). Наибольшее число молодых людей, выбравших варианты ответа «Скорее нет, чем да» и «Нет» (по сумме результатов) – молодые жители Костанайской (11,5%), Восточно-Казахстанской (10,4%) и Карагандинской (9,4%) областей.

Наибольшее число патриотов насчитывается среди казахов - 70,8% от всех казахов, принявших участие в опросе, выбрали ответ «Да, являюсь патриотом». Среди русских такой показатель равен 49,4%, среди представителей других национальностей – 52,7%. Если рассмотреть суммарные значения по двум положительным вариантам ответа («Да» и «Скорее да, чем нет»), то мы видим, что данный суммарный показатель среди казахов равен 94,3%, среди русских – 87,8%, среди граждан других этносов – 87,2%.

Распределение ответов на вопрос: «Считаете ли Вы себя патриотом Казахстана?»,
(в %)

В целом, мы видим, что уровень патриотизма среди молодежи современного Казахстана достаточно высок. Максимальные по всей опрошенной совокупности значения по уровню патриотизма зафиксированы у столичной молодежи, что может являться следствием хорошо поставленной идеологической работы, проводимой в учебных заведениях, более активной деятельности молодежных организаций (главным образом сконцентрированных в столице), проведением большого числа культурных мероприятий по воспитанию молодежи (в том числе патриотическому), концентрацией в Астане музеев, памятников древней и новейшей истории страны и проч.

Высокий уровень патриотизма характерен для всех социально-демографических групп молодежи, однако более высокий его уровень зафиксирован среди казахов (что вполне объяснимо, так как казахи являются государственно образующим этносом) и в регионах со значительным преобладанием казахского населения.

6.6 Готовность молодежи к конкретным действиям ради своей страны

Изучение уровня социальной активности современной молодежи Казахстана в рамках данного исследования включало определение степени готовности молодежи к конкретным действиям, касающимся развития страны. Выявлению данных показателей был посвящен вопрос анкеты: «Скажите, пожалуйста, что Вы можете сделать для развития нашей страны, для будущей молодежи? Что Вы готовы сделать сейчас, чтобы Казахстан был процветающим государством?».

Полученные результаты показывают, что около трети опрошенной молодежи ради развития Казахстана уже сегодня готовы участвовать в общественных работах, социальных проектах (субботники, помощь нуждающимся, донорство и др.), так ответили 29,2% опрошенных. 27% молодежи ради своей страны готовы хорошо учиться, получить хорошее образование и развивать определенную отрасль в стране, 24,6% опрошенных готовы вести здоровый образ жизни и других призывать к этому (Таблица 29).

Таблица 29

Распределение ответов на вопрос: «Скажите, пожалуйста, что Вы можете сделать для развития нашей страны, для будущей молодежи? Что Вы готовы сделать сейчас, чтобы Казахстан был процветающим государством?», (в %)

	%
Участвовать в общественных работах, социальных проектах (субботники, помощь нуждающимся, донорство и др.)	29,2
Хорошо учиться, получить хорошее образование и развивать определенную отрасль в стране	27,0
Вести здоровый образ жизни и других призывать к этому	24,6
Быть профессионалом, работать и платить налоги	19,2
Быть патриотом своей страны, рассказывать о своей стране иностранным друзьям, знакомым в социальных сетях	13,0
Быть добровольцем и рассказывать молодым людям в общественных местах о государственных программах и проектах	5,0
Сейчас я ничего не могу дать своей стране, мне самому (-ой) нужна помощь	5,4
Затрудняюсь ответить	2,4

На четвертом месте - вариант «Быть профессионалом, работать и платить налоги» (19,2%), на пятом (13%) – «Быть патриотом своей страны, рассказывать о своей стране иностранным друзьям, знакомым в социальных сетях». Далее по убыванию следуют такие варианты ответа как: «Сейчас я ничего не могу дать своей стране, мне самому нужна помощь» (5,4%) и «Быть добровольцем и рассказывать молодым людям в общественных местах о государственных программах и проектах» (5%).

В данном социологическом исследовании был рассмотрен еще один аспект, касающийся уровня социальной активности, - готовность со стороны молодежи предпринять какие-то действия в случае нарушения ее прав. Согласно полученным результатам, большая часть молодежи Казахстана при возникновении подобной ситуации намерена обратиться в правоохранительные органы (полицию, прокуратуру), так ответили 42,1% опрошенных молодых людей (Таблица 30).

Распределение ответов на вопрос: «В случае нарушения Ваших прав, что Вы готовы предпринять?», (в %)

	%
Обратиться в правоохранительные органы (полицию, прокуратуру)	42,1
Обратиться за помощью в органы власти	18,5
Ничего, так как уверены в безуспешности каких-либо действий	17,7
Привлечь внимание общественности (обратиться в СМИ, общественные организации)	8,3
Участвовать в акциях протеста	3,0
Использовать личные связи и вознаграждения	2,4
Надеяться только на себя	0,1
Обсудить с близкими	0,1
Родители заступятся	0,1
Затрудняюсь ответить	8,0

Обратиться за помощью в органы власти в такой ситуации намерены 18,5% молодежи. 17,7% молодых людей заявили, что в случае нарушения своих прав ничего делать не намерены, так как уверены в безуспешности каких-либо действий. 8,3% готовы в такой ситуации привлечь внимание общественности (обратиться в СМИ, общественные организации), 3% - участвовать в акциях протеста, 2,4% опрошенных намерены использовать личные связи и вознаграждения.

В целом мы видим, что наиболее приемлемыми формами участия молодежи в развитии своей страны для молодежи Казахстана являются: участие в общественных работах и социальных проектах; получение хорошего образования; ведение здорового образа жизни.

Наиболее адекватными способами защиты собственных прав молодежь считает обращение в полицию, к органам власти, в СМИ. Значительная часть молодежи (практически каждый шестой молодой человек) не верит в возможность защитить свои права и делать ничего в таких случаях не намерен.

Выводы по разделу:

1. Более половины опрошенной молодежи считают, что их благосостояние, главным образом, определяется собственной целеустремленностью и активностью, то есть активность как жизненная ценность занимает в сознании молодежи важное место.

2. Молодежь Казахстана характеризуется средним уровнем заинтересованности политическими и экономическими событиями, происходящими в стране – около трети от нее внимательно следят за развитием событий в этих сферах. Лидером по количеству активно интересующейся молодежи оказалась Атырауская, аутсайдером – Мангистауская область.

3. Степень социальной активности молодежи Казахстана в социальных сетях достаточно высока. В первую тройку наиболее предпочтительных социальных сетей для казахов входят ВКонтакте, Instagram и Facebook. У русских и представителей других национальностей первая двойка лидеров выглядит таким же образом, как и у казахов, однако различия наблюдаются в третьей позиции – ее место занимает социальная сеть Одноклассники.

4. Около 70% молодых людей Казахстана не имеют никакой мотивации к членству в организациях разного рода, в том числе молодежных. Наибольшее число членов молодежных организаций насчитывается в Карагандинской и Атырауской областях. Среди мотивов членства молодежи в молодежных организациях лидируют: желание быть полезным обществу, людям; получение опыта работы, в целом опыта в жизни; стремление получить более высокий социальный статус.

5. Несмотря на то, что более 65% молодежи Казахстана имеют какое-то представление о волонтерстве, данная форма социальной активности развита достаточно слабо. Менее 10% молодежи являются в настоящее время или были в прошлом членами волонтерского движения. Наибольшее число участников волонтерского движения наблюдается в г. Алматы и в Карагандинской области.

6. Подавляющее большинство молодых людей Казахстана демонстрирует высокую степень участия в выборах. Наиболее активна в этой сфере молодежь Северо-Казахстанской и Атырауской областей, наименьшую степень мотивации молодежи к участию в выборах демонстрируют такие регионы Казахстана как Мангистауская, Западно-Казахстанская область и город Алматы.

7. Судя по полученным в ходе социологического опроса данным, 92,3% современных молодых людей Казахстана считают себя патриотами. Более высокий уровень патриотизма зафиксирован среди казахов и в регионах со значительным преобладанием казахского населения.

Прогноз:

Судя по всему, в будущем сохранится невысокая степень заинтересованности молодежи в событиях политической и экономической

жизни страны, а участие молодежи в политической жизни будет ограничиваться активным ее участием в выборах разного уровня.

Рекомендации:

Учитывая достаточно высокую значимость для современной казахстанской молодежи социальных сетей, рекомендуется активизация работы в направлении использования данного ресурса для информирования молодежи о различных мероприятиях в рамках реализации молодежной политики.

Обратив внимание на невысокую степень заинтересованности молодежи в событиях политической и экономической жизни в стране, рекомендуется проведение в учебных заведениях страны разъяснительной работы по повышению социальной активности молодежи, по развитию заинтересованности событиями в стране.

Рекомендуется проведение информационных кампаний по ознакомлению молодежи страны с молодежными организациями, их задачами, деятельностью, результатами.

С целью активизации волонтерского движения среди молодежи Казахстана рекомендуется пропаганда данного вида деятельности, проведение информационной работы, в том числе в республиканских и региональных СМИ.

Учитывая имеющиеся различия в идентификации себя как патриота в зависимости от этнической принадлежности, рекомендуется проведение работы по более активному вовлечению в мероприятия по формированию патриотизма в стране молодых людей иных (кроме казахов) национальностей.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В условиях стремительно развивающегося общества, глобализации экономической сферы, политических институтов, усиления культурного плюрализма меняются потребности современной молодежи, способы ее самовыражения, ее роль в обществе, в построении планов общества и в реализации намеченного.

Исследование ключевых аспектов социального самочувствия молодежи, включая ее ценностные ориентации, удовлетворенность жизнью, настроения, восприятие молодежью изменений в стране, позволило обнаружить контекст, на фоне которого формируются потребности молодежи.

Актуальные проблемы молодежи Казахстана, выделенные в данном исследовании, позволили очертить круг проблем, необходимость решения которых должны быть отражена при формировании задач государственной молодежной политики.

Проведенное исследование позволило изучить мнение молодежи Казахстана о значении государственной молодежной политики, степень ее осведомленности о содержании программных документов для ее реализации, уровень информированности молодежи о молодежных организациях и выявить оценку со стороны молодежи эффективности проводимых мероприятий в рамках молодежной политики.

В целом, исследование показало, что уровень социального самочувствия современной казахстанской молодежи достаточно высок, несмотря на наличие ряда серьезных проблем, прежде всего связанных с трудоустройством, высоким уровнем безработицы, материальными трудностями, высокими ценами на продукты питания, товары народного потребления.

Несмотря на перечисленные трудности в жизни молодежи, доминирующими настроениями в молодежной среде являются чувство активности, оптимизм и доброжелательность.

Молодежь выделяет ряд сфер, которые, по ее мнению, требуют пристального внимания со стороны государства, и, соответственно, должны быть отражены в программах государственной молодежной политики. Это, прежде всего, сфера трудоустройства молодежи, сфера жилья, проблема качественного и доступного образования.

Несмотря на невысокий уровень заинтересованности молодежи Казахстана политическими и экономическими событиями, происходящими в стране, степень ее социальной активности можно назвать высокой. Прежде всего, это касается участия в выборах и активности в социальных сетях.

Молодежь Казахстана в целом осознает роль государственной молодежной политики и признает ее необходимость. Молодежь видит в государственной молодежной политике, в первую очередь, идеологический инструмент. Во вторую очередь, молодежь видит в государственной молодежной политике некий механизм социального

обеспечения. Можно сказать, что в целом представления молодежи о государственной молодежной политике совпадают с представлениями собственно государства.

Можно констатировать относительно невысокий уровень знакомства представителей молодежи с программными текстами Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева. Сравнительно низок уровень знакомства респондентов и с деятельностью молодежных организаций. Прежде всего, это объясняется достаточно слабой информационной работой по разъяснению молодежи программных документов и основных направлений в области государственной молодежной политики.

В целом молодежь Казахстана удовлетворена молодежной политикой государства, значительная часть молодежи Казахстана оценивает степень внимания государства к вопросам поддержки молодежи как достаточную.

Государству следует обратить особое внимание на моменты, в сознании молодежи выступающие причинами невысокой эффективности молодежной политики. Прежде всего, к ним относятся: направленность политики на решение незначительных проблем, упуская из виду ключевые; отсутствие взаимодействия между государственными организациями, которые работают с молодежью и молодежными организациями; слабая компетентность специалистов, реализующих молодежную политику.

Основной рекомендацией, сформированной по итогам анализа данных, является установка о необходимости проведения качественной информационной поддержки работы, которая реализуется в рамках государственной молодежной политики, т.к. молодежь в целом демонстрирует высокий уровень готовности участвовать в программах и проектах, но чаще всего не знает об их существовании и не имеет понятия, куда можно обратиться.

С целью оптимизации информационной политики в области молодежных программ, рекомендуется более широкое освещение в СМИ деятельности молодежных организаций, мероприятий, проводимых ими, демонстрируя и пропагандируя в СМИ образ активного молодого человека. При этом необходимо обратить внимание на возможность диверсификации информационного продукта с тем, чтобы воздействовать наилучшим образом на различные социальные категории молодежи, в зависимости от возраста, языка общения, национальности, уровня занятости, мировоззрения и т.п.

Линейные распределения ответов на вопросы

Скажите, пожалуйста, Вы удовлетворены или не удовлетворены жизнью, которую Вы ведете?

	Количество	%
Полностью удовлетворен	1032	51,6
Скорее удовлетворен	749	37,5
Скорее не удовлетворен	165	8,3
Полностью не удовлетворен	30	1,5
Затрудняюсь ответить	24	1,2

Как Вы считаете, от чего в большей степени зависит Ваше благосостояние?

	Количество	%
От положения дел в обществе, условий жизни в обществе	416	20,8
От Вас самих, Вашей целеустремленности, активности	1059	53,0
От условий жизни и Ваших собственных усилий в равной степени	475	23,8
В большей степени зависит от Бога (т.е. Аллаха)	3	0,2
От родителей, семьи	5	0,3
Затрудняюсь ответить	42	2,1

Как Вы думаете, какие настроения (чувства) преобладают сегодня у казахстанской молодежи в целом?

	Количество	%
Активность	1094	54,7
Тревога	279	14,0
Доброжелательность	575	28,8
Злость	227	11,4
Оптимизм	747	37,4
Отчаяние	145	7,3
Удовольствие	318	15,9
Разочарование	195	9,8
Радость	471	23,6
Усталость	194	9,7
Спокойствие	319	16,0
Пассивность	228	11,4
У них свой мир	1	0,1
Вера в будущее	3	0,2
Не востребованность	2	0,1
Целеустремленность	2	0,1
Затрудняюсь ответить	46	2,3

Интересуетесь ли Вы тем, как развиваются события в политической жизни нашей страны?

	Количество	%
Да, внимательно слежу за развитием событий и новостей	668	33,4
Слежу за развитием событий, но мне это не очень интересно	782	39,1
Нет, меня это не интересует	513	25,7
Нет времени следить за политикой	1	0,1
Интересно, но невнимательно слежу, иногда не успеваю посмотреть новости	4	0,2
Слежу за интересными для меня	1	0,1
Затрудняюсь ответить	32	1,6

Интересуетесь ли Вы тем, как развиваются события в экономической жизни нашей страны?

	Количество	%
Да, внимательно слежу за развитием событий и новостей	615	30,8
Слежу за развитием событий, но мне это не очень интересно	848	42,4
Нет, меня это не интересует	505	25,3
Слежу, но не так часто	3	0,2
Затрудняюсь ответить	29	1,5

Скажите, что для Вас значит понятие «государственная молодёжная политика»?

	Количество	%
Воспитание патриотичной молодежи	829	41,5
Создание условий для развития молодежи	598	29,9
Обучение молодых людей самоорганизации	353	17,7
Создание условий в решении социальных проблем	329	16,5
Помощь в получении образования	489	24,5
Создание трудового резерва для государства	225	11,3
Подготовка молодежных лидеров	233	11,7
Стимулирование гражданской активности молодежи	191	9,6
Развитие институтов молодежной политики (молодежный ресурсный центр, управление по молодежной политике и т.д.)	219	11,0
Формирование резерва активной молодежи	158	7,9
Воспитание ответственности за судьбу государства	244	12,2
Воспитание ответственной и самостоятельной молодежи	242	12,1
Формирование здорового образа жизни среди молодежи	240	12,0
Профилактика наркомании, токсикомании, алкоголизма в молодежной среде	141	7,1
Я не вижу особого смысла в государственной молодежной политике	47	2,4
Я не знаю ничего о молодежной политике и в чем смысл государственной молодежной политики	122	6,1
Воспитание религиозной ответственности	1	0,1

Молодежь развивающий Казахстан	1	0,1
Для молодежи без знакомых поддержка	1	0,1
Затрудняюсь ответить	30	1,5

Скажите, пожалуйста, какие государственные и негосударственные организации, которые работают с молодежью и с молодежными организациями Вы знаете? (количество)

	Знаю	Что-то слышал (-а)	Ничего не знаю, не слышал (-а)	3/0
Управление по вопросам молодежной политики/внутренней политики Вашей области/города	399	700	793	108
Молодежный ресурсный центр Вашей области/города	367	616	901	116
Молодежное крыло «Жас Отан» партии «Нұр Отан»	1032	639	280	49
Национальная волонтерская сеть	500	738	657	105
Конгресс молодежи Казахстана	339	741	809	111
Альянс студентов Казахстана	387	690	791	132
Научно-исследовательский центр «Молодежь»	353	662	847	138

Скажите, пожалуйста, какие государственные и негосударственные организации, которые работают с молодежью и с молодежными организациями Вы знаете? (%)

	Знаю	Что-то слышал (-а)	Ничего не знаю, не слышал (-а)	3/0
Управление по вопросам молодежной политики/внутренней политики Вашей области/города	20,0	35,0	39,7	5,4
Молодежный ресурсный центр Вашей области/города	18,4	30,8	45,1	5,8
Молодежное крыло «Жас Отан» партии «Нұр Отан»	51,6	32,0	14,0	2,5
Национальная волонтерская сеть	25	36,9	32,9	5,3
Конгресс молодежи Казахстана	17	37,1	40,5	5,6
Альянс студентов Казахстана	19,4	34,5	39,6	6,6
Научно-исследовательский центр «Молодежь»	17,7	33,1	42,4	6,9

По Вашему мнению, эффективно ли реализуется государственная молодежная политика (поддержка и развитие молодежи) у нас в стране?

	Количество	%
Да, эффективно	424	21,2
Скорее да, чем нет	860	43,0
Скорее нет, чем да	325	16,3
Не совсем эффективно	130	6,5
Ничего не знаю, не слышал (-а) о молодежной	185	9,3

политике в стране		
Затрудняюсь ответить	76	3,8

Почему Вы считаете государственную молодежную политику не эффективной?

	Количество	%
Нет взаимодействия между государственными организациями, которые работают с молодежью и молодежными организациями, и другими направлениями государственной деятельности (здравоохранение, социальная политика и т.д.)	99	19,3
Молодежная политика направлена на решение второстепенных проблем молодежи, но не решает самых важных проблем (безработица, обеспечение жильем, доступное образование и т.д.)	260	50,8
Слабые законы и другие нормативные документы в области молодежной политики	46	9,0
Слабые специалисты, которые непосредственно участвуют в реализации молодежной политики	72	14,1
Работа в регионах по реализации государственной молодежной политики отличается от работы в гг. Астана и Алматы	27	5,3
Скрывает многие вещи от народа и считает нас не образованным	1	0,2
Затрудняюсь ответить	62	12,1

Скажите, пожалуйста, что Вы можете сделать для развития нашей страны, для будущей молодежи? Что Вы готовы сделать сейчас, чтобы Казахстан был процветающим государством?

	Количество	%
Участвовать в общественных работах, социальных проектах (субботники, помощь нуждающимся, донорство и др.)	584	29,2
Вести здоровый образ жизни и других призывать к этому	491	24,6
Быть профессионалом, работать и платить налоги	383	19,2
Хорошо учиться, получить хорошее образование и развивать определенную отрасль в стране (например, медицину, легкую промышленность, сельское хозяйство и т.п.)	539	27,0
Быть патриотом своей страны, рассказывать о своей стране иностранным друзьям, знакомым в социальных сетях	260	13,0
Быть добровольцем и рассказывать молодым людям в общественных местах о государственных программах и проектах	100	5,0
Сейчас я ничего не могу дать своей стране, мне самому (-ой) нужна помощь	107	5,4
Растить детей	1	0,1
Ни на что нет времени	1	0,1
Прославить Казахстан в других странах	1	0,1
Быть преданным вере переданной нам нашими	1	0,1

предками		
Затрудняюсь ответить	47	2,4

Слышали Вы или читали Послание Президента Казахстана народу страны «Третья модернизация Казахстана: глобальная конкурентоспособность», которое было озвучено 31 января 2017 года?

	Количество	%
Да, читал (-а), хорошо знаком с текстом	350	17,5
Да, что-то слышал	1015	50,8
Нет, ничего не знаю, не слышал (-а) о Послании	599	30,0
Затрудняюсь ответить	36	1,8

Какие позитивные для молодежи изменения, с Вашей точки зрения, произошли за последний год?

	Количество	%
Стало больше интересных досуговых и культурных мероприятий	537	26,9
Появились новые формы образования и общения (молодежные лагеря, форумы и т.п.)	309	15,5
Стало больше информации об имеющихся возможностях	424	21,2
Выросло число общественных организаций и проектов, ориентированных на молодежь	235	11,8
Увеличились возможности поступить в ведущие ВУЗы страны	292	14,6
Увеличилось число и активность государственных учреждений и специалистов по работе с молодежью	197	9,9
Появились новые спортивные и культурно-досуговые сооружения и центры	475	23,8
Увеличился объем социальной рекламы, пропагандирующей здоровый и активный образ жизни	329	16,5
Стало больше возможностей участия в управлении (создание советов, молодежных ресурсных центров и т.п.)	174	8,7
Появились и расширились формы профориентации школьников	207	10,4
Появились (расширились) государственные программы поддержки трудоустройства молодежи (в том числе, поддержка безработных)	169	8,5
Стало больше возможностей для трудоустройства в перспективные компании (фирмы)	109	5,5
За последний год позитивных изменений не было/не могу отметить	340	17,0
Посадили много тюльпанов	1	0,1
Ничего не слышал	1	0,1
Открыли новые медресе и школы религиозного обучения	1	0,1

Чтобы все доступно было без денег и без знакомых	1	0,1
Затрудняюсь ответить	107	5,4

Являетесь ли Вы членом какой-либо организации?

	Количество	%
Молодежная организация	163	8,2
Политическое объединение, партия	70	3,5
Культурно-национальное объединение	88	4,4
Спортивная организация	228	11,4
Клуб по интересам (автолюбители, защита животных и др.)	93	4,7
Научные, творческие объединения	61	3,1
Религиозные объединения	26	1,3
Нет, не являюсь, потому что мне это не интересно	387	19,4
Нет, не являюсь потому что у меня нет времени участвовать в общественной деятельности	984	49,2
В нашем селе нет ничего подобного	5	0,3
Военная школа Жас Улан	1	0,1
Не являюсь членом какой-либо организации, я занимаюсь единолично	1	0,1
Волонтерская организация	1	0,1
Затрудняюсь ответить	65	3,3

Что служит для Вас мотивацией к участию в молодежных организациях?

	Количество	%
Желание быть полезным обществу, людям	787	39,4
Получить опыт работы, в целом опыт в жизни	657	32,9
Желание занять руководящую должность	186	9,3
Стремление получить более высокий социальный статус	222	11,1
Стремление продвинуться по карьерной лестнице	208	10,4
Нет мотиваций, не принимаю участия	57	2,9
Нет времени	4	0,2
Должна кормить детей	1	0,1
Личные интересы	1	0,1
Затрудняюсь ответить	389	19,5

О каких государственных программах и проектах по поддержке молодежи Вы слышали, знаете или являлись участником? (количество)

	Да, слышал	Хорошо знаю	Знаю, участвовал
Молодежная практика	1172	253	61
С дипломом – в село!	1215	479	24
Молодежный кадровый резерв	1042	236	34
Жасыл Ел	1129	440	70
Единая программа поддержки и			

развития бизнеса «Дорожная карта бизнеса 2020»	1228	375	24
--	------	-----	----

О каких государственных программах и проектах по поддержке молодежи Вы слышали, знаете или являлись участником? (%)

	Да, слышал	Хорошо знаю	Знаю, участвовал
Молодежная практика	78,9	17,0	4,1
С дипломом – в село!	70,7	27,9	1,4
Молодежный кадровый резерв	79,4	18,0	2,6
Жасыл Ел	68,9	26,8	4,3
Единая программа поддержки и развития бизнеса «Дорожная карта бизнеса 2020»	75,5	23,0	1,5

Назовите, пожалуйста, наиболее актуальные проблемы молодежи в Вашем населенном пункте?

	Количество	%
Трудности с получением высшего образования (высокая стоимость и т.п.)	895	44,8
Материальные трудности (низкая заработная плата, стипендия и т.д.)	970	48,5
Высокие цены на продукты питания, товары народного потребления	934	46,7
Проблемы трудоустройства, безработица	1075	53,8
Проблема с жильем	764	38,2
Плохое здоровье, ухудшение здоровья	182	9,1
Неустроенность личной жизни	182	9,1
Конфликты с родителями / старшим поколением, непонимание родных и близких	199	10,0
Нет уверенности в завтрашнем дне	321	16,1
Низкий уровень культуры, бездуховность молодежи	337	16,9
Угроза личной безопасности (страшно ходить по улицам и т.п.)	109	5,5
Преступность среди молодых	253	12,7
Религиозный экстремизм в молодежной среде	174	8,7
Наркомания, токсикомания и алкоголизм, курение	249	12,5
Проблемы досуга молодежи, негде провести свободное время	224	11,2
Отсутствие доступа к высокоскоростному Интернету, к качественной мобильной связи	56	2,8
Нет никаких проблем	75	3,8
Нет газа	1	0,1
Интернет зависимость	1	0,1
Приезжают из других стран (Узбекистан, Китай) и не дают работать	3	0,2
Коррупция и взяточничество	1	0,1
Инфраструктура не развита	1	0,1
Затрудняюсь ответить	15	0,8

По Вашему ощущению, жизнь становится более или менее безопасной?

	Количество	%
Более безопасной	499	25,0
Скорее более безопасной	646	32,3
Скорее менее безопасной	546	27,3
Менее безопасной	202	10,1
Затрудняюсь ответить	107	5,4

Как Вы думаете, в чем заключаются основные трудности молодежи при трудоустройстве?

	Количество	%
Требуется опыт работы	1292	64,6
Сложности при устройстве по своей специальности	662	33,1
Отсутствие связей, знакомств	691	34,6
Отсутствие навыков делового общения, неуверенность	311	15,6
Не хватает информации о рынке труда, способах поиска работы	190	9,5
У молодежи нет проблем с трудоустройством	44	2,2
Коррупция	8	0,4
Лень	1	0,1
Неграмотное население, законы не доступны и понятны	1	0,1
Национализм	1	0,1
Наставничество	1	0,1
Мало рабочих мест	2	0,1
Затрудняюсь ответить	30	1,5

Как Вы считаете, какое участие государство должно принимать в трудоустройстве выпускников учебных заведений?

	Количество	%
Государство должно гарантировать первое рабочее место	936	46,8
Государство должно гарантировать рабочее место только в государственные структуры	255	12,8
Государство должно оказывать поддержку в поисках работы по желанию выпускника	663	33,2
Государство не должно вмешиваться в процесс трудоустройства молодежи	68	3,4
Сотрудничать с учебными заведениями, способствовать молодым в выборе профессии и гарантировать рабочие места	2	0,1
Затрудняюсь ответить	76	3,8

Вы знаете, или слышали о волонтерах?

	Количество	%
Да, был (-а) активным участником-волонтером/сейчас я являюсь волонтером	189	9,5
Да, слышал об этом, но никогда не участвовал	1355	67,8

Нет, впервые слышу	422	21,1
Затрудняюсь ответить	34	1,7

Скажите, пожалуйста, что побудило Вас стать волонтером?

	Количество	%
Желание помочь другим	130	59,6
Чувство ответственности за происходящее вокруг	36	16,5
Желание приобрести жизненный опыт	47	21,6
Желание немного подзаработать	16	7,3
Желание изменить мир	20	9,2
По просьбе тренера	1	0,5
Заставляли в шоке и в вузе	1	0,5
Затрудняюсь ответить	21	9,6

Хотели бы Вы заниматься волонтерской деятельностью?

	Количество	%
Да, но не знаю, куда обратиться	363	18,2
Да, но нет свободного времени	837	41,9
Да, если будет вознаграждение	181	9,1
Нет, потому что это пустое дело	125	6,3
Нет, потому что это не интересно	329	16,5
Не знаю что такое волонтерство	3	0,2
Я уже волонтер	12	0,6
Просто не хочу быть волонтером	2	0,1
Затрудняюсь ответить	148	7,4

Принимаете ли Вы участие в выборах?

	Количество	%
Всегда, не пропускаете ни одни из них	653	32,7
Стараетесь принять участие, если позволяет время	684	34,2
Никогда, потому что считаю это бессмысленным, все куплено	120	6,0
Никогда, потому что мне это не интересно	121	6,1
Я не могу голосовать, мне еще не исполнилось 18-ти лет	348	17,4
Затрудняюсь ответить	74	3,7

Есть ли у Вас намерение уехать из того места, в котором Вы сейчас проживаете?

	Количество	%
Есть желание переехать в другое место в рамках той же области, в которой проживают в Казахстане	184	9,2
Есть желание переехать в другой регион Казахстана	219	11,0
Есть желание уехать в другую страну	291	14,6
У меня нет намерений уезжать в другое место	1261	63,1
Затрудняюсь ответить	45	2,3

Почему Вы планируете переехать?

	Количество	%
Не могу найти здесь работу, нашел(-а) работу в другом городе	146	20,3
Мой населенный пункт отдален от районного/областного центра	50	6,9
В моем населенном пункте не хватает школ/больниц/дорог/детских садов и др.	60	8,3
Не вижу перспектив для людей своей этнической группы (национальности)	101	14,0
Не вижу перспектив для себя и/или своих детей	222	30,8
Плохая экология	128	17,8
В моем населенном пункте высокая преступность	42	5,8
Хочу вернуться на историческую родину	51	7,1
Хочу получить образование в другом городе/стране	146	20,3
Личные мотивы	185	25,7
Плохое общество	1	0,1
Нет центра досуга для молодежи	2	0,3
Низкая зарплата	1	0,1
Нет работы по специальности, приходится искать другие виды работы	2	0,3
Коррупция	1	0,1
Путешествие	1	0,1
Ради будущего детей	1	0,1
Если родители мужа хотят	1	0,1
Талдыкорган застывший город	1	0,1
Затрудняюсь ответить	32	4,4

Какие ценности, по Вашему мнению, являются наиболее важными в жизни человека?

	Количество	%
Семейное счастье	1374	68,7
Материальная обеспеченность, богатство	732	36,6
Верные друзья	540	27,0
Независимость, личная свобода	294	14,7
Здоровье	1125	56,3
Карьера	369	18,5
Слава, всеобщее признание	54	2,7
Власть, возможность руководить	44	2,2
Творчество, возможность реализовать свои таланты	124	6,2
Интересная работа	322	16,1
Возможность приносить пользу другим людям	150	7,5
Настоящая любовь	93	4,7
Целеустремленность	1	0,1
Духовность	1	0,1
Учеба в школе (образование)	1	0,1
Затрудняюсь ответить	18	0,9

В ближайшие три года, Вы бы хотели уделять больше внимания?

	Количество	%
Развитию карьеры	829	41,5
Образованию	823	41,2
Семейной жизни	873	43,7
Религии	85	4,3
Общественной работе	111	5,6
Досугу и удовольствию	158	7,9
Повышению профессионального мастерства	271	13,6
Здоровью	4	0,2
Найти работу	1	0,1
Творчеству	1	0,1
Материальное положение	1	0,1
Затрудняюсь ответить	37	1,9

Как Вы считаете, достаточно ли внимания уделяют государственные органы вопросам поддержки молодежи?

	Количество	%
Да, достаточно	420	21,0
Скорее достаточно	795	39,8
Скорее недостаточно	460	23,0
Нет, не достаточно	179	9,0
Затрудняюсь ответить	146	7,3

По Вашему мнению, какие направления в развитии и поддержки молодежи требуют внимания со стороны государства в первую очередь?

	Количество	%
Трудоустройство молодежи	1394	69,7
Обеспечение жильем	789	39,5
Преступность среди молодежи	187	9,4
Профилактика борьбы с наркоманией, алкоголизмом	212	10,6
Патриотическое воспитание молодежи	235	11,8
Качественное и доступное образование	459	23,0
Организация досуга среди молодежи	117	5,9
Формирование здорового образа жизни среди молодежи	135	6,8
Затрудняюсь ответить	27	1,4

Как Вы считаете, существует ли сейчас вероятность возникновения акций протеста в том месте (населенном пункте), где Вы живете?

	Количество	%
Однозначно, да	178	8,9
Скорее да	299	15,0
Скорее нет	793	39,7
Однозначно, нет	603	30,2
Затрудняюсь ответить	127	6,4

В случае нарушения Ваших прав, что Вы готовы предпринять?

	Количество	%
Ничего, так как уверены в безуспешности каких-либо действий	354	17,7
Обратиться в правоохранительные органы (полицию, прокуратуру)	841	42,1
Обратиться за помощью в органы власти	369	18,5
Участвовать в акциях протеста	59	3,0
Использовать личные связи и вознаграждения	48	2,4
Привлечь внимание общественности (обратиться в СМИ, общественные организации)	165	8,3
Надеяться только на себя	2	0,1
Обсудить с близкими	1	0,1
Родители заступятся	2	0,1
Затрудняюсь ответить	159	8,0

Что, по Вашему мнению, включает понятие «патриот Казахстана»?

	Количество	%
Гордость за великие достижения страны	441	22,1
В случае необходимости защита страны с оружием в руках	177	8,9
Исполнение обязанностей гражданина, соблюдение законов государства	396	19,8
Любовь к Родине	643	32,2
Вера в великое будущее страны	154	7,7
Активная борьба с угрозами, которые разрушают страну изнутри	58	2,9
Ностальгия вдали от Родины	23	1,2
Знание и гордость культуры страны	65	3,3
Затрудняюсь ответить	43	2,2

Считаете ли Вы себя патриотом Казахстана?

	Количество	%
Да	1294	64,7
Скорее да, чем нет	551	27,6
Скорее нет, чем да	82	4,1
Нет	32	1,6
Затрудняюсь ответить	41	2,1

Скажите, пожалуйста, в каких социальных сетях у Вас есть свой аккаунт, страница?

	Количество	%
ВКонтакте	1444	72,2
Facebook	467	23,4
Instagram	1046	52,3
Twitter	168	8,4
MySpace	16	0,8
LinkedIn	14	0,7
Мой круг	62	3,1
Одноклассники	429	21,5

Мой мир@mail.ru	436	21,8
У меня нет страницы, аккаунта в социальных сетях	161	8,1
Watsapp	49	2,5
Gmail.com	2	0,1
Tandem	1	0,1
Skype	1	0,1
Ask.fm	1	0,1
Tumblr	1	0,1
Vamcann	1	0,1
Затрудняюсь ответить	27	1,4

Скажите пожалуйста, Вы читали или слышали о программной статье Президента страны Н.А. Назарбаева «Взгляд в будущее – модернизация общественного сознания», которая была опубликована в СМИ 12 апреля этого года?

	Количество	%
Да, читал (-а), хорошо знаком с текстом	218	10,9
Да, что-то слышал	910	45,5
Нет, ничего не знаю, не слышал (-а) о данной статье	813	40,7
Затрудняюсь ответить	59	3,0

Скажите, пожалуйста, Вы удовлетворены тем, как реализуется государственная молодежная политика в Казахстане?

	Количество	%
Полностью удовлетворен	345	17,3
Скорее удовлетворен	919	46,0
Скорее не удовлетворен	321	16,1
Не удовлетворен	117	5,9
Ничего не знаю о государственной молодежной политике	145	7,3
Затрудняюсь ответить	153	7,7

Анкета опроса молодежи

Уважаемый респондент! Меня зовут _____ . Я являюсь интервьюером Научно-исследовательского центра «Молодежь» (г. Астана). Просим Вас принять участие в социологическом опросе, посвященном изучению актуальных проблем молодежи и молодежной политики. Вашему вниманию предложен ряд вопросов и варианты ответов на них. Прослушайте, пожалуйста, эти вопросы и предлагаемые к ним варианты ответов до конца, выберите устраивающий Вас ответ. В случае, если ни один из предложенных ответов Вас не удовлетворяет, укажите свой вариант в графе «другое».

**Полученная информация будет использована только в обобщенном виде.
Анонимность и конфиденциальность Вашего мнения гарантируется.**

1. Скажите, пожалуйста, Вы удовлетворены или не удовлетворены жизнью, которую Вы ведете?

1. Полностью удовлетворен
 2. Скорее удовлетворен
 3. Скорее не удовлетворен
 4. Полностью не удовлетворен
- (99) Затрудняюсь ответить

2. Как Вы считаете, от чего в большей степени зависит Ваше благосостояние? (отметьте только один вариант ответа)

1. От положения дел в обществе, условий жизни в обществе
 2. От Вас самих, Вашей целеустремленности, активности
 3. От условий жизни и Ваших собственных усилий в равной степени
 4. Другое (напишите) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

3. Как Вы думаете, какие настроения (чувства) преобладают сегодня у казахстанской молодежи в целом? (возможно несколько вариантов ответов)

1. Активность
 2. Тревога
 3. Доброжелательность
 4. Злость
 5. Оптимизм
 6. Отчаяние
 7. Удовольствие
 8. Разочарование
 9. Радость
 10. Усталость
 11. Спокойствие
 12. Пассивность
 13. Другое (напишите) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

4. Интересуетесь ли Вы тем, как развиваются события в политической жизни нашей страны? (отметьте только один вариант ответа)

1. Да, внимательно слежу за развитием событий и новостей
 2. Слежу за развитием событий, но мне это не очень интересно
 3. Нет, меня это не интересует
 4. Другое (напишите) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

5. Интересуетесь ли Вы тем, как развиваются события в экономической жизни нашей страны? (отметьте только один вариант ответа)

1. Да, внимательно слежу за развитием событий и новостей
2. Слежу за развитием событий, но мне это не очень интересно
3. Нет, меня это не интересует
4. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

6. Скажите, что для Вас значит понятие «государственная молодёжная политика»? (пожалуйста, отметьте не более трех вариантов ответов)

1. Воспитание патриотичной молодежи
2. Создание условий для развития молодежи
3. Обучение молодых людей самоорганизации
4. Создание условий в решении социальных проблем
5. Помощь в получении образования
6. Создание трудового резерва для государства
7. Подготовка молодежных лидеров
8. Стимулирование гражданской активности молодежи
9. Развитие институтов молодежной политики (молодежный ресурсный центр, управление по молодежной политике и т.д.)
10. Формирование резерва активной молодежи
11. Воспитание ответственности за судьбу государства
12. Воспитание ответственной и самостоятельной молодежи
13. Формирование здорового образа жизни среди молодежи
14. Профилактика наркомании, токсикомании, алкоголизма в молодежной среде
15. Другое (укажите) _____
16. Я не вижу особого смысла в государственной молодежной политике
17. Я не знаю ничего о молодежной политике и в чем смысл государственной молодежной политики

(99) Затрудняюсь ответить

7. Скажите, пожалуйста, какие государственные и негосударственные организации, которые работают с молодежью и с молодежными организациями Вы знаете? (пожалуйста, дайте один вариант по каждой строке)

	Знаю	Что-то слышал (-а)	Ничего не знаю, не слышал (-а)	Затрудняюсь ответить
1) Управление по вопросам молодежной политики/внутренней политики Вашей области/города	1	2	3	99
2) Молодежный ресурсный центр Вашей области/города	1	2	3	99
3) Молодежное крыло «Жас Отан» партии «Нұр Отан»	1	2	3	99
4) Национальная волонтерская сеть	1	2	3	99
5) Конгресс молодежи Казахстана	1	2	3	99
6) Альянс студентов Казахстана	1	2	3	99
7) Научно-исследовательский центр «Молодежь»	1	2	3	99
8) Другое (напишите) _____	1	2	3	

8. По Вашему мнению, эффективно ли реализуется государственная молодежная политика (поддержка и развитие молодежи) у нас в стране?

1. Да, эффективно -- → ПЕРЕХОД К ВОПРОСУ № 10
2. Скорее да, чем нет -- → ПЕРЕХОД К ВОПРОСУ № 10
3. Скорее нет, чем да
4. Не совсем эффективно
5. Ничего не знаю, не слышал (-а) о молодежной политике в стране -- → ПЕРЕХОД К ВОПРОСУ № 10

(99) Затрудняюсь ответить

9. Почему Вы считаете государственную молодежную политику не эффективной?

1. Нет взаимодействия между государственными организациями, которые работают с молодежью и молодежными организациями и другими направлениями государственной деятельности (здравоохранение, социальная политика и т.д.)
2. Молодежная политика направлена на решение второстепенных проблем молодежи, но не решает самых важных проблем (безработица, обеспечение жильем, доступное образование и т.д.)
3. Слабые законы и другие нормативные документы в области молодежной политики
4. Слабые специалисты, которые непосредственно участвуют в реализации молодежной политики
5. Работа в регионах по реализации государственной молодежной политики отличается от работы в гг. Астана и Алматы
6. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

10. Скажите, пожалуйста, что Вы можете сделать для развития нашей страны, для будущей молодежи? Что Вы готовы сделать сейчас, чтобы Казахстан был процветающим государством?

1. Участвовать в общественных работах, социальных проектах (субботники, помощь нуждающимся, донорство и др.)
2. Вести здоровый образ жизни и других призывать к этому
3. Быть профессионалом, работать и платить налоги
4. Хорошо учиться, получить хорошее образование и развивать определенную отрасль в стране (например, медицину, легкую промышленность, сельское хозяйство и т.п.)
5. Быть патриотом своей страны, рассказывать о своей стране иностранным друзьям, знакомым в социальных сетях
6. Быть добровольцем и рассказывать молодым людям в общественных местах о государственных программах и проектах
7. Другое (напишите) _____
8. Сейчас я ничего не могу дать своей стране, мне самому (-ой) нужна помощь

(99) Затрудняюсь ответить

11. Слышали Вы или читали Послание Президента Казахстана народу страны «Третья модернизация Казахстана: глобальная конкурентоспособность», которое было озвучено 31 января 2017 года?

1. Да, читал (-а), хорошо знаком с текстом
2. Да, что-то слышал
3. Нет, ничего не знаю, не слышал (-а) о Послании
4. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

12. Какие позитивные для молодежи изменения, с Вашей точки зрения, произошли за последний год? (отметьте не более трех вариантов ответа)

1. Стало больше интересных досуговых и культурных мероприятий
2. Появились новые формы образования и общения (молодежные лагеря, форумы и т.п.)
3. Стало больше информации об имеющихся возможностях
4. Выросло число общественных организаций и проектов, ориентированных на молодежь

5. Увеличились возможности поступить в ведущие ВУЗы страны
6. Увеличилось число и активность государственных учреждений и специалистов по работе с молодежью
7. Появились новые спортивные и культурно-досуговые сооружения и центры
8. Увеличился объем социальной рекламы, пропагандирующей здоровый и активный образ жизни
9. Стало больше возможностей участия в управлении (создание советов, молодежных ресурсных центров и т.п.)
10. Появились и расширились формы профориентации школьников
11. Появились (расширились) государственные программы поддержки трудоустройства молодежи (в том числе, поддержка безработных)
12. Стало больше возможностей для трудоустройства в перспективные компании (фирмы)
13. Другое *(напишите)* _____
14. За последний год позитивных изменений не было/не могу отметить
(99) Затрудняюсь ответить

13. Являетесь ли Вы членом какой-либо организации? (возможно несколько вариантов ответов)

1. Молодежная организация
2. Политическое объединение, партия
3. Культурно-национальное объединение
4. Спортивная организация
5. Клуб по интересам (автолюбители, защита животных и др.)
6. Научные, творческие объединения
7. Религиозные объединения
8. Другое *(напишите)* _____
9. Нет, не являюсь, потому что мне это не интересно
10. Нет, не являюсь потому что у меня нет времени участвовать в общественной деятельности
(99) Затрудняюсь ответить

14. Что служит для Вас мотивацией к участию в молодежных организациях? (возможно любое количество ответов)

1. Желание быть полезным обществу, людям
2. Получить опыт работы, в целом опыт в жизни
3. Желание занять руководящую должность
4. Стремление получить более высокий социальный статус
5. Стремление продвинуться по карьерной лестнице
6. Другое *(напишите)* _____
(99) Затрудняюсь ответить

15. О каких государственных программах и проектах по поддержке молодежи Вы слышали, знаете или являлись участником?

	Да, слышал	Хорошо знаю	Знаю, участвовал
1) Молодежная практика	1	2	3
2) С дипломом – в село!	1	2	3
3) Молодежный кадровый резерв	1	2	3
4) Жасыл Ел	1	2	3
5) Единая программа поддержки и развития бизнеса «Дорожная карта бизнеса 2020»	1	2	3

16. Назовите, пожалуйста, наиболее актуальные проблемы молодежи в Вашем населенном пункте? (отметьте, не более пяти вариантов ответов)

1. Трудности с получением высшего образования (высокая стоимость и т.п.)
2. Материальные трудности (низкая заработная плата, стипендия и т.д.)
3. Высокие цены на продукты питания, товары народного потребления

4. Проблемы трудоустройства, безработица
5. Проблема с жильем
6. Плохое здоровье, ухудшение здоровья
7. Неустроенность личной жизни
8. Конфликты с родителями / старшим поколением, непонимание родных и близких
9. Нет уверенности в завтрашнем дне
10. Низкий уровень культуры, бездуховность молодежи
11. Угроза личной безопасности (страшно ходить по улицам и т.п.)
12. Преступность среди молодых
13. Религиозный экстремизм в молодежной среде
14. Наркомания, токсикомания и алкоголизм, курение
15. Проблемы досуга молодежи, негде провести свободное время
16. Отсутствие доступа к высокоскоростному Интернету, к качественной мобильной связи
17. Другое (*напишите*) _____
18. Нет никаких проблем

(99) Затрудняюсь ответить

17. По Вашему ощущению, жизнь становится более или менее безопасной? (*возможен только один вариант ответа*)

1. Более безопасной
2. Скорее более безопасной
3. Скорее менее безопасной
4. Менее безопасной

(99) Затрудняюсь ответить

18. Как Вы думаете, в чем заключаются основные трудности молодежи при трудоустройстве? (*отметьте не более двух вариантов ответов*)

1. Требуется опыт работы
2. Сложности при устройстве по своей специальности
3. Отсутствие связей, знакомств
4. Отсутствие навыков делового общения, неуверенность
5. Не хватает информации о рынке труда, способах поиска работы
6. Другое (*напишите*) _____
7. У молодежи нет проблем с трудоустройством

(99) Затрудняюсь ответить

19. Как Вы считаете, какое участие государство должно принимать в трудоустройстве выпускников учебных заведений? (*отметьте только один вариант ответа*)

1. Государство должно гарантировать первое рабочее место
2. Государство должно гарантировать рабочее место только в государственные структуры
3. Государство должно оказывать поддержку в поисках работы по желанию выпускника
4. Государство не должно вмешиваться в процесс трудоустройства молодежи
5. Другое (*напишите*) _____

(99) Затрудняюсь ответить

20. Вы знаете, или слышали о волонтерах?

1. Да, был (-а) активным участником-волонтером/сейчас я являюсь волонтером
2. Да, слышал об этом, но никогда не участвовал -- → ПЕРЕХОД К ВОПРОСУ № 22
3. Нет, впервые слышу -- → ПЕРЕХОД К ВОПРОСУ № 22

(99) Затрудняюсь ответить

21. Скажите, пожалуйста, что побудило Вас стать волонтером? (*возможно любое количество ответов*)

1. Желание помочь другим
2. Чувство ответственности за происходящее вокруг
3. Желание приобрести жизненный опыт
4. Желание немного подзаработать

5. Желание изменить мир
 6. Другое (напишите) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

22. Хотели бы Вы заниматься волонтерской деятельностью?

1. Да, но не знаю, куда обратиться
2. Да, но нет свободного времени
3. Да, если будет вознаграждение
4. Нет, потому что это пустое дело
5. Нет, потому что это не интересно
6. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

23. Принимаете ли Вы участие в выборах? (отметьте только один вариант ответа)

1. Всегда, не пропускаете ни одни из них
2. Стараетесь принять участие, если позволяет время
3. Никогда, потому что считаю это бессмысленным, все куплено
4. Никогда, потому что мне это не интересно
5. Я не могу голосовать, мне еще не исполнилось 18-ти лет

(99) Затрудняюсь ответить

24. Есть ли у Вас намерение уехать из того места, в котором Вы сейчас проживаете?

1. Есть желание переехать в другое место в рамках той же области, в которой проживают в Казахстане
2. Есть желание переехать в другой регион Казахстана
3. Есть желание уехать в другую страну
4. У меня нет намерений уезжать в другое место -----→ ПЕРЕХОД К ВОПРОСУ №26
5. Другое (укажите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

25. Почему Вы планируете переехать? (не более трех вариантов ответа)

1. Не могу найти здесь работу, нашел(-а) работу в другом городе
2. Мой населенный пункт отдален от районного/областного центра
3. В моем населенном пункте не хватает школ/больниц/дорог/детских садов и др.
4. Не вижу перспектив для людей своей этнической группы (национальности)
5. Не вижу перспектив для себя и/или своих детей
6. Плохая экология
7. В моем населенном пункте высокая преступность
8. Хочу вернуться на историческую родину
9. Хочу получить образование в другом городе/стране
10. Личные мотивы
11. Другая причина (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

26. Какие ценности, по Вашему мнению, являются наиболее важными в жизни человека?

(отметьте, пожалуйста, не более трех вариантов ответов)

1. Семейное счастье
2. Материальная обеспеченность, богатство
3. Верные друзья
4. Независимость, личная свобода
5. Здоровье
6. Карьера
7. Слава, всеобщее признание
8. Власть, возможность руководить
9. Творчество, возможность реализовать свои таланты

10. Интересная работа
 11. Возможность приносить пользу другим людям
 12. Настоящая любовь
 13. Другое (*напишите*) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

27. В ближайшие три года, Вы бы хотели уделять больше внимания? (*отметьте не более двух вариантов ответов*)

1. Развитию карьеры
 2. Образованию
 3. Семейной жизни
 4. Религии
 5. Общественной работе
 6. Досугу и удовольствию
 7. Повышению профессионального мастерства
 8. Другое (*напишите*) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

28. Как Вы считаете, достаточно ли внимания уделяют государственные органы вопросам поддержки молодежи?

1. Да, достаточно
 2. Скорее достаточно
 3. Скорее недостаточно
 4. Нет, не достаточно
- (99) Затрудняюсь ответить

29. По Вашему мнению, какие направления в развитии и поддержки молодежи требуют внимания со стороны государства в первую очередь? (*отметьте не более двух вариантов ответов*)

1. Трудоустройство молодежи
 2. Обеспечение жильем
 3. Преступность среди молодежи
 4. Профилактика борьбы с наркоманией, алкоголизмом
 5. Патриотическое воспитание молодежи
 6. Качественное и доступное образование
 7. Организация досуга среди молодежи
 8. Формирование здорового образа жизни среди молодежи
 9. Другое (*напишите*) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

30. Как Вы считаете, существует ли сейчас вероятность возникновения акций протеста в том месте (населенном пункте), где Вы живете?

1. Однозначно, да
 2. Скорее да
 3. Скорее нет
 4. Однозначно, нет
- (99) Затрудняюсь ответить

31. В случае нарушения Ваших прав, что Вы готовы предпринять? (*отметьте только один вариант ответа*)

1. Ничего, так как уверены в безуспешности каких-либо действий
2. Обратиться в правоохранительные органы (полицию, прокуратуру)
3. Обратиться за помощью в органы власти
4. Участвовать в акциях протеста
5. Использовать личные связи и вознаграждения
6. Привлечь внимание общественности (обратиться в СМИ, общественные организации)
7. Другое (*напишите*) _____

(99) Затрудняюсь ответить

32. Что, по Вашему мнению, включает понятие «патриот Казахстана»? (отметьте только один вариант ответа)

1. Гордость за великие достижения страны
2. В случае необходимости защита страны с оружием в руках
3. Исполнение обязанностей гражданина, соблюдение законов государства
4. Любовь к Родине
5. Вера в великое будущее страны
6. Активная борьба с угрозами, которые разрушают страну изнутри
7. Ностальгия вдали от Родины
8. Знание и гордость культуры страны
9. Другое (*напишите*) _____

(99) Затрудняюсь ответить

33. Считаете ли Вы себя патриотом Казахстана? (отметьте только один вариант ответа)

1. Да
2. Скорее да, чем нет
3. Скорее нет, чем да
4. Нет

(99) Затрудняюсь ответить

34. Скажите, пожалуйста, в каких социальных сетях у Вас есть свой аккаунт, страница? (отметьте любое количество ответов)

1. ВКонтакте
2. Facebook
3. Instagram
4. Twitter
5. MySpace
6. LinkedIn
7. Мой круг
8. Одноклассники
9. Мой мир@mail.ru
10. Другое (*напишите*) _____
11. У меня нет страницы, аккаунта в социальных сетях

(99) Затрудняюсь ответить

35. Скажите пожалуйста, Вы читали или слышали о программной статье Президента страны Н.А. Назарбаева «Взгляд в будущее – модернизация общественного сознания», которая была опубликована в СМИ 12 апреля этого года?

1. Да, читал (-а), хорошо знаком с текстом
2. Да, что-то слышал
3. Нет, ничего не знаю, не слышал (-а) о данной статье
4. Другое (*напишите*) _____

(99) Затрудняюсь ответить

36. Скажите, пожалуйста, Вы удовлетворены тем, как реализуется государственная молодежная политика в Казахстане?

1. Полностью удовлетворен
2. Скорее удовлетворен
3. Скорее не удовлетворен
4. Не удовлетворен
5. Другое (*напишите*) _____
6. Ничего не знаю о государственной молодежной политике

(99) Затрудняюсь ответить

Социально-демографический блок

D1. Пол: 1. Мужской 2. Женский

D2. Возраст: / _____ / ЛЕТ

D3. Ваша национальность?

1. Казах
2. Русский
3. Другая (*укажите*) _____

D4. Ваше образование:

1. Высшее, со степенью
2. Высшее (бакалавр/специалист)
3. Незаконченное высшее
4. Среднее специальное, профессиональное
5. Общее среднее
6. Неполное среднее
7. Нет образования

D5. Скажите, пожалуйста, где Вы проживаете?

1. Живу с родителями, родственниками
 2. Живу в собственной квартире, доме
 3. Живу в съемной квартире, комнате, общежитии
 4. Другое (*напишите*) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

D6. Ваше семейное положение?

1. Женат, замужем
 2. Сожительствуем, без официальной регистрации
 3. Холост, не замужем
 4. Вдовец, вдова
 5. Разведен, разведена
- (99) Затрудняюсь ответить

D7. Как бы Вы оценили материальное положение Вашей семьи?

1. Нам не хватает денег даже на питание
 2. Денег хватает только на самые необходимые расходы, без которых нельзя обойтись (питание, оплата коммунальных услуг, лекарства)
 3. Денег хватает на питание и другие самые необходимые расходы, одежду и мелкую бытовую технику, но купить сейчас холодильник или стиральную машину было бы трудно
 4. Денег хватает на самые необходимые расходы, одежду и крупную бытовую технику, но купить новую машину мы не можем
 5. Денег хватает на все, кроме покупки недвижимости (дачи или квартиры)
 6. Материальных затруднений не испытываем. При необходимости могли бы приобрести дачу, квартиру
- (99) Затрудняюсь ответить

D8. В настоящее время Вы работаете или учитесь?

1. Учусь -----→ **ЗАВЕРШИТЬ ОПРОС**
 2. Учусь и одновременно работаю
 3. Работаю
 4. Не учусь и не работаю, не ищу работу -----→ **ЗАВЕРШИТЬ ОПРОС**
 5. Не учусь и не работаю, ищу работу -----→ **ЗАВЕРШИТЬ ОПРОС**
- (99) Затрудняюсь ответить

D9. Укажите, пожалуйста, Ваш основной вид деятельности?

1. Руководитель организации
 2. Руководитель отдела, подразделения, службы
 3. Специалист высшего уровня квалификации
 4. Специалист среднего уровня квалификации
 5. Служащий, занятый подготовкой информации, оформлением документации, учетом и обслуживанием
 6. Работник сферы обслуживания, предоставления коммунальных услуг, торговли и родственных видов деятельности
 7. Квалифицированный работник сельского, лесного хозяйств, рыбоводства и рыболовства
 8. Квалифицированный рабочий крупных и мелких промышленных организаций, художественных промыслов, строительства, транспорта, связи
 9. Неквалифицированный рабочий
 10. Индивидуальный предприниматель с лицензией
 11. Самозанятый
 12. Другое (*напишите*) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

БЛАГОДАРИМ ВАС ЗА УЧАСТИЕ В ОПРОСЕ!